

Nutzungshinweise / Terms of Use

Die Digitalisate dieses Webangebotes sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für private wissenschaftliche Zwecke ausgedruckt oder heruntergeladen und zu wissenschaftlichen Zwecken an andere, von Person zu Person, weitergegeben werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte in gedruckter oder elektronischer Form ist ohne zuvoriges schriftliches Einverständnis der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel nicht gestattet. Dies betrifft im einzelnen Verkauf, Leihe, Lizenzierung, Vervielfältigung und Verbreitung. Werden Digitalisate aus der Wolfenbütteler Digitalen Bibliothek ohne schriftliche Genehmigung der Herzog August Bibliothek auf anderen Internetseiten, Datenträgern oder Printmedien veröffentlicht, ist sie als Rechteinhaberin berechtigt, gemäß der niedersächsischen Gebührenordnung für die Bibliotheken des Landes und Hochschulbibliotheken vom 10.11.2004 (Nds. Gesetz- und Verordnungsblatt Nr. 32/2004), Anlage zu §2 Abs.1, Gebühren für die Veröffentlichung in Rechnung zu stellen. Rechtsgrundlage ist die Benutzungsordnung für die Landesbibliotheken vom 01.11.2004 (Nds. Ministerialblatt Nr. 39/2004) in der jeweils gültigen Fassung (vgl. Gebührenverzeichnis der HAB).

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Auskunft der Herzog August Bibliothek, Lessingplatz 1, D-38304 Wolfenbüttel (auskunft@hab.de).

Verlinkungen sind grundsätzlich erwünscht. Bitte verweisen Sie auf Digitalisate wie folgt:

- Im Druck: Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel [PURL], z.B. Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel [<http://diglib.hab.de/inkunabeln/14-astron/start.htm>]
- Im Internet: HAB <a href="<http://diglib.hab.de/inkunabeln/14-astron/start.htm>">inkunabeln/14-astron

All digital documents of the Wolfenbüttel Digital Library are protected by copyright. They may be printed or downloaded and forwarded individually to third parties only for non-commercial educational, research and private purposes. In doing so provenance marks attached to them must not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not permissible without obtaining prior written permission from the Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel. This explicitly includes selling, lending, licensing, reproduction and dissemination. If digital documents from the Wolfenbüttel Digital Library are published without the written permission of the Herzog August Bibliothek, the library as holder of the rights to its property is entitled to levy fees in accordance with the ordinance for the State and University Libraries of the county of Lower Saxony dating from 10.11.2004 (Nds. Gesetz- und Verordnungsblatt Nr. 32/2004; Anlage zu §2 Abs.1; confer „Benutzungsordnung für die Landesbibliotheken“ 01.11.2004, Nds. Ministerialblatt Nr. 39/2004).

For reproduction requests and permissions, please contact the information desk of the Herzog August Bibliothek, Lessingplatz 1, D-38304 Wolfenbüttel (auskunft@hab.de).

Links to our resources are welcome. Please refer to digital documents as follows:

- Print: Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel [PURL], e.g. Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel [<http://diglib.hab.de/inkunabeln/14-astron/start.htm>]
- Internet: HAB <a href="<http://diglib.hab.de/inkunabeln/14-astron/start.htm>">inkunabeln/14-astron

ATHANASII KIRCHERI
E SOC. IESV 16.15 Qu. (1)
SCRVTINIVM
PHYSICO-MEDICVM

Contagiosæ Luis, quæ PESTIS dicitur.

Q V O

Origo, causæ, signa, prognostica Pestis, nec non insolentes
malignantis Naturæ effectus, qui statis temporibus,
cælestium influxuum virtute & efficacia, tum
in Elementis, tum in epidemijs hominum
animantiumque morbis elucescunt,
vnà cum appropriatis remediorum
Antidotis nouâ doctrinâ in
lucem eruuntur.

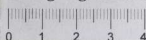
A D
ALEXANDRVM VII.
PONT. OPT. MAX.

ROMÆ, Typis Mascardi. MDCLVIII.

SVPERIORVM PERMISSV.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

SANCTISSIMO D. N.
ALEXANDRO
SEPTIMO

PONTIFICI OPTIMO MAXIMO.

Felicitatem precatur

ATHANASIUS KIRCHERVS.

ERIGENTEM Ro-
mam restituiti,
BEATISSIME PATER;
Quid enim aliud
cruenta labe ex
imo Pandoræ va-
se nuper egressa, & in nostrum
† 2 sinum

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

finum grassata intentauit, quàm
extremam Romæ perniciem? Ve-
rum, TE MONTIVM CVSTODE, nec
Hydra pestilens, nec ardor Infe-
rorum inde sæuientium obesse no-
bis potuerunt. Tantum interest
illi subesse Principi, cuius scep-
trum est pietas, & claua amor po-
pulorum. Huius itaque monstri
causas & effecta mihi scrutanti
temperare non potui, quin hoc
volumen veluti hostis depulsi tro-
phæum ad tuos Beatissimos pedes
deferrem; quanquam enim pro
cladis depulsæ magnitudine maio-
ra tibi debentur priuatis publi-
cisque expressa plaufibus monu-
menta; patietur tamen Sanctitas
Tua, pro cognita mihi iam olim
beni-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

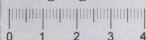
Kodak
Gray Scale

benignitate, & innata clementia,
vt ego quoque hac victoria fruar,
& hanc tabellam ceu mea gratula-
tionis testimonium appendam VA-
TICANÆ MAIESTATIS ad Tholum, quod
dum facio, Deum Opt. Max.
impense precor; vt Apostolici
muneris Principatum ad quem
natus & delectus es, tueatur & ser-
uet in excurrentis seculi felicitate-
tem. E Collegio Romano die
22. Febr. 1658.

PROOE-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

PROOEMIUM
AD LECTOREM

I veteres vnquam appo-
sitè cecinèrè Poëtæ;
*Sunt mille hominum sensus,
capitum discrimina mille.*
id certè hac ætate nostra
vel maximè comproba-
tum videmus, qua in tanta scripturien-
tium multitudine, vti impotens quidam
ingeniorum feruor, vires suas longè la-
tèque explicat; ita nescio quis eidem so-
ciatus vix ferendæ *αἰτίτης* pruritus, mi-
rum in modum nonnullorum exagitat
corda, non dicam in scrutandis abditis

na-

naturæ miraculis, non in morum rectè
formandorum, aut Reipublicæ ritè ad-
ministrandæ ratione, sed in exploran-
dis hominum pectoribus, virtutumque
operibus perperam expendendis; quod
sanè ingeniorum vlcus tanto virulentius
est, quanto occultioris propaginem fo-
mitis, intimis animorum medullis in-
fertam cum infamiæ labe multorum de-
ducit altius. Explico mentem meam.

Mirabuntur haud dubiè non pauci
meum in huius præsentis Opusculi edi-
tione consilium; istiusmodi extra omnes
professione meæ limites constitutum ar-
gumentum fortassis etiam cauillabun-
tur; cur ex natiua Physiologiæ statione
ad Medicinæ campos transfugam ege-
rim? quærent. Quid hisce respondeam,
non habeo, nisi quod olim Gallus à Fele
reprehensus, hoc mihi ingenium, hanc
infitam mihi affectionem esse. Medicus
non sum fateor, neque artis praxin,
vtpotè religionis meæ legibus contra-
riam vnquam exercui. quid tum? An
vel

vel ideo mihi vitio vertetur, si ingenij
qualemcunque à DEO Optimo Ma-
ximo commissam spartam, in omnium
nobilissima iuxta atque abstrusissima
Phyficæ parte, quam merito totam sui
iuris facit Iatrica facultas, excolenda
impigrè impendam? Impendam, ex-
pendam, pandam, omni dicarum me-
tu proscripto, omnibus Aristarchorum
obeliscis expunctis, ea potissimum fidu-
cia fretus, futurum, vt argumentum,
non tam proprii ingenij instinctu, quàm
diuini honoris, ac boni communis ob-
sequij causa, cui iam dudum in litera-
ria palæstra me meaque omnia conse-
craui, susceptum, nec non instantibus
quà Principum virorum, quà priuato-
rum hominum in tanta necessitate hoc
calamitoso luis tempore constitutorum
precibus extortum, diuina adspirante
gratia, in nonnullum afflictis vsum ce-
dat, conducatque emolumentum. Sed
vt ad propositum nobis thema reuerta-
mur.

Anno

Anno 1656. Cum Neapolim Urbem
populosissimam atrocissima, & ab omni-
bus seculis inaudita pestis adorta, tre-
centa ferè hominum millia intra seme-
stris temporis curriculum horrenda sanè
& formidabili strage confecerisset, nescio
quo fato, aut inconsulta commercij ne-
cessitudine acciderit, vt Roma eodem
tempore nonnullam quoque, etsi Nea-
politana multò mitiorem cladem, ex ne-
scio qua clandestina negotiatione illatis
in eam contagiosa luis seminarijs, susti-
nuerit, cum qua per annum & amplius
conflictata, vltèrius haud dubiè fune-
stam propaginem deriuasset, nisi ALE-
XANDRI VII. Sanctissimi Domini
nostri pietate, prudentia, atque incre-
dibili cura & sollicitudine tempestiue
suppressa, tandem sanire desijisset. Hoc
rerum statu, cum quisque plurima mor-
tis imagine territus, contra tam atrox
malum antidota saluti profutura non,
sine anxietate & sollicitudine qua refert;
siquidem pestifera lue correpti, adeo di-

200

✱ ✱

uer-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

nerfis varijsque symptomatis exagita-
bantur, vt omnem penè Medicorum in-
dustriam eluisse viderentur, atque
adeo inter varias medicorum consulta-
tiones vltro citroque transactas, dum
meum quoque quantumuis tenue de ve-
ra pestis causa iudicium exquireretur,
iubentium voluntati, & iustæ postulatio-
ni, vti diutius refragari nefas duxi, ita
eodem tempore tam horrido mœstæ Vrbis
silentio, atque omni Collegij Roma-
ni aditu intercluso, sepositis aliquantisper
solitis mihi literarijs argumentis, in al-
tissimo solitudinis recessu eam, quam iam
dudum animo conceperam de pestis ori-
gine materiem, impigro quidem, at oportu-
no labore euoluere conatus sum. Ve-
rum enim verò cùm sine præuio experi-
mentorum apparatu id difficile futurum
rerer, primò cum Medicis & Chirurgis
Nosodochij præsidibus, potissimum,
cum Iulio Placentio Medico peritissimo
institutum meum contuli, tum hunc
tum cæteros etiam atque etiam obtesta-
tus,

TESTIMONIA
tus, ut quæ singularia & exotica in correptis symptomata, aliaque scitu digna reperirent, studiosa indagine observata, annotataq; mihi communicarent; quod haud inuiti animi obsequio egregiè præstitum. Accesserunt & hisce minimè prætereunda consilia Doctoris Iacobi Albani Gibbesij, medicæ facultatis peritia non clari duntaxat, sed & inter paucos huius temporis Philologos Viri singularis. Quibus omnibus ritè tandem inter se cum ijs, quæ in complurium Authorum annotationibus circa variâ pestis euenta repereram, comparatis, hanc præsentis opusculi diatriben exorsus, aspirante DEO, opinione mea citius perfeci. Ne denique in materia abstrusissima, & apud ipsosmet Medicorum principes Hipocratem & Galenum adhuc indefinita, proprijs ingenij partibus inconsultius favere viderer. Scrutinium hoc Physico-Medicum, qualecunque tandem illud sit, excellentissimis Urbis Medicis (quorum primus

*** 2 fuit

fuit Ioannes Benedictus Sinibaldus in
 Athenæo Romano latrices professor
 meritissimus; alter Paulus Zacchias Au-
 læ Pontificiæ Medicus clarissimus; ter-
 tius Hieronymus Bardius Theologiæ,
 vti & vtriusque Medicinæ eximius Do-
 ctor) viris sanè sapientia, reconditiore
 Medicinæ peritia, librorumque editione
 Orbi notis, ea qua par est, submissione
 recognoscendum exhibui, quorum sanè
 benigno censuræ influxu opusculum ve-
 luti animatum, exornatumq; lucem vi-
 dere gestijt. In quo, si quid bono publi-
 co proficuum, hominumque necessitati
 occurrerit oportuna, DEO Opt. Max.
 id cum primis adscribi velim, qui vti bo-
 norum omnium fons est & origo, ita gra-
 tiæ suæ inciles, cui vult, aperit, cuius
 proinde beneficia recognouisse, est in-
 eum, à quo profluxerunt, omnia refudif-
 se. Vale Lector beneuole, meamque in
 hoc opusculo præstitam opellam æqui
 bonique consule.

TE-

TESTIMONIA

Celeberrimorum Urbis Medicorum, ,
quibus huius censura opusculi de-
mandata fuit.

*Ioannes Benedictus Sinibaldus in Romano Atbe-
neo Medicinæ practicæ Professor
ordinarius.*

Librum hunc, cuius est epigraphe, Scrutinium
Physico-Medicum contagiosæ luis, exaratum,
ab Admodum R. P. Athanasio Kirchero Societatis
IESV Scriptore iam dudum in omni pene Scientia-
rum genere emerito, verèque Athanasio, vidi, & in-
tento animo perlegi, atque in eo non solum nihil de-
siderari posse asseuero, quod ad pestis integram dia-
gnosin attineat, sed miras insuper atque inauditas
adhuc profiteor contineri doctrinas, vti cæteris om-
nibus hætenus inaccessas, ita vni viro tanquam Oedi-
po peruias. Porro mirari subit, quomodo Author
hic Iatricæ facultatis alioquin expertus, quoad praxin,
saltem ac professionem, de re medicâ valde ardua,
intimèque abstrusa tam doctè, basilicè, methodicè-
que, tamque acroamaticè scripserit, vt mihi proinde
fas sit asserere, neminem adhuc nec vetustioris seculi
rei medicæ professorem ad pestis ideam proximè
calamo collimasse. Ex ædibus nostris die 15. Augu-
sti. Anno 1657.

Pau-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

TESTIMONIA
Paulus Zacchias Medicus Romanus.

P Athanasius Kircherus è Societate IESV eminentioris notæ Scriptor, iam dudum doctiores omnes ingeniosissimis suis literarijs laboribus, in sui admirationem pellexit. In Tractatu verò de Peste, quem summa delectatione perlegi, omnem admirationem superavit; dum enim in alienam messem manum imponit, illam tam doctè, tamque prudenter exagitat, ut ijs ipsis, quorum illa messis est propria, palmam omnibus surripuerit. Nam in penitissima Naturæ penetralia sese insinuans, non vulgares, & ex triuio petitas rerum causas, sed abstrusiores, alijsque inperscrutabiles ac veras ita assecutus est, ut ipsis sensibus nobis consequendas offerat. Quid mirum ergo, si in proponendis contra truculentissimam luem remedijs scopum omnem attigerit, qui causas eius est assecutus. Prodeat itaque iam in lucem Liber, qui veritatis lucem tenebris diu obrutam detegit, ut qui ærumnolissimis hominibus tam salutaris esse possit.

Hiero-

*Hieronymus Bardi D. T. Iatro-philo-Euchy-
micus.*

Scrutinium Physico-Medicum de Peste opus exi-
mum, mole quidem paruum, sed doctrinæ
pondere maximum omniscij & per vniuersum ter-
rarum Orbem famigeratissimi P. Athanasij Kircheri
è Societate IESV, de mandato Sacri Palatij Apostoli-
ci Magistri Reuerendissimi sedulâ diligentia perlegen-
do degustauit, & in eo nihil reperi censurâ neque ciui-
li, neque morali, neque Ecclesiasticâ corrigendum;
sed cum sit abstrusissimis, & prorsus reconditis ani-
maduersionibus & experimentis condecoratum, &
pro auerruncanda peste maximè proficuum & perne-
cessarium, ideo prælo quamprimùm subijciatur, vt
ab Authore licet Sacerdote Theologo, in hoc etiam
Ranutium Episcopum Arausiensem, regimen contra
pestilentiam & Epidemiam conscribentem, & typis
impressum imitantem, digna gloria, & à legentibus
summa vtilitas præoccupetur. Ex meo Musæo 9. Iu-
nij 1657.

GOS-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

GOSVINVS NICKEL

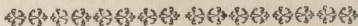
Societatis IESV Præpositus Generalis.

CUm Tractatum de Peste à P. Athanasio Kirchero nostræ Societatis Sacerdote conscriptum, aliquot eiusdem Societatis Religiosi, nec non insignes quidam Medicinæ Doctores recognouerint, & in lucem edi posse censuerint, potestatem facimus, vt typis mandetur, si ita ijs, ad quos pertinet, videbitur, cuius rei gratia has literas manu nostra subscriptas, sigilloque nostro munitas damus Romæ .i. Nouembris 1657.

Gosvinus Nickel.

Imprimatur. Si videbitur Reuerendiss. Patri
S. P. A. Magistro.

M. A. Episc. Hierapol. Vicefg.

Imprimatur

F. Raymundus Capifuccus S. P. A. Magister
Ord. Præd.

SCR V-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

SCRVTINII PHYSICO-MEDICI

Contagioſæ luis.

Quæ

PESTIS vulgò dicitur.

SECTION I.

De origine, cauſis, & effectibus Peſtis.

CAPVT I.

*Peſtis eſt flagellum & ſagitta Dei ob peccata
hominibus immiſſa.*

VMANVM genus originalis pec-
cati contagione pollutum; vti pro-
tinus vel à teneris vnguiculis in ſe
malorum aliorum vim, veluti à
Protoplaſto commiſſi ſcleris quaſi-
dam reliquias ſenſit; ita à diuino-
rum mandatorum tramite, inſita quadam prauitate

A

de-

Genes. 6.

declinans, in omnia vitiorum genera yltronea voluntate se precipitauit, vel ipso Deo ad tantam humani generis deprauationem ingemiscente. *Videns autem Deus, quod multa malitia hominum esset in Terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, penituit eum, quod hominem fecisset in Terra; Delebo, inquit, hominem, quem creavi a facie terræ.*

Ascendente itaque intolerabili Mortalium iniquitate in conspectum Dei, ita quidem aquarum Cataclysmo omnes disperdidit Mortales, vt tamen in Noëmi area nouæ generationis humanæ Seminarium reliquerit. Verum crescente denuò hominum multitudine, & æquo passu malitiâ eorum inualecente, ne prorsus, quos ad imaginem suam condiderat, perderet; alia ijs flagella tantò sanè duriora, quanto enormium delictorum perpetracione diuinam misericordiam grauius offenderant, constituit; quibus à primæuis Mundi temporibus in hunc vsque diem iustus Deus non desinit in dorsa peccatorum animaduertere. Siquidem triplici iaculo, si quandoq; à diuino cultu diuinorumque mandatorum semitis declinantes, peccatis non ferendis se commaculauerunt, adortur; bello, furoris Domini sagittâ, superba dominatorum terræ colla misere premit; fame, insatiabilem hominum auaritiâ horrendum in modum configit; peste, omnium foedissima lue, foedam castigat Mortalium luxuriam. Non poterat sanè diuina clementia aptius ad emendandos rebelles mortaliū animos remedium inuenire, hac pluri-

Tria flagella
Dei, quibus
Deus peccata
hominum pu-
nit.

ma mortis imagine vel ipso conceptu formidanda. Quis enim, dum Urbem derepente huiusmodi calamitate occupatam, luctu mærentem, plateas omnes cadauerum ruina, horrido nimium spectaculo offusas intueretur, intolerabilem fœtoris eluuiem sentit, dum pater filium, filius patrem, mater virosque omni auxilio destitutos deserit, dum confusa omnia, mœrore, luctu, eiulatu omnia seseque deque feruntur; non statim diuinam scelerum vindicem dextram occulta virtute operantem, quæ terga ferit Mortalium, intelligat? dumque pestifera Angeli sagitta ex pharetra prœmitur exitiali luc plena, cœlestis ira fulmen torquetur, nemine à tantâ immuni plagâ: quisnam tam effera insensatique animi est, qui tam funesta rerum Catastrophe non commoueat? Huiusmodi itaque inauditas calamitates, dum ex varia historiarum coaceruatione, & præfenti Neapolitanæ & Genuensis Urbis calamitosissimo statu non sine horrore cognoscerem, tantum illa in animo meo pondus obtinuerunt, vt ad commune bonum nescio quo interno instinctu compellus, calamum exercem ad ea posteritati tradenda, quæ & pestis naturam proximè enuclearent, & vna congrua media, tam quæ intra naturæ claustra, quàm quæ extra eius naturæ limites, in diuinæ voluntatis beneplacito posita sunt, communicarem. Quamuis enim Deus Opt. Max. sola voluntate sua aut Angelorum ministerio eam quam olim Davidis tempore, edidisse sacra oracula nos docent, Mortalium stragem, cum

Horrenda catastrophe pestis tempore.

Scopus Authoris.

Pestis nonnulla
etiam à
Deo immissa,
naturalibus
tamen causis
non caret.

lubuerit, edere possit; vt plurimum tamen hoc tempore secundarum concursu causarum vititur, dum epidemicis huiusmodi calamitatibus premit Orbem terrarum. Et dum vel insensatam naturam in ultionem sui animat, iuxta illud, & *pugnabit pro eo Orbis terrarum contra insensatos*. Certum est, huiusmodi plagas naturalibus causis non carere, quæ veluti diuinæ iustitiæ ministræ contra humanum genus insurgunt atque deserviunt, Mundumque innumeris malis inuolutum exagitant. Quemadmodum verò Sapientis rerum Conditor ita in Mundo bona temperauit malis, vt nullum sit adeo grande malum, cui non suum protinus paratum esse voluerit antidotum, ita in pestifera lue, antidota esse voluit tantò efficaciora, quantò malum violentius ac truculentius est. Hinc sæpius mecum volui, quænam tantæ plagæ causæ esse posset, quæ eidem remedia contraponi, quibus modis contagij vis euitari, vt tandem in tanta Medicorum, altercantium confusione aliquid certi statui posset, quod quidem hoc Opusculo oportune fieri posse existimaui. Quod an assecutus sum, erit eruditi & æqui Lectoris dijudicare.

CA-

CAPVT II.

De Pestis Etymo & definitione .

NON moror in pestis Etymo describendo, vbi effectus nullibi & nemini incognitus est; siue enim à perimendo sit dicta, quod derepentè iaculi in morem adoriatur mortales; siue à pascendo, quod instar belluæ venenatæ Vrbes integras depascentis & funditus euerrentis regna in morem lupi deprædetur, siue aliunde sic dicta, parum interest, cum quid illa propriè sit, quis aëreus ille draco læthifero suo toxico omnia infestans, vbi originis suæ natales habeat, nobis cumprimis demonstrandum incumbat.

Vt itaque omissis definitionibus varijs minùs sufficientibus, exacta (quantum fieri potest) & præcisa detur pestis definitio . In primis notandum, quod ad præsens attinet, triplex morbi genus ex Medicis posse assignari; quorum primum dicatur *σποραδικόν*, alterum *ἐνδημικόν*, tertium *ἐνδημικόν*, iuxta Hippocratem, & Galenum . Sporadicum, siue quod idem dispersum dicitur, quotiescunque in vna vel pluribus regionibus diuersa morborum genera vagantur, siue sint citra mortis periculum, siue lethum accelerantes, cuiusmodi sunt ophthalmiæ, dysentericiæ, variæ febres, variolæ simileque morbi, qui subinde vel ex

Triplex morbi genus.

abun-

Sporadicum .
Epidimion .
Endemion .
Et quid sint .

abundantia humorum, vel alijs de causis vni vel alteri Regioni accidere possunt. Secundum dicitur ἐνδημιόν, siue patrium, quod id morbi genus vni alicui regioni sit ex natura loci peculiare; hoc pacto Aegyptus præ cæteris morbum, quem elephantiasin vocant, parturit; nonnullæ Alpinarum regionum valles ex nociua aquæ potabilis qualitate in hominibus scædas strumarum protuberationes producunt, vtres inflatos diceret, patriæ communes. Insula Melitenensis dysenterias insitâ quadam naturæ vi generat. Ita vt nulla propemodum sit natio, quæ vti diuersum situs naturalisque constitutionis temperamentum sortita est, ita diuersa quoque, sibi quæ propria morborum semina insita non habeat. Tercium quod vocant ἐνδημιον; popularis morbus omnibus communis dicitur, eò quod scilicet ita sit communis, vt nulli regioni proprius videatur, sed naturâ suâ omnes infestet, qui si singulariter contagiosus & perniciosus fuerit, propriè pestis dicitur; quam cum quibusdam sic fere definimus. *Pestis est morbus communis complures simul etiam diuersarum regionum infestans, dirorum malorum causa & origo, letalis & maximè contagiosus.* Dicitur morbus communis ad differentiam sporadicorum; dicitur infestans complures etiam diuersarum regionum, vt distinguatur ab Endemijs morbis, qui vnâ tantum (vt supra diximus) regionem, ex naturali loci constitutione vexare solent. Dicitur dirorum malorum causa & origo, quia innumeris Symptomatis ex intimo mali-

Pestis definitio.

malignantis naturæ sinu repullulascensibus, infestos eâ exagitat. Lethalis dicitur, quia celeri insinuatione sui magnam mortalium portionem exiguo temporis spacio conficit. Dicitur maximè contagiosus; ad differentiam aliorum quorundam morborum, qui tametsi nonnulla contagionis labe polleant, non tamen maximè contagiosi dicuntur. Nec refert, quod nonnulli Medici pestem dicant sine contagione, saltem excellenti esse posse. Nam, quidquid de hoc sit (in quo alij dissentiunt, dicentes; pestem, etiam quamcumque esse contagiosam, & maximè contagiosam) etiam hoc dato, adhuc congruenter ea particula additur; ut videlicet significetur, pestem, si non in omni casu, aut in singulis (ut loquuntur) indiuiduis, at saltem ex ipso suo genere, maximè contagiosam esse: siue quia nulli alij morbi de sui naturâ ita contagiosi sunt, quod etiam agnoscit Aristoteles in problematis Sectione VII, siue quia pestis per se contagiosa est omni genere contagij, quod assignare solent Medici; per contactum scilicet, per fomitem è propinquo, atque ad distans. Solâ itaque pestis maximè contagiosa est, tum ob abditam excellentis putredinis vim, qua pollet, tum ob velocem morbi serpentis propagationem non in vicinas tantum, sed & in remotas quoque regiones per contagij diffusionem. Hactenus exposuimus definitionem; iam tantæ malignitatis causas exploremus.

Cur maximè
contagiosa.

C A.

CAPVT III.

De causis pestis.

Lib. 2. c. 12.

ORBOS pestilentes occultas & cæcas causas habere, testatur cum alijs Fernelius, de abditis rerum causis. Vnde etiam in ijs eruendis magna est Medicorum altercatio. Nos hic paulò altiùs rem indagantes tam insolentis in hominibus scaturientis effectus eas causas Deo dante assignabimus, quas is solus, qui Naturæ Oeconomiam penitiùs excusserit, non ignorare possit. Neque quispiam sibi persuadeat velim, vnicam tantùm totalem huius mali causam assignari. Siquidem effectus exoticos in pestifera contagione elucescentes, ex pluribus ijsque partialibus causis resultare tam certum est, quàm certa est Symptomatum summa in Microcosmum dominantium ferocia. Verùm antequam hoc doceamus, primùm de varijs causis, ex quibus pestis nasci possit, agemus, vt deinde ad primam paulatim eius originem fontemque veluti per varios riuos delati, pertingamus.

Pestis duplex
diuina & naturalis.

Notandum itaque, pestilentiam duplici modo spectari posse; vel prout diuinum quid esse censetur, vel prout intra naturæ elaustra continetur. De priori luc, non est quod hic agamus, cùm omnes naturæ terminos longè excedat, solo Omnipotentis Dei præ-

præpotenti dextra in pœnam enormium delictorum, quibus homines sese commaculare non verentur, inflicta. Et huiusmodi plaga fuit pestilentia & primogenitorum mors in Ægypto à Deo per Moſen in *εκαθ' ἡμέρας* siue obſtinationis pharaonicæ pœnam immiſſa. Talis fuit & Davidis temporibus à Deo Angeli miniſterio inflicta, qua 70. hominum millia tri-duo extincta ſunt. Tales ſubinde quoque leguntur in Hiſtorijs Eccleſiaſticis, quas ſuo loco recitabimus: Et quamvis ipſa contagioſa lue, veluti immediato iuſtitie ſuæ inſtrumento, Mundum caſtiget; vt pluri-mum tamen mediante natura eius miniſtra, iuſtitie ſuæ rigorem exerit; atque adeò peſtis ſuas in natura fundatas rationes habet, cum plerumque Deus Opti-mus Maximus cauſarum ſecundarum concurſu ad ſi-miles humano generi inferendas vtatur.

Peſtis Ægy-
ptiaca Moſis,
& Davidis
tempore.

2. Reg. c. 24.

Deus vtitur
natura ad mū-
dum caſtigan-
dum.

§. I.

Varijs modis peſtis ex putrefactio-
ne rerum naſci poteſt.

Peſtis itaque ſæpiùs oritur ex grauiſ & peſtiferi
aëris halitu, aut eiufdem intemperie & acraſia,
qua mixtum vim quandam malignam paulatim ad
corruptionem diſpoſitiuam acquirit. Aër autem ef-
ficitur peſtifer.

B

Primò

*Causa pestis
ex putrefactio-
ne.*

Primò ex putridis exhalationibus ijs in locis exspiratis, quæ stagnorum paludumque cœnoso & putrido limo abundant, quæ Solis accedente extrinseco calore, nescio quid virulentum concipiunt; quod morbi pestiferi seminaria necessariò consequuntur.

*Cadavera in
prelio occiso-
rum hominū
pestis subinde
causa.*

Secundò ex cadaverum temerè projectorum virulento halitu; putrescunt autem & sanie diffluunt humana cadavera imprimis, tum insita sibi ad putredinem dispositione, tum extrinseco solaris æstus accessu. Et hoc ut plurimum fit duplici ratione.

*Liuius de pes-
te in Latio
regnante
Romulo.*

Primū videlicet, vbi commissio cum ingenti hominum strage, prælio, cadavera hominum in campis hinc inde temerè dispersa, omni sepulturæ beneficio priuantur, aut superficie tenus duntaxat terræ mandantur; vnde ijs à carniuoris animalibus odoratus sagacitate ductis, erutis, deuoratisque nouum fundatur contagionis Seminarium; vti summa mortalium iacturâ, iam à triginta annis sæpe sæpius afflicta Germania, summo suo dolore experta fuit; & Liuius apertè docet; cades enim, quas regnante Romulo Fidenates & Romani mutuis sese excursionibus infestati in campis fecerunt, ingens mox in Latio pestis consecuta fuit. Rursum fit subinde, ut homines, vel summa penuriæ necessitate pressi, & famis, inediaque rabie infestati, dum vel quodlibet obuium, & humano nutrimento incongruum inconsultius deuorant, mox pessimi succi alimento assumpto, morbos acquirant, pestiferæ contagioni maximè congruos; vnde pestis famem, vti heram pedissequa ut plurimum, sequi-

*Latet in ho-
mine aliquid
pestis causa-
tuum.*

sequitur ; vti innumeris exemplis ex omnium Historicorum monumentis probatur.

Tertiò contingit subindè , vt magno in mari commisso prælio cadauera in mare proijciantur ; quæ æquor , ab inimico hospite sese exonerandi desiderio , littoribus committit ; quæ semiputrida insepultaque magnam dant sæpenumero contagionis materiam . Eademque est cadauerum in amnes proiectorum , & in littora dispulsoꝝ ratio .

Cadauera ex
marini litus
eiecta pestis
causa .

Quartò . Vbi animalia ex incongruo & maligna qualitate imbuta pabulo contagionem contrahunt , experientia docuit , nihil ad aërem inficiendum potentiùs efficaciusque esse posse , quàm si mortua , quantocyùs terra profundè non obruantur . Et experientiã didicit Gallia , dum in Aluernia tabe extinctoꝝ bouum corpora non ritè sepulta , pestiferæ qualitatis mephyti inde expirante , vniuersum ferè regnum ingenti infectionis damno infecisse narratur .

Ex animaliu
morboꝝ forma
constitutione
pestis .

Boues non
rite sepulti
in Gallia
pestis causa .

Quintò ; sic subinde , vt siue terræ motu , siue ex alio accidente , ex imo maris fundo contagiosus , ex deprauata mineralium spirituum exhalatione halitus erumpat ; quo infecta omnis generis squamigeri gregis animalia extincta in litus deijciuntur ; quorum noxia putredo dici vix potest , quàm facilè in pestem degeneret . Docuit hoc balenæ cadauer in litus Tuscum prope Grauiscum superiori sæculo eiectum , cuius contagio vniuersam mox Tusciam inficiens , magni mortalium exitij causa fuit . Quare quod proinde in nonnullis regionibus maritimis continuo

Ex terræ
motu pestis &
ex piscium
mortuorum
putrefactione .

Balena in
litus eiecta &
putrefacta
causa pestis .

Cur in mari-
tinis vrbus
plerumque pe-
stis domine-
atur.

Pestis in Ægy.
pro causâ.

Serpentes pu-
trefacti.

Locustæ in lin-
tozæ Aphricæ
putrefactæ pe-
stis inaudita
causâ.

ferè pestis contagio sæuiat, alia causâ non est, quàm piscium ostreorumque, vti affluxu maris in littus coniectorum, ita defluxu eiusdem in sicco hærentium, putrefactio; & testis est Ægyptus in quò Nilo exundante, dum is piscium, Crocodilorum, cæterorumque monstrorum multitudinem secum in campos limosos deuehit; hæc enim deficiente exundatione, putrefacta, eam regioni pestis frequentiam conciliant; quam illinc experiuntur. Idem contingit in Septentrionis partibus, vbi certis annorum constitutionibus pisces intra flumina glacie densissima constricta, aues intra arborum domuumque foramina, serpentes intra terræ viscera enormitate frigoris eneçta, succedente verni temporis calore putrefacta, veluti ex busto ingens excitarunt contagionis incendium. Serpentes quoque magnis aquarum diluvijs ex montium fissuris elicitos, & intra alueos deuolutos, dum littoribus committuntur, pestem excitasse docent Historici; vt constet ex peste quæ sub Pelagio II. Romæ inualuit. De qua vide Baronium.

Sextò. Locustarum & bruchorum similiumque insectorum genera, ventorum violentiâ in mare coniecta, dum deinde coaceruatim in littora congeruntur, putrefacta memorabilem omnibus seculis pestem generarunt Carthaginensem, de qua Diodorus Siculus alijque: nec Siciliæ huius generis catastrophæ in suis historijs desunt.

Septimò. Contingit subindè, vt ex repentino terræ motu fundus maris apertus magnam secum piscium

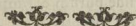
fcium conchyliorum aliorumque animalium insecto-
 ctorum virulentorum quantitatem in occultos terræ
 meatus trahat, quæ in cæcas montium cryptas coacta,
 & superueniente limo terrestrisque materia quilibet
 lijs, ibidem defectu liberioris aëris corrupta & putre-
 facta, præter animalia toxico referta putridum quo-
 que aërem generent; qui successu temporis terram vi-
 cinam inficiat; donec tandem per porosæ terræ mea-
 tus montiumque fissuras exteriori aëri communice-
 tur, herbarum plantarumque radices inquinet, unde
 magna sæpè brutis hominibusque strages accidit. Ex
 simili occasione videntur dracones illi nati, qui teste
 Aristotele intra antrum quoddam Montis Macedo-
 niæ stabulantes, teste Cardano libro de Venenis, tam
 pestiferum halitum spirabant, ut vel transeuntes in
 momento interficerent, atque adeò totius regionis
 exterminium intenderent; quibus tamen occisis, pe-
 stis mox cessauit.

Alia pestis
 causa.

Card. lib. de
 venen.

Octauò. Cannabis & linum in stagnantibus
 aquis maceratum nescio quam virulentam putredi-
 nem acquirit pesti generandæ aptissimam; quam
 nonnullas vrbes summo suo damno incurrisse legi-
 mus.

Cannabis &
 linum aquis
 maceratum
 pestis causa.

In

§. II.

In quo de causis pestis ex infecto
aëre prouenientis quædam
adduntur .

μάσμα
quod

Quomodo aër
inquinatur.

AEr sub duplici ratione considerari potest . Pri-
mò, quoad propriam substantiam essentiam-
que . Secundò quoad accidentia seu inquinamenta ,
quæ *μάσμα* à Græcis dicuntur . Priori modo aër
omnis contagionis expers est , ob summam sui sub-
tilitatem , qua & naturam ætheris & ignis , quæ in-
quinari non possunt , imitatur , posteriori verò mo-
do tum varijs expirationum è terra effluuijs , tum ne-
bulis , nubibus , vaporibus halituum varia miscella-
fæctis , quibus aër veluti corpore quodam & vestimen-
to sensibili induitur , infici dici potest ; vnde cum aër
dictorum inquinamentorum tantum vehiculum
quoddam sit , certum est , non vehiculum , sed va-
rium perniciosarum mercium confluxum (dum æ-
ris poris altius insinuatus , huc illucque pro ventorum
ratione agitur) hominibus , plantis , animalibus
exitium afflare ; vnde purum & limpidum ætherem
omnis inquinamenti incapacem esse asserimus ; cum
alterius naturæ sit inquinamentum ; alterius æther ,
siue purissimus aër ; dicitur tamen infici , quòd in-
quinamentum , sine aëris , vtpotè pestiferorum spiri-
tuum

taum vectoris ope, effectum fortiri nullum possit.
Quomodo verò hæc fiant, aperio.

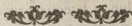
Sciendum itaque vniuersam Tellurem siue Terraqueum globum ex omni parte ingentia effluuiorum agmina diffundere, quæ & Athmo-sphæram terrestrem constituunt, idque sapienti sanè naturæ consilio, cum enim homo purissimo aëre ob summam subtilitatem raritatemque viuere non possit, natura rerum prouida ita humido illo effluuio aërem telluris superficiem ambientem temperare voluit, vt aptissimum & proportionatissimum foret respirationis hominum cæterorumque animalium instrumentum. Vti verò huiusmodi effluuium, pro ratione & constitutione regionum, oppidò diuersum est; ita diuersos quoque effectus in viuentium æconomia producit. Hinc aër nonnullis in locis opacus, difficilis, putridus & morbosus; in alijs salubris, serenus, viuendus & omnis noxæ expers; in alijs & alijs mediocritatem quandam sectatur. Quoniam verò natura in perpetua alterationum machinatione versatur, fit nonnunquam, vt vel per terræ motus, vel intimarum partium igne subterraneo deprauatarum nouam & exoticam generem, aër abditus corruptionis veneno prægnans per porosos terrarum tractus montiumque rimas exspiratus, tandem supraposita sibi regionis aërem purum quisquilijs suis inficiat; atque hoc pacto fundet veneni concepti longè latèque propagandi Seminarium. Quod vel potissimum liquet in nonnullis antea, quæ adeò virulentum continuò halitum emittunt,

Aëris diuersa
ratio in diuersis
locis.

Antra lethifera
halitu victi-
um aërem
infectuat.

tunt, vt & homines & bruta, quotquot inconſultius
ea intrarint, mox extinguat; quorum complura in
diuerſis Mundi partibus obſeruauī, cū illa non ſine
meo periculo ſingula curioſius exploraturus ſubiui;
quemadmodū vberimè in Mundo noſtro Subterraneo
oſtendetur. Huiusmodi antra, ſi quandoque mali-
gnam peſtiferorum halituum turbam ſibi in auxilia-
res copias adſciuerint, tantas tumultuante natura
ſtrages edere poſſunt, quantas cū admiratione legi-
mus contigiſſe in varijs Orbis partibus, ex diffractis
per terræ motum huiusmodi Charontis clauſtris; vel
dum per occultorum canalium aperturam ſeſe ami-
cius iungunt memoratorum antrorum ſpiraculis no-
xiæ lethalium halituum aporrhææ. Ex huiusmodi
enim halitibus primū terra ſuperficiæ extimæ vici-
na infectitur; huius venenum hauriunt radices, plan-
tæ, gramina & fructibus refertæ arbores; quarum
mucor ex floribus fructibusque exundans in vermes
& infecta omnis generis animatur; hæc, bruta iuxta
atque homines, in alimentum corruptione plenum
aſſumunt; vnde ſanguinis corruptio & peſtife-
ra contagio neceſſariò conſequitur, vt
poſtea dicetur.

* *

C A.

CAPVT IV.

De putrefactione contagiosa, eiusque causis proximis & remotis.

TI facile est contagij effectus concipere, ita nihil ferè est, quod tanto perè Medicorum ingenia torserit, quàm vera & propria contagionis origo effectuumque tam insolentium causa. Hinc non defuerunt, qui pestis per contagium propagationem fieri nulla ratione, contra omnium sæculorum experientiam, existimarunt; dum omnes pestiferæ propagationis rationes soli aëri putredine contaminato adscribunt. Cùm itaque in præcedentibus fusè, quomodo & quot quibusque modis aër inquinatus pestem inducere possit, descripserimus, modò qui eadem ab aëre in humana corpora inducta propagetur, dicendum restat. Quod vt exactius fiat, de causâ contagionis, quæ est putrefactio, disceptationis nostræ primordia auspicabimur.

Putrefactio quæ species quædam corruptionis est, dupliciter hoc loco considerari potest: vel secundum se & generatim; prout eam spectant Philosophi; vel speciatim prout eam hic Medicorum considerant palestræ. Iuxta priorem modum, nihil aliud est Philosopho teste, quam corruptio eius, quæ in-

Q

Uno-

Unoquoque humido propriè & secundum naturam caliditatis, ab aliena caliditate, hæc autem est ambientis, id est, putrefactio nihil aliud est, quam corruptio caloris natiui, in humido radicali existentis alicuius mixti corporis, facta ab externo & peregrino calore. Hic quippe externus ac peregrinus calor, dum eum interno robustiorem esse contigerit; caloris interni arcem aggressus, id est humidum, attenuando dissolvit; unde calor natiuus humidi alimento destitutus, atque vna cum humido attenuato fuga sibi consulens, externo calori commissâ statione cedit; ex qua tandem alteratione ea corruptio nascitur, quam putrefactionem dicimus.

Verùm in proposito cum Medicis eam putrefactionem peculiariter consideramus, quæ non quacunque externi caloris in internum actione & victoria perficitur; sed speciali vi caloris illius qui peregrinis quibusdam pravarum conditionum copijs associatus, & clandestinis machinationibus sese insinuans, mox cor vitæ, caloris, spirituumque officinam inuadens, fusque deque fert omnia, truculentoque assultu, vitæ arce expugnata peregrino quodam præsidio illud munit; quam putrefactionem pestiferam & summè contagiosam idcirco dicimus; quòd non tantum intra occupatæ arcis terminos sese continet, sed & excursus suos exercet, in longè latèque expositas regiones, omnia deuastando, & ad internecionem delendo cum infinita mortalium strage; quam etiam pestem appellamus; quippe quæ nihil aliud est ex supradictis, quam

quàm morbus summè contagiosus, à supra citatis cau-
sis proueniens, qui putredinem excellentem in con-
tentis à corde vel in ipso corpore inducit. Est autem
contagio (vbi varij definiunt) corporis corruptio in-
totum vel in partem, ab vno in alterum transiens,
corruptione in particulis clam facta. Porrò conta-
gionem, cum Antonio Porto alijsque corruptionem
putrefactionem quandam esse dicimus: quamuis
eam aliqui (fortassis latius quàm nos hoc loco acci-
pientes) abique corruptione dari posse existiment.
Dicitur clam facta infectio, quia virtute quadam ab-
dita & vix cognita, humorum spirituumque officinæ
sefe insinuat, vnde & à febribus ardentibus acutis &
putridis distinguitur, quæ etsi malignâ qualitate pol-
leant, contagiosa tamen vt plurimum facultate ca-
rent. Vt itaque, in quonam exotica illa putrefactio-
nis facultas consistat, aperiat; sciendum, duplex
huius principium statui posse, primum ex parte sub-
iecti siue intrinsecum, estque praua quædam ex visce-
rum oppilatione humorumque malicia in humano
corpore resultans dispositio. Alterum principium
extrinsecum aër est venenosus, & pestiferis effluuijs,
siue ex terrestribus & cæcis æternæ noctis receptaculis
expirantibus, siue ex noxijs influxuum cælestium fu-
liginibus tinctus contaminatusque existat, siue alijs
de causis suprâ commemoratis exoriens; certum
est vtrasque tanquam concausas ad eundem effe-
ctum vt plurimum concurrere. Siquidem exotica
cælestium corporum constitutio, terrestris globi

Quid sit con-
tagio.

Lib. I de Pe-
ste c. 5.

Putrefactio in
quo confutatur.

AA

C 2

aëris.

aërisque vicini *παρασπείρειν* virtute sua mouet, paulatimque ad monstrosos partus disponit; qui cum ex peregrina mineralium excrementorum commistione & vapore, eccellente quadam putredine contaminato resultent, sit ut nunc hic nunc illic, vel per terræ motus, vel per ignium subterraneorum vastitatem Telluris externa superficie fatiscente, occulta & nullis sensibus obuia quædam spiracula efficiantur, per quæ conceptus intus à multo tempore fœtus malignitate vapor expirans disposito iam vaporoso aëri communicetur, hic virulento expirati vaporis inquinamento vitatus, dum ab hominibus per inspirationem hauritur; mox inimicum sibi Antagonistam Archæum spirituum vitalium Oeconomum, id est, cor calidi & humidi & consequenter vitæ officinam adoritur, qui repentina inimici irruptione territus viribusque diffusus fugiens stationem derelictam hosti cedit; hic natiuo hospite expulso, noua & priori toto cœlo contraria Seminaria ponit, quam putrefactionem contagiosam nominamus, in viuentibus quidem morbi inuitabilis prodromon; in mortuis quoque sæcundam eiusdem mortiferæ sobolis propagatricem. A putredine itaque huiusmodi excellenti lenta, viscosa, profunda, sordida, in intimis humorum recessibus conclusa & ad minima redacta, tanquam à fonte quodam totius contagionis Seminarium promanat; quomodo verò id contingat, sequenti capite specialius cum bono Deo exponemus.

CA-

CAPVT V.

De pestis seminarijs, siue de propagationis contagiosæ modo & ratione vberior explicatio.

EX dictis patuit, putrefactionem contagiosam propriè non ex simplici quatuor elementorum contaminatione, sed præterea ex aliena & peregrina qualitatis deleteriæ facultate superueniente constitutam esse, cuius proprium sit sordidam & fetidam vim in alterum siue per contactum immediatum, siue mediante fomite transferre, atque adeo idem in alieno & separato subiecto præstare, quod eadem ex insita virtutis suæ efficacia per inspirationem præstitit in priori subiecto; hæud secus ac magnes solo ferri contactu ei vim suam communicat, quam ferrum sibi insitam innumeris alijs ferramentis, quamuis à Magnete remotissimo spacio diffitum, communicare potest; delectantur enim similia similibus, & ad se inuicem confluunt, se fouent, se mutuis officijs benignè afficiunt, per reciprocam virutum communicationem. Quemadmodum itaque putredo pestifera siue contagiosa non ex primarum qualitatum naturali penurio suæ virtutis & virulentæ efficaciæ robur suscipit; sed ex abditis naturæ peregrinis Seminarijs forturam concipit; ita minimè quoque mirum, tam exoticis & in-

Pestis specifica qualitate inficit corpora.

Putredinis
vis exotica, &
essentia eius.

& insolentibus Symptomatis contagio affectos exagitari. Habet enim omnis putredo excellens hoc à natura sibi insitum, vt effluendo ab infecto corpore in alterum, mediante eadem virulentia contaminato aëre, sese exponeret; & hic concepta putredine, in complures alios conferat; atque adeo communis & popularis siue epidemius per continuam propagationem euadat, in qua essentia pestis merito à Medicis communius constituitur: Est enim putredo lenta, viscosa, maligna, cum fœtore vtpurimum coniuncta, quæ hic Romæ vbi scribo se intra corpus per continuum corpuseulorum insensibilem eadem virulentia, qua totum imbutorum poros, meatusque principales sensusque vix insinuauit, cum ecce, intimos vitalium viscerum recessus, latentes inquam spirituum sanguinisque cordis & hepatis officinas inficit, vnde fugato calore natio mortem hominis consequi necesse est. Vt autem paulò penitus huius contagiosi morbi processum & occultas semitas conspiciamus.

Quæ sidera,
potissimum
pestem cau-
sant.

Suppono hoc loco, pestem, vt supra probauimus, præsertim ex subterraneis per cæli influxum causatis expirationibus effici, in aëre, & aqua primò depositis quibusdam quasi feminarijs; cælum autem stellasque horum effectuum remotas causas in Itinerario Extatico sat superque probauimus. Sunt enim duo maxime globi cælestes, Mars & Saturnus, qui dum virulentis quibusdam ex certo situ effluuijs suis, inferiorem Telluris Athmo-sphæram inquinant, sic,

vt

vt aër primùm conceptam fecuram in humidi Oceo-
nomiam conferat, hæc vterius participata semina-
ria per cæcos terræ meatus in occulta aëris subterra-
nei conceptacula deuehat, quæ ibidem concreta &
ad maturitatem deducta per expirationem abditam,
non in aëream tantùm substantiam iam ex siderum
eclipsiumque contaminatione nonnullum vitalis au-
ræ damnum passam, sed & in sentientis vegetantis-
que naturæ familiam traducit, quarum illa necessa-
rio & perpetuo hauſtu, hæc tum intrinsecus per ra-
dicum fibras, tum extrinsecus per affusum madorem
iam ab aëre inquinatum, virus occultum suscipit;
vnde plantis, herbis, fructibusque iam Sole decoctis
dum fruuntur animalia, ex latente virulencia mox in
morbos insurgant, iuxta speciei cuiusque naturalis
temperamenti constitutionem proportionatos, vt vel
ex hoc in animalibus, iam bobus, modò equis, nunc
pecudibus pestis origo luce meridiana clarius pateat.
Quod verò non omnia simul diuersæ speciei anima-
lia hoc pestiferæ qualitatæ afflatu inuadantur, tum
temperamenti animalium diuersitas in causâ est, tum
plantarum, quibus diuersis ex insita natura fruun-
tur, esus disparata ratio; virulentiam siquidem vim
dum differentis naturæ herbe attrahunt, illa natiuas
pariter dictarum herbarum proprietates vitiât, vnde
ex diuersa veneni attractione, diuersos morbos resul-
tare necesse est, qui verbi causâ bouum solummodo
speciem, non alteram infestet; si enim venenosa
exspi-

Vnde pestis
animalium.

Cur subinde
tantùm bo-
ues, nonnun-
quam equi
aut pecudes
peste inua-
dantur.

exspiratio herbis bouinæ speciei proprijs congruerit, boues solum adoriatur; si equinæ, solos equos, si pecuinæ solas pecudes inuadet; herbæ enim non æquè virulentæ conspirationis vim, sed pro dispositionis ratione & subiecti capacitate participant; quamuis aquarum putridarum eadem iniquationis vi pollentium potus, quibus vt plurimum vtuntur, plurimum ad contagionis vim promouendam conferat.

Assumpto itaque ab animalibus vitiato miasmate pabulo in alimentum; mox illud virulentæ seminaria natiui caloris excitatione exerit, vitalia membra humorum corruptela conficit, quam mors tandem consequitur. Vidisti ni fallor, contagionis pestiferæ in animalibus primordia; nunc quomodo per eadem homo paulatim ad eandem vim disponatur, exponam.

CA-

CAPVT VI.

*Quod ex nutrimentis hominum vitiatō humore
contaminatis oriatūr sterilitas; hanc fa-
mes, famem tandem pestis se-
quatur.*

DIXIMVS in præcedentibus, quomo-
do herbar, fructus, fegetes venenosa
expiratione inficiantur; iam quomo-
do illa contagionis in hominibus ani-
malibusque occasio esse possit, videam-
us. Certum est, hominem non
nisi carniū, fructuum, herbarum, frumentique
in panem coacti coctique alimento vti; solo enim
illo nutrimur, quod aliquando vitam habuerit, id
est, sensitiua aut vegetabili natura constiterit; hinc
homo terrā, luto, saxi, cæterisque inanimatis rebus
nutriri non potest. Quæ quidem nutrimenta si sa-
lubria & sana fuerint, totum quoque hominem in
saluberrimo corporis statu, si abusum excipias, con-
stituunt; si verò mali succi fuerint, ea intrā corpus
assumpta id efficient, quod ipsa esse comperiuntur.
Et huiusmodi nutrimenta in tria genera diuidimus:
quorum primum est frumenti; secundum carniū;
tercium olerum, herbarum, fructuum. A frumen-

Illis nutrimur
tantum, quæ
aliquando vi-
tā habuerint.

D to

Quomodo sterilitas nascatur.

Frumentum degenerans quid mali adferat.

Effectus lolij in corpore humano.

to humanæ vitæ hypostasi ordiamur, cuius defectus statim in foribus famēs est pestilentia prodromus; defectus autem provenit vel ex agrorum sterilitate, vel bellorum turbinibus, quibus desiderata messis impedita, Colonisque dissipatis, omnem frumenti colligendi spem tollit, vel frumentum cerrè locustarum violentiâ destructum, humanam vitam necessaria sustentatione priuat. Quomodo verò sterilitas ista nascatur, ostendamus. Si virulentus halitus è terrenis expiratus laribulis causticam quandam virtutem ex venenosi mineralis spiritu prognatam, admittam habuerit; certum est, omnem in segetibus vigorem eâ ita labefactum iri, ut ad spicam formandam vix pertingat, vel si pertingat, eandem ut plurimum granis aut nullis aut exiguis vel flaccidis vestitam relinquat. Accedit, quod nutrimentum illud, quod granis formandis deputabatur, ut plurimum inimica humoris vi, nescio, in quam peregrinam, aut lolij aut ægylolis vicieque aut alterius spurij grani sobolem degeneret, quæ simul frumento mixta, dici vix potest, quàm panis inde confectus, exoricos in humano corpore succos, quantam humorum acrasiam siue intemperiem efficiat; ut enim veneni in humore assumpto latentis vi inquinantur, ita eandem quoque vim internæ humorum Œconomiae communicant; & experientia sat superque docet in ijs, qui huiusmodi alimento utuntur, dum ut plurimum capitis agitantur vertigine, cordis angore nesci.

sentiunt, insignem stomachi cruditatem patiuntur; quæ aperta putrefactiæ facultatis intus operantis indicia sunt.

Colliges ex his, ni fallor, luculenter, quomodo segetes, hausto aliena vi deprauato alimento aut sterilecant, aut vna secum spuriam sobolem generent, humano vsui oppidò incongruam. Altera sterilitatis origo emanat ex putredine quadam peregrina humori plantæ insita, quæ infecta noxia generantur. Nam experientia docet, ex lolij, & Gith, seu nigidij (volgo nigella) semine putrefacto, vtp plurimum perniciosâ insectorum seminaria exurgere, ex quibus bruchi, locustæ, cæteraque noxiorum insectorum scetum pululat, quæ in infinitam multitudinem paulatim excrescens, & segetes spicis; (ea enim maximè appetunt pro nutrimento, ex quibus originem traxerunt) arbores fructibus, cetera verò folijs tunctâ de populatione priuant, campos deuastant; aërem virulento effluuio non vitæ tantum, sed & mortuæ contaminant, famis & pestis infallibiles, quemadmodum ex historijs constat, præcursores. Denique quacunque ex causa annonæ defectus oriatur; dum famis urgente rabie quodlibet, quod fors suggesserit, in nutrimentum, vti sunt canes, feles, fources, asinina & equina caro, herbarum radices perniciosæ, panis ex glandibus, fursuribus, confectus assumitur; mirum non est, ex deprauatis alimentis deprauatos in humanis corporibus humores paulatim ad pestis genesin disponi. Eademque carniū est ratio. Quippe dum

Putredo peregrina plantis insita pestis causa.

Deprauatus victus pestis causa.

D 2 ho-

homines carnes comedunt animalium pisciumque,
 maligna iam alimentis vitia putredine coinquinato-
 rum, eo alimento altius sese insinuante, humores ne-
 cessario deprauantur; accedente verò; externi aëris
 simili deprauatione laborantis; continua inspiratio-
 ne, humores iam dispositi, naturæ quadam similitu-
 dine aëri iuncti, eam tandem quam diximus funes-
 tam pestis foetorem excludunt. Idem de fructibus
 dicendum, tantò hac rerum constitutione periculo-
 sioribus, quantò putredinis vitiose capaciores sunt.
 Hinc fructuum vermibus procreandis aptorum im-
 moderatus vsus, velis remisque fugiendus est, fru-
 ctus præterea perniciosi peruersique succi, vii sunt
 persica poma, pepones, cucumeres, similesque vi-
 tandi; fungorum verò vsus, cum viua toxici bursæ
 sint, prorsus abolendus; si enim vnquam huiusmodi
 fructus, certè durante memorato terræ effluuio aëris-
 que inquinati statu, lethifera putredinis vim in
 se attractam deriuant, quam & homini-
 bus assumptam commu-
 nicant.

CA.

CAPVT VII.

*Quod ex putredine perpetuò corpuscula quædam
insensibilia in circumscripta corpora exspiren-
tur, quæ effluuia pestis semina-
ria dicuntur.*

OMNE corpus naturale mixtum vir-
tutum suarum effluuia quædam ex-
spirat, quæ hoc loco non pro ipsis
qualitatibus, aut veluti accidentia,
quædam à subiecto per medium pro-
pagata sumenda sunt, sed sunt verè
& propriè corpuscula minima, nulla visus potentiâ
attingibilia, veluti accidentium proprietatumque à
subiecto emanantium vehicula quædam, eiusdem
cum toto subiecto, à quo effluunt, proprietatis. Hoc
pacto Telluris corpus & cælestes Astrorum globi sin-
guli & omnes Athmo-sphæram quandam circa glo-
bum proprium fundant; quæ quidem nihil aliud est,
quàm dicti globi vaporosum quoddam effluuium ex
minutissimis insensibilibusque corpusculis aqueis aut
igneis pro natura globi compositum. Sequuntur na-
turam globi omnia reliqua mixtorum genera, ita,
quidem, vt quidquid odoriferum, lapidum, fœdum
sordidumque sensibus appropriatis occurrit, id efflu-
uium quoddam vaporem istius mixti, à quo dima-
nat,

Effluuia cor-
pusculorum
minorum
pestis semina-
ria.

Astrorum tel-
lurisque Ath-
mo-sphære.

nat, dicendum sit; in corporibus quidem siccis sub halitus, in humidis sub vaporis nomine indigitatum. Hinc ex igneis corporibus effluuium sit, igneis corpusculis constitutum, quæ quantò constipatiore sunt, tantò intensiorem quoque calorem efficiunt; quantò verò in longiusculum spatium prouecta, rariora effecta fuerint, tanto quoque remissiorem caloris gradum præ se ferre censenda sunt; donec tandem sphaeram à natura sibi destinatam transgressa, aut prorsus deficient, aut mixti attractu resorbentur. Quod itaque de igneis corporibus diximus, de omnibus alijs corporibus mineralibus, metallicis, lapideis pretiosis, de vegetabilis & sensitiuæ naturæ substantijs, speciebusque forma, proprietate, accidentibus, tum in herbis, plantis, arboribus, tum in animalibus cuiuscunque ordinis dicendum est. Sunt autem huiusmodi corpuscula nil aliud nisi spirabiles quædam mixti portiunculæ, eiusdem, ut dixi, cum toto proprietatis & naturæ, quæ vel calore externo mixtum ambiente, vel per violentum affricum rarefacta, dum ampliorem locum requirunt, in aërem externum diffunduntur; frigore verò circumstante in subiectum à quo profluxerant, remeant. Vel si conditione corporis ita postulante non remeant, tunc aëris velni portiunculæ in effluxorum locum attractu quodam naturali subrogatæ, in abditis pororum recessibus in nativam mixti sobolem ipsam doliubus specificis instructam transformantur; ut proinde de diminutione & totali corporis consumptione, successu

Quomodo
corpuscula
diffundantur.

Quid fiat
huiusmodi cor
puscula.

cessu temporis effluxum huiusmodi continuatione, minime timendum sit. Hisce suppositis, iam ad ea, quæ instituti nostri propria sunt, progrediamur.

Quemadmodum itaque odorifera effluvia intus per anhelitum attracta primò odoratum, deinde vitalium membrorum spiritus ex similitudine quadam naturæ mirificè recreant, excitantque; ita ex virulento corpore fœtida, sordida & deprauata indolis effluvia intus per inspirationem suscepta, ex naturæ quadam repugnantia, mox interiorem Oeconomiam perturbant, spiritus opprimunt, grauedinem doloremque capiti adfiscunt, tanta vehementia, vt mephyti sua plus obesse, quàm odores gratiâ suâ prodesse videantur. Et experientia docet, tetrum odorem tantæ subinde pertinaciæ esse, vt nullo aromaticorum vsu dissipari possit. Procedit autem fœtor huiusmodi potissimum ex putrefactione corporis malignis & virulentibus qualitatibus deprauati, cuius quidem putredinis virulentia tum primùm manifestè sese exerit, quando excellenti fœtore & mephyti osmeticum sensum perculerit. Hoc itaque pariter proposito, iam quomodo paulatim ex acquisitæ putredinis fœtido inquinamento contagium propagetur, explicemus.

Suppono itaque semper in aliqua Mundi parte supramemoratas terræ euaporationes maligna qualitate repletas vigere, cuius haustu primus ille insciensendus est, qui maiorem ad id dispositionem habuerit, subiectumque recipiendæ virulentæ ac huiusmodi

Effluvia odorifera.

Fœtoris grauitas.

Quomodo pe-
stis contrahatur.

Quomodo pestis
contrahatur.

Cur tempore
pestis nonnulli
apoplexia
concidant.

iusmodi (pestis feminibus excludendis magis congruum; ab vno enim, vel pluribus simul, qualescunque tandem sinistra fors arripuerit, contagiosa propagationis initium duci debet. Cum itaque externa aëris putredo effectrix pestis causa sit, hinc fit, ut calor externus putridus anhelitu in pulmonem ductus, ex pulmonis verò extensione per abditas semitas à corde attractus, si in vniuersam cordis Oeconomiam feratur, id accensum mox contrariorum spirituum lucta, tandem interno priuatum calore penitus suffocet. Atque hinc patet, cur nonnulli etiam ad apparentiam externam sani tempore pestis mox veluti apoplexiâ quadam percussi concidant exanimés. Si vero dicta pestifera contagionis inspiratio, ad humores in cordis ventriculis per venam cauam in eos deriuatos deflexerit, illos mox putrefactos accendit; unde pestifera & putrida febris virulentia exurgit, qua infecti nunc primo, nunc tertio, quarto, quinto, octauo die pro hausti aëris violentia, nisi antidotis efficacissimis obstitetur, tandem intereunt. Suboriantibus enim putridis exhalationibus, aer à pulmonibus attractus, mox deinde iam vitiatum expirari solet; quo proximus aër quantumuis purus & sincerus pestifera expirationis fuligine tinctus, protinus contaminatur; quem dum adstantes curamque ægri habentes hauriunt, eadem vi morbi replentur. Hoc pacto vel vnus plurimos alios contagione & pestifero spiritus anhelitu conficit; quemadmodum vna ouis solita infecta scabie reliquum coinquinat gregem; &

elephantiasi, lue venerea, cæterisque lepræ speciebus infecti, alios coinquinant. Porro pestis infecti contagione, halitum illum putridum non per asperam tantum arteriam, sed & per insensibilia cutis foramina egerunt; quam vestes potissimum lineæ & culictræ, stragula & puluini corripunt; quibus eos, qui postea ijs vtuntur, pestifero inquinamento indui & vexari, vulgus inexpertum quotidie cum maximo vitæ periculo experitur; vbi enim incaluerint, ecce mox, veluti naphthæ igni appositæ halitum in vestibus stabulantem per poros aut anhelitum attractum excipiunt. Hinc autem existunt Symptomata, horridorum ulcerum protuberationes, glandularum, bubonum, carbunculorumque diuersæ species, maculæ & pustulæ in milij granorum similitudinem per cutis superficiem disseminatæ, quas res deliria, vomitus, singultus ac febris consequuntur; cum enim putredo externa cordis humores putrefacit, id veneno vexatum, ipsum per abditos venarum ductus vel in glandulas bubonumque tubera, quæ sub axillis è regione cordis sunt; vel in cerebrum, vel in iecur exonerat; & cerebrum quidem sufficientibus adhuc viribus polens, susceptum virus deponit in tumorum auricularium apostemata, quæ parotides vocantur à medicis, quia circa aures sedem suam figunt, quod si viribus iam labefactatum fuerit, & ad expellendum venenum insufficiens, mox in ipso eiusque meningum membranis importuna phrenesis nascitur, quæ inflammatio vbi primas cerebri partes occupauerit, mens statim

Quoniam pestiferi halitus inficiantur.

Symptomata pestis quoniam

In quibus potissimum corporis partibus pestis bubones causet.

E

varia

varia phantasmatum vertigine agitata, delirare incipit; vbi mediam verò cerebri cellulam, iuxta Arabum placita inuaserit, tum ecce æstimatoria facultas Oeconomia insigne damnum patitur, dum mente vacillante neque rectè res apprehendit, neque, vti in se existunt, vero ratiocinio ac iudicio completitur; vbi denique postremam cerebri cellam possederit, tum ecce titubante memoria rerum omnium lethæa quædam obliuio eos tenet. Non nescio aliter de cerebri loculamentis Galenum sentire, sed Avicennæ, cæterorumque Arabum in hoc placita sequi malui. Atque ex his patet, cerebrum peltifero vapore offusum, tum parotidum, tum dictorum Symptomatum vnicam causam esse. Iecur verò virulento halitu infectum, vitiosisque onustum humoribus, eos in inguinum latebras deponit, vbi mox glandulæ bubonæque exorti imbecilles ignobilesque partes præpropera inflammatione corripunt; ac carbunculus fit, cum in omnibus corporis partibus tum maximè in pectore pustula nigra, litida, vel pallida rubro colore, seu flammeo rubore tincta comparet; quæ cum saniem in se continere videatur, subtus nigro colore squalet. Quando verò pustula rubro mista pallore viger, tum id apertum bilis flauæ sanguini commistæ indicium est; vel quando atro colore nigrescit, melancholici humoris confluxus, sicuti quando cum albore quodam pallet, vitiatæ phlegmatis signum est: Signa vti plerumque in medio inflammationis oriuntur; ita quoque de agri cura concludamur.

Ex quibus
causis Sympto-
mata nascan-
tur.

tum esse censeas, cum æger virium prostratus robore, dum, quo circumdatur, malum omni conatu dispellere satagit, nec potest, sit ut huiusmodi maculis pustulisque tandem in extremam cutis superficiem diffusis, inimicus intra murorum præsidia suis intentus rebus, omnia sulque deque vertat cum ultimo totius Oeconomiae interioris exterminio.

Symptomata verò & horrenda stratagemata, quibus in evertenda Microcosmi Republica virulentus Monarcha vitur, sunt intensus capitis dolor, cum vigilijs, insomnijs; qui pedisequos sibi adiunctos habent dementiam, cordis afflictissimi angorem, internum pectoris ardorem, extremum cibi fastidium & nauseam; succedunt hisce vomitus, animi deiectionio, præcordiorum tensio, sitis ingens, gutturis ardor, linguæ scabrities & liuor, halitus graueolentia, frequentes alui deiectiones, & tandem sanguinis è naribus profusio. Sed iam, si placet, causas singulorum amplius explicemus.

Alia pestis
Symptomata.

Capitis dolorem biliosi pestiferi veneni vapores in caput sublati commouent, qui si inflammati in incendia erumpunt, dementiam & phrenesin efficiunt, uti supra dictum fuit. Cor angore conficitur virulenta illa putredine, qua vel eius substantia infecta est, vel humores in eiusdem latentes ventriculis, eiusdem putredinis ardore internas pectoris partes vellicant. Cibi fastidium, vel calor febrilis, vel humor putridus in stomachum infusus creat, quo utroque eam, quam diximus intemperiem incurrit; accedit hisce,

Causæ singulorum Symptomatum.

E 2

quod

quod putredinis vapor in ventriculum eleuatus mor-
fu continuo vellicans orificium stomachi, dolorem,
nauseam quoque, vomitum, singultum & Lipothy-
miam seu animi deliquium vnà secum adducat. At
præcordiorum tensionem humores gignunt in visce-
ribus subiectis retenti, quam *anxia* seu spirandi dif-
ficultas consequitur. Internus quoque putredinis va-
por in fauces gutturisque concauitates deriuatus, ve-
hementem illam, quam experiantur, sitim causat,
cum linguæ scabritie & nigredine consequente. Alui
frequentes deiectiones, humorum putridorum in in-
testina defluentium impetus concitant; sanguinis de-
nique profusionem è naribus ex biliosa euaporatione
sanguinis circa cerebrum densioris resolutione efficit.
Ex his igitur quæ exposuimus; quomodo putredo
(& ex illa pestis) per contagium propagetur, mani-
festum est.

Putredo quippe hæc sordida & virulenta per ex-
pulsionem calidi natiui contracta, est vnica & veris-
sima contagionis causa; siquidem illa in viucentibus
adhuc efficit auram vitalem, qui in aëream expira-
tus secum corpuscula supramemorata, quæ, vt dixi,
sunt ipsius auræ vitalis iam infectæ tenuissimæ quæ-
dam portiunculae, vnà emittit; quæ cum lentæ, vi-
scosæque sint & mira quadam tenacitate polleant,
circumsitis sibi rebus, linteaminibus, culcitris, le-
cto, stragulis, vestibus circumstantium adhærentes,
in concludi denique cubiculi obuias res earumque
poros, altius se insinuant; vnde fit vt mox tum per
pri-

primum attactum rerum hæreant manibus, earumque poros forinsecus penetrantes, tum per anhelitum quoque intus attractæ, intus auræ vitalis officinam inficiant, illæ per subcutaneos meatus propagatæ putredine sua latentem humorem intercutaneum inquinant; atque hoc pacto prima ponuntur contagionis exordia, quæ deinde alios quoscunque præsentis simili fœtura inficere possunt. Porro in cadaueribus huiusmodi contagionis vis potissimum exeritur; cum enim expulso calore nativo spirituumque naturalium dominio extincto, sola putredo in exanimi corpore dominetur, fit ut ea suæ in totum cadauer iurisdictionis potestatem exerceat, qua inuasum cadauer, putredinis quippe serpentis vi in omnia totius corporis tam intrinseca quàm extrinseca membra propagatâ, totum in tabum diffluit; atque sub hac putredine, vera latent pestis semina, quæ tum internæ & peregrinæ putredinis, tum externi in aëre latentis caloris malignitate excitata, vndique & vndique dicta corpusculorum effluvia dum egerunt, mox tantò periculosiora fundant contagia, quantò maiori vigore & efficacia prædita fuerint; quemadmodum verò huiusmodi corpuscula ut plurimum vita carent, ita externi caloris ambientis & simili iam inquinamento infecti efficacia mox in innumerabilem insensibilium vermiculorum sobolem excluduntur, ita ut quot corpuscula in effluvio concipiuntur, tot inde vermiculos nasci certum sit; adeoque non iam vitæ expertia, sed animata effluvia dici possint. Paradoxa forsân

Effluvia pestifera ex cadaueribus peste extinctorum emissâ contagij causa.

Putredo in vermiculos animata.

san Lectori hæc videbuntur, sed ubi experimenta iam multorum annorum spacio per exquisitissima Smicroscopia comprobata penitus perceperit, hæc ita sese habere non tantum crediturum, sed & proprii experimenti veritate doctum, vtrò, quæ diximus, attestaturum confido. Verum ut hæc luculentius ostendantur per §§ ea diducere visum fuit.

§. I.

Omne putridum ex se & sua natura vermes generat.

Theoph. lib. 3.
c. 27.
Piso, lib. 1.
c. 23 & 35.

CUm omnis generatio in calido & humido teste Philosopho consistat; duplex hic corruptio considerari potest; una naturalis, altera præter naturam specialiter adueniens; quæ propriè putrefactio appellari solet.

Arist. lib. 1. de
h. st. anim.

Dico itaque, nullum esse viuens, quod putredini non obnoxium sit, vel ipso Philosopho teste. Quod ut intelligatur, notandum, ex putrido formaliter nullum viuens nasci posse. Verum cum id quod putrefactum est, mistum, separatione partium impurum à puris, in elementa sua resoluatur; puræ verò partes mixto naturales putredini mixtæ calore agitentur; natura verò optimum semper intendat; sit ut calor externus dispositam iam materiam, non in excrementum.

Omnia viuencia putredine obnoxia esse.

mentitium quid , sed puriores mixti partes in animatum quodpiam excludat ; atque hæc vnica causa est originis viuientium ex putri . Quod verò vulgò Philosophi dicere solent ex ipsa & sola putrefactione animalia nonnulla gigni ; id verum est , si totam mixti corruptionem sub vna actione fieri concipiamus ; quoniam verò nullum mixtum ita corrumpitur , vt non aliquæ partes puriores mixto naturales maneant ; dum hæ excrementitiarum ex putredine partium fuligine tinctæ sunt , fit vt illæ calore externo agitæ , similem qualitati partium tingentium prolem excludant . Sed iam propositionis nostræ veritatem inductione rerum comprobemus .

Primò videmus terram in interioribus visceribus ex nescio qua putredine , non omnis tantum generis infecta , sed & varia animalium venenatorum monstra , vti serpentes , ruberas , dracones in antris & speluncis montium humiditate & varia virulentarum quiscuiliarum mixtura ortos progignere ; quæ eadem ex stagnis , lacubus , maribus è vario terrestrium partium confluxu , externo ambientis aëris calore , excluduntur ; quin & aquam vasi conclusam solique expositam mox in vermes animari , quotidiana docet tum in maritimis nauigationibus , tum intrapriuatos domuum parietes , experientia . Quis nescit intra humani corporis viscera ex putredine è vitiatò nutrimento contracta mox vermes scaturire ; imò putredine intra subcutaneos meatus serpente , humo-

Terra virulentos fecus ex putredine educit .

humoreque corrupto penitus totum corpus vermibus animatum paulatim, quemadmodum in phthiriasi fit, & dracunculis qui sunt vermes dorsum infestantes, perque eius regionem caput exerentes, depasce consuevit.

Secundò: nulla est plantæ species, quæ non appropriatum sibi ex mucore vermem generet; quod Microscopij arcanum vltimis hisce temporibus detexit, & postea comprobabitur; quin & acetum, lac, sanguis febrientium vermibus plena sunt, tametsi oculo non armato insensibilibus.

Tertiò. In cadaueribus verò tum hominum, tum brutorum mira illa putredinis in vermibus generandis efficacia potissimum elucescit. Quæ cum vulgo nota sint, & Aristoteles, Theophrastus, Plinius sat superque doceant, ijs recensendis non immoror.

Arist. l. 4. de
gen c 6.
Theophr. l. 4.
c 27.

Plin l. 11. c. 34

Lib de diuinis
nat. Charact.

Lib. de arte
metallica.

Quartò. Aqua per vaporem eleuata, aër, grandis, nix vermibus scatent. De niuib. docet Plinius; de grandine Cornelius Gemma; de aëre Georgius Agricola, & vermium, ranarum, aliorumque insectorum (quæ per pluuiam subinde in terram decussa fuisset, historiæ docent) repentina genesis ostendit. Vix quoque lignum aut fructus, aut quodcunque aliud mixtum assignari potest, quod non suam generet in exitium generantis sobolem, iuxta illud Lucretij

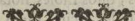
obnoxia

*ebrietas cuncta putrori
Corpora putrores infecta animata sequuntur.*

Quemadmodum itaque nullum viuens ali potest, nisi ex ijs rebus, quæ quandoque vitâ imbutæ fuerint, ita nullum quoque corrumpi potest, nisi ex ijs rebus, quæ quandoque vitam habuerunt. Si dicas, ex elementis aëre, aqua, terra gigni, vti dictum est, varias insectorum species. Respondebo, ex inanimato corpore, cuiusmodi sunt elementa & mineralia, prout in simplici sua natura considerantur, nullum animatum produci posse; produci tamen ex varijs vegetabilis sentientisque naturæ seminibus per elementaria corpora huc illucque dispersis, ex quorum cum humido tum aëri, tum terræ inexistente commistione, externi caloris ambientis vi excluduntur in animal viuens. Cum itaque putredo quarumcunque rerum à viuento originem suam trahat, illa mox ad proximam dispositionem in viuens animatur, vt hoc pacto, vnde originem suam traxit, eidem restituatur. Verùm vt Lector admirandam naturæ vim propiùs intueatur, dicta hucusque experimentis irrefragabilibus comprobanda duxi.

Quomodo subinde vermes intra saxa generantur.

Omne viuens putredini obnoxium est.

F

Conse.

Experimenta confectaria.

Omnia putrida plena vermibus.

A Erem, aquam, terram innumerabilibus insectis scatere, adeò certum est; ut id etiam ad oculum demonstrari possit. Notum quoque hucusque est omnibus, vermes è putridis corporibus scaturire; sed non nisi post admirandum Smicroscopij inventum, omnia putrida innumerabili vermium oculo non armato insensibilium scatura scatere, cognitum fuit; quod & ego nunquam credidissem, nisi frequenti multorum annorum experimento id comprobassem. Quod ut pateat, sic

Experimentum I.

Caro rancida vermibus plena.

A Accipe particulam carnis, quam noctu lunari madori usque ad sequentis diei exordium expositam relinques, deinde illam attentè Smicroscopio contempleris, & reperiis, totam à Luna contractam putredinem in innumerabiles vermiculos diversæ quantitatis degenerasse, quos tamen seposito smicroscopio nullo visus acumine deprehendere queas, exceptis ijs, quos moles notabilis, in quam excreuerunt, sensibiles facit. Idem experieris in casco, lacte, aceto, similibusque putredine redundantibus

ribus corporibus. Smicroscopium tamen non putet vulgare esse debere, sed diligenti non minùs quam perita manu elaboratum; cuiusmodi mihi est, quod obiecta millies maiora quàm in se sunt repræsentat.

*Isac. casus,
acetum ver-
mibus plena.*

Experimentum II.

SI serpentem in minutas partes conscissum pluuiæ soli aqua maceratum soli ad nonnullos dies exposueris, deinde in terra per integrum diem & noctem sepelieris, & postea exceptas putredine flaccidas partes smicroscopio examinaueris, inuenies totam illam putredinem tanta serpentulorum pullulantium multitudine scaterè, vt nemo adeò Lynceus sit, qui eos numerare possit; quod idem subinde sensibili intuitu comperies in serpentibus occisis & putrefactis; idque de omni serpentum genere verissimum esse, iam olim fusè docuimus in Arte Magnetica.

*Serpentes pu-
trificati pleni
vermibus.*

Experimentum III.

S Aluiam non lotam oppidò noxiam fumentibus esse Matheiolus, Fuchsius, & complures alij Botanici fatentur; imò nonnullos, testis est Mizaldus, eius esu derepente concidisse mortuos; causam in nescio quas rubetas suo radices intoxicantes halitu coniiciunt; at ego aliam huius rei causam detexi;

F 2 dum

Salvia plena
arancolis.

Nulla planta
est, ex cuius
putredine pō
differentis spe
ciei insectum
nascatur.

dum enim smicroscopij ope minutius huius plantæ constitutionem examinarem, aduerti tandem foliorum asperitate quadam pollentium extrinsecam superficiem totam opertam veluti araneorum texturâ quadam; intra quam minutissima animalcula comparebant, quo labori perpetuo insitebant, cū bullulis quibusdam veluti ouis superficiei offusis; quæ vti procul dubio satura quædam animalculorum istiusmodi est, ita virulento suo humore ingentem homini noxam adferre possunt. Quæ tamen vel digito absterfo folio, aut aquâ loto, statim disparebant; unde veram causam perniciosæ qualitatis Salviæ non lotæ collegi. Si porrò experimentum in reliquis herbis feceris, summa admiratione reperies, nullam herbam esse, ex cuius madore seu mucore putrido non insectum quoddam emergat, quod primo quidem se sub minutissimi vermiculi aut ericulæ figura spectandum exhibet, mox alas acquirit, & in papilionem vel alterius cuiuspiam volatilis insecti speciem, iuxta herbæ plantæue conditionem transmutatur; quæ omnia frequenti experimento mihi comperta, alijs etiam, qui eiusdem rei periculum facere volent, constare pos-

sunt.

Expe-

Experimentum IV.

SI cariosum cuiuscunque ligni puluerem smicroscopio examines, immensam vermiculorum pullulaginem, quorum nonnulli corniculis instructi, quidam alatum quid affectant, aliqui polypodijs vermibus non absimiles reperiuntur; oculis quoque instar punctorum nigrorum cum proboscide aduer-tes; vt proinde Deus Opt. Max. non tam in vastissimis Mundi corporibus, quàm vel in minutissimis, & omni visus acumini imperuijs animalculis mirabilem se ostenderit, cum singula ijs membris instruxerit, sine quibus nec mouere se, nec vllos vitales actus exercere possent. Cum autem illa ipsa extra omnem sensus attractum ob exiguitatem corpusculorum posita sint, quàm in ijs corculum exiguum? quàm iecusculum aut ventriculum, quàm cartilagine & neruulos, motus instrumenta parua esse oportebit? Visui non armato minutius animal acaro non occurrit, vtpote candidi puncti similitudinem præ se ferente; quod tamen smicroscopio visum, animal pilosum & prorsus vrsò simile nobis exhibetur.

Ligna carie
exela plena
vermibus.

Sapientia con-
ditoris in mi-
nutissimis
rebus.

Expe-

Experimentum V.

Origo Ciny-
phum.

Accipe phialam aquâ ad medietatem refertam, intra quam pulverem terræ insperges, qui subito fundum petet; & sic per aliquot dies phialam æstiuo tempore Soli expositam, usque dum aqua ad putredinem vergat, immotam relinques; & obserua- bis (aquâ ad putredinem vergente) in fundo phialæ, ex aquæ seu pulueris iniecti sedimento, veluti bullulas quasdam emergere, quarum singulæ succedenti- bus diebus in minutissimos vermiculos animantur, qui miros per aquæ meditullium iocos lususque exer- cent; atque ad maturitatem perducti, tandem ad hu- mido & sicci aëris confinia transmigrantes in alatos Cyniphes ingenti numero animantur, aërique com- missi ea importunitate & molestia homines & anima- lia vexant, quam omnes æstiuo tempore, & potissi- mum noctu cum doloris sensu, atque indignatione experiuntur.

Experimentum VI.

Omne viues
ex putredine
sua generat
animal quod-
dam naturæ
vivendi con-
gruum.

OMne viuens ex putredine sua educit animal quoddam naturæ viuentis congruum, & à cæ- teris omnibus differens; quod uti in herbarum diffe- rentium speciebus verum per experimentum com- probauimus, & ex frumento in alatos vermes anima-

to

to constat; ita in animalibus tam perfectis quàm imperfectis certissimum est. Bos mortuus & in putredinem versus in apes animatur; de quo vide Obeliscum Pamphilium nostrum, hieroglyphico de Boue; Equi vespas & scarabæos viui & mortui gignunt; unde ex ijs, ex quibus sunt, in nutrimentum suum, sanguinem magna animalium molestia exugunt. Homines cimices, pediculos, pulices (vti & nonnulla bruta) generant, qui ijs proinde familiares, ad vitiosum sanguinem eliciendum à natura instituti sunt. Cadauer verò putredine spurcum vermium fit seminarium. Reliqua verò insecta putrefacta, similis sibi naturæ animalia generant. Ex his recensitis luce meridiana clariùs patet, vt quemadmodum omnia putrefactioni obnoxia sunt, & corruptio vnus est generatio alterius, ita nihil fere in rerum naturæ esse possit, quod animal ex putrefactione sui non edat. Ex putrefactione itaque & ex limo varia seminum commistione referto, ex stirpibus animalibus viuis & mortuis, producuntur.

Generatio
animalium
ex brutorum
cadaueribus.

Ex limo & putrescente materia omne animalium testaceorum genus nasci asserit Arist. lib. 5. de hist. anim. cap. 15. Ranae in limum ex quo fuerunt, post semestris vitæ spacium resoluuntur, vt renascantur. Ex terra imbris offusa Cossæ, tabani, & arescente humore culices; ita Plinio teste, teredo siue linea ex humiditate ligni putrefacti genita, vbi tantum corroserit, vt se circumagat, alium sibi similem generat ver-

Plin. l. 11. c. 25

Generatio ex
Auripibus.

Virg. Georg.

Theoph. lib. 3.

c. 17.

vermiculum. Pulvis in veste lanea tineas generat, quæ & in chartis cum natura arescit, nascitur. Natura itaque ad generationes rerum promouendas adeo sollicita est, ut ubicunque reperit dispositionem, id est calorem cum proportionata humiditate, ibi animal mox excludat; sic flatibus austrinis stirpes putrescunt & in radicibus generant vermes Theophrasto teste: hoc pacto Ipes in vitibus, in oleis carpæ, in oleribus eruca; ex pinu pyriocampæ *populæ* latque ingentem farris aceruum *Gurgulio*, tritico & hordeo infestissimum animal. Quæ quidem insecta, si exactius armato oculo aspexeris, mox nouum ei minimorum animalculorum examen adiunctum reperiens; uti non ita pridem in scarabeo experti sunt, duo magni nominis Societatis nostræ viri. Experimento pariter mihi non ita pridem innotuit, Araneos in capturam muscarum intentos, mox ac reti suo inuolutos offenderit, in foramen vicinum deponere, quod si per microscopium examinâris, innumera mox vespula compareunt, quæ quidem excludi non potuerunt, nisi ex incubitu quodam aranei; unde verum esse cognoui, quod iam olim Aristotelem quoque obseruasse lib. 5. de histor. animal. cap. 20. de vesparum genesi traditur. Innumera hoc loco ex omnium viuentium classibus producere possem, sed quoniam hæc ad instituti nostri comprobationem sufficiunt, ijs non amplius immorabimur. Hoc vnicum asseuero, omnem putredinem insita

insita sibi ad animalium generationem quādam seminaria habere; quæ mox externo & oportuno calore in supramemoratam vermium colluviem erumpunt tantò quidem perniciosiorem, quantò ipsa putredo ex peregrina & spuria quadam degeneratione virulentior est. Quibus quidem præmissis iam ad pestis ipsius contagiosam propagationem calamum nostrum convertamus.

G

CA-

CAPVT VIII.

*Putredinem cadaverum peste infectorum ex
profusio corpusculorum tum animalorum
tum inanimatorum, contagionis
causam esse.*

ESTIFERVM virus ab homine hau-
stum attractumque mox spiritibus
internis vnà cum nativo calore pro-
fligatis, humorem latentem protinus
sua virulentia ad putredinem dispo-
nit, quo disposito fœtor sequitur

Halitus pesti-
fer quid?

pestifer, quo corripuntur qui aut vicinius sese sistant
infirmo, aut pannis halitu iam infectis. Est autem
hic halitus nihil aliud, quàm euaporatio humoris
putridi; euaporatio verò ex innumerabilibus & in-
sensibilibus corpusculis composita, vbi auram libe-
riorem inuenerit, mox sese dilatando omnia circum-
sita virulenta contagij sui virtute inficit; quæ cùm
eâdem virtute exitiali, qua putredo, cuius particulæ
sunt, consistunt, illa intra corpus vel per inspiratio-
nem assumpta, vel pannorum intimis receptaculis

Quomodo cor-
puscula pro-
pagantur.

insinuata, mox id efficiunt, quod in eo, vnde pro-
fluxerunt, subiecto. In cadaueribus verò toto cor-
pore in tabum diffluente, illa corpusculorum effluvia
non tantùm inficiunt propinquos, sed & in animatam
minu-

minutissimorum & insensibilium animalculorum, sobolem abeunt, quæ primò linteis, pannis, lignis, & quicquid tandem porosa & rariori materia constat, illi altius inspirata, humorem inibi latentem, vnà secum contaminant; vnde fit, vt vel ad primum contactum, haud secus ac ad contactum olei, illa se manuum digitorumque poris insinuata virulentiam, contrectanti communicent; vestibus quoque hac fœtura contaminatis vbi vñ fuerint, fœturâ per calorem excitatâ per cutis poros reliquo corpori atque, vnâ cum inspiratione intus haustâ, eos operatur effectus, quos pestiferi magno suo damno experiuntur.

Hæc verò effluvia animata esse ex insensibilibus animatis corpusculis constituta, patet ex vermium, quæ ex eisdem corporibus scatere solent, multitudine, quorum nonnulla in sensibilem molem excresecunt, quædam in insensibilis magnitudinis statu permanent, tanto tamen numero multiplicata, quantis corpusculis seu particulis, quorum non est numerus, constat effluuium; quæ cum subtilissima tenuissima & leuissima sint, non secus ac atomi minimò aëris statu agitantur; quoniam verò lentore, quodam constant, & glutinosa tenacitate, facillimo negotio intimis pannorum, funium, linteorumque, fibris sese insinuant; imò quicquid porosum est, vñ ligna, ossa, suber, quin & metalla, subtilitate sua, penetrant, ubique noua fundant contagionis seminaria; & vñ tenuissima sunt, ita longissimo temporis spacio, solo extrinsecus aduenientis, & potissimum

Effluuium est
animata fœtura
vermium.

Quomodo du-
ret pestifera
fœtura.

adiv

G 2

ab

ab aëre circumfuso attracti humidi succo viuunt, quem & in suam virulentam substantiam mox conuertunt. Hinc adeò difficulter virus à similibus rebus abstergitur, nec non nisi longis ablutionibus, aceti & lixiuij frequentibus expurgationibus, ac quod omnium receptissimum remedium est, ignis flamma consumuntur; hinc vestes & simili contagione infecta supellex aliò translata, tragicas nullo non tempore catastrophas excitauit; dum repentina & inexpectata contagione non vrbes tantum, sed & prouincias & regna in vastitatem deduxerunt. Vidimus modum & rationem, qua contagium propagari solet; iam dicta exemplis confirmemus.

Exempla

Quibus, quæ de contagionis propagatione huc vsque dicta sunt, confirmantur.

Cardan. lib. de
venen.

Puluis terræ
in vermiculos
animatus.

Putredinem contagiosam in vermes animari, qui funesta sua strage Vrbes populosque deuastent, multæ historiæ narrant. Refert Cardanus suo tempore pestem sauiissimam Mediolani excitatam fuisse, ex infinitis vermiculis; siue ex pulueribus terræ, siue ex aëris contaminati effluuijs generatis, non refert: certè mortalitatem tantam fuisse scribit, vt

vrbs.

vrbs ingens omni habitatore orbata multis mensibus,
 mœsto lugeret silentio; vnde qui paulò ante dicta
 penitus examinauerit, luculenter videbit, effluvia
 animata aliunde vel ventis allata, vel infecti aëris pu-
 tredine genita pulueribus terræ commixta aut fru-
 ctibus arborum cohaerescencia, tantam excitasse cata-
 strophē. Hanc confirmat alia, quam Georgius Agri-
 cola notat historia, suo tempore pestem extitisse,
 quæ originem suam ex fructuum pyrorum pruno-
 rumque esu traxerat; eius enim conditionis fuisse
 scribit, vt mox comestis fructibus, peste correpti in-
 tra paucos dies decederent; cuius quidem rei ratio
 alia esse non potuit, nisi effluuij dicti aliunde aut per
 ventos translati, aut ex aëre putrido & infecto geni-
 ti virulentia. Addit enim, plerosque fructus inge-
 ni insensibilium ferè vermium multitudine scatuisse;
 vnde mirum non est, veneno pestifero fructuum
 substantiam inquinatam, tantam in corporibus hu-
 manis stragem edidisse. Ex quo patet, quàm pericu-
 losum sit, contagionis tempore fructibus sine vlla
 adhibita discretionē saturari; nam, vt suprà dixi-
 mus, cadauera pestiferā lue polluta mox in aërem
 magnam animatorum effluuiorum multitudinem
 diffundunt, quæ liberiori aëri concedita per ventos
 in circumfitas arbores herbasque distata, omnia pu-
 trido suo lentore inficiunt, vnde proxima edentibus
 ruina imminet funestissima; gaudent enim huius-
 modi humore, qualis in fructibus & herbis est, ad
 putredinem inclinato. Narrant pariter in hac po-
 strema

Lib. de peste.

Pestis ex efflu-
fructuum.

strema Neapolitana peste, homines plerosque extra urbem fame stimulos, dum panis copia non suppeteret, solo fructuum esu concidisse exanimos; fieri enim non poterat, ut innumerabili cadauerum multitudine, quæ ingentia putris sobolis effluvia diffunderent, fructus non inficerentur.

Card. lib. de
venet.

Historia de
apertosepul.
chro.

Refert Cardanus ex veterum relatione, tres milites quondam thesauri reperiendi desiderio in Babyloniam arcam quandam aperuisse, ex quo tanta repente multitudo vermium cum tam intolerabili fetore erupit, ut peste protinus inuasi vniuersum exercitum, hic verò totam Asiam cum infinita mortalium strage infecerit. Narrat quoque supracitatus Agricola, in Germania linteamina pestifera lue extinctorum cuidam muro eo fine conclusa fuisse, ut suo tempore usus eorum esse posset; quæ tandem post multos annos extracta, vermibusque referta, cum ingenti mephysi, mox eruentes infecerunt; hi dein urbem & circumiacentem regionem peste truculentissima deuastarunt; effluvia enim ex prima contagione linteis insinuata, & intra murum conclusa ad multos annos perdurarunt; cum enim huiusmodi murorum conceptacula ut plurimum, eò quod aëris motu purgari nequeant, putrido & fœculento aëre polleant, quo effluvia huiusmodi non tantum nutriuntur, sed & in magnum sensibilibus vermium & numerum & molem ex humidi proportionati pabulo excrescunt; certum est, illa vti primæ originis dotibus non sunt destituta, ita aëri credita ijs maximè in humanum

num genus defœuire . Patet itaque quomodo subinde repente in aliquo loco , nullo aut infecti aëris aut in circumiacente regione contagij indicio comparente , ex improviso homines sæuissima pestis contagio adoriatur , quæ plerumque ex huiusmodi animati fomitis ex occultis latibulis in lucem extracti diffusionem contingit . Experta est magno suo damno Roma tum aliæ vrbes , qui profligatam iam quasi pestem , dum infecta supellex ex abditis locis (quibus eam indiderant stulta quorundam temeritas) extracta , integras denuo domos , vicosque infecit , extinxitque peste maiores progressus factura , nisi summa præsidum cura malo serpenti maturè & opportunis subsidijs , occurrisset . Innumera hoc loco huius farine infelicitis fortunæ casus adducere possem ; sed cum hæc ad instituti nostri rationes comprobandas sufficiant , & in sequentibus ea fusiùs simus explicaturi , ad alia procedimus . Sed dicit forsitan nonnemo . Si effluuia per ventos delata , contagionis causa forent , totum paulatim mundum in ruinam duci posse ; dum hæc successiua propagatione delata primo hanc , deinde hæc aliam , tandem hæc eadem aliam atque aliam regionem inficere possent . Respondeo , hoc fieri non solere ob diuersos & disparatos regionum situs , naturam , proprietates , vti & ventorum ijs dominantium aërisque diuersam constitutionem . In locis enim frigidiori cælo gaudentibus , tantum abest vt sætura pestifera duret , vt potius quantocytum siccitate aëris , tum natiua regionis proprietate de-

Cur subinde
repente pe-
stis oria-
tur .

Quomodo
facta
est
cura
examine-
tur .

deltruatur. Hinc maximè tempore Iuis Boreales venti appetuntur; contra Australes tanquam contragionis fomentum quoddam abominationi sunt omnibus. Accedit exhalationes subterraneas, quorundam locorum, vi loci ita pesti contrarias, ut mox vnum alterum conficiat, uti ex sequentibus patebit.

Confectaria nouæ iam traditæ doctrinæ.

EX hac noua per experimentorum irrefragabilem demonstrationem stabilita doctrina luculenter patet, plerosque abditos & Medicis incognitos malignantis naturæ morbos vtrplurimum à virulenta quadam, & peregrina putredine pendere, quæ cum tempore animata, uti in verminosam quandam atque insensibilem sobolem degenerat, ita peregrinam quodque exoticorum symptomatum, quorum causas difficulter assignant Medici, catastasin causant. Quemadmodum enim nullum cibi genus adeo sanum est, quod non subinde huiusmodi verminosæ fœturæ obnoxium fiat; ita in corpore humano vix vlla vitalium operationum officina est, quæ non interdum hac corripitur. Nam ut scitè in aureo illo diuinorum naturæ Characterismorum libro attestatur Cornelius

Cibi omnes
aliqua subinde
putredine
obnoxij sunt.

Cornel. Gem.
lib. de diuin.
nat. Charact.

Gemma nobilissimus iuxta ac politissimus Scriptor, fœminæ cuiusdam, post vehementissimos & diuturnos

nos

nos maximè cruciatus, nec quicquam proficiente, vniuersa Machaonis officina, post mortem dissectam caluariam, magnam mox putredinis vim ostendisse circa substantiam cerebri, inter meninges verò tum vermiculorum, tum cimicum copiam incredibilem; vt nemini adeo mirum videatur illud Hollerij de Scorpione intra cerebri substantiam nato. Intra Hepatis substantiam cuiuspiam alterius viri post mortem secti, insignem vermium foetoram incogniti morbi causam fuisse idem refert. Et si vniuersam Medicæ disciplinæ historiam euoluamus, inueniemus non solum inter præcipuas humani corporis officinas, cordis, hepatis, cerebri, renum, splenis, vesicæ, stomachi huiusmodi foetoram ex spuria putredine pullulasse, sed & in ipsis sanguinis canalibus, intestinorumque voluminibus, miris variisque modis progeneratam fuisse, vt interim intercutaneos recessus fileam, quos nullo non tempore etiam in sanitate integra constitutis hominum corporibus huiusmodi scateret; acari, cimices, acrides, pediculi, pulices sat superque testantur. Quemadmodum scire in suo de viua mortis imagine libello Augustus Hauptman nobilis Saxoniae Medicus demonstrat. Cum enim vnanimi Medicorum sententia, morborum omnium causa sit abdita quædam inter occultos humorum recessus putredo; putredo verò omnis vel ad proximam dispositionem vermes nullis sensibus peruios progeneret; pro varia verò humorum discrasia putredo pro combinationis hu-

H morum

In cerebro humano Scorpiones & cimices nati.

In ipsis vitalibus membris nascuntur vermes.

Putredo causa omnium morborum exoticozum.

Propagatio
putredinis.

Gerimus in-
tra nos semi-
na morborū
exoticorum.

morum malignantium lege varia, virus diuersum, diuersasque in operando vires acquirit; tales & sortu-
ram inde pullulantem nancisci necesse est tanto uti-
que perniciosiorem, quanto virus animatum inani-
mi violentius est. Hæc siquidem pedetentim disse-
minata, primò humorum massam inficit, deinde fer-
pendo viscera rodit, virusque per intimas corporis
fibras spargendo horrendis symptomatum paroxis-
mis, hominem paulatim ad vltimum vitæ extermi-
nium disponit. Mirantur Medici in exoticis morbo-
rum quorundam constitutionibus effectus pænè pro-
digiosos & præter naturæ ordinem euenientes; tentan-
tur omnia, Pharmacopolia pænè suis vacuantur me-
dicamentis, nulla tamen spe salutis promouendæ re-
licta: qui si latentis inimici molimina ritè dignosce-
rent, forsân in optatum tandem sanitatis portum per
appropriata medicamenta infirmum constituerent;
sed sobolem ex proprijs visceribus genitam subinde
circumferimus, tantæ contumaciæ, ut eius auxiliares
copias si in vno loco prostraueris, easdem in altero
mox repullulasse comperias. Serpit enim cæcis vis
insinuata latebris, violenti ignis impetu omnia euer-
tit, & conficit cum inexplicabili infirmorum afflictio-
ne, non nisi morte terminanda.

Habes hic benigne Lector meam de morborum
quorundam abditorum causis sententiam, prima for-
tè fronte paradoxam sed nulla ratione absonam ijs,
qui, quæ in præcedentibus de peste animata retuli-
mus, æqua rationis trutina ponderauerint.

C A-

CAPV T IX.

De varijs diffenentijs pestis, & causis earum.

X omnium historiarum auctoritate, constat, pestem non iisdem omnino, sed diuersissimis Symptomatis homines in diuersis terræ partibus vexasse; quæ omnia vt exponantur, iam ordinis ratio postulat. Quemadmodum itaque Catarrhus prauis dispositionibus imbutus pro membrorum, quæ impetit, vario temperamento, varia morborum genera inducit; si enim salus pulmonis se recessibus insinuauerit, phthisin; si tartareus, in pedibus podagram; in genibus gonagram, in manibus chiragram causat; si putridus, in stomacho nauseas, vomitus & appetitus deiectionem efficit; si biliosus, sanguinem in febres accendit, & sic de cæteris. Ita de vapore pestifero, siue suos in terra, siue in aqua, siue in aëre natales habuerit, dicendum est; siquidem pro rerum, ex quibus excoquitur, conditione & mixturæ catastasi morbos omnino pestiferos diuersæ qualitatæ proprietatisque conciliat. Hinc in nonnullis pestibus, virus contagiosum in omnibus solos oculos infestasse legimus; aliq tempore gutturis concauitatem inuasisse referunt:

*Mercurialib.
de peste.*

vt Venetijs, teste Mercuriali, eam quæ vulgò Giandussa dicta. Anno 1617, futuris pluuiarum diluuijs camporum pascua ceno oblita, non nisi virides comas limoso solo, necdum ritè decoctas exerebant, quas armenta boum carpentia, repentina putrilagine in faucibus concepta, suffocata interibant; vixque enecta, bubulcis colonisque nil sibi tale verentibus, mox penitendam cedebant in alimoniam; par namque calamitas saturos adoriebatur commellatores; neque ijs contenta lue, quin & contubernali-
bus infesta; peregrinus hic hospes Neapolim inuolauit, vbi ad sexaginta millia infantium, (hanc enim ætatulam cum primis adoriebatur) præter innumeros cuiusvis ætatis & conditionis homines, qui contagiosa hac lue ab incolis (malè in canna) nuncupata, intra septimum ab inuasi-
one diem, nil proficientibus antidotis, extincta sunt; causa fuit virulenta, veneni concepta in putredine euaporatio, cuius proprietas fuit, acidæ cuiusdam & constringentis qualitatis vi, primum obuia faucium gutturisque latibula infestare; & inflammatione ex consequente calore tumefacta spiritaque intercluso laborantes sine remedijs spe suffocare; quem effectum & nonnullæ aquæ minerales præstant. Meminit Mercurialis alterius cuiusdam pestis, quæ pedes, tibias atque os potissimum infestabat, atque hoc pacto intra triduum omnes correptos expediebat; cuiusmodi quondam Hierosolymæ ortam fuisse referunt Historici apud eundem. Nasceitur vt plurimum in Anglia pestis quædam,

Male in canna dicta contagio Neapolitana.

Mercurialis.

Contagio pestifera quæ tibias pedes & os inuadebat.

dam, quem Anglicum sudorem vocant, quo quicumque correpti sunt, inter exiguum temporis spacium sudoris vehementia toto corpore colliquefcente, extinguuntur; causa, veneni qualitas est, totius corporis substantiam in humores resoluens; quemadmodum in venenis quibusdam eadem proprietate pollentibus contingere posse refert Cardanus. Fuit & alia pestis notata à Georgio Agricola, quæ homines veluti stupefactos sideratis omnibus membris conficiebat; quos & alia pestis è contrà rotos in putredinem verminosam resolvebat; prioris causa fuit veneni vis similis aspidi, cuius mortui homines siderati, omni motu destituuntur, nervis potissimum infestæ; posterioris verò causa est veneni vis contraria, similis ijs serpentibus, qui quos momorderint, mox omnibus membris putrescentibus in tabem verminosam resolvunt. Pestem communem, etsi eadem vi polleat, diuersos tamen effectus operari non quoad se, sed quoad diuersa hominum temperameta, testatur pestis Atheniensis, quæ teste Thucydide, & Lucretio, in quibusdam sævas alui proluuies, in nonnullis copiosum è naribus sanguinem euocabat. Nec deerant, qui peripneumoniæ angustijs plerumque vexarentur. In alijs dysenteriacas intestinorum exulcerationes, subinde lientericis affectibus iunctas efficiebat; quæ omnia vna & eadem pestis contagio in diuersis hominibus, teste Thucydide, operabatur; haud secus ac tarantulæ virus, vnum & idem spe-

Sudor Anglicus.

Pestis Rupefactiva.

Pestis resoluens corpus in vermes.

Pestis diuersa est ratione diuersificatis temperamentorum.

Tarantulæ vis

specie, diuersissimos tamen effectus pro varia hominum tantissimo affectorum conditione, & naturali temperamento, operatur; de quibus lege, quæ fufissimè de tarantulæ veneno olim in Arte Magnetica tradidimus. Ita dico comparatum esse pestifero veneno, quod pro subiecti dispositione humores alterat, mutat, diuersisque modis exagitat; cùm enim nulla sit veneni species, quæ non disparatos ab aliâ quapiam specie effectus præstet, aut eadem quoque pestis species mira pro dispositione subiecti quod peruatit, Symptomata excitet; pestis autem certâ quædam veneni species sit, ex putredinibus in intimis telluris visceribus natis, expiratisque, aut in homine humoribus vitiat in talem & talem veneni speciem elaborata, certè pro alia & alia veneni mixtura alios & alios effectus in eo infectis causari necesse est; vt proinde vel ex hoc ratiocinio nullo negotio omnium quæ diuersis temporibus in pestiferis acciderunt, Symptomatum rationes & origines assignare possis. Huc etiam reuocari potest, cur subinde pueros tantum, aliàs fœminas easque vterum gerentes, interdum virgines, nonnunquam robore summo præditos adorta magnam stragem ediderit; quæ si quis iuxta nostra principia resolverit, is illos non tam ex specifica quadam diuersarum pestium differentia, quàm ex diuerso ætatis sexusque statu resulsasse reperiet; gaudet enim pestis humido calido veluti pabulo & nutrimento quodam, quo pueri & virgi-

Venenum pestis pro varia putredinis ratione varium est, variisque effectus producent.

Pestis putredinis tantum femininarum grauidarum.

virgines cum primis abundant, gaudet & mulieribus
 pregnantibus ob multas excrementitias fœces humo-
 rumque, quibus tunc temporis infestantur, con-
 fluxum; qui vti ex menstruo sanguine non nisi in-
 quinamenta susceperunt, ita ob similitudinem quan-
 dam faciliè illis pestifera iuncta contagio, veluti igni
 apposita naphtha, aut fomes, applicatâ stuppâ flam-
 mam concipiunt.

Ratio differen-
 tium effectuum.

Narrant Valentia in Hispania anno 1648. pe-
 stem derepente exortam, primò quidem præter Su-
 tores nullum alium inuasisse, tandem omnes illos,
 qui crepidis calceisque ab ijs coëmpis vterentur,
 adortam fuisse, atque hoc pacto serpente contagione
 mox vniuersum regnum inuasisse; multæ sanè inter
 Medicos fuerunt de tam insolitæ contagionis causæ
 altercationes; scitum tandem fuit, nauim Algerio
 soleis coriaceis suberibusque onustam non ita pridem
 appulisse, quæ in Africa vehementi peste laboran-
 te; contractis contagiosis effluuijs, Valentia Sutores,
 qui priùs ea ccëmerant, & deinde quotquot ijs vti
 fuerant, & hi denique alios & alios innumeros con-
 cepta lue infecerant. Vniuersam quoque Siciliam,
 dum ex Africa suas infectionis lue inquinatas mer-
 ces Messanâ mittit, horrenda lue correptam. Cam-
 panella in suo de Medicina opere, refert. Narrat In-
 grassia Mediolani pestem nulla vicinæ contagionis
 suspicione derepente exortam fuisse; contraxerat
 eam primùm ædituus, à quo & vniuersa Ciuitas in-
 secta,

Pestis Sutorû

Pestis Siciliæ
 ex mercibus
 Africanis.

Ingrassia lib.
 de Peste.

Ennis infectus
post 14. pestē
resuscitat.

fecta; quinquaginta millium suorum strage luit; & cum origo tanti mali examinaretur, inuentum fuit, chordam, post peruetustam quandam arcam, inuentam, contagionis semina intulisse; fuerat autem illa chorda Vespillonum, qui eam ante viginti quinque circiter annos eodem in loco seueriente contagione in usum sepeliendorum adhibuerant. Quomodo vero tanto tempore contagiosa vis perseveret, suo loco dicetur.

C A-

CAPVT X.

*De peste artificiosa & Magica. seu diabolica arte
procurata.*

TANTA est hominum malitia super
 terram, vt non dumtaxat contra
 Deum Opt. Max. horrenda teme-
 ritate & præsumptione exurgentes
 superba contumacis animi cornua
 erigant, sed & inaudita sæuitie in-
 genus humanum intolerandâ quadam audaciâ de-
 bacchentur tantò sanè periculofiori, quantò magis
 clandestina est; dum instigante humani generis ho-
 ste diabolo, vindictæ & ultionis sumendæ desiderio,
 aut odio in Magistratum, cæterisque deprauatis ani-
 mi perturbationibus in transuersum acti, nonnulli
 aquas perneccellarium inter omnia elementum infi-
 ciunt; quidam vnguentis ex varia venenorum mi-
 scella confectis in commune omnium exitium, vlti-
 mamque hominum ruinam noua scelerum inuen-
 tione insurgunt. Vnde etiam L. Annæus Seneca, inter
 hominum atrocia scelera recenset violatos fontes ve-
 nenis, & pestilentiam (sic enim loquitur) manu
 factam. At quisnam tam absconditam veneniferæ
 compositionis rationem, vix summis adhuc philoso-
 phis

Lib. 1. de Ira
c. b.

*Pestis artificialis
Magister
diabolus est.*

phis penetratam, rudes plerumque & idiotas docuit? Certè non alius, nisi Dei hominumque inimicus diabolus; qui vti à primordijs rerum non desijt humanum genus insitâ sibi nequitia duro tyrannidis suæ iugo premere, ita quoque non cessât, ad eius exitium per homines pessimæ & conclamatae conscientia, genuinos inferarum furiarum ministros, varijs modis & rationibus cooperari. Constat enim diabolus naturali scientia dono, ob peccatum non priuatum, sed illud veluti sibi concreatum inseparabili nexu retinere, vnde cum totius naturæ consultus sit, omnesque naturalium rerum rationes, elementorumque abditas virtutes perfectè capiat, imò consensûs dissensûsque leges à natura vnique inditas intimè & profundissimè calleat, certè ex applicatione actiuorum cum passiuis miros eum & stupendos in natura rerum effectus producere posse, nemini dubium esse debet. Nouit is quàm intimè, quomodo & qua industria nubes in pluuias, ventos, grandines, ad tempestates in perniciem hominum terrarumque concitandas, cogenda; peritiam summam habet ad producenda omnis generis insecta, ad segetes, fructus arborum, vinearumque emolumenta, si à Deo ob mortalium scelera, permillum fuerit, ijs euertenda ac penitus destruenda; non ignorat, quâ ratione diuersorum venenorum miscella ad pantomorphæ naturæ similitudinem & exemplar adornata, & aërem inficere & læuissimis pestiferæ contagionis

*Scientia diaboli
circa res
naturales.*

nis plagis non vrbes duntaxat, sed & regiones integras, regnorumque longè latèque exporrectas ditiores deuastare possit; & vti omni gratiæ dono priuatus insito sibi appetitu in omne malum veluti pondere quodam fertur; ita nihil acceptius illi esse potest, quàm eas potissimum artes, quæ in animarum corporumque perniciem cumprimis cedunt, scholæ suæ addictos & clientelâ professâ sibi subiugatos discipulos, Magos inquam & Necromantas edocere, edoctos verò tanquam vicarios quosdam & ad nutus eius promptissimos ministros, huc illucque iusto Dei iudicio scelerumque enormitate sic postulante, ad ingentem mortalium ruinam machinandam amandare. Atque hæc est abominanda & diris deuouenda Ars, qua nonnulla ex Orco prodeuntia monstra, homines verè Satanico spiritu tumentes, domus, Vrbes, Regiones funesta & Circæ venenorum vnguentorumque compositione cum ingenti mortalium strage infestare solent. Quæ omnia vt luculentius patefiant, exemplis illustranda duxi.

Artis magicæ
abominatio.

Quinto Fabio Ædili Curule Urbem peste infestata fuisse Liuius narrat dec. 1. l. 8. quam Romanæ Pharmaceutriæ Matronæ non ignobiles, in odium nonnullorum procerum procurarant, ex quibus aliquæ in flagranti crimine deprehensæ, dum medicamenta quæ coxerant pestifera esse negassent, coactæ potu eorum periculum facere, mox extinctæ conciderunt: indeque comprehensis earum Comitibus, ex ijs ad 170. damnatæ sunt.

Pharmaceutriæ
Romanæ
Vrbem inhi-
cunt.

Mediolanensis pestis artificialis,

Processio instituta mitigat rigorem diuinæ iustitiæ.

Pestis præterea maleficorum hominum opera in Oriente non semel suscitatas, Nicephorus, Zonaras, Cedrenus aliique Ecclesiasticarum rerum Scriptores narrant. Sed relictis veterum temporum euentibus, ad viciniore nostris temporibus seculum accedamus. Nemini inaudita est horrenda illa pestis, quæ anno 1630. Mediolanum ad ultimam propè ruinam vexauit; cuius origo, vti acta docent, ab execrandis sceleratorum hominum maleficijs, qui siue à vicinis Hæreticis magnâ pecuniæ vi propositâ allekti, siue concepto in morum Reformatores odio, veneni quoddam genus Circæâ prorsus virulentiam refertum, utique Cacodamone ductore & directore, confecerunt; quod templorum postibus domuumque portis, scamnis, fenestris illitum, vel ad minimam contrectationem homines ad inuitabile mortis periculum deduceret. Et quoniam hominum morientium nullus finis, nec vlla tantæ mortis antidota superesse videbantur, visum fuit ad superna auxilia per publicam precum indictionem, processionum piæ diuinæ misericordiæ supplicantium apparatus, ieiuniorumque obseruationem confugere, vt diuinæ rigor iustitiæ flexus tantis castigationibus tandem finem imponeret: vnde noua processio instituta, qua Corpus Sancti Caroli Borromæi quaternorum fulcitum Episcoporum humeris, tum Cardinale Urbis Archiepiscopo, tum prælatis, totaque nobilitate concomitante inestimabili apparatu circumferebatur, tanto omnium Ordinum & vtriusque

utriusque sexus deuotionis ardore, vt præter eiulatus, ploratus, singultus, gemitus, humilesque mentis confessiones, nihil aliud audiretur. Peroportunam hanc occasionem, ad contagionis malum longè latèque propagandum, rati scelesti Satanæ ministri, spe freti futurum, vt concidentium hominum multitudine, & in confusionem redacta processione, ipsi interim conceptas machinationes confidentiùs in executionem deducerent; turbæ itaque hominum numerosissimæ sese insinuantes, vestibus supplicantium præparatum inferebant venenum; vnde mox ingens exorta strages publicam solemnitatem suspendit; at diuina clementia piorum supplicatione mota, tantam diabolicæ insultationis insolentiam vltèriùs progredi non est passà; siquidem detecti malorum omnium Architecti, acerbissimis subiecti supplicijs, modum & rationem vnguentique conditionem, quo tantum mortalium numerum confecerant, apertè confessi sunt, dignis proinde tantis sceleribus tormentis variè exagitati, igne tandem exusti sunt. Vnguenti verò, vt & pulueris pestiferi compositionem, cuius non hauſtu duntaxat malum propagabatur, sed vel odore susceptum, intra paucas horas interimebat, præstat alto silentio suppressere, quam illud ex Orco depromptum denuò in lucem educere. Similem prorsus Catastrophen anno 15. Mediolanum & Genua experta sunt, veneficiorum vt fertur operâ introductam. Certè atrocem illam pesti-

Comprehensio eorum qui pestem seminarent.

Pestis Fran-
ciæ per He-
bræos indu-
cta.

Quomodo pe-
stis artificialis
ea præstet,
quæ natura-
lis.

pestilentiam, quam Historici 1320. Franciam pen-
nè exhaustisse referunt, ab Hebræis (in vltione
eius, quo Regno cedere iubebantur, edicti) lepro-
forum mendicorumque opera procuratam fuisse,
fontium, puteorum, cisternarumque aquis intoxi-
catis, ex confessione eorum patuit. Verum qui plu-
ra huiusmodi funesta scelerum monstra desiderabit,
is Cardanum adeat, qui Libro de Venenis totus est
in ijs singulari industria describendis. At quæres
fortassis, quomodo artificiosa pestis, tantâ contagio-
nis efficaciam pollere possit, vt idem possit quod na-
turalis, & subinde plus eâ præstet. Respondeo si de
Dæmonis potentia loquimur, potest is procul du-
bio ad exemplar naturæ totum id veneni compo-
situm per sacrilegos illos pharmaceutas adornare.
Cum enim venenata animalia, viperæ, cerastæ, dip-
sades, aspides, dracunculi, rubetæ marisque vene-
nosa soboles, quin & ex plantarum familia, cicu-
ta, napellus, elleborus, similiaque originis suæ pri-
mordia ex locis virulentis exhalationibus terræ ma-
risque obnoxijis ducant; certum est, quod quemad-
modum dictæ exhalationes aërem, sanioraque ani-
malia & plantas inficiunt; ita & potissimum illa ve-
nenosa animalia & plantas, quæ ex naturali tempe-
ramenti sui catastasi innatum quendam appetitum
habent, ad virus terrestre, si terrestria; ad virus
verò aquaticum, si aquatica, attrahendum, idque
in substantiam suam conuertendum inficere, nemi-
ni

ni dubium esse debet; sunt enim hæc veluti à natura destinata quædam, in quibus recipiatur venenum, marsupia, quibus collectum habeas, quicquid aliàs longè latèque per aëris latibula dispersum fuit. Si itaque diabolicâ arte instructi scelerati homines, animalibus venenosis ad pharmaca funestæ contagionis plena concinnanda vtuntur, certum est, eisdem illos effectus, quos naturalis tum terræ, aquæ, tum aëris putrida & virulenta constitutio producit, præstuturos; cum naturæ vis & efficacia per artificiosam applicationem tantum abest, vt deficiat, vt potius maiores vires acquirat; cum verò pestis effluuium contagiosum sit, certè id artis industria promotum ingentes acquirere vires, Theophrastus memorat; testatus suo tempore crudelissimam venenificorum industria pestem excitatam, ex vnguento, putrefactis peste extinctorum hominum cadaueribus, ossibus, medullis, bufonumque, rabie prius concitatorum, commistione composito. Simile quid de Mediolanensis pestis compositione traditur, quam fusiùs hîc describerem, sed memor verborum Galeni, venenorum compositionem (nisi propriæ scientiæ seruiat) scire malum, docere: deterius, scribere verò, aut in lucem mittere omnium pessimum esse.

Pestis artificialis tempore Theophrasti.

Incubatio et extinctio aëris.

Daemones sub forma corpora rea pestis seminantes.

Contingit verò, daemones, pro potestate à Deo ipsis concessâ, etiam subinde per sese atrocissimas pestes terrarum Orbi immittere; siquidem hos in huma-

Pestis ab Apol-
lonio Thy-
azo curata.

Pestis tempo-
re Theatrici
lusus excitata
à dæmone.

Pestis tempo-
re Agathonis
Pape.

humanam formam transformatos in Urbibus peste
disseminata ingentes strages edidisse, Nicephorus
& plerique scriptores Ecclesiastici attestantur. Cum
Ephesi pestis à dæmone sub piscatoris forma, cum
magno hominum exitio propagata fuisset, Apollo-
nius Thyaneus (si Philostrato hæc narranti credi-
mus) cognito sub larvata persona dæmoniaco ma-
chinamento, cum illum lapidari iussisset, iussaque
philosophi completa fuissent; pestis vnà cum autho-
re suo sepulta Urbem totam à contagione immunem
reliquit. Pari pacto & artificio Pythagoram ab Ur-
bibus Turio & Metaponto pestem profligasse, Iam-
blichus narrat in vita Pythagoræ. Gregorius Nyssen-
us in vita Sancti Gregorij Thaumaturgi simile quid
narrat in Græcia contigisse: Populo siquidem Thea-
triciis spectaculis inhianti, tanto numero hominum,
vt locus ei capiendi, par non esset, ac proinde con-
quererentur de locorum angustijs, dæmonem re-
spondisse, mox homines defuturos, qui Urbem re-
pleant; Et confessum sanè durante adhuc spectacu-
lorum exhibitione, tam sæua, dæmonis operâ, in-
confertam hominum multitudinem pestis immissa
fuit, vt tota Vrbs, intra exiguum temporis spatium
hominibus exhaulta, in solitudinem redacta fuerit.
Sub Agathonis Pontificatu, prodigiôsæ pestis sæ-
uientis tempore, malus Angelus formâ sensibili vi-
sus est domus contis impetere, tot funerum elatio-
ne, quot ictus dedisset foribus; & tanta fuit veneni
exitia-

exitialis efficacia , vt vel ad oscitationem aut sternutamentum homines conciderent exanimes ; vnde & ab eo tempore mos inualuit, oscitanti aut sternutanti salutem imprecari .

Cur oscitantibus salutem precemur.

Solent & huiusmodi Dæmonum spectra , in hunc vsque diem in Oriente homines peste miserandum in modum vexare ; dum derepente à nescio qua infernali furia inuasi , spiculoque sensibili percussi ,

mox occumbunt . Quæ fusissimè hoc loco deducere possem ; sed cùm horum pleraque vulgo nota sint, ijs ampliùs non

immorabor .

* *

K

CA-

CAPVT XI.

*De virtute siderum in peste producenda & vtrum
certa quædam signa venturæ pestis co-
gnosci possint.*

Astrologorum
ignorantia.

SCVTI nihil est exacta diuinandi
prædicendique notitia difficilius,
ita quoque dici non potest, quan-
tis erroribus intellectusque illusio-
nibus huiusmodi studium sit obno-
xium. Neque hoc tantum in hu-
manis euencibus, qui velut instabili fortunæ rota,
versantur, neque etiam dumtaxat in supernaturalium
causarum effectibus, ad quæ humana mens non nisi
à Deo subleuata pertingere potest; sed in ijs quoque
venturis rerum successibus, qui in abstrusis causarum
necessariarum latebris absconditi sunt, atque ab ijs
essentialem habent dependentiam, verum esse, omni
tamen astrologica vanitate deposita, asserimus; cuius-
modi res est, exempli gratiâ, de fame, peste, cæte-
risque naturæ naufragijs ex siderum positu nonnihil
determinatè affirmare. Astrologorum vulgus, igna-
rum plerumque genus hominum, cum omnia altro-
rum, varia se configuratione respicientium influxi-
bus, & miris horoscopantium siderum effectibus at-
tribuant, adeò fucatæ huius scienciæ colore super-
biunt,

biunt, ut ijs nihil in diuinandi scientia denegatum esse videatur; vnde nihil adeo in hac rerum humanarum catastaſi exoticum, insolens & inexpectatum est, quod illi fatali cuidam ſiderum neceſſitati non ſubijciant, audaciâ fanè tantò periculoſiori, quanto indoctiores rerumque phyſicarum vtplurimum expertiores ſunt. Quare cum inſtituti noſtri ratione ſic poſtulante, de ſignis, id eſt, peſtiferi ſætus prodromis, nonnihil dicendum ſit, rem ab ouo, ut dicunt, exordiar, ut quid in prognosticis de peſte ventura diuinationibus ſectandum, quid fugiendum, conſtet, quod dum facio, profiteor, ſolas me phyſici partes, omni vanitate aſtologica, vti ſupra dixi, præſcriptâ acturum.

Proceſſatio
Authoris.

Non neſcio nonnullos Medicos in operum ſuorum de peſte argumento fuſiſſimè hoc thema tractaſſe: quorum aliqui ſuam tractationem incipiunt à ſignis in Cælo, terra, aqua, aëre iuxta quadripartitam anni conſtitutionem apparentibus. Verùm cum vix vllus annus ſit, nec vlla anni portio, dicam amplius, nec vlla Eccliſpum aut ſiderum conſtitutio tam inſauſta ſit, quæ non inter determinatas periodos, ſi non eadem numero, ſaltem in ſpecie recurrat, & tamen non inde ſemper peſtis ſequatur; quibus certè vniuerſali quadam ratione conſideratis contagionis cauſa adſcribi non poteſt. Certè ijs temporibus, quibus vniuerſa Italia grauiffimas calamitates, peſtiſque ſænitiam ſuſtinuit, Germania aut Francia nihil paſſa fuit, & hiſce laborantibus Italia ab omni

Obiectio .

lue immunis fuit ; & sic de cæteris idem iudicium esto ; & tamen tam Germania quàm Francia , tam Francia quam Italia eidem infelici siderum ex parte constitutioni suppositæ fuerunt ; neque est quod nobis obijciat quispiam , normaliore siderum Italiae imminentiū influxum , eo , quo Germania aut Francia feriuntur ; hæc enim falsa esse vel inde patet , quod omnes Pericci Italiae , siue sub eodem latitudinis parallelo circumfisi populi , vti eundem siderum aspectum sortiuntur , ita æqualem quoque siderum efficaciam participant ; vnde omnes eadem pestis contagione vt infestarentur , necesse foret , quod tamen experientiæ repugnat . Accedit quod pestis semper alicubi in Orbe terrarum dominetur , siue fausta sit siderum constitutio , siue infasta . Nihil igitur Astrologi concludunt , dum ex certis siderum constitutionibus futura pestis contagia infcitius diuinant . Nos itaque , incongruâ istâ diuinandi ratione neglectâ , tam abditas effectuum causas paulò aliter euoluere capimus ; & cur nunc in hac parte terræ , modò in alia , iam in plerisque , vti historiæ narrant contigisse , contagio dominetur , & quomodo hæc ex sideribus remotè originis suæ primordia deducat , totum denique propagationis successum vnâ cum signis & prognosticis enucleare tentabimus , in quo si non vsquequaque scopum attigisse videbimur , Lector beneuolus non tam meos conatus , quàm abstrusissimarum rerum vix penetrabilem difficultatem excuset , illius memor , in arduis voluisse tantum , sat esse .

Non

Non Aristorelis tantum, sed & omnium Scholarum consensu acceptatum dogma nullo non tempore fuit, inferiora supernis lationibus subflare; ex caelestium influxuum rationibus omnium inferiorum vitam, mortem, generationem & corruptionem pendere; quomodo verò id contingat, quàm multi inquisierunt, tam pauci inuenerunt.

In Itinerario nostro Exstatico primo sat superque tum obseruatione tum clarissimorum virorum auctoritate docuimus, omnia sidera adè inter se distincta esse, quàm quaelibet rerum elementarium mixtorumque species, ita vt nullum astrum siue mundanus globus, siue is sit ex ijs, quas errantes, siue quas fixas vocant stellas, eiusdem prorsus naturæ & proprietatis sit; sed omnia inter se tum constitutione, tum viribus & proprietatibus differant. Et quamuis nemo adè subtilis sublimisque ingenij sit, qui eas penetrare possit, tantum tamen, constanti iam multorum seculorum obseruatione ab excellentissimis Astronomis nullo non seculo facta, nobis diuinâ clementiâ innotuit, vt de planetarum fixarumque nonnullarum natura & proprietate tutò quidpiam asseuerare queamus. Quo quidem supposito, vt ad instituti nostri tramitem reuertamur; sciendum est, omnia mundana corpora, astra dico: haud secus ac terram ex quatuor elementorum miscella, ex chaotica illa rerum primordiali à Deo Opt. Max. Sapientissimo Conditorèeducta massa, proprijs singulaculis in immenso illo ætherei Oceani expanso fluctant.

Omnia astra
specie distincta
gaudentur.

Omnia astra
ex quatuor
elementis constituta.

Mars & Sa-
turnus male-
fici pestis se-
minatores.

Influxus astro-
rum.

cita, ijsque proprietatibus, quæ tum ad propriam, tum ad conseruationem vniuersi cumprimis necessaria videbantur, instructa fuisse. Hinc factum est, vt vires suas iuxta prærogatiuas à natura ijs concessas, singula radiofo quodam profluuium tum in tellurem, tum in circumiectum reliquorum astrorum comitatum diffunderent; cur verò nonnulla astra, vti Mars & Saturnus tam exitialis virtutis sint, meritò quispiam mirari posset. Irrefragabili enim multorum sæculorum experienciâ ab omnibus Astronomis obseruatum fuit, nescio quid virulentæ virtutis in Marte, frigiditatisque oppidò nociuæ in Saturno sub certo situ, dum hic æstu suo bilem in inferiori Mundo ceterasque qualitates perniciosas, ille humorem frigidum & atram bilem mirum in modum concitet; Luna verò & Sol, hic in omnia vitæ Oeconomiam concernentia, illa in humidi fecundioris substantiam vtrique suas exerceat iurisdictiones, reliquis planetis, cum bonis bonam, cum malis malam temperiem in rebus sibi subiectis inducentibus. Quod vt explanetur, notandum est, astra huiusmodi corpora haud dubiè virtutem, quam communicant inferioribus, eandem & in se continere, non dico eminenter, sed formaliter, vt cum Scholis loquar: neque enim tam exotici effectus, quos influxu suo efficere in inferiori mundo obseruantur, solo lumini aut motui adscribendi sunt, cum ex ijs semper vnus & idem effectus in inferioribus resultaret. Aliud itaque præter lumen & calorem in ijs latet virtutis profluuium, quod

quod nos specificam globi dorem & qualitatē corpori peculiarem vocamus; cuius effluxus max vbi subiectum in terra capax repererit, id virtute pariter sua imbuat, eaque cuius ipse est, proprietate tingat; fit autem hoc plerumque Marte & Saturno eo situ constitutis, vt commodē & sine impedimento radios suos in vnum coniunctos exercere possint, quod maximē & potentissimē tum fit, quando simili virtute imbutis siue planetis, siue stellis fixis iunguntur. Mars itaque & Saturnus inter ceteros planetas, hanc à natura sibi insitam vim habent, vt sicuti ipsa ex naturali sua constitutione nescio quid perniciosum venenosumque insitum sibi habent, ita illud per luminosos radios veluti vehicula quādam, terrestres Mundi partibus, circumfususque eisdem elementis communicent. Dixi si oportuno loco constituti sint, & arbitrio suo permittantur; quoniam si Ioui aut Veneri, aut Soli vicinior sese stiterint, tunc vires suas non ita faciliē exercere possunt; vtpotē à potenti tum Solis, tum Iouis ceterarumque beneficarum stellarum saluifero profluvio victi & subiugati; vt proinde natura non sine causa, inter pessimā qualitatis astra Martem & Saturnum, Iouem; inter Mercurium verò & Martem, Solem; vti & inter Lunam & Mercurium Venerem benignam & placidam, intermedia esse voluerit, veluti exortarum litium & discordiarum naturæ diribitores: Et quoniam huiusmodi corporum constitutio ita à natura disposita fuit, vt virtutem non vbique in toto globo æqualiter diffusam

Quomodo
Mars & Saturnus
influent
in inferiora.

Cur Iuppiter
inter Saturnū
& Martem
medius.

Astrorum mo-
tus circa pro-
prium axem,
quid conferat.

Cur natura
tam exitialia
sidera Martē
& Saturnum
constituerit.

Causæ remo-
tæ peſtis Martē
& Saturnus.

fam haberent, sed in vna parte plus, in altera minus, hinc ne terram semper pestiferis suis radijs ferirent, motus circa proprium centrum concessus fuit, ut nunc hanc nunc illam partem telluri obuenterent, & sic plus aut minus nunc hanc nunc illam terræ partem pro subiecti capacitate inficerent, cui multum quoque accedit ex accessu ad terram, & recessu ab eadem in excentrico suo facto. Cur verò natura, quæ bonum semper, & in omnibus intendit, huiusmodi malignis effluuijs dotata corpora, in natura rerum constituerit, meritò quispiam mirari poterit. Verùm qui norit, cur in terrestri globo naturæ Author tot animalia nociua, tot herbas pernicioso toxico refertas produxerit, mirari desinet, cum hæc omnia tantæ naturæ prouidentia constituta sint, ut nihil sit nostro concipiendi modo in natura rerum adeò exitiale, nil adeò pestiferum, quod non altissimos fines suos habeat, in bonum tum proprij corporis, tum vniuersi conseruationem directos, sine quibus Mundus conseruari nulla ratione posset. Vide si placet Primum Itinerarium nostrum Extaticum, vbi omnia hæc variè & fusè exposuimus; nos interim ad rem nostram.

Causæ itaque remotæ malignorum influxuum sunt stellæ Martiæ & Saturninæ indolis, quæ oportunitum situm noctæ, radiorum effluuijs obuium primò ærem fuligine sua tinctum virtute sibi propria inquinant; hic tinctus inquinatusque cum aquæ communicat; elementum aqueum Lunæ Solisque

vir-

virtute agitatum conceptæ astræ sementis nociuam
 & spuriam tincturam per terræ poros disseminat,
 vbi aliarum quiscuiliarum ad putredinem procli-
 uum syngenia miscellâ iunctâ, illos quos diximus,
 pestiferos exhalatione sua morbos parit. Cum verò
 huiusmodi astræ sementis pestifera terræ visceribus
 insinuata, non vbiq̃ue terrarum semper aut mate-
 riam proportionatam, aut rerum sibi congruam
 coniugia ambiat; hinc quoque in nonnullis locis,
 aut nulla prorsus pestis, aut rarò, in quibusdam ferè
 semper, pro natura scilicet loci, cum influxu astræo
 symbolizante aut non symbolizante. Atque ex hoc
 posito principio omnes pestis cause partiales supra
 memoratæ concurrunt; & tametsi malignus hic
 astræus spiritus ratione æris, aquæ & terræ diuersus
 sit, vnus tamen & idem in se spiritus est, qui tingit
 tum ærem tum aquam, tum terrestrium exhalatio-
 num indolentem, vnus & idem omnia inficit, coinqui-
 nat, & ad pestiferæ contagionis genesin per fructus,
 cibos, nutrimentumque tum hominum tum anima-
 lium, qui vel terra, vel ære vitam sustinent, dispo-
 nit. Quo disposito, calor externus & spurius, inter-
 num iam conceptis seminibus turgidum adöritur,
 vsque dum exulante calore interno, humidum inter-
 num iuris externi caloris factum, tandem in putredi-
 nem illam contagiosam, quam pestem dicimus,
 abeat. Quoniam verò spiritus astræus malignus, re-
 rum elementarium disparatæ naturæ miscetur, hinc
 fit, vt & pestem non eiusdem semper speciei compe-

Quomodo
 influxibus
 suis terram
 imbuant.

-173b

L

ria.

Influxus malignus, pro varia constitutione rerum, varios effectus producit.

Quomodo
videtur
ut sciam
quidam

riamus, sed pro varia miscella earum rerum, quibus iungitur; unde spiritus astræus arsenicis halitibus mixtus, alios veneni pestiferi effectus, alios mercurialibus, alios salinis, alios antimonialibus & sulphureis, alios bituminosis naphthæisque vaporibus mixtus producit; radicibus quoque diuersarum herbarum haustus spiritus astræus malignus, herbam pro insito sibi temperamento & substantiæ proprietate tingit; & ad perniciosum nutrimentum hominibus animalibusque exitiale disponit; Aëri verò immixtus, dum auram vitalem inquinamento suo inficit, hic ab hominibus haustus, marium bilis officinam mouet; unde incitati Reges & principes, utpote tenerioris complexionis, in qua plus quam in cæteris potest, vel ad minimam occasionem, marrio spiritui agitati in bella cædesque libere tamen exardescunt; ex bellis & fame magna hominum animaliumque strages, unde noua ex putridorum cadauerum exhalatione pestis feminaria resultant; adeoque hoc modo circulus completus videatur.

Catena cauf-
rum

*Astra movent auras, movent aura salumque, solumque
His homo vivit, et his planta tenella cibus.
Sana bonos faciunt succos, malefana putrentes
Hinc putris in liquidum pestis origo venit.*

Vides itaque catenam effectuum quos ex vnicō
maligno influxu altrāus spiritus efficit; quæ omnia,
si ritē tecum contuleris, aliam pestis causā à Cœlo
deri.

deriuatam non deprehendes, vt proinde hæc ad mentis nostræ sensum propalandum sufficiant.

Poscit modò ordinis ratio, vt ostendamus, num & quænam signa sint alteræ huius maligni influxus? Signa venturæ pestis.

& vtrum nonnihil per illa de imminente nobis contagione diuinari possimus? Sunt autem complura signa, ex quibus Physici in noticiam venturæ pestis se peruenire posse putant; sed cum plerumque talia sint, quæ singulis annis occurrant, quæ vti & reliquis morbis producendis pari ratione apta sunt, ita nullam quoque nobis certitudinem adferre possunt.

Quare nos paulò penitius signa reuerentes, ea in tres Classes dispersiti sumus, quorum prima sunt prodigiosa, quibus Deus Opt. Max. ministerio Angelorum Mundo peccatis immerito horrendas secuturorum temporum ruinas minitari solet; Secundi ordinis sumuntur ex cœlestium corporum meteororumque ominibus; Tertiij ordinis ex prodigiosa insectorum, cœterorumque animalium tam terrestrium quàm volatilium actionibus, alijsque euentibus raris & memorabilibus deducuntur. Tres classes signorum.

De singulis solito ratiocinio, nonnulla exempla producemus.

L 2

Signa

§. I.

Signa pestis à Deo immissa.

NON est quod plaribus de hisce agamus, cum & Sacer Textus ea fiat superque demonstret; dum Deus Exodi 12. Angelorum ministerio omnia primogenita Egypti sub Pharaone, & septuaginta milia hominum triduo, vnius Angeli opera, in poenam Dauidi pro temerariam populi sui numerationem, inflictam extinxit; nec profanae desunt historiae, pestis inaudita coetesceraeque secuturarum calamitarum, quas Hierosolyma ex obsidione trienni à Tito facta sustinere debebat; quarum Prodrómus teste, Iosepho fuit Cometes integro anno imminetibus aerumnis praelucens. Pestem quoque immediatè à Deo, Romano populo tempore Gregorij Magni immisam; Angelus in Arce in vaginam irati Numinis gladium recondens docuit. Innumeris huiusmodi praeiis funerum in aëre depictorum monstris & prodigijs Historicorum monumenta abundant; quae vix sunt impio Mundo à Deo ostensa, cum ecce atrocissima pestis homines improuisâ ruinâ oppressit. Verùm cum de hisce abundè agant Cornelius Gemma, Lycosthenes, & Aldrouandus in Libro vltima editionis de prodigijs, & nos in Chronologia calci huius Operis annexa de ijs egerimus; nil restat nisi vt ad ea signa nos accingamus, quae verisimilem

Cometes Hierosolymae ante exitum eius visus.

Prodigia in Verbe visa.

lem habent cum mox suboritura peste connexionem.

§. II.

Varia pestis secutura indicia ex animalibus, plantis insectisque.

Spiritus astræum ex maligno noxiorum siderum effluxu genitum, ærem, aquam, terram inquinare supra asseruimus, & ex consequenti, quæcunque ex his viuunt, maligni effluuij vim participare: hic enim primo æreum vitio suo tingit elementum, hoc deinde conceptam tincturam aqueo & terreo elemento impertitur, quæ duo, virtute nothra sibi impressa, maligno se in intumidis penitralibus latentis putredinis congeriei iunctæ, dum à plantis attrahuntur, & segetes & vineas & reliquam vegetabilis naturæ Oeconomiam inficiunt: quibus in nutrimentum tum hominibus animalibusque cedentibus, id infuse sibi malignitate sanguinem paulatim contaminat; atque adeò hæc proxima pestis origo; cuius luculentum indicium sunt, variæ noxiorum animalium generes, quæ arborum folijs, segetibus, herbis graminibusque depastis, uti nutrimenti ulterioris inopia, extinguuntur, ita extincta contagiosam illam putredinem efficiunt, quæ æris iam aliàs corrupti infi-

Quomodo, & quibus mediis astralis influxus inficiat.

Insectorum noxiorum generes.

nuata

nuata poris, origini à qua prius defluerat, non tantum restituitur, sed & virus aëri iam inexistens, augmento suo, veluti scœnore quodam duplicat. Pestis itaque indicia non ex quibuscumque effectibus, sed ex ijs potissimum causis sumenda sunt, è quibus immediate vel mediatis elementis profluxerunt; generat enim astræus spiritus in elementaribus corporibus non quamvis putredinem, sed spuriam & peregrinam quandam sibi per omnia similem, quam omnia, ut dixi, quæ inde aluntur, participant. Quoniam verò supra ostendimus, non quamvis putredinem, sed potissimum excellenti quadam virulentia, præditam in vermes & insecta abire; hinc fit ut spiritus ille astræus monstrorum partuum opifex, terræ marique insolita quadam insecta generet, ut plurimum pestis ventura indicia.

Quænam insecta generentur, ex perniciosiorum astrorum influxu.

Videndum igitur, quænam sint illa animalia, pestiferi spiritus progenies; certè nulla alia, quam quæ præter morem ex terra atque ex aqua pestiferi spiritus fuligine tinctis generantur. Sunt autem eiusmodi: primò vermium colore & figura differentium certis annis scaturientium multitudo, quemadmodum supra de Mediolanensi peste docuimus, quam eiusmodi vermium ebullitio præcesserat. Secundò bufonum præter ordinem vastitate enormium Ranarumque caudatarum mutarumque ingens numerus; serpentes quoque peregrinæ formæ, qui è montium latebris emergunt. Hoc pacto, pestis Bononiensis ante Greg. XIII. serpens alatus, in draconis formam

mam perfectissimè elaboratus, & à venatoribus postmodum occisus, prodromus fuit, telte Aldrouando. Tempore quoque Pelagij II. Pontificis pestem horridam ingens serpentum multitudo æstiuo tempore præcessit, qui deinde hyeme, inundatione Tyberis ex campis abradi, in littora hinc inde eiectioni, putrefactique, eam quam legimus horrore plenam contagionem caufarunt. Et ne forsan quis dicat, hoc plurimis alijs fluminum inundationibus contigisse, & tamen serpentes nihil contagionis intulisse. Ad hoc respondeo, serpentes ut contagionem inferant ex vitiosa & notha illa putrilagine nati sint oportet; quasi caruerint, nihil quoque contagionis inferre.

Infectum sub
draconis figura
alacum Bo-
nonia natum.

Quæ pestem
præcesserint
tempore Pe-
lagij II.

Tertiò. Ex hoc spiritu pestifero herbæ quoque & omnia vegetantis naturæ germina tinguntur, ac proinde plantæ nescio quos mucos stillant, ex quibus pro plantæ cuiusvis proprietate, vermium, erucarum, bruchorum, sericum, papilionum & locustarum diuersæ species nascuntur, à quorum exitiali corrosione segetes consumptæ, arborum fructus in putredinem versi, depasta agrorum holera, præter aëris infectionem, etiam sterilitatem, famem, & tandem pestem inducunt. Nullum itaque apertius signum esse potest, epidemicæ mox secuturæ infirmitatis, quam locustarum per æstatem volitantia agmina, præsertim si colore ex flavo in viridem degenerante consent, hic enim nescio quid pestiferi halitus & nothæ qualitatis ijs inexistentis præferat, qua non solum contagionem hominibus inferunt,

Venenum pe-
stiferum ex
herbis.

Locustarum
exercitus.

sed

sed & eâ per ventros in alienas terrarum oras delatâ, noua fundant contagionis seminaria; experta est huiusmodi, funestissima pestis, Africa, Sicilia, Francia, magno suo damno prodromos; quemadmodum memorant historiae, quas consule, & ante pestem Romanam, refertissima bruchorum locustarumque seminaria.

Araneorum
muscarumque
examina.

Quartò. Nunciant pestem venturam ut plurimum ingens & repentina araneorum, muscarum, vesparum praua progenies; hirundines quoque & Ciconiae aeris incolae inimicum hospitem praesentientes, quae nidis desertis melioris aerae afflatui inhiantes, ante statam ijs à natura transmigrationem ad alias purioris aeris oras commigrant; quae omnia varijs exemplis prosequitur Cornelius Gemma, alijque.

Palliores exa-
nimantur.

Agricola lib.
de peste.

In Germania quoque, annis pestis aduentum praecedentibus, passeris magno numero, manifesto exitialis aeris indicio, Agricola teste, exanimis reperti sunt; cum enim praestantissimo sensu polleant, statim nescio quid aeri insitae virulentiae praesentiunt; vnde mirum non est, ex naturali instinctu ductu, eos aut aliò commigrare, aut si permanserint, insita noxiae fuliginis qualitate extingui. Aquatica verò animalia dum aequum elementum infectum sentiunt, multorum experimento comprobatum est, pisces extingui, mergos, anates, fulicas, cygnos desertis aquis puriora stagna petere, aut flumina aquarum fluxu defaecatiora incolere; caneros quoque fluuiatiles relictis riujs in ripas, diffusos latentem inquinae

Aquarum
infectio.

quinatæ aquæ lernam fugâ suâ testatos esse, comper-
tum esse. In plantis quoque & fructibus secutorum
malorum signa non desunt; nam & ipsæ fuliginoso
spiritu tinctæ ita à nativâ bonitate declinant, ut lu-
culenter appareat, eas occulta morbi indole occupa-
tas, quas tam macilentas, omnique odoris saporisque
pristinâ gratiâ adeò destitutas spectas. Atque ex his
signis non obscurè formari possunt secuturæ mōx ali-
cuius contagionis regulæ diuinatoriæ.

Plantæ dege-
neres.

§. III.

Signa ex Cœlo & Aëre.

TRia potissimum nobis circa signa ex Cœlo su-
menda, expendi possunt; & sunt primùm Ecli-
psēs Solis, malignus planetarum confluxus, Come-
tæ, cœteræque impressiones meteorologica prodigijs
refertæ. Eclipsēs multa damna causare, præsertim
Sole in dodecatemorijs perniciosus constituto, om-
nium Astronomorum consensus est, quomodo au-
tem & qua virtute tam exotici effectus causentur, ne
& hoc naturæ arcanum præterijisse videamur è funda-
mentis exponam.

Eclipsēs quid
conferat ad
pestem.

Suppono itaque primò, Solem totius vitæ fon-
tem esse, qui caloris sui viacitate omnia penetrat,
animat, fecundat, conferuat, sine cuius perenni &

M in-

Macularum
in Sole multi-
tudo, labo-
rans Solis
indicia.

Experientia
maculis Solis.

incessabili influxu Mundus consistere non posset; patitur tamen & is suos quoque subinde morbos, uti in Itinerario Extatico patefecimus; qui certo tempore truculenta Martis & Saturni tyrannide inuasus, ingentibus febribus aestuare incipit, fuliginumque globis ex visceribus eructatis, non sibi solum, sed & sublunari Oeconomia & circumfritis globis contagiosam labem virtute radiorum importat; contingit autem hoc eo potissimum tempore, quo totus Solis discus innumeris macularum eructationibus feruet, quæ aperta sunt intra viscera eius latentis nescio cuius peregrinæ fuliginis indicia; quæ euomit uti superficiem infestat solarem, ita quoque vitalis lucis inferiori Mundo debita diffusioni, ingens obstaculum ponit. Terra itaque vitalis huiusmodi lucis nonnullam iacturam passa, vnà cum circumfritis elementis (haud secus ac corde fuliginibus nociuis oppleto, omnia membra languent, & varijs morbis obnoxia sunt) nescio quid malignantis temperamenti acquirunt, quod cætera omnia mixta participant. Rem autem sic se habere experimento iam à 40. annis comprobatum est; nam obseruatum fuit, quod quando-
cunque Sol huiusmodi macularum efflorescentijs exuberare visus fuit, mox & pestis & innumera mala Orbem concusserint; quæ quidem tunc vehementius operantur, quando Luna intercedente Sol deliquium passus fuerit; hoc enim durante, dici vix potest, quantum detrimentum subeat aura illa vitalis, quæ omnia viuunt in inferioribus; mox enim ac peregrina

na cœlestis influxus fuligine tingitur, illa pari pacto in nescio quas degeneres catastrafes abicit, terra, aqua, aër à naturali affectione declinantia in putres & exitiales partus paulatim disponuntur, qui suo tempore ad maturitatem perducti, eas quas paulò ante descripsimus, calamitates adducunt.

Sed mirari forsàn quispiam posset, quomodo fuliginosa hæc Solis eluuius aërem inficiat? Dico, cum fuligo hæc ex solaris corporis partibus nonnulla malignitate imbutis profluat; certum est, illam unà cum radijs in inferiorem rerum administrationem propagari; quæ cum subtilissima sit & efficacissima, statim aëris substantiam tingit, non secus, ac si quis in cameram odoribus repletam pessimi faëtoris suffumigium inferret; hic enim mox omnibus odoribus suffocatis, aërem sui iuris factum subderet, dum eandem, qua ipse pollet, qualitatem ei imprimit, tantò hominibus perniciosiorem, quantò ipse malignioris naturæ est. Ita dico, si solari fuligini lucis per Eclipsin priuatio intercidat, certè aër præter lucis, quod patitur, detrimentum peregrina quoque Solis eluuiæ vitiatus malignitatem augebit. Nec defunt historia, quibus mea hæc sententia stabiliri possit.

Anno 334. per 17. dies Sol Cœlo quamuis sereno, lumen tamen terris non ostendit, quod summi prodigij loco visum fuit; hoc statim & bella & fames, & pestilentia unà cum Constantini Cæsaris morte consecuta sunt; Solis autem palliditatem non aliunde nisi ex macularum, quibus scedabatur, exu-

Quomodo fuliginosa Solis eluuius aërem inficiat.

Probatur experientia nonnulorum annorum.

Solis obscuritas tempore Constantini Magi.

M 2

bera-

Solis languor
& paliditas
tempore Iu-
stiniani Imp.
pestis prodro-
mitis.

Eclipsis iun-
cta terræ mo-
tus.

beratione profluxisse, hodierna experimenta luculen-
ter demonstrant. Anno 1547. Sol per tres dies si-
mili macularum fœditate inquinatus apparuit, in-
gentium ijs temporibus currentium calamitatum
nuncius. Narrat Cedrenus, Solem tempore Iusti-
niani Imperatoris instar Lunæ sine radijs lucem tri-
stem præbuisse patienti similem: quod ostentum
crudelissima illa pestis, quam suprâ adduximus, qua
quotidiè Bizantijs decem hominum millia concide-
bant, consecuta, monstrauit non vulgarem fuisse
stragem illam, quam vel ipse Sol veluti pulla veste
indutus toto anno luxerat. Occiso quoque Dictatore
Cæsare, & Antoniano bello, fame & peste sociato,
toto anno Solem diro mortalibus omine impalluisse
Plinius refert. Innumera huius loci hic adducere
possem laborantis Solis prodigia, sed hæc ad confir-
mationem rei sufficient. Quid porrò plura Ecclip-
sium damna referam? Anno 241. Eclipsin Solis ingens
terræ motus mox & hiatus excepit, qui vnâ cum ho-
minibus multas Ciuitates absorpsit; ac postremò pe-
stis secuta vix vlli hætenus comparanda. Pari pacto
Eclipses Solis infelici loco constituti semper huius-
modi malorum catastrophæ attulisse, longum foret
hic enarrare; quare qui plura huiusmodi desiderat,
is consulat Lycosthenem, Fritschium, Auentinum,
Cornelium Gemmam, aliosque similium prodigio-
rum commemoratores.

Si porrò maleficorum Planetarum Martis, Sa-
turni, Mercurij confluxum consideremus, is certè
fune-

funesta radiorum fœturâ, vnâ terrestribus elementis commistâ, tales effectus producit, quales summa admiratione temporum memoriâ nobis ob oculos posuerunt: vnde mirum sanè non est, tam varias & disparatas rerum geneses, tam repentinas nouorum morborum nunquam aliàs auditorum emersiones, tam exoticam elementorum commotionem, meteororumque luctuosa prodigia suis temporibus, magna animorum suspensione & impendentium malorum augurio coincidisse; cùm ea omnia natales suos in supernis cœlestium globorum domicilijs habeant; quos vti penetrare plerique philosophi nequierunt, ita sub occulta qualitatibus velamine ea indigentes, nescio quibus naturæ dissidijs explicarunt; vnde qui altiora huius naturæ arcana penitus rimatus fuerit, arctissimasque connubij leges, quibus inferiora Superioribus adstringuntur, penetrauerit altius, illi sanè nihil in reddendis exoticorum effectuum causis denegatum esse videri poterit. Verùm cum de ratione influxus planetarum suprâ actum sit, non amplius his immorabor, sed ad Cometas calamum conuerto, de quibus commune mortalium iudicium est, eos aliquid semper sinistri portendere; quemodò autem id contingat, & qua virtute id efficiant, nobis iam exponendum incumbit.

Mars & Saturnus malorum Architecti.

Inde exoticarum progenies.

An Cometa aliquid efficiat in inferioribus.

Arcanum hoc naturæ mysterium in Itinerario Extatico sat superque exposuimus, vbi & docuimus; Cometas vtplurimum ex euaporatione solaris corporis, dum vehementius æstuans ingentes in æthera fumos

fumos ei aculatur, generari; modum verò, quo produ-
 cuntur, vide in dicto Itinerario fol. 159. hic enim
 reiterata descriptione docere superuacaneum esse ra-
 tus sum. Hoc itaque posito tanquam irrefragabili
 fundamento, facile est ad abditas exoticorum, quos
 operantur, effectuum causas pertingere. Sicuti è
 contra, qui eorum genescos incunabula non penetra-
 rint, minimè mirum cuiquam videri debet, eos tan-
 toperè in genuina eorum natura assignandà vacilla-
 re; cum fieri non possit, ut non cognita causà, effe-
 ctus recto ratiocinio determinantur. Hoc tempore
 Deus Opt. Max. dum nobis aliquousque armati oculi
 beneficio in altioris naturæ archiuum pertingere
 permisit, multa sane pro infinita sua providentia re-
 moto velo ostendere dignatus est, quibus ad nonnul-
 las veræ & indubitatæ Cometarum genesis causas per-
 tingimus. Sed rem explico denique. Dixi suprà,
 Solem suos subindè pati morbos, utpote horrendis
 ebullitionum ignearum tempestatibus & procellis
 agitarum; vnde fit, ut ingentium fumorum effluvia
 in æthereos longè latèque exporrectos sinus euomat,
 quæ uti ex tenaci & glutinosa materia constant, ita
 non facilè dissipantur, sed in vastissima ætheris spa-
 cia dilatando sese senulatim propagant, atque vnà
 cum Sole, tum impulsu, tum tractu, intra solaris mo-
 tus semitas promouètur, donec à Solè remotiora fluxi-
 lis ætheris arbitrio relicta, quò ea fors tulerit, anomalo
 motu ferantur. Atque hanc exhalationem calidam
 & siccam è solaris corporis visceribus ei aculatam, &
 ab

Cometarum
genesis.

ab eodem Sole in alto ætheris recessu illustratam, verum Cometem dicimus; hæc enim exhalatio si ex ea parte Solis, qua Firmamentum respicit, eiaculetur tunc supra Solem, si qua terram respicit, egesta fuerit, prope Mercurium aut Venerem Lunamque, infra Solem morari conspicietur; si ex occidua parte; tunc ortum Solis præcedet, si ex ortua, occasum eiusdem sequetur. Habes quæ fusè in Itinerario descripsimus; at paucis hic repetitam! Cometicæ generationis originem; restat vt eos potissimum effectus, qui tantopere mortalium animos percellunt, explicemus.

Vulgus philosophorum vtplurimum futurorum euentuum signa colligit ex Cometarum apparitione, tanquam illis rerum omnium mutuâ sympathiâ, connexa; vt si quis gladium, veru, vel cornutam aciem vel tubam referat, illud bellis significandis signum sit oportunius; qui Solis similitudinem gerit, magni alicuius principis ortum, si lætus fulgor existat; obitum eiusdem, si tristis atque pallidior; funestum ac tragicum finem, si ater aut perfusus sanguine videatur. Sunt etiam qui in acutam pyramidem conformato, ignis prædominia, & ex analogia quadam in Rempublicam tyrannidem significent; si verò in amplitudinem spargantur, ex pari analogia populi novent seditiones & tumultus; si verò æqualiter à capite ad finem, ac maiori latitudine proferantur, terræ motum rectius, famem rerumque penuriam, ciuitatumque subuersiones & legum mutationes aperire

Ex figura & colore Comete quænam vulgus prognosticat.

rire posse existimant; qui verò multiformem faciem representant, ob aëris analogiam, rectius putant, posse ad pestilentiae strages morbosque id genus insolitōs & epidemicos accommodari. Idem de similibus esto iudicium.

Cometes nihil vi sua producit, sed signum solum est corporis, unde profluxio male constituitur.

Nos verò rem istam ex suis causis ponderantes; dicimus Cometam, qualiscunque tandem is quoad formam, figuram, colorem existat, nihil prorsus virium habere ad effectus suprà memoratos significandos; non inquam plus posse, quàm nubes, quæ terrestrem superficiem ambientes in multiplices formas transformantur, omni quoque colorum genere tinguntur; quis enim vnquam audiuit, nubes in figuram draconis efformatas, regioni alicui ingentia mala influxisse? quis sibi ex maligno virgarum, trabium, gladiatorum, quibus subinde nubes induuntur, influxu metuat? cùm pœnè quotidiano aspectu vilescant, ac proinde in animis hominum nullam vim prognosticam obtineant; si pluias, imbres, tonitrua, grandinem, niues excipias, cuiusmodi tempestates ex colore nubium facillè nobis innotescunt. Quapropter sicuti nubes terrestres nihil exotici in terra parturiunt, nisi eo tempore, quo astræo profluvio imbutæ, spuria quædam rerum peregrinarum semina in altum vnà cum vapore elata, ibidemque antiperistaticâ quadam luctâ exclusa vnà cum imbris mirificam fecuram præcipitant; vnde & pluiæ portentosa dicuntur, quarum plena sunt omnia Historicorum monumenta. Et si subinde vermibus, muribus,

Pluie portentosa.

bus, sanguine, frumento, ranis, similibusque peregrinis infectis pluuisse legamus, certè id neutiquam nubis naturæ adscribendum est, sed astræi spiritus virulentia, qui elementari massæ dominans, similem rerum genituram ponit, cuius particulæ vnâ cum vigore in altum eleuatæ, ibidemque exclusæ, vti diximus, dum pluuiæ mistæ in terram delabuntur, hominum animos rei nouitate stupefactos & attonitos in infortunati alicuius euentus augurationem sollicitant. Haud absimili ratione Cometes ex se suaque natura nihil potest, cum nihil aliud quàm simplex halitus sit, ex solaris corporis visceribus in ætherem eructatus, ibidemque in amplissimam & imensam nubem condensatus; cum præterea is ab omni solarium fœcium reiectamentis purgatissimus sit, atque ob summam raritatem, qua attenuatus est, vix corpus retineat ad virtutis malignæ ex Sole secum sublatae profluuium diffundendum sufficiens, certè non video, quomodo tam disparatos effectus in Terrigenûm regno perficiat. Quænam itaque horum effectuum, quorum Cometa non nisi extrinsecum signum est, causâ sit, aperire contendo. Audisti, ni fallor, suprà, Solem ex malignorum circumfitorum planetarum influxu sollicitatum suos quandoque morbos pati, morbos dico solari naturæ consentaneos, & ad microcosmi varios infirmitatum confluxus prorsus analogos; cum enim Solem non simplex corpus ex pura luce constitutum, sed mixtum & variâ seminalium rationum miscellâ fœtum assera-

Cometes nubes est à Sole euaporata.

N mus,

Quomodo
Sol inferiora
inhicere dici
possit.

De colore Co-
metæ.

mus, quemadmodum hodierni temporis ex obser-
uationibus deprompta experimenta demonstrent, de
quibus Itinerarium nostrum consulas velim: Hinc
fit, vt Sol peregrino vapore agitatus ingentes ebulli-
tionum æstus patiatur, quibus intrinsecus latentis
feminarij miscella excitata foras protrudit viciatam
fœturam, qua solaris spiritus tinctus vnâ cum radio-
rum profluuiio in intimam terrestris Mundi Oeconomi-
am deriuatur, atque ibi, quos diximus, effectus
exoticos, pro diuersâ spiritus tinctura & virtutis ali-
ter & aliter constitutâ ratione operatur; deficiente
verò Solis morbo, & profluuium funestum cessare
necessè est, vt proinde natura rerum non sine arcano
quodam consilio hanc necessariam rerum vicissitudi-
nem constituissè videatur; Nam hoc pacto ab omni
vitiata fuligine Sol purgatus, inimicam vim Terri-
genis immissam duplicatâ virtutis salutiferæ efficaciam
perimit, atque adeo noua fundat in terrestri Mundo
salubritatis secururæ feminaria. Vides igitur quomo-
do huiusmodi effectus à solo laborantis Solis paro-
xismo procedant, minimè verò à Cometa, qui dictæ
commotionis peractæ non nisi signum quoddam ex-
trinsecum est, quemadmodum fumus ingens latentis
alicubi vehementis incendij indicium est. Quod ve-
rò Cometa alio & alio colore imbutus, nunc plum-
beo, modò buxèo, iam sanguineo, aut ferrugineo
spectetur, id non prouenit nisi ex varia solaris liquo-
ris, variâ miscellâ deturpati, constitutione; assumen-
te Cometa colorem eius à qua prodijt, euaporationis
sola-

solaris. Ex his fusius aliquantò deductis luculenter patet, quomodo tum Sol, tum reliqua sidera, si quandoque in infauito situ constiterint, maligno radiose virtutis profluxu elementarem Mundum feriant, & quomodo ex hoc influxu elementares virtutes tinctæ eam exoticorum effectuum multitudinem, quam descripsimus, producant; ad huiusmodi enim influxus, omnes, quas suprà enumerauimus, pestis causæ, veluti species ad genus quoddam reuocari possunt. Innumera porrò de reliquis tum planetis tum stellis fixis, ad effectus huiusmodi mirum in modum cooperantibus dici poterant; verùm cum argumentum hoc tanta rerum dicendarum copia & vbertate polleat, vt id non dicam huius libelli angustijs, sed vix vastissimo comprehendi queant volumine, ei amplius non immorabor: sufficiat nobis ad maiora altioraque physiologiæ sacramenta, veris artis filijs viam demonstrasse.

§. IV.

Experimenta nonnulla & observationes circa contagionem aëris.

Solet nonnunquam pestem præcedere animalium, vti bouum ouiumque interitus, cuius quidem

Quomodo
catenacim per
aëtherum spiri-
tum inferiora
paulatim infi-
ciantur.

dem rei ratio alia non est, nisi ille astræus, de quo diximus, Solis, Lunæ cæterorumque planetarum, spiritus, pestifera quadam qualitate imbutus, quo elementa inquinantur; horum enim vnum in alterum transmutatum virtutem malignam non perdit, sed auget. Itaque cum hac vi pestifera aër & aqua, polluta sint, ea (vti pluribus supra diximus) conceptam qualitatem mox terræ communicant, atque hoc pacto subterraneo aëre putrescente, spiritus vnà cum halitibus perniciofa virtute imbutis, terræ poros penetrans, plantarum arborumque radices infestat, hæ contagione spiritus infectæ eam, & herbis & fructibus communicant, atque adeò vites, fructifera arbores & segetes mox ægritudinem concipiunt, malè se habent, & tandem putredine & noxio humore repleta, & se & ex eis alita terræ animantia conficiunt; vnde rectè Abensina de contagione; si corrumpat arbores, & vegetabilia corrumpuntur & animalia, quæ ea comedunt. Quæ & Maro 3. Æneid. pulchrè expreßit.

subito cum tabida membris
Corrupto Cæli tractu miserandaque Venie
Arboribusque satisque lues, & lethifer annus
Linguebant dulces animas, aut agra trahebant
Corpora, tum steriles exurere Sirius agros,
Arebant herbe, & spicas seges agra negabat.

Lib. de locis. Certè quæ ex terra proueniunt Hippocrate teste, ipsius terræ naturam sapiunt & sequuntur; vitiatâ itaque

que terrâ, viciantur & omnia reliqua, quæ ab ea produ-
 cuntur; ex vermium itaque insectorumque vario-
 rum generum, terra putrefactiones conceptas prælagiens
 ea producit, quæ & conceptæ putredinis naturam
 oleant, fructus videlicet insipidos, odoris incongrui
 ac corruptioni perquam obnoxios: quæ & Galenus
 notauit; verba eius adducam: *Sata atque plantæ cum
 terram subeunt, trahit vnumquodque quod terre inest,
 sua naturæ consentaneum, cum verò id, quod trahitur,
 inquinatum sit, coguntur ea etiam inquinari, fungorum,
 putridarumque rerum copia augetur.* Germina, arbo-
 res, plantæ pereunt, desiccantur frumenta antequam
 ad maturitatem perueniant, rubigine viciantur, tri-
 sti colore inficiuntur; quibus si bruta vescuntur, con-
 ceptæ virulentia triculentiâ intereunt; moxque in-
 gentia pulicum, cimicum, muscarum, culeum,
 papilionum, araneorum, erucarum, ricinorum, bu-
 prestium, scarabæorum agmina pullulant; quæ &
 ipsa putredine exitiali infecta pestem quoque in vni-
 uersam aliquam provinciam ventis australibus, aut
 à paludibus dispersam, adducunt. Diximus à ventis
 australibus, aut è paludibus eiusmodi pestium semi-
 narijs delatam, hinc inde dispersam; sunt autem se-
 minaria illa nil aliud, quàm fumosæ & puluerulentæ
 quædam adhærentiæ, quæ nascuntur ex tenaci, humi-
 da & pessimæ conditionis materia per ventos palu-
 stria loca transeuntes dispersa, quæ plantis arboribus-
 que obuijs, talem colorem induunt, tali putredine,
 infi-

Lib. de elem.
cap. 9.

Plantarum
morbola con-
stitutio.

Qui venti pe-
sti adducendi
oportuni.

inficiunt, quam putrilaginosi venti constitutio præ-
feret; neque tamen omnis australis ventus hæc se-
cum incommoda portat, sed is, qui infecta loca lam-
bens, turbidus, puluerulentus, nebulosus, & super-
flua humiditate grauidus est; ex hac siquidem & mul-
tipedia infecta viridia, vti cantharides, cincindela,
& crustaceis alis auro fulgentibus diuersa species,
præter morem & consuetudinem producuntur; quæ
tædiofa insectorum progenies virulento suo effluuio
mox & aërem & alimenta cum alitis inficit. Verùm
hæc experimentis comprobabimus.

Experimenti
Vespillonum.

Observatum fuit à Vespillonibus fide dignis ijs
in locis, vbi pestifera lue extincti sepeliri solent, om-
nes circumstitas plantas dictis vermibus infectisque
ita scatere, vt qui id non proprijs oculis compererit,
vt id credat, induci vix possit; aiunt autem esse æru-
ginem quandam non similem illi, quam singulis an-
nis herbæ statutis temporibus generant, sed degene-
ris omninò & spuria, siue formam siue colores spe-
ctes, naturæ; cuius rei ratio in propatulo est; halitus
enim cadauerum venenosus terræ poros penetrans,
dum se radicibus herbarum insinuat, eas illa quali-
tate qua ipse pollet, imbuat, vnde ex peregrina pu-
tredine animalia nasci, nihil mirum esse debet.

Vapor è cada-
ueribus sepul-
tis plantas vi-
riat.

Observatum fuit secundò, teste Andrea Gallo,
peste Tirolensi Comitatu imminente, subterranea
in Alpibus animalia, martes, glires, talpas, taxos,
serpentes montium antris & latebris præter morem
deser-

desertis, medijs sese campis non sine communi germinum, holerum, fructuumque detrimento infudisse: sed neque hoc mirum cuiquam videri debet; cum enim dicta animalia exitialis spiritus nequitiam inolecentem optimè præsentiant, imminētisque sibi ex aëre virulentæ tyrannide interitus periculum instinctu quodam naturæ discernant; necessariò ijs desertis purioris aëris haustu extra natiuas stationes vitæ salutique suæ consulunt, quam tamen veluti extra centrum suum constituta non acquirunt, sed ex contraria ijs statione mox infirmata morti cedunt, relicta post se intoleranda hominibus animalibusque putredine.

Animalia subterranea latibulis relictis, plantis se committunt.

Tertiò obseruatum fuit, quod quodocunque stagnorum aquæ ad littora virorem quandam concipiunt, tenui veluti cuticula contentum, vermibus minutis, lendibusque fœtidum, culicum præterea, vesparumque nec non ranarum inquietis agminibus circumdatum; pisces quoque supino corpore nantes, aut omninò mortui deprehenduntur; pestis illa imminētis luculentissima signa sint; halitus siquidem peregrina indole imbuti, dum per fundum stagni expirantur, fieri non potest, vt id quod ipsis inest, cæteris quoque siue piscibus, siue insectis vegetabilibusque non communicent, atque adeò effectus exoticos parturiant pestis

Viror stagnorum quid portendat.

prodromos.

Expe-

Experimenta specialia infecti aëris.

1 Quomodo
pestis infecti
aëris signa de-
prehendas.

1 **A** Ccipe ex clibano panem filigineum calidum adhuc, quem supra tectum domus loco aperto, aut perticæ ultimo apici alligatum aëri noctem integram expones; si aer putredine pestifer infectus fuerit, panem postero die totum mucidum reperiēs, & si eum cani aut gallinæ deuorandum projicias, is ex infectæ qualitatis virulentia, aut eum non attinget, aut si deuorabit, protinus morietur, quod in aëre sano & nullo vitio polluto minimè accidet.

Experimentum 2.

2. Si tempore matutino rorem prope terram è graminibus collegeris, & panem eo maceraueris, si gallinæ aut cani eum proieceris, aut eum non attingent, aut ex comesto mox feua Symptomata experientur.

Experimentum 3.

3. Si in altiori loco domus aprico vasi seu conchæ aquam infuderis, eique vnam libram vitrioli admiscueris, ferrum quoque candens in eo extinxeris, postea vnum atque alterum diem aëri expositam reliqueris, comperies tandem; cuticulam quandam pertenuem aquæ superficiem tenere, apertum aëris infecti indicium; aqua enim hoc pacto accommodata, quidquid vitiosum tum intra aquam, tum in aëre fuerit, id in se tractum in huiusmodi viscidam

con-

constringet pelliculam; qua si panem aut carnem maceraueris, canique deuorandum proieceris, is haud dubiè mox concidet.

4. Si superioribus domus conceptaculis, omnia tabulata muri, lectisternia, mentas præter solitum humectatas reperies; carnes quoque, panes, oua, poma talem mucorem vermibus scarentem conceperint, qualem in locis subterraneis & putrido aëre infectis positæ dictæ res concipiunt, certò concludere poteris, aërem omninò infectum esse. Multa hoc loco similia adducere poteram contagione infecti aëris ex varijs alijs authoribus collecta signa, sed nobis illa tantum hic apponere visum fuit, quæ & experimento comprobata & verissima sunt, alia verò solum ex hominum opinione conficta & nullâ experientiâ fulcita prætermisimus.

Experimentum 4.

§. V.

Signa pestis iam contractæ.

Non in tot se formas transmutat Protheus, in quot morborum genera se pestifer hic Draco transformat; vnde nihil difficilius, quam in principio contagionis veram & genuinam pestis indolem, ob summam Symptomatum diuersitatem, varietatem, morbiq; inconstantiam, cognoscere; subinde frigore exotico adoritur correptum; nonnunquam

O

calore

Signa in prin-
cipio ignota
sunt.

Signa pestis
certa.

calore quodam peregrino & spurio, interdum cum nausea & vomitu, quandoque vigilijs summa inquietudine & sudoris frigidi fluoribus, cordis anxietati iunctis agitatur; in quibusdam vrina optimæ, in nonnullis pessimæ conditionis est. Est quoque eapulsuum varietas, vt vel ex hoc capite vix rectè quidquam dignosci possit; in quibusdam pulsus à sanissimihominis pulsibus non differt, in alijs contræturbulentus, feruidus, velox & interruptus; quare ex his & similibus alijs quoque morbis communibus, vix rectum iudicium de peste formamus: sunt ramen nonnulla signa, quæ plerumque in omnibus pestium generibus occurrere solent, vt si dictis signis consociantur comitenturque vlcera maligna, bubones, carbunculi, macularum vbicumque quibus totum corpus deturpatur, varietates, bubones tribus potissimùm locis nidulantes sub axillis, in inguine, & circa aures pestiferos scætus edunt cum vibices dorsum, scemora aliasque partes carbunculi occuparint; mortis verò imminētis signa sunt horrendus infirmivultus, pulsus nulla certa lege mobilis, quem Mediciformicantem vocant, extremorum membrorum rigor, nasi liuor, frequens cordis deliquium, inquietudo summa sociata amentia, halitus denique scetidus, & summè contagiosus. Verùm de his Medicorum consule obseruationes.

Signa

§. VI.

Signa pestis iam deficientis.

Est & hoc obseruatione dignissimum, quod Thucydides memorat, & experientia dicti veritatem fac superque demonstrat in multis Urbibus pestis contagione afflictis. Refert enim, annum qui præcesserat pestem, fuisse salutiferum, & vix vllum notatum fuisse sporadicorum morborum, id est variarum infirmitatum singulis annis currere solitarum, vestigium. (Cuius quidem rei rationem in sequentibus assignabimus;) Pestem verò sequenti anno, omnibus reliquis morborum copijs veluti proscriptis, solam hominibus durum dominij sui iugum imposuisse; quo finito tandem, mox sporadicos morbos, siue quod idem est, solitas infirmitates omnis generis, veluti à longo quodam exilio reuocatas, stationem suam resumpsisse; luculentissimum proscriptæ iam pestis extinctæque indicium; est enim pesti naturalis & ambitiosa quædam potestas, qua nullum alium sibi morbum conregnare patitur, sed ipsa omnes alios currentes morbos in sui naturam conuersos suæ facit iurisdictionis. Mirum profectò illud, quod de peste Ægyptia Prosper Alpinus narrat; cui nos in Medicina hieroglyphica adstipulamur. Incipit vltimum pestis in Ægypto sub principium Septem-

Pestis Atheniensis à Thucydide descriptæ proprietas

O 2 bris

108 Sectio II. Erotematica

bris Nilo iam intra alueum condito, & durat usque ad Iunium Sole Cancrum subeunte. Et quamvis pestis sit sæuissima, atrocissima & virulentissimi veneni, ita ut anno 1580. quingenta hominum millia illa concidisse citatus paulo ante Author referat: mox tamen ac Sol Cancrum subierit, ecce pestis veluti siderata omnem nocendi facultatem deponit; incipit ordinarius sporadicorum morborum cursus, corpora melius habere, pestiferæ contagionis seminaria prorsus extinguere, ita ut nulla sit veltis, aut alia, supellex ita infecta, quæ non sub idem tempus extincto fomite liberrimum innoxiumque vsum omnibus sine ullo metu præbeat. Cuius quidem rei ratio alia esse non potest, nisi aëris omnimodæ mutatio per Ethesias, siue ventos Septentrionales Austrinis oppositos facta; atque adeo, quam Austrini venti inæqualem aëris constitutionem, inclementiamque ob ingentem putredinem in corporibus humanis causatam, pestem attulerant, eam Ethesiæ contraria polentes qualitate, sub idem tempus abdita naturæ vi spirare incipientes, mox aboleant, aërem purgent, putredinem in corporibus stabulantem consumant, ac tandem totius Cœli faciem in salutiferum statum restituant. Quoniam verò non sola venti Septentrionali frigiditas, tam repentinæ mutationis causa esse potest. (Nam pestem non obstantibus Ethesijs, in Europa nihilominus durare, experientia docet.) Aliud huiusmodi venti reconditius quoddam adiunctum habent, quo destructa pestiferæ contagionis fœtura

tam

de varijs casibus Pestis. 109

tam mirificum adeoque repentinum effectum præstet. Dico itaque causam huius effectus esse, intermedij maris Mediterranei expirationes seu halitus quosdam, qui ventis supradictis in Ægyptiam delati tellurem pestem mox conficiant, qualitatibus pestiferæ sui tota substantiæ similitudine contrarijs cuiusmodi esse potest, acidus quidam vapor, ex vitriolo, sale, sulphure, de quibus illud mare abundat extractus, qui uti penitissimæ subtilitatis est, ita omnia mox subiens, qualitatis contrariæ & inimicæ sorturam è vestigio adurendo exedendoque conficit, summum totius Ægypti bono. Quam ego certè proximam sublata Ægyptiacæ pestis quam descripsimus, causam, saluo aliorum iudicio, esse existimem: sed hæc de signis pestis sufficiant.

S E-

SECTION II. EROTEMATICA

Siue

De varijs quæsitis, naturam & rationem pestis concernentibus.

C A P V T I.

An sola imaginatione pestis contrahi possit.

Vis imaginati-
ua facultatis.

Opinio Hel-
montij.

TI magna & stupenda vis imaginati-
ua facultatis est, ita multi quoque
non incongruum esse existimarunt,
solum tantum imaginatiua seu phan-
tasticæ potestatis energiâ, pestem
contrahi posse; haud secus ac mu-
lieres gravidæ fœtibus suis earum rerum, quas aut ve-
hementi vi imaginatæ sunt, aut ardenti desiderio de-
pereunt, in exteriori cutis superficie imprimunt
characterismos; de quibus vide Artem nostram Ma-
gneticam lib. 3. de Magnetismo imaginationis. In-
ter cœteros verò Medicos Ioannes Baptista Helmon-
tius hanc, de qua disserimus, imaginationis vi in
peste

de varijs casibus Pestis: III

peste contrahenda doctrinam pro aris & focis defendit. Nos tamen si illi aliquid concedendum putamus, in præcipuo tamen hoc capite, ab illo dissensimus, ut apparebit, cum eius opinionem exposuerimus.

Putat itaque Helmontius pestem non à Cælo, non à terra, aqua, aëre, non ab alijs generari, nisi occasionaliter, & merè per accidens; sed autam vitalem seu spirituum opificem potentiam, quam Archæum vocat, totius vitalis auræ moderatorem, ex idea conceptæ pestis, *gas fracidum* iam (ita enim vocat Paracellum secutus) & dispositum, quem cruorem tartari vocat (& est spiritus non coagulabilis) pestifero veneno infectum, pestem generare; siquidem ipse Archæus perterritus statim pestiferam concipit imaginem, eamque desertis corporis regendi habentis suis asseclis communicat: unde conturbatâ vitalium negotiationum Oeconomia, venenum occasionaliter adueniens expulso profligatoque Archæo totum Microcosmum sibi vendicat, eiusque statum ad internectionem usque conficit. Terminus itaque pestem antecedens primus est *gas fracidum*, siue spiritus non coagulabilis peregrinâ tincturâ mistus, qui tamen cum inficere adhuc nequeat sine alio termino correlatiuo, quod est fermentum mumiale, nimirum Archæus pestis susceptor; nam virulenta pestis materia per contagium in nos traducta non contaminat quemquam, nisi Archæus illam apprehenderit, sibi que appropriauerit. Imago itaque pestilens secundum

Gas fracidum
quid?

Cruor tartareus
quid?

Fermentum
mumiale.

Archæus spirituum
vitalium
opifex.

in quo confi-
stat pestis ra-
tio ab Hel-
montio alli-
gnata.

Comparatio
ex veneno ca-
nis rabidi.

cundum Helmontium, consistit in aura vitali seu Archæali, vt materia continente, cui impressum est venenum terroris Archæi tanquam efficiens immediatum. Neque verò Archæi pavor, fuga, desperatio, ipsum venenum est; sicuti animantis ira & rabies non est eius venenum; sed pestiferum venenum est ens productum ex imagine pavoris & vestitum ipsius Archæi substantiâ; sicuti ira serpentis imaginem in parte Archæi deponit, illamque ad organa executiua iræ deponit in saliuâ. Est autem virus pestilens in se horridum ac contagionis ratione multò truculentius illo, quod per vitalem perturbationem, quæ est in ira serpentis, alijsque bestiis producit. Contagio enim pestis serpit in adstantes, nec cum vita animalis perit, vt solent alia bestiarum venena; eò quod venenum pestis non inhæreat vitæ, sed effumanti inde auræ iam infectæ. Quo fit vt quodcumque subiectum, siue aura, vestis, aut aliud quidpiam etiam pavoris terrorisque nescium, quod odore imbui potest, idem sit subiectum idoneum, in quod productum pauidæ imaginis sigillum possit imprimi, non aliter quàm terra calcata ab homine celestis vestigij, non tamen nisi canibus sensibilis imaginem refert. Atque hæc est philosophia de pestis origine ex mente Helmontij ingeniosior fortassis, quàm intelligibilior. Equidem fateor acutum virum in suo quod Tumulum pestis nuncupat, Opusculo nonnulla attingisse, quæ physicam reconditiorem sapiant. Attamen neque in omnibus ei subscribere, præ-

præsertim cum omnium cœlestium corporum influ-
 xum, iam tot sæculorum experimento comproba-
 tum proscribat: dein, quod pestis essentiam & quid-
 ditatem in sola terrefacti Archæi imagine & idea con-
 stituat, neque pestem vlla ratione extra hunc conce-
 ptæ contagionis accessum existere & subsistere posse
 dicat, quod experientiæ pariter reclamat. Fateor
 igitur phantasiam multum posse in similibus; vt in
 phantastica grauidarum *ἡστία* seu pica laborantium, *ἡστία* siue
 affectione pater, dum rei ardentius volitatæ caracte- *pica mulierū*
 risimum in infantis corpore imprimunt; dum canis *gravidarum*
 rabidi virus longo tempore, ceu sub fauillis recondi- *quid?*
 tum, tandem in apertum & conclatum hydro-
 phobiæ phrenesiosque incendium exurgit, phanta-
 siâ in ideales canis conceptus transformata; sed hæc
 cum animantis morte pariter extinguuntur: Estque
 longè in pestis symptomatis tam horrendis, tam-
 que varijs exoticorum paroxysmorum agitationibus
 expositis, dispar ratio; horum enim omnium effe-
 cttricem causam esse solum nudumque Archæalis con-
 ceptus ludibrium, quis conceperit? præsertim cum
 hanc imaginem non solum in viuentibus, sed etiam
 in mortuorum cadaueribus in contagij propagatio-
 nem perseuerare dicat. Phantasiam vehementem mul-
 tum posse in concitandis humoribus notum est; vnde
 multi se videre putant, quæ non sunt, æstro libidinis
 percelluntur, infirmitates, quas vehementer imagi-
 nantur, ipsas incurrunt; sed quomodo concepta pe-
 stifera hæc imago in cadauere perseueret, quis est,

P

qui

Opinio Hel-
 montij non
 subsistit, varijs
 ex capitibus.

Concipi non
 potest pestem
 in sola imagi-
 natione consi-
 flere.

Imago de pe-
 ste concepta
 in cadauere
 perseuerare
 absurdum est.

114 Sectio II. Erotematica

*Pestem non
in sola phan-
tasia esse, in-
numera Sym-
ptomata facit
docent.*

qui sibi persuadere possit? Cùm extra naturale suum subiectum consistere non possit. Si verò transplan-
tata fuerit ex viuentis subiecto in cadaver, vbinam
suppositabitur in virulento morticinio dictum ima-
ginis terculamentum? Cum omnes philosophiæ
terminos excedat; quomodò phantastica imago à vi-
uente homine concepta in emortuo corpore tran-
splantata sine naturali facultatis phantasticæ organo
existere possit; præterea quomodo pestis ab imagi-
ne terrificæ essentialiter dependens, cum vniua spe-
cie sit, tam mirificos tamen effectus operetur? tam
distinctas in humano corpore partes affligat? dum
nunc in bubones, anthraces, escharas, vesiculas,
pustulas, tumores, vibices sese exerat? modò stoma-
chum tam potenter vexet, iam caput & cor tam dire-
premat, subinde acutissimos paroxysmos, interdum
lentos sensimque micantes, nonnunquam suapte
spontè fatiscientes producat: omnibus tamen ab vni-
ca terroris Archæalis imagine procedentibus? quo-
modo verò in contagionis fomite hærebit euanida,
illa iam ab Archæo separata idea? Hinc enim seque-
retur, hominem in quantumuis saluberrimo aere
constitutum, nulla pestis vicinæ suspitione, sola ima-
ginatione ex horrore pestis sibi tantum malum pro-
creare posse; quod quàm absurdum sit, quis non vi-
det? His igitur omittis: quomodo pestis imagina-
tione & terrore concipi possit, iam aperiamus.

Docuimus in præcedentibus, pestem, ante-
quam quempiam corripit, semper alicubi vel in
aëre,

aëre , aqua , terra vel alijs in rebus latentes fomitis igniculos continentibus , hospitari ; ita vt non possit quispiam corripì , nisi à præexistente in dictis rebus contagione . Contingit itaque vt nonnemo subitò ac sibi de peste suspectum quempiam , aut supellectilem infectionis labe contaminatam attigerit , aut odorem tetrum & virulentum perceperit , mox ingenti horrore concussus , de contagione concepta , sollicitus existat , iamque veluti de vita actum suspicans miris modis agitur ; vnde inquietus , & immensâ percussus tristitiâ mortis semper imaginem præfert , phantasticæ facultatis violentiâ omnes passim humores conturbante . Tandemque animo ad ea inducti terribilissimi ludibria dispellenda minùs sufficiente , incrassescit spiritus , contrahitur cor ; atque ad extremum vitalis aura ex terrore & melancholicæ fuliginis adspiratione condensata , in intimis recessibus pestiferum semen extrinsecus hauustum veluti in materia longè aptissima excipit ; vbi mox furore summo in transuersum fert omnia , sæuissima præliorum catastrophe totam Microcosmi Oeconomiam in ius suum vertit ; atque hanc stragem nos pestem vocamus imaginatione conceptam genitamque , quam & circumfisis rebus virulento suo halitu , phylacteria sua dilatando , pari pacto communicat . Semina itaque præcedere debent pestis generationem , sine quibus fieri non potest , vt quantumcunque quispiam terreatur , quantumcunque anxia mente pestem sibi imagineatur , peste corripiatur ; præsuppositis verò

Quomodo per
imaginatione
& terrore cõ-
comitante pe-
stis contraha-
tur.

Semina pestis
semper præ-
cedere debent,
vt ea contra-
hatur.

P 2 pestis

Quomodo
Imaginatio di-
sponat ad pe-
stem.

Imaginatiua
facultas non
est effectrix
pestis.

pestis feminibus nil facilius est, quàm pestem vehemēti imaginatione rei omnium funestissimæ contrahere; siquidem imaginationem terror, terrorem melancholia & mœstitia cordis trahit; hæc spirituum ad cor cœuntium sequitur condensatio; condensatis spiritibus, aura vitalis veluti corpore, quodam induta, in se tandem recipit extrinsecus aduenientis virulentæ contagionis hospites; hi simul intromissi, qualitate & inlita sibi virtute & proprietate vitalem auram imbuunt, quæ non tantum corpus, sed & per contagionem circumstantes primò inficit, deinde hi alios & alios, donec propagata, spuria sobole, non Vrbes tantum, sed & integra regna deuastet. Imaginatiua itaque facultas ex se & sua natura minimè pestis effectrix & fabricatrix est, sed solummodò humores & spiritus dispositione quadam habiles reddit, quibus dispositis externum & peregrinum virus in ijs suas, ad totius microcosmi ruinam machinas explicat; haud secus ac humor melancholicus seu hypochondriacus, dum hominem inuadit, præter horrenda symptomata, aptum quoque crassitie sua habitaculum præparat ad peregrina rerum phantasmata & diabolicarum illusionum apparatus. Quemadmodum scite sanè & eleganter in doctissimis suis de Hypochondriaco morbo operibus, docet eximius Doctor Paulus Zacchias. Vides itaque quomodo pestis contagio solà quidem imaginatione, non tamen sine externi contagij concursu acquiri possit, quo non existente, nihil quoque

que ex sola imaginatione consequi posse eorum effectuum, quos pestis operatur, certum est; vel ipso faciente Helmontio, pestem externam, quam tamen pestem esse non admittit, occasionaliter ad generationem pestis ab Archæo factam concurrere. Nisi itaque ambientis aëris massa sit infecta, nisi fomes pestiferi halitus mihi inhæserit, nullus esse poterit tantus pestis terror, ut inde, ambiente puro & ab omni contagione soluto pestem mihi adsciscam, hoc tamen, si seminibus pestiferis imbutum fuerit, terrorque imminentis mali, atque adeo vehementior fortassis de nonnulla concepta iam labe suspicio accesserit, tum enimvero perturbatis ex mœstitia humoribus pesti ambienti denique apertissimum preparatur habitaculum, ubi sese figat, ubi tyrannidis nequitiam ad ultimam usque hominis perniciem exercent; natura siquidem habenas deferens manus victas morbo tradit, dum scilicet pars continens à contento hoste, victa reliquum totum sibi simile reddit, non secus ac gangræna minutula totum, mox morbificat; ita & morbosa miasmatum materia parte, cui adheret infecta totum integrale mox inficit: neque enim

Quænam cū
imaginatione
ad pestem extrahendam
concurrere
debeant.

semper ab initio innata morbosa materia

semina, nisi ambientis infecti oportet

unitate datâ, ut diximus

exeruntur.

CA-

CAPVT II.

*An venenum pestiferum vel quodcunque aliud
veneni genus in corpore humano na-
turaliter gigni possit.*

VNT non pauci Medicorum, qui affirmatiuam sententiam mordicus, sunt & alij, qui oppositam, teneant. Nos medium inter vtramque sententiam tenebimus. Prioris sententiæ adstipulatores, venenum in corpore humano generari posse, docent ex Hippocrate; qui narrat phreneticum quendam vomitu viream quandam virulentæ conditionis materiam reddidisse, & ob eam iisdem prorsus, quibus intoxicati, symptomatis correptum fuisse. Huic pariter sententiæ Galenum subscripsisse luculenler patet ex cap. 5. lib. 6. de locis affect. vbi ex professo questionem exagitat, atque ex corruptione humorum maximè in hysteris venenum produci posse decernit. Posterioris sententiæ sectatores asserunt, nullum venenum propriè dictum in corpore produci posse; eò quod veneni actiuitas sit supra omnem agentis naturalis virtutem, vtpote tota substantiæ similitudine calori naturali hominis contrariam: calor autem naturalis cum bonum semper intendat, nil sibi contrarium pro-

producere potest. Vtramque sententiam discutimus, vbi prius, quomodo, & quibus modis venenosæ qualitates in homine videantur generari posse, exposuerimus.

Suppono itaque primò, vt venenum in corpore humano generetur, aliquid concurrere vel ab extrinseco alimento assumpto; vel à loci conditione, vel ob latentis veneni in extrinsecis circumstantijs energiam, vel à vehementi animi perturbatione; quæ in sex classes diuidemus.

Quænam conferant ad veneni generationem.

Nascitur venenum. Ex humorum corruptela.

Omne in plantis putridum venenosum, quid contineat.

Primò itaque venenum generari potest ex internorum humorum corruptione; sed humores corrumpi posse non videntur, nisi ex putrilaginoso in alimento latente contagio; quod humorum massam fuligine sua tingat, tinctam ad venenosam corruptelam disponat; potest autem id fieri ratione multiplici. Certum est, nonnullis alimentis ita comparatum esse, vt sine noxa sumi vix possint, vt potè occulta & insensibili veneni qualitate in occultis eorum recessibus delitescente; cuiusmodi sunt nonnulli fructus, & fructibus proxima edulia; videlicet Melopepones, poma persica, fructus immaturi, pruna, semiputrida poma, & ex herbis fungorumque generibus innumera: Nam quemadmodum supra ostendimus, cum nullum sic fructuum, nullum herbarum genus, quod non sua putredine insensibili vermes producat pariter insensibiles, qui venenosa proprietate turgidi intus magna quantitate vnà assumpta, virus communicant chilo; hic prauitate iam

Salvia & fœ-
niculum cur
noxia subinde

Corruptio
optimi pesti-
ma.

iam infectus in cœtera vitalia membra per occultos corporis mœandros, eandem propagat, vnde succesu temporis spuria morborum genera exurgunt in vltimam hominis ruinam conspirantia; & patet exemplo Salviæ & fœniculi, quæ vermiculorum quoddam genus, vti puro veneno fœtum, ita manducantibus per incuriam oppidò perniciosum & prorsus exitiale producunt; adeo vt quemadmodum ex Botanicis retulimus, multi incauto esu eorum de repente ceciderint exanimis. Idem contingit in Melopepone, qui quantò salubriori substantia constat, tantò deteriorem in putredinem iam putrefactus degenerat. Huius farinæ sunt omnis generis fructus, quando ad summam maturitatem iam perducti sensim in insensibiles putredinis portiunculas declinant, qui mox insensibilium vermiculorum (vti nobis smicroscopij experimento constitit) fœtura scatere videntur; & hi comesti, nescio quid virulentum semper secum adferunt, vnde varia & improuisa morborum genera nascuntur; vti experientia hîc Romæ docet in mensibus fructiferis, Iunio, Iulio, Augusto, Septembri, quibus ob continuum & indiscretum vsum fructuum zenodochia mox ægrotum implentur turmis febres malignæ increbrescunt, magnâ mortalium strage. Vnde magna cautela & nonnisi quantitate mediocri cum delectu & melioris notæ ab ijs, quibus sanitatis cura est, assumi debent. Ficus etsi sit innocentissimus fructus; nescio tamen quid, cortex eius lacte turgens, causticum intra viscera

scera causet; unde multos noui, esu ficuum ad exquisitam maturitatem necdum perductarum, ex vehementi lactis ficulnei acredine in intestinorum exulcerationem incidisse, nonnisi morte solutam.

Secundò. Venenum quoque casu subinde generari potest, dum herbæ venenosæ pro salubribus colliguntur in vsum culinæ; cuiusmodi sunt, cicuta cum petroselino, hyosyamus pro boragine, solanum pro attriplice, indiscreto vsu comparantur: dici enim vix potest, quàm improuisa stratagemata in corpore humano exsuscitent, quàm pauci ex assumptis huiusmodi malis euadant. Noui ego duos ex insigni familia Religiosos, qui quodem die ex euangelicæ iactura sementis redeuntes, dum mensæ vires lassas relaxaturi accumbunt, & cocus ijs primo loco ferculum ex radicibus petroselini carnibus incoctis apposuisset (radices autem, quas ipsi petroselini putabant, cicuta fuerant, quæ petroselino ita similes sunt, vt non nisi odore discerni possint, quas ex inculto horto vnâ petroselino magna quantitate mixtas per summam ignorantiam raptim extraxerat, carnibusque incoxerat.) Patres appetitu stimulatimox adoriuntur plenum toxico ferculum, mortis in ollâ hospitantis ignari; vix enim in stomachum descenderat cibus, cum ecce virulentæ virtutis copias explicat; siquidem caput vtriusque tam horrendis fuliginum exhalationibus oppleuit, vt vterque protinus mente captus, insignis & exoticæ insanix signa dederit; primus vrgente peregrini veneni furore,

Veneri generis ex esu herbaram noxiarum.

Cicuta inconsumpta sumptæ Symptoma tumque exortu grauitas.

Q

mox

mox in vicinum lacum se precipitans, in anserem se transmutatum asseribat; alter omnibus spoliatis disrumpisque vestibus, in publicum prorumpens, nil nisi flumen ad intestini incendij vehementiam extinguendam appetens in anatem se transformatum, sine aquis vivere se non posse clamabat; cognitis tamen à Medicis ex totius corporis liuore veneni incendijs, tantum catharticis, cardiacis, & bezoarticis remedijs effecerunt, vt veneno aliquousque suppresso, mortem quidem effugerint, totà tamen vita languidi, & paralytico tremore ex veneni in intimas fibras implantatione perculsi, vitam reliquam summis doloribus exanthlauerint, intra triennium vterque tandem extinctus. Similes strages edidisse Solani varias species, quarum grana inconsultius comedentes in lethargum & horrida symptomata incidisse, fusc Mizaldus, Mathiolus, Fuchsius alijsque narrant. Fungorum esus quot confecerit, experientia quotidiana docet. Fungus qualiscunque sit, semper malignus est, semper exitium qualitatum apparatu instructus, etsi non statim sentiat, frequenter tamen comestus, nescio quid successu temporis occultæ machinationis in interiori viscerum administratione moliat.

Solani perniciofa qualitas.

Fungorū vñs perniciosus.

Genesis venenorum ex halitibus animalium.

Tertiò. Nascitur & venenum ex malignis animalium halitibus; cuiusmodi sunt loca serpentibus, rubetis, stellionibus alijsque pestiferæ sobolis animalibus, vligine & putrida humiditate referta, quorum exhalationes venenoso spiritu turgidæ intus per inspirationem

ratio-

rationem susceptæ, magnam subinde malorum segetem pariunt. Felis halitus omnibus modis ieiunis vitandus est, siquidem pulmonem petit & exulcerat, ac tandem phthisos fundamenta iacit. Ranarum, feliumque esus tam perniciosus est, quàm venenum, sub ijs abditum potentius; ranæ siquidem cum ex putrida humiditate limi pessima qualitate imbuti originem trahant, veneno carere non possunt; quod enim limus malignus in ipsis operatur, id hæc esu assumptæ in hominibus. Felis verò rabidæ aut morfus, aut comestio omnia venena superat, dum non secus ac canis rabidus ad morsum in sui transformatur imaginem, ita & felis in suam; & lugubre superioribus annis exemplum docuit trium Helvetiorum iuuenum, qui patriam repetituri, dum nescio in quas cum caupone tricæ circa ciborum conditionem incidissent, is vindicaturus se, felem in rabiem primò actam, assatamque hospitibus apposuit, quam illi cucinulum reputantes totam consumpserunt, sed vix itineri se peracto prandio commiserant, dum ecce omnes in rabiem acti, voces simulates felinas, manibus quoque digitisque in unguium modum incuruatis obuios quosdam impetierunt, capri tandem constrictique omnes intra paucas horas interierunt. Vidi & luctuosam catastrophem Monasterij cuiusdam in Germania, qua Monachi intra vnius diei naturalis spatium ad vnum extincti sunt omnes, incuriâ coçi, qui carnes coxerat in lebetes immundo, in quam bu-

Felis halitus
noxius.

Felis & canis
rabidi venena

Historia mi-
rabilis.

Alia historia
de intoxicatis
lebetibus.

Q 2

fo

fo pinguedini inhians noctu irrepleat, suoque veneno infecerat.

Carnes & pisces frumentū ad putredinē vergentia noxia.

Quartò. Venenum generatur vti plurimum quoque ex prauo alimentorum succo, vti sunt carnes, piscesque in putredinem vergentes, qui vti semper secundum veneni feminarium ferunt, ita mirum in modum humorum massam vitiant in cibum assumpti; huiusmodi quoque sunt frumentum, lolij & æruginis vitio contaminatum, quo nihil ad exitiales populi resque morbos concitandos perniciosius est; & exemplum fat docet Caij Marij, dum Marsiliam obsideret, totus enim exercitus ex marcido alimento inuasus peste ingenti strage concidit.

Pestis in exercitu C. Marij Marsiliam obsidentis.

Quintò. Venenum in corpore humano produci potest, vitio lebetum æneorum; quod, vti venenum minerale est summæ efficaciz, ita vis virulenta & caustica, præsertim dum aceto imbutæ carnes in ijs coquantur, excitata æruginem quandam viridem producit, quæ mira in humano corpore ex cibis ibidem decoctis symptomata conceitat: Ex carbonibus quoque lignorum veneniferorum, cuiusmodi sunt, taxus, napellus arborefcens, similique venenosa, qualitate refertæ arbores, quibus accensis, dici vix potest, quanta in interiori corporis Oeconomia, ex exitiali fuliginis malignitate damna concilient; quod & de Lythanthracibus seu carbonibus fossilibus arsenico & mercuriali spiritum turgidis dictum velim.

Ollæ æneæ caustica vi pollent.

Carbones ex noxijs arboribus venenosos vapores continent.

Sextò.

Sextò . Credi vix potest , quantum in corpore ad putredinem inclinante , iræ , odij , vindictæ perturbationes , ad venenosos morbos producendos possint ; biliosus enim humor irâ efferuescens , dum adustione sua omnia torret ; ingens inde homini stragem imminere , omnibus Medicis in confesso est . Atque hæ sunt rationes , quibus in humano corpore virus generari possit . Modò examinandum restat ; num , quod in corpore humano venenum dictis modis producitur , verum & propriè venenum sit ; quod vt decidatur .

Perturbationes animi , nullum ad malignas qualitates calescunt .

Notandum est , aliud esse , venenum produci in humano corpore propria natiui caloris virtute ; aliud illud ex infecta iam spirituum officina , ex veneno extrinsecus assumpto produci . Priori sensu fieri non potest , vt verè & propriè venenum propria & natiua virtute caloris naturalis producat ; cum enim calor natiuus propriij indiuidui bonum conseruationemque à natura sibi insita proprietate spectet , in hoc vnice intentus , vt omne naturæ conseruandæ contrarium malum omnibus viribus dispellat ; veneni verò productio sit fini & conseruationi hominis è diametro contraria , nihilque aliud quàm destructionem & exterminium caloris natiui , & consequenter hominis intendat , certè luculentissimè patet , venenum vi caloris naturalis in homine produci minimè posse ; imò tantum abest , vt id generet , vt potius nullum adeò fatalem exitiosumque hostem habeat , quem plus vereatur , cum quo vehemen-

An quid humane in corpore generatus , propriè venenum sit .

Calor naturalis venenum producere non potest .

Quomodo
venenum na-
scatur.

hementiori praelio decertet, quàm cum veneno. Contingit autem subinde, quemadmodum in præcedentibus ostendimus, hominem dum extrinseco alimento nociua & pestifera qualitate prædito vititur, sauiissimis morborum speciebus infestari, non quòd is venenum generet, aut id de inde vitalibus membris distribuatur, sed quòd virus externum sub alimentii inuolucro reconditum atque intra viscera receptum, mox apertum nativo calori spirituumque vitalium officina bellum indicat, pestiferas virium suarum copias explicet, & sensim omnia susque deque ferat, donec proscripto calore nativo una cum vita exterminato, desiderata tandem victoriâ potiatur; & hoc quidem non contingit in omni venenosa qualitate, alimento commixta, sed in virulentissima tantum & ratione efficaciarum suarum potentissima; si verò calor naturalis in vigore suo naturali persistat, & veneni potentia non superet caloris nativi efficaciam, fit quidem, ut inde corpus venenosa qualitate una cum alimento haulta, varijs & exoticis infirmitatum monstris tentetur, quæ tamen successu temporis calor nativus cardiacorum bezoarticorumque subsidiorum copijs sibi coniunctis, domet & exterminet, homoque à molestissimo hospite liber & immunis pristinae sanitati restituatur. Atque hoc pacto dici potest venenum aliquo modo in corpore humano gigni posse, videlicet per virtutis malignæ in alimento latentis in humorum massam insinuationem, aut aliunde provenientis accessu, quæ sex modis fieri posse supra ostendit.

ostendimus; neque tamen malignæ qualitatis productio verè & propriè venenum dici potest, sed veneno quid haud absimile. Si verò siue ex vegetabili, siue ex animali aut minerali officina venenum verum & naturale ab homine hauriatur, id sanè non à calore naturali productum dici debet, sed ab extrinsecus assumpto corpore, quod interiorem hominis statum ea mox, qua ipsum pollet, virulentia, pro ratione veneni imbuat; ac tandem ingenti ferocia cuncta conficit.

Ex quibus sat superque patet, quomodo huius questionis status resoluendus sit; patet quoque, quomodo pestis venenum dici possit; quomodo non:

aliaque circa hanc propositionem exo-

rientes difficultates nullo ne-

gotio solui pos-

sint.

CA-

CAPVT III.

*De prodigiosis pestis effectibus, eorumque
varietate.*

ON disputabimus hoc loco de mirandis pestis effectibus, qui ex symptomatum, quibus infecti corripiuntur, diuersitate elucescit; de his enim in præcedentibus vberimè actum est: sed de ijs, quæ externum pestis statum, & exoticas

inuasionis leges concernit, quæ tantæ & tam insolentes sunt, vt omnium penè Medicorum ingenia variè torferint. Mirum sane nonnulli videri posset, quomodò vnus inter media cadauerum agmina, inter pestiferos correptorum pedores mephytimque à peste immunis; alius vel ad primum halitum correptus concidat, quantumuis sanissimè & robustissimè temperamenti; cur pestis subinde iuuenes, nonnunquam mulieres, intrdum virgines & grauidas tantùm inuadat, virili verò sexui parcat. Obseruatum fuit à Mercuriali pestem inualuisse tempore Iuliani Apostatæ, quæ tertiam tantùm ordine domum inuaderet, intermedia ab omni contagione libera; cuius tamen incolæ, dum deserta statione pestem vicinam fugiunt, puriorem aërem quæsituri; tunc tandem peste occupati,

Diuerse conditionis homines cur à peste inuadantur.

Mira pestis proprietates.

pati, vbi minimè putabant, interiere. In America indigenæ certis morbis contagione plenis infestantur, impunibus ab ijs Europæis. Refert Ingrassia Basileæ pestem inualuisse, quæ solos Heluetios infestaret, minimè Gallos aut Italos. Quosdam tempore Gregorij Magni sanos adhuc & viribus robustos veluti fulmine quodam sagittatos, alios sola sternutatione aut oscitatione concidisse memorant. Memorant & Historici Franciæ, pestem quandoque in solos nobiles & diuites sæuuisse, non in pauperes & mediocris fortunæ homines. Tempore Cæsaris Maximini pestis in solos Paganos seu Ethnicos, minimè in Christianos suas explicuit vires. Quarum omnium rationes designare, etsi difficile sit, tamen tentabimus singulorum rationes reddere. Quod itaque subinde homines vel ad leuissimam occasionem corripiantur, alij perpetuò cum viujs & mortuis conuersantes, nullam contagionis labem contrahant; varijs id modis contingere potest; vel ratione temperamenti hominum, vel ratione veneni illos infestantis; qui enim curam pestiferorum habent, homines plerumque vilis conditionis & proiectæ vitæ sunt, naturâ robusti, & omni malorum imminentium apprehensione carent; Vnde fit, vt eo tempore, tum opportuna magnorum lucrorum messe, tum lautioribus copiosioribusque epulis excepti perpetuò gaudeant, contagionem pro nihilo habeant, neque vlla apprehensione de morbo contrahendo laborent; ad pestiferam verò contagionem euitandam nil efficacius sit, quàm animum habere

Pestis solis indigenis lechifera.

Pestes notabiles.

In solis indigenes.

Solutiones casuum.

130 Sectio II. Erotematica

Cur multi
peste nō cor-
ripiantur, in
medio tamen
pestiferorum
constituti.

bere omnis melancholiæ expertem, curisque solutum omnimodis; Vinum quoque melioris conditionis, vti & larga dapum instructio latitiam cordis augeat, robustumque reddit contra malignas pestiferæ labis inspirationes; Vnde mirum non est, hosce reliquis minus tentari. Accedit & temperamenti naturalis constitutio, quod in nonnullis hominibus tantum potest, vt nihil serè in eo possit contagio, propter naturalem quandam veneni cum ijs aut litem aut amicitiam, & si quid violentius sese apud ipsos insinauerit, continuis tamen laboribus, sudoribus atque animi tripudio id totum facile euincant; Vnde assuefacti tandem infecti aëris haultu, infirmorumque seruitijs perpetuò distenti, quasi in alteram naturam transmutantur; haud secus ac ij, qui in Subterraneis fœtore aërisque corruptione horridissimis carceribus multis annis vitam sanissimam traduxisse leguntur, cùm tamen ij, quibus cibum ijs subministrare incumbebat, halitu illo putente sæpius prostrati sint. Notum est, Coriariorum officinas tanta putrefactarum pellium mephyti imbutas esse, vt nemo non, assuefactus impune in ijs perseuerare, aut Mephytim sine capitis offensa diutius sustinere possit, coriarijs tamen in ijs haud secus ac in odoriferis rosarijs cum gaudio, lucri spe, versantibus; idem de cæteris sordidarum artium cultoribus, vti vespillones latrinarumque expurgatores sunt, dicendum est. Idem contingere solet ijs, qui inter palustres aquas degunt; hi enim ad crassum & vliginosum aërem assuefacti, salubrio-

lubriorem montium auram tanquam sibi inimicum , ob nimiam subtilitatem temperamento eorum contrariam experiuntur; Vnde vt viuere possint , ad natium solum remeare coguntur . Hanc itaque ego causam esse puto, cur qui curam infectorum habent , non tam facile corripiantur , quàm cæteri, quamuis tamen hæc non sit infallibilis regula; Nam in neapoli Neapolitana peste tam infirmorum curatores, quàm vespillones cadauerumque conductores ad vnum omnes, nimia putredinis virulentia, magnam quoque partem Romanâ extinctos audiui. Scribitur in vita Mithridatis, postquam veneno assuetus, omnes inimicorum machinas elusisset, ab eo more sibi solito puellam quoque à iuuentute ita veneni quotidiana sumptione assuefactam fuisse, vt nihil ferè esset adeo venenosum, quod non sine noxa sumeret; Vnde tantam virulentiam è toto corpore exhalauit, vt vel solo aspectu visualiumque radiorum vibratione sibi approximantes inquinaret; Lenones verò procosque suos vix ad congressum admissos, mox extingueret. Quemadmodum igitur homo cum tempore veneno fumendo assuescit, ita cum tempore illi, qui multo tempore & continuata cum pestiferis conuersatione, vtuntur, amico veluti inito quodam cum lue pestifera consortio, immunes à contagione fiunt. Mirum & id, quod Ferreolus Locrus narrat in suo Belgij Chronico fol. 354. de Congregatione S. Eligij Bethuniæ iustituta, Ex qua nullum vnquam, quamuis ex vi regulæ dictæ Congregationis pestifera contagione extinctos

Summa pestis
virulentia
omni parit.

Mithridates
veneno assue-
tus intoxicari
non potuit.

R 2 sepe-

132 Sectio II. Erotematica

sepelire obligentur, peste correptum obiisse constat, sed hæc potius diuinæ, quam naturali virtuti ascribenda sunt.

Cur homines
literati facile
corripiantur.

Cur verò homines litterati, etiam naturâ robusti, quin & ipsi Medici non asluefacti, tam facile corripiantur, causâ est timor pestis; nouerunt enim occultas veneni vires, & quod æquo pede adoriatur omnes, nemini abditis suis sagittis parcens: hinc vel ad primum pestiferorum occursum, vel ad supellectilem infectam, de nonnulla contagione in se deriuata suscipiuntur, inquieti redduntur, & melanchonica perturbatione agitantur, semper idolum mortis imminens imaginatione voluunt; sit itaque vt sanguinis spirituumque officina rigescente, fugiente ob conceptam mœstitiâ calore nativo, sanguis aptum constituatur pestis altius se insinuandæ subiectum, quem admodum suprà quoque ostendimus. Quod verò pueros, Virgines & grauidas præ cæteris potissimum, in nonnullis pestibus correptas legamus; haud dubie vnica causâ est, humidum temperamentum, magnis immundorum humorum quiscuilibet inquinatum, quibus nihil pesti contrahendæ magis consentaneum esse potest; quibus immunditijs cum viri careant, magnoque virium robore polleant, eorumque temperamentum ad siccitatem quàm humiditatem magis inclinet, non ita facile corripiuntur. Cur verò inter cæteras mulieres grauidæ hoc malo obnoxie sint, causâ est, phantasticorum conceptuum exoticæ imagines, humorumque vitiosorum vbertas; quæ si villo alio,

Quomodo
Virgines solæ
aut grauidæ,
puerique cor-
ripiantur.

alio, hoc tempore maximè ijs dominantur: Vnde veluti ad flammam naphta, ita pestis ad huiusmodi imagines humorisque positionem dispositionemque accenditur: Sed horum rationes, vti non magnas difficultates habent, ita facillè expediuntur. Sequentia exempla maiorem difficultatem patiuntur, Vnde & paulò ampliùs tam exoticos effectus describendos duxi.

Pestem igitur fuisse referunt Medicorum obseruationes, quæ tertiam quamque ordine domum in platea Urbis corripere, intermedijs domibus saluis & incolumibus, nisi quando fuga è vicinia sibi imminentem pestem declinare satagerunt; tum enim uerò vel in saluberrimo aëre primum à peste inuasi, nil tale quid suspicantes interierunt. Si vera sunt, quæ narrantur, causa tam exoticici effectus disquiritur. Suppono imprimis, non omnia, quæ à scriptoribus narrantur, eo prorsus ordine peracta fuisse, quo relata sunt; neque pestem arithmeticae progressionis leges in adoriendis domibus obseruasse prorsus mihi persuadeo; sed casu id potius in vna atque altera domo aut etiam in pluribus contigisse, verisimile est, vnde postea totialiqui Vrbi huiusmodi prodigiosum effectum, ea lege, quam in aliquot domibus seruauit, adscriptum, ambitiosus calamorum pruritus plus æquo credulæ posteritati tradiderit: quod verò in aliquibus domibus pestis sæuierit ad internecionem cunctorum, in intermedijs verò non item, contingere potuit hac ratione; quòd domus correptæ, contagium aliunde in domum suam transtulerint, vel per conuersationem,

vel

Mira pestis
qualitas.

Pestis salus
de domo re-
morā in do-
mum.

Causa salus
assignatur

vel tactum rerum infectarum, vel alijs quibuscunque modis: intermediae verò domus incolæ cum huiusmodi commercium strenuè vitarint, atque inter domesticos parietes magna cura & prophylacticorum commeatu prouisi se continuerint; pestis quoque nihil in ipsis potuit: quod & in hunc usque diem Roma experta fuit, dum pestis ingentibus saltibus, nunc vnam atque alteram domum in vna quapiam regione corripuit, mox in altera quàm difficilissima in hoc vel illo angulo se prodidit: quod quidem non factum fuisse dicemus, nisi per contagium, quo cum infectis amicis negotiorum causa inconsultius transigentes, vti in diuersis Urbis partibus domicilia sua constituta habebant, ita reduces ab ægris comite pestilentia mox domum totam infecerunt, cum totius æconomia ruina. Vnde ex hoc quoque multi soluuntur casus irregularis istius processûs, quo pestis in inuadendis non vrbis tantum dissitis domibus, sed & vrbibus ipsis diuersis in aliquo Territorio vel Prouincia constitutis, vt plurimum vtitur. Sed vt ad initio assumptum casum reuertamur; nimirum, cur intermediarum domuum incolæ, dum deserta statione, in qua sani manserant, salubrioris aëris gratia alio se contulerunt, tum primum peste correpti interierint? Dico id pariter per fomitem contagionis, quem secum gerebant, factum esse: qui enim se ab omni commercio infectorum separant, intus conclusi, vt plurimum metu & terrote imminens pestis agitantur, vnde cum ob mæsticiam animi aura vitalis faciliè constringatur & con-

constipatio reddatur, facilè quoque vel leuissimo contagiosi aëris vicini afflatu inficiuntur: quoniam verò metu nimio compulsi fugam ineunt; sit vt agitatione corporis & calore, venenum conceptum ex centro ad circumferentiam cogatur, atque hoc pacto immunes fiant; mox verò vbi desiderij sui portum attingere, tum eccè discussum venenum alicubi adhuc latens vel vestibus reconditum, poris sese cutaneis subtili machinatione insinuans, denuò improuisos adurit, donec ipsos tandem prosterнат; Et in omni pestis currentis tempore similia contingere longa experientia docuit; atque ex hoc capite quoque soluitur dubium illud, cur vespillones infectorumque curatores, tum primum ipsi moriantur, cùm pestis cessaue- rit; quoniam enim spes lucri victusque vberras peste cessante cessat; seminaria quoque pestis secum ex continuo habito cum infirmis commercio circumferunt; nil facilius est, melancholiâ interueniente & pessimâ dietâ, sui que cura neglecta, eos tandem veluti ex busto rediuiua peste corripì, atque extinguì.

Cur nonnulli
vespillones pe-
ste cessante
moriuntur.

Cur verò in America nonnulli contagiosi morbi solis indigenis sint lethales, minimè verò alienigenis Europæis, alijsque? rationem huius rei non aliam esse dixerim, quàm disparatum temperamen- tum indigenarum, ad alienigenarum temperamen- tum comparatum. Quemadmodum enim singula nationes endemios morbos nationi alicui proprios generant, ita maximè ea nationes, quæ toto Cælo, tota diametro à nobis diffitæ sunt. Pendetque solu-
tio

Cur pestis A-
mericæ alie-
nigenis inno-
xia.

Pestis maxi-
mè inclinac
tèperamentum
sibi simile, di-
simile fugit.

tio huius dubij à natura potissimum loci, quæ cùm
tale atque tale temperamentum constituat, quale
est alimentum, quo nutriuntur: alimentum autem
prorsus à nostro, siue carniū insolitarum, siue fru-
ctuum exoticorum, siue cæterorum nutrimentorum
haud visorū rationem spectes, discrepet; fieri quo-
que non potest, quin morbi feminaria in alimentis
latentia maiorem habeant proportionem & similitu-
dinem ad naturalem hominum indigenarum consti-
tutionem, (ex ijs enim nutrimur, è quibus gigni-
mur, atque ut addit Hippocrates ἐκ τῆς τὰν νοσῶντων, δια-
κρίσεως, ex ijs infirmamur, ex quibus vivimus,)
quàm ad id, quo alienigenæ constant, temperamen-
tum; natura siquidem similibus delectatur: magis
itaque morbus connaturale sibi indigenarum tempe-
ramentum ambit, quàm alienigenarum, quod uti
ipsi dissimile & disproportionatum, ita quoque nihil
in eo potest. Innumeris hæc exemplis stabiliri pos-
sent, nisi debitos huic tractatui terminos transilire
vereremur. Qui plura desiderat, is legat Americæ
Historiographos, Iosephum Acostam, Petrum Mar-
tyrem, Lætum, Garciam innumerosque alios, Pro-
sperum quoque Alpinum de Medicina Ægyptiorum,
vbi innumera huius farinæ exempla reperiet.

Pestis Helue-
tiorum solos
indigenas in-
fectant.

Porro quod ad illius pestis rationem attinet,
qua Basilææ durante, Heluetios tantum, minimè
Gallos & Italos inuasos fuisse referunt Agricola, Gal-
lus, Cardanus, alijque: Istius rei rationem hanc do-
Diximus in præcedentibus, pestem ut plurimum

ex

ex pestiferis exhalationibus primam sui originem trahere; hisce itaque exhalationibus cum herbæ, gramina, fructiferæque arbores per radices attracto succo primum spuria qualitate inficiantur, hæ verò in nutrimentum cedant animalibus, bobus, pecoribus, pecudibusque, certum est, & lactinia & carnes pariter inde morbosam quandam constitutionem acquirere; Helvetij verò cum lactiniorum carniūque esu fermè perpetuò, viniq̃ue potu liberalius hausto impleantur; fieri quoque non potest, vt corruptis pestifera qualitate nutrimentis, illi quoque pari qualitate non inficiantur. Quod itaque memorata peste in Heluetia dominante soli indigenæ corrupti fuerint, id totum originem suam à nutrimentis lacte & carnibus animalium pestifera qualitate, vti dictum est, infectis, traxit; quibus nutrimentis cum Galli & Itali non vterentur, neque ciborum intemperanti vsu excederent, sanè infici ijs quoque non potuerunt, atque adeò solos ipsos infectos, qui sibi similes à iuuentute similibus nutriti, naturale corporis temperamentum simile acquisierant. Quod si quis obijciat, Italos & Gallos tunc temporis hospites communi alimento vsos, & ipsos pestem contrahere potuisse; Respondet, cum Itali & Galli temperamentum haberint, ex alimentis suis regionibus proprijs constitutum, oppidò ab Heluetiorum temperamento disparatum, certè pestem in illud, vtpote sibi disproportionatum non multum potuisse; quemadmodum nonnulli quoque tali subinde & tam robusto temperamento

Obiectio.

S

mento

138 Sectio II. Erotematica

Quantum
possit tempe-
ramentum ex
certa cibi co-
stitutione ac-
quisitum.

Ægyptij non-
nulli morbi
solos Ægy-
ptios infestant.

Miraculosa
pestis.

mento pollent, ut pænè à peste etiam inter ingentes hominum strages ipsi soli impunes videantur; ita vñ venisse Gallis & Italis, qui tametsi per transennam communi alimento vñ sint, temperamentum tamen radicale hoc exiguo tempore immutare non valuerunt, ut pestis in ipso impressionem faceret: sicuti suprà quoque diximus de morbis Americanorum, qui in Hispanis aduenis nihil quidem possunt; in filiis tamen ibidem natis, & iuxta morem gentis educatis, morbi vis statim in illis ac cæteris indigenis virtutem suam exerit. Totius itaque huius effectus ratio desumenda est, ex pestis tunc temporis exorientis consensu & responso quodam mirifico, quem ad temperamentum ex patria viuendi ratione acquisitum habebat, ita constitutum, ut in solos indigenas, minimè in alios ageret. Ita nonnulli morbi Ægypto familiares, teste Petro Vallæo in suo Itinerario, & Prospero Alpino in libro de medicina Ægyptiorum, solos Ægyptios, minimè tamen Europæos infestant; quod nescio quid occulti diffidij arguit in temperamentorum contrarietate absconditi.

Quod verò tempore Maximiani soli pagani & gentiles peste infestarentur, nullus Christianorum; id non tam vi naturali, quàm miraculo adscribendum putem: sicuti enim pestis ob atrocissimam in Christianos persecutionem à Cæsare excitatam, in pænâ à Deo Opt. Max. inflictâ fuit, ita Dei protegente dextra nulli Christianorum, etiamsi in seruitio insectorum toti essent, nocuit.

Quo-

Quomodo verò multi etiam sani & robusti tempore pestis veluti fulmine percussi protinus concidunt exanimis; istius causam aliam non assigno, nisi repentinam veneni pestiferi, siue per infecti aëris, siue per cadaueris vicini euaporationem suscepti intra viscera insinuationem; cuius vehementia cor constrictum suffocatumque subitanèam ijs mortem intulit. Quæ denique Aymo narrat de peste Franciæ nobiles infestante; id quoque diuinæ vindictæ dictus Author ascribit, ob summam, quâ in pauperes pupillosque

seuebant, oppressionem. Habes hic Lector

causas prodigiosorum effectuum assigna-

tas; quæ si minùs placeant, meliores

tibi assignanti haud grauè

me subscripturum,

polliceor.

CAPVT IV.

*De mirandis contagij siue fomitis pestiferi
effectibus, & quænam res contagij
capaces sint.*

*Tripliei mo-
do contagium
acquiri potest.*

DE natura Contagij multa in præcedentibus dicta sunt; at nonnulla tamen ibidem omiſſa hoc loco euentilanda reſeruauimus. Contagium itaque ex ſupradictis, eſt vis & facultas quædam tranſmutatiua alterius rei in ſuam ſubſtantiam. Sed quoniam tranſmutans & tranſmutabile ex ſe & ſua natura debitam requirunt diſtantiam, vt effectus contagionis conſequatur; hinc contagium tribus potiſſimum modis contingere poteſt, vel per contactum immediatum, vel mediante aëre, vel per fomitem in diſtans. De ſingulis tribus hoc capite varijs quæſtionibus diſceptabimus.

Quæritur itaque primò, quomodo & quibus quotuplicibusque modis peſtis per immediatum contactum acquiratur? Reſpondeo multis modis id contingere poſſe: quod vt quàm lucidiſſimè conſtet; nonnulla ſuperius explicata paucis hîc reſcolenda ſunt. Dico itaque primò, vel terræ peſtiferas exſpirationes, vel aërem contaminatum atque eo hominem infectum, totius contagij ſecuturi originem eſſe: exhalationes enim

de contagijs seu fomite Pestis. 141

enim pestiferæ è terræ visceribus expirantes primò
aërem inficiunt, aër haustus tandem hominem in-
ficit; hic alios innumeros tandem malo acquisito one-
rat. Dico secundò non tantùm per immediatùm in-
fecti contactum acquiri pestem; sed & per conta-
ctum omnium earum rerum, quæ in loco, vbi de-
cumbit æger, sunt, infirmitatem contrahi posse.
Quæ quomodo fiant, expono. Pestem plerumque
animatam esse suprà docuimus: æger enim pestifera
ferocia infestatus, mox excellentem contrahit putre-
dinem, quam ad vermes generandos omnium aptis-
simam esse ibidem docuimus: Sunt autem hi ver-
miculi pestis propagatores tam exigui, tam tenuës &
subtiles, vt omnem sensus captum eludant, nec non
nisi exquisitissimo smicroscopio sub sensum cadant,
atomos diceres; tanta verò identidem repullulant
multitudine, vt sub computum non cadant: hi vti ex
putredine concepti & generati fuerunt, ita per om-
nes corporis meatus porosque facilè vnà cum haliti-
bus sudoriferis extruduntur, at cùm vel leuissima
aëris agitatione concitentur, non secus ac atomi in-
tra radiosum solis projecturam in obscuro loco fa-
ctam, agitantur; atque hinc inde diffuunt, ita vt
quodcunque obuium incurrerint, illi mox tenacissi-
mè adhæreant, intra intimos rerum poros altius infi-
sinuati. Rem autem aliter se non habere, ac dixi,
me sanguis putridus febribus laborantium sat super-
que docuit, quem vna aut altera hora post emissio-
nem ita plenum vermibus inueni, vt penè me atto-
nitum

Contactu re-
rum acquiri-
tur pestis.

Vermiculæ pe-
stis propaga-
tores minimis
insensibiles.

nitum reddiderit; atque adeò hominem tam viuum, quàm mortuum innumeris tamen insensibilibus vermiculis scatere ex tunc mihi persuaserim; ut & hîc valeat illud Iobi: *putredini dixi pater meus es: mater mea & soror mea vermibus*. Quod & in dissectione Bubonum innumerabili vermium minutissimorum fetura refertorum, dum Nosodochio præficere-tur, ad meam instantiam non semel se offeruisse, testatur eximius & doctissimus Iulius Placentius Medicus Romanus. Videbuntur fortassis nonnullis Medicis hæc paradoxa; sed nouerint, multa latere in natura rerum antiquis & modernis incognita, quæ tamen summa horum temporum sagacitas armati oculi beneficio detexit, & ad oculum, uti dici solet, demonstravit. His itaque positis modò filum directum assumamus. Infectus itaque pestifera putredine, non tantum verminosam pullulaginem per dictos corporis meatus extrudit, sed & cadauer eius quàm maximè caloris putredini inexistens virtute, in aërem, & deinde eam in circumfusa corpora egerit; quæ cum tenacissima sit & subtilissima, mox intra intima linteorum pannorumque penetralia se recipit; eodemque vermes humido vaporoso, ex quo fuerunt, illomet & nutriuntur. Atque hoc est primum & principale totius contagionis seminarium, uti docebi-mus.

Modus quo
foris propa-
gatur.

I. Quandocunque ita infirmus inuisitur à fa-no, aëri incluso non affuefacto, fit, ut vel ex corporis infecti, vel lecti linteaminumque verminosa cluue sca-
tentium

de contagio seu fomite Pestis. 143

rentium contactu, illa non manibus tantum, sed & ex morione aëris in vestes visitantis funesta fœtura diffletur; quæ occulta machinatione tandem poros dum subit, serpendo tandem etiam vitalibus membris communicatur; iisdemque symptomatis mox, quibus ex insita sibi vi infectos vexare solet, exagitat; Vnde tandem, nisi naturæ robur aut bonitas forti pugna venenum ad exteriora dispellat, mortem consequi necesse est. Hic autem per immediatum contactum acquisitam pestem eadem ratione vicinis communicat, qua ratione eam ab altero acceperat: tandem integræ domus primum, & deinde vrbes, tandem regiones etiam serpentis paulatim contagionis propagatione, magna mortalium strage inficiuntur.

2. Sunt autem omnes res huius pestiferæ fœturæ capaces: lintea, panni, vestes, pelles, tapetes, corium, spondæ lecti, scamna, mensæ, vasa cuiusque generis usque ad ipsa cochlearia, cultros, orbes, pocula, calceos, cingula &c. Cum enim verminosa pullulago vel ad minimam aëris agitationem (quæ fieri potest, vel dum infirmus intra lectum, hinc inde se ex solita inquietudine iactans, stragula lintheaminaque nunc in hanc, nunc in illam partem distrahit, vel dum assistentes curatores infirmi aut lectum stragulaque dissipata componunt, vel ægrum ad naturæ necessaria medicationisve opportunitatem collocat, eleuant, in omnem partem versant) diffletur; ex hac verò distillatione, virulenta propago, haud

Quæ nampe.
stiteræ fœturæ
capacia sint.

haud secus ac atomi flatu commotæ, in omnem partem se diffundat fumi adinstar; omnia infici necesse est: siquidem hæc fetura diffusa cum tenacissima sit, omnibus mox adheret, profundius intra corporum poros intromissa; vnde per contactum, non secus ac per contactum olei, mox manus nouam nidulantis feturæ propaginem acquirit, quam postea pro data occasione distribuit.

Feles, canes,
gallinæ pestife-
ræ feturæ pro-
pagatores.

3. Hinc animalia, feles, canes, columbæ, gallinæ & similes intra infectæ domus latibula hospitantes, vel ad primum infectarum rerum contactum, feturam contagiosam recipiunt; & etiamsi ex contrarietate quadam naturæ eâ non inficiantur intrinsecè, eam tamen alijs vicinis domibus important; & per vrbem contractam labem disseminant. Hinc tempore pestis canum, cattorum, similibumque animalium domesticorum occisio & exterminatio præscribitur. Innumera sanè exempla, quantum ab hisce animalibus periculum infectis domibus immineat, docent. Refert Orensius in suo de peste libello historiam sanè consideratione dignissimam de Moniali quadam Mediolanensis Monasterij, quæ terrore pestis in ista vrbe exorientis perculsa, toto monasterio in optimo adhuc sanitatis statu constituto, prorsus sese ab aliarum fororum consortio intra cubiculum remotum separauerat, nulli se conuersationi immiscebat, occursum omnium singulari studio vitabat, fumis & odoriferis rebus cubiculo ab omni aëris introeuntis virulentia muniendo distinebatur. Accidit itaque, vt rerum neces.

Historia mira.

de contagio seu fomite Pestis. 145

necessariorum comparandarum gratia (cubiculo aperto manente) quodam tempore egressa, dum reuerteretur, selem lecto incumbentem reperiret, quâ fugatâ, dum lecto se committit, mox peste correpta ad ultimam mortis metam deducta fuit, quæ & post triduum secuta fuit, mirantibus omnibus, quomodo ab omni hominum consortio separata Sanctimonialis tam subitaneam labem acquirere potuerit; Inuentum tandem fuit ex narratione ipsius infirmæ, selem contagionem aliunde hauistam cubiculo Monialis intulisse; ex lecti verò infectione Monialem pariter infectam tandem funesta morte interiisse. Quare occisis felibus Monasterium postea ab omni contagione immune fuit. Noui Ianitorem Religionis nostræ, qui solo calce cani infecto impacto, pestis contagium acquisierit; imò muscas tum infirmorum, tum cadauerum succo saturatas, mox in alias domos vicinas transmigrantes, dum sordibus suis comestibilia inficiunt, hominibus ijs vefcentibus contagium attulisse Mercurialis refert. Nobilis quidam in nupera Neapolitana peste, cum nescio quid ad fenestram obseruaret, ecce crabro quidam aduolans naso infedit & promuscidis spiculo eidem infixio tumorem quendam effecit, quo sensim crescente & intra viscera serpente veneno, intra biduum (haud dubiè ex contagioso humore, quem musca ex cadauere suxerat,) cōtracta peste extinctus fuit. Refert Forestus mirum quid ad nostri instituti rationem pertineñs, araneorum telam in domo ob homines in ea peste mortuos clausâ, post mul-

Muscæ pestis
feminatores.

Historia.

Historia.

Tum

146 Sectio II. Erotematica

tum temporis apertâ , primò ingredientem attactu suo infecisse , extinxisseque .

An vinū o-
leum aliaque
esculenta pe-
stem contra-
hant.

Anceps quoque inter Medicos quæstio agitur, vtrum vinum, oleum, butyrum, adeps & similia, metalla item omnis generis, contagionis expertia sint. Dico itaque, quod nulla res sit, quæ contagionis subiectum esse non possit; in alijs tamen plus, in alijs minus contagium posse. Si vinum ceterique liquores qualescunque tandem sint, optimè intra sua vasa claudantur, contagionis incapacia sunt: secus ijs liquoribus contingeret, si in vasis apertis continerentur. Ratio est, quia liquores clausi, aditum omnem contagiosis effluuijs intercludunt; contrâ vinum, aqua, mel, saccharum, oleum, lac, non stricte clausa subtilissimis huiusmodi effluuijs infici possunt: quorum omnium exempla hoc loco adducere possem, si opusculum hoc similibus referre vellem: sunt enim huiusmodi contagiosa effluuia adeò tenuis & subtilis substantiæ, vt nihil ferè sit, nisi quàm astrictissime clausum fuerit, quod non penetrent, & tenacitate sua conspurcent: quemadmodum enim omnes supradictæ res veneno ordinario intoxicari possunt, ita & multò magis veneno hoc pestifero: Si enim in aquâ limpidissimâ vitreo vase contentâ, statim minutissimi puluisculi, qui in illud aperto ore sub insensibili forma cadunt, cuticulam mox tenuem efficiant, sedimentum ponant, vermiculos generent, vti ex superius memorato experimento consistit; quantò magis corpusculorum minutissimorum contagiosa putre-

Nihil ab infectione pestifera immune.

de contagio seu fomite Pestis. 147

tredine pollentium effluvia, vbi liquorem aut quodcunque corpus siue molle, siue durum inuenerint, illa inficient; vt proinde perperam nonnulli oleum; vinum & aromaticas quasdam species à contagione immunes faciant: Est enim veneno pestifero ita comparatum, vt quemadmodum specificum est, & à totius substantiæ similitudine procedit, cum nullo altero veneno ob contagij sui violentiam, quicquàm commune habens; ita nulla quoque dictarum rerum eius nequitiam effugere possit, quin vel ipsa bezoartica & pretiosiora cordis spirituumque prophylactica, si quandoque inualuerit, in sui naturam vi contagionis conuertat. Monetam quoque infici quotidiana docet experientia, dum eam contagionis suspectam, non nisi aceto priùs quàm optimè lotà admittant: addo tamen, metallica corpora, vti ob soliditatem pororumq; angustias non ita facilè ab effluuijs penetrantur, ita exigua quoque lotura abstergi posse; solum adamantem ob indomabilem duriciem & politissimam superficiem difficilè infici posse existimo.

5. Restat modò altera ratio discutienda: vtrum bestię à pestifera cadauerum halitu infici, & pestem contrahere possint? Quod vt enodetur, sciendum est; aliud esse, contagionem ab extrinseco, aliud ab intrinseco acquirere: omnia siquidem animalia contagionem pilis corporis, aut in pennigero habitu reconditam aliò transferre, & hoc pacto ferali contagionis commercio ingentes strages, vti suprà ostensum fuit, edere possunt: quod est extrinsecum contagium.

Animalia pestis capacia sunt.

T 2

Vtrum

Vtrum verò intrinsecè pestem acquirere possint, iam dicendum. Certè Thucidydes id apertè docet, historià de peste Atheniensì, his verbis: Aues & quadrupes quæcunque hominum carnes attingunt, cum multa essent insepulta cadauera, vel ad ea non accedebant, vel si gustassent, moriebantur, quæ & asserit Lucret: lib. de rerum natura.

*Multaq; humi cū inhumata iacerent corpora supra
Corporibus; tamen aligerum genus atque ferarum
Aut procul absiliebat, ut acrem exiret odorem,
Aut vbi gustarat, languebat morte propinqua.*

Et paulò post.

*Nec tamen omninò temerè illis sedibus vlla
Comparebat avis; nec tristia secla ferarum
Exibant sylvis; languebant pleraque morbo
Et moriebantur.*

Quomodo animalia infestantur,

Vbi apertè docetur, animalia pestis Atheniensis virulentia infecta fuisse: quomodo autem id contigerit, aperiamus. Habent omnia animalia hunc à Deo Opt. Max. sibi insitum instinctum, ut pabulum noxium sibi à salutifero naturali quadam sagacitate distinguant: vnde vbi in herbam aliquam venenosa qualitate imbutam, aut cadaver peregrina putredine imbutum inciderint, illud, tanquam cōtrarium naturæ suæ nutrimentum minimè attingunt: contingit tamen subinde, ut rabiosa fame stimulante, obuia quæuis ad ventrem saburrandum inuadant: atque hoc pacto

de contagio seu fomite Pestis. 149

facto ne quidem virulentissimis cadaueribus parcant ; quæ cum putredine polleant , naturali animalium constitutioni prorsus contraria : hinc vix ijs gustatis , languescunt ex infectione viribus paulatim concidunt exanimata ; quemadmodum in Neapolitana peste contigisse audiuius magna cattorum canumque strage. Aues quoque peste & intrinseca & extrinseca infici posse historia nescio cuius in Italia vrbis (varij enim varia referunt ; quidquid sit , relata refero , fides sit pænes Authorē) docet : Quodam enim tempore pueris in plateis ludentibus , vnus ex coruorum superuolitantium agmine in forum incidens , magnâ puerorum lætitiâ exceptus fuit , & cum cuiusnam præda foret , inter se contenderent , vnusquisque extractâ pennâ fatali , in domum suam se contulit : & ecce pueri protinus malè habere varijsque symptomatis agitari occipiunt , atque vnâ omnes , qui curam infirmorum habuerant , contracto iam per contagium morbo ; multiplicantur funera non in vna tantum domo , sed & in omnibus , in quas pueri fatales corui pennas intulerant . Itaque malum de die in diem tanta serpit ferocia , vt vniuersa ciuitas paulatim inuasa , inuitabili depopulationis exterminijque periculo exponeretur . In tanta itaque desolatione vnicum antidotum fuit , ad Deum Deiparamque refugium ; quæ tot piorum hominum supplicationibus , corporumque afflictationibus mota , misericordiæ sinum tandem aperuit pesteque profligata pristina urbem prosperitati restituit . Hanc historiam multi Senis contigisse putant ; Vnde

Aues pestis
capaces : historia.

Zon. Hist.
Ger. Nic.

An canes pe-
ste corripien-
tur.

de in hunc usque diem nomen manserit, la Madon-
na del coruo; verum cum Senensium rerum Chro-
nologo nihil de hoc dicant, qui tamen factum tam me-
morabile subticere non debebant, neque ego fidem ei
adhibendam existimem. Non ignoro tamen, simile
quid in Asia minori contigisse, pestemque per cor-
uum introductam apud Zonaram me legisse memi-
ni, cui & Nicetas attipularur. Quomodo verò cor-
uus pestem intulerit urbi, facile coniecturari pote-
rit: haud enim dubiè ex virulento quodam pessimæ
conditionis cadauere, ubicunque tandem id fuerit,
sumpserat; cuius peltifera contagione infectus, vna &
sibi mortē, & urbi memoratam calamitatem attulerit.
Quidquid sit Aues infectionis capaces ex hisce argu-
mentis cōstat, quod moris sit ut quotquot aut gallinæ
aut columbæ in domibus infectis reperiuntur, mox oc-
cidantur; vti hic Romæ eo quo hoc scribo anno vidi-
mus. Hinc itaque patet, sæpe communem esse pe-
stem singulis animalibus & ab hominibus in bruta,
viceque versa à brutis in homines propagari: Canes
enim cum primis suspectos fuisse in omnibus pestibus,
primosque aduentantis luis sagittas expertos, ex illo
Homeri colligunt commentatores: *Strage canum pri-
mo*: & Naso metam: l. 8. *Vim primi sensere canes*. Et
cur hoc? Causam refert Eustathius in odoratum; quod
& Æliano forsân placuit. Alij culpant pestilentes
terræ halitus, quibus canes ob propinquitatem, &
tentato narium sagacitate solo, maximè sunt expositi.
Thucydides rem acu tetigit, cui & subscribo; vide-
licet

de contagio seu fomite Pestis. 151

licet canes magis sensisse effectum, ob suum cum hominibus perpetuum contubernium conuictumque; infecto siquidem cibo pasci, dum pannis linteisque incumbunt, effluuia in se contagiosa non possunt non deriuare. Fatendum tamen est bruta si à cadaueribus abstinuerint, solo aëre, aut attactu rerum infici non posse, cum contrariam homini constitutionem habeant. Solum itaque hominem veluti sympathico quodam naturaliq; consensu appetit pestis; Bruta verò per accidens tantum, in quantum nutrimentum quod sumperint venenosum, ipsis contrarium est. Non vero per contagionem ipsis insitam; vti enim similia similibus gaudent, ita dissimilia dissimilibus non afficiuntur. Quod verò alij obijciunt, venenum pestilens vnà cum vita desinere; falsissimum est, & contra omnem experientiam: remanet enim in cadauere, vbi vel maxime efferatur, dum putrilaginosus calor vices subit naturalis caloris, excitatq; perniciosa in ambiente *pesta mata*. Quod verò quidā existiment, venenum illud, quo priuatim nonnulli intoxicantur, contagione post mortem non propagari: Verum est, si nonnulla venena spectemus; vti in venenoso serpentum morfu, aut in mineralium venenorum sumptione: in nonnullis falsum est: Nam, vt in præcedentibus diximus, fuerunt nonnulli venefici, qui varia venenorum confectione integras vrbes depopularunt, de quibus vide superius tradita; quod quidem fieri nunquam potuisset, nisi venenis quibudam contagiosa vis inesset. Verum hæc contagio nonnihil à contagio pesti-

Venenum
non desiccat cū
vita hominis.

pestifero differt; siquidem in peste artificiosa soli illi seu infici videntur, qui ex vnguento pestifero participarunt, non item alij: in peste verò naturali ipsa vis contagiosa, per effluvia sua propagata nulli parens, omnes æquo pede inuadit; quam propriè pestem dicimus epidemicorum morborum matrem. Venenorum itaque artificialium misturâ intereunt quidem, at non nisi eâ intoxicati, aut vnguento illito, aut aquarum infectarum haustu; Vnde per contagium non propagatur, sed quotquot illo infecti fuerint, moriuntur, nulla fomitis propagatione, ijs plerunque, qui id non participarunt, immunibus; nisi tamen ex nimia corporum vitulentorum putredine, nonnihil pesti simile disseminet, aut in pestē apertam degeneret.

Verum pestis
visu, auditu
acquiratur.

6. Vtrum pestis visu, auditu, odore contrahi possit, rectè à Medicis quæri solet. Et de odore quidem nulla prorsus difficultas est, cum odor nihil aliud sit, quàm effluuium corpusculorum teterrimo fæore imbutorum, qui tunc verè & propriè percipitur, cùm effluuium virulentum nares oppleuerit; quod quidem effluuium, pestis necessariò, nisi aliud obstitit, consequitur. De visu & auditu maior difficultas est. Dico itaque contagionem contrahi non posse visu, nisi per modum fascini: quemadmodum enim mulier menses patiens, inficit speculum, & lippi oculorum radiantium virulentia & vitiliginea humorum colluue polluti purulento halitu solo obuios inquinant; ita & pestiferum hominem solo oculorum fixo intuitu alium contaminare posse, nihil dubi

Mulieris fasci-
natio.

de contagio seu fomite Pestis. 153

dubito. Cuius quidem rei ratio alia non assignatur, nisi quod subtiles quidam spiritus, qui è virulenta sanguinis massa exhalantes, vti in lippis fieri assolet, nervorum visualium concitatione per hircos in vicinum obiectum, vibrati, virus natium vicino communicant; aut vti in leprosis exhalationes purulentæ & putrilaginosæ, sic in pestiferis spiritus excellenti putredine infecti, in disito quoque aliquousque spatio contagionis fabricam moluntur.

Visu contrahi
potest pestis.

Vtrum verò auditu pestis contrahi possit; Respondeo dupliciter auditum hoc loco sumi posse: vel pro organo acustico, vel pro effectu dicti organi, in quâtum videlicet sonorum faber est: quo ad primum, dico contagionis capacem esse posse, non quo ad secundum: quia si pestifer halitus aurium concavitibus se altius insinueret, certum est, non secus ac in alijs quibuscunque partibus suæ fundaret contagionis seminaria, non tamen quo ad sonum, quia sonus nullius qualitatis siue noxiæ siue innoxia capax est, nisi forsan concitatus aër quod sonora qualitatis vehiculum quoddam est, contagione infectus vnâ usque ad obiectum, cui sistitur, contaminationis labem promoueat; & hoc pacto non ratione soni, sed ratione aëris impulsî contaminatque nonnullam infectionem conciliari posse non abnuo.

Quomodo
per aures pe-
stis contrahi
possit.

7. Quomodo verò contagio remotas regiones inficere possit, meritò quis dubitare posset. Respondeo, multipliciter id fieri posse: cum enim vti in præcedentibus dictum fuit, contagionis eluuijs quæ-

Distancia lo-
ca quomodo
pestem con-
trahant.

V
libet

154 Sectio II. Erotematica

libet obuia apprehendat quàm tenacissimè, sit nonnunquam, vt quis litteras in infecto loco exaret; quæ litteræ mox intimis fibris conceptam luem diutissimè, vti paulò post dicitur, foueant; Certum est, illas igne & aceto non prius ritè expurgatas in regiones etiam remotissimas labem asportare posse; quemadmodum Helmontius de quodam refert, qui litteras in infecta vrbe exaratas, vix dum aperuit, cum ecce in digitis veluti puncturas quasdam acicularum sensit, manifestum ferocientis veneni iam iam insinuati indicium: deinde totis tremere artubus, tandem aperto cum intromisso hoste bello confliens, intra paucos dies extinctus, testamenti loco conceptæ a se labis hæredem totam urbem cum magna mortalium strage constituit. Merces quoque variæ infectæ & in alias regiones transportatæ, variam subinde quoque, vti in præcedentibus dictum fuit, funestæ mortalitatis catastrophæ exhibuerunt; & Roma experta est, quæ, dum hæc scribo, varia in diuersis vrbis partibus Seminaria sensit; & cum origo serpentis contagionis strictius examinaretur; inuentum fuit, mercatorem quendam acceptis Neapoli varijs mercibus infectis, ijs vna omnes, qui eas coëmerant, infecisse.

8. Contrahi quoque contagium potest ex Medicis & Chirurgis, qui in visitatione infectorum contractam labem contulerunt in eos febrientes, quorum pulsum explorarunt: Nam vti supra diximus, corpusculorum virulenta exspiratio vel ad primum infe-

Per litteras infectas.

Historia.

Per merces aliunde aduectas.

Per Medicos & Chirugos.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

de contagio seu fomite Pestis . 155

infecti tactum manibus tenacissimè, in intimis pororum recessibus adhæret, quam & ad alterius non contagioso morbo laborantis tactum mox conferunt; Vnde fit, vt pestifera contagione aliùs se insinuante, tandem febrem ipsam in sui naturam conuertat. Vnde multi casus soluuntur, quorum alioqui ratio difficilè reddatur. Contigit ante non paucos annos simile quid Valentia in clarissima Hispania vrbe, in qua pestis nonnullas domus inuaserat, omnibus reliquis, vti & tota ferè ciuitate à peste libera: decubuerat iam dudum Religiosus è Societate nostra febribus continuo multò iam tempore æstuans, & post Medici visitationem peractam continuo febris in pestem degenerauit, vnde & paulò post extinctus fuit. Mira res visa fuit & inconceptibilis: conclusum tandem fuit, Medicum latente contagione infectum, dum corpus ægri confidentius tractaret, putridos febris humores in pestem conuertisse. Chirurghi quoque luem non pestifera contagione infecto conciliare possunt, si vel phlebotomiam ferro in pestiferorum aperiendis venis, aut sectione virulentorum vlcerum vsurpato exerceant. Quemadmodum enim Chalybs recipiendo veneno capacissimus est, & ex venenatis sagittis sat superque patet; ita tenacissimum contagionis venenum dum aut sanguis educitur, aut vlcera pestifera secantur, phlebotomo tenacissimè adhæret; Vnde mox aut sanguis, aut in vlceribus succulentus carnis humor contaminatur in apertum exitium: neque desunt huius rei exempla. Refert Forellus, Chirurgum

Historia.

Phlebotomus infectus pestem conciliat.

Historia.

quendam instrumenta sua, quo tempore pestis vlce-
ra secabantur, seorsim ad multos annos seposuisse;
Vnde iam inducijs cum peste per multum temporis
constitutis, instrumenta sporadicis morbis sanandis vix
corporibus infirmorum adhibuerat, cum ecce de-
nuò malum iam multò tempore sopitum veluti ex fa-
uillis resuscitatum, in nouum idque horrendum in-
cruduit pestis incendium, & vt cum Lucretio dicam:

Funeustos reddidit agros,

Vastauitque vias exhausit ciuibus urbem.

Verum ven-
torum impul-
su pestis pro-
pagari possit.

9. Quæri quoque solet, vtrum pestis ex loco
infecto in alium non infectum ventorum impulsu
deferri possit: Certè nulli dubium esse potest, qui
Thucydidis de peste Atheniensî historiam attentius
legerit: Docet enim apertè pestem memoratam ori-
ginem suam vel ex ipsa Æthiopia ventorum austra-
lium impetu Athenas delatam, tantam stragem mor-
taliū egisse, quantam non sine horrore & intima-
mentis consternatione legimus. Innumera huius rei
exempla adducere hoc loco possem, sed cum res per
se pateat, ijs non immorabor: quanam verò ratione
id contingat, nobis ostendendum incumbit.

Notandum itaque Regionem quandam conta-
gione infectam ex contracta putredinis labe ob aëris
continuationem aliam vicinam inficere posse, & hanc
aliam & aliam, pro ratione ventorum nunc in hanc,
nunc in illam virus aëreum impellentium: vt ex di-
cta peste Atheniensî patet, quæ cum in Æthiopia ma-
gna ferocia sæuisset, vicinam, mox Agyptum & Ly-
biam

biam inuasit, æqua truculentia omnia deuastans, & hinc tandem ex australibus regionibus in ultramari-
nam Græciam delata, inter cæteras vrbes in Athenas
tum magnitudine, tum populorum frequentia cele-
berrimas, primam impetus sui violentiam fecit;
Quomodo verò ventus virulenta pestis seminaria non
dissipet, aut impetu suo dissoluat, multis viderur in-
conceptibile. Dico itaque, cum virus aëreis poris in-
fitum sua natura tenacissimum sit, & partes partibus
firmiter connectantur, sit vt putredinis vehiculo, qui
aër est, à ventis agitato, atque in anteriora semper
propulsò, etiam contagiosa vis vnà promoueatur, quæ
obuia quæuis carpens in sui similitudinem transfor-
mat, atque vnà peste inquinat: haud secus ac odori-
fera ventis delata magno nobis interuallo disitis sen-
sum mouent. Memorant historiæ Indicæ, Maluccas
Insulas Cynamomi, caryophylli feraces, tantum de
se odorem spargere, vt illum à ventis delatum navi-
gantes ducentorum milliarium interuallo sentiant:
Vultures quoque tantum odoratu valent, vt ad 500.
milliaria cadauerum fœtorem, si Plinio credimus, sen-
tiant: Sicuti itaque qualitates odoriferæ ventis agi-
tatae in longinqua terrarum spacia sine dissipatione
deferuntur; ita & pestiferae contagionis vis. Accedit,
quod hæc multò cæteris sit lentior, glutinosior, &
aëri magis connexa, vnde non facile dissipari po-
test.

Quomodo
venti pestife-
ra effluvia
non dissipent.

Odores in lo-
ge disitis lo-
cis sentiuntur
per ventos de-
lati.

10. Potest & pestis quoque contrahi ex fru-
ctu comestione, hoc pacto: Contingit nonnun-
quam

Ex fructuum
comestione
pestis.

quam in loco cadaueribus pestiferis non ritè sepul-
tis, ingentem exhalari putredinis virulentiam, quæ
aëri commissa, ventisque in obuias arbores etiam re-
motissimo spatio disitas depulsa, fructus funesta pro-
prietate sua imbuat, quos quicunque comederit, is
haud dubiè certissimum vltimi exitij morbum sibi
accumulabit: Virulentum enim effluuium fructuum
poros inuimè ob subtilitatem tenacitatemque penetra-
bit, ac consequenter comestorem, eodem quo ipse
pollet, morbo inficiet.

Quanto tem-
pore durare
possit pellis
futura,

II. Quæritur, quanto tempore pestis se con-
seruare possit in rebus infectis seu fomite? Dico mul-
tò longiori tempore eam conservari in rebus inani-
matis, quàm in rebus animatis. Ratio est, quia
calor naturalis magno statim impetu se hosti adue-
næ opponit, donec his mutua velitatione collisis, aut
externus calor vincat internum, aut hic illum: po-
test tamen subinde contagium remanere sine vlla il-
lius, qui id portat, læsione & nocumento; cuius ra-
tionem suprâ fusè exposuimus, & longo tempore in-
tra vestes absconditum conservari. Chordam, quæ
cadauera ligata in fossas deiiciebantur 25. annos pe-
stem conservasse suprâ dictum fuit. Pelliceâ veste
in Veneta peste abscondita, & post septem annos re-
pertâ, quotquot ea vti fuerant, peste correpti mortui
sunt, teste Foresto. Certè si venenum à cane rabioso
homini inditum, subinde per 1. 2. 3. 4. usque ad 40.
annos intra fibras occultum sine affectu habitat: Et si
lues venerea teste Fracastorio ad 20. annos intra cor-
pus

decontagio seu fomite Pestis. 159

pus conseruari potest, quantò longiori tempore pestis? quæ animatâ faturâ tamen insensibili referta, vti non nisi humidi suctu viuit, ita longissimo annorum interuallo, vti supra dictum fuit, nisi illa ex æris benignitate, aut contrariarum qualitatum luctâ superata tandem extingatur, conseruatur. Cessat autem pestis vel cessante maligna influentia, vel deficiente pestifera terræ exhalatione, aut vrbibus igne expurgatis, fomite in mobilibus rebus, nisi igne, aceto, sulphure prius perpurgentur, restante: Vnde alia quæstio mouetur, num panni, verbi gratia, infecti alios pannos non infectos inficere possint? Dico, quod vel ad minimum morum, qui sit, per contactum inficiantur, calore enim fatura pestifera concitata se dilatat; dilatando, mox alijs se sua diffusionem communicat; quod tamen de rebus mollioribus, non item de duris dictum velim. Cur verò pestis cesset summo caloris æstiu iacremento, aut frigoris hyberni maximo augmento: Causa est, quod calor excellens & summè æstuans consumat humidum, vnde fatura alitur: frigore verò summo illa penitus exanimetur; haud secus ac omnia infecta, vt Muscæ, Cyniphes, similiaque hyeme frigoris vehemenua extinguuntur.

Quibus de
causis pestis
cesset.

12. Ad quantum verò spaciū contagium in alterum effectum suum sortiri possit, merito quæritur à Medicis. Ego quantum colligere potui, non de omni peste similiter censendum putem; Sed rationem & efficaciam venenosæ qualitatis attendendam

Ad quantum
spaciū pestis
inficere possit.

dam existimem : Si enim halitus pestiferi effluuium efficax , & aër inquietus fuerit , ventusq̃ rectè in dis-
situm feratur ; dico 30. aut 40. palmorum spaciū
remotum infici posse : vento siquidem vecta pestiferi
halitus contagione , facile etiam multò plus remotum
inficere poterit : Secus fiet , si aër quietus fuerit ; Si
verò virus pestiferum inefficax fuerit , pro gradibus
remissionis , minùs semper dissitum inficiet ; hac ta-
men lege , vt semper aut 5. aut 6. pedum inter illa sit
interuallum . Facilius quoque inficiuntur , qui in al-
terioribus locis habitant , ab ijs , qui inferiori aliquo
loco consistunt V.G. infectus ex platea facilius infi-
ciet nonneminem per altiore fenestram prospicien-
tem , quàm contrario modo : Ratio est , quia vapor
pestifer ob leuitatem tenacitatemque ex se & sua na-
tura sursum fertur , non contra . Vnde colliges , eum
qui immediatè supra cubiculum cuiusdam infecti ha-
bitat , magno contagionis periculo exponi ; quia cu-
biculi inquinati vapor , dum sursum eleuatur , proxi-
mum sibi obuium contaminabit : Vnde semper con-
sultius foret , pestifera contagione infectos in altiori
domus contignatione collocare : hoc enim pacto aure
liberiori commissus vapor , inferioris contignationis
cubacula ab omni contagione (nisi fomes in mobi-
libus rebus iam conceptus obster) immunia red-
det .

Pestis effluuiū
facilius supe-
riora quam
inferiora loca
inficit.

Cur quaran-
tæ institu-
tæ.

Quæri quoque hoc loco solet , cur de peste su-
spectis vt plurimum 40. dierum à communi homi-
num consortio in separato loco commoratio præscri-
batur ,

de contagio seu fomite Pestis. 161

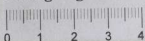
batur, quam vulgò quarantenam vocant. Respon-
deo, id ideo factum esse, quod omnium seculorum
obseruatione notatum sit, venenum pestiferum circa
horum dierum terminum tandem consumi, & tabe-
scendo destrui; siquidem vi elementari, venenato fer-
menti semine spoliatur: Nam rerum in aëre conce-
ptarum semina, in aëre paulatim deficiunt, in quan-
tum conclusa aëris cauitatibus tanquam vteris, ad vl-
timam corruptionis dispositionem, primamque aqueæ
materiæ generationem retrocedunt. Sed forsân,
nonnemo me parum memorem asseret eorum, quæ
de contagionis fomite 25. annis conseruato, suprà
diximus: Siquidem ex varijs historijs constat, ad plu-
rimos annos funes, telas, lineas, laneas, pelliceas ve-
stes, &c. contagij fomitem conseruari posse. Quod
vt enodetur, notandum est; aliud esse contagium,
conseruari in rebus liberiori aëri expositis; aliud in
locis clausis, in quæ nulla purioris aëris mica pertin-
gere potest. Hoc posito, Dico cùm in 40. dierum
separatione, suspecti vt plurimum liberrimo aëre
fruantur, pestisque (si qua per fomitem contracta,
sit) abolendæ per frequentes indusiorum, vestium-
que mutationes, dietamque ritè institutam, curam
maximam habeant; certum est, virus pestiferum ali-
cubi intra intimas pororum fibras absconditum, con-
tinuo liberioris puriorisque aëris afflatu vel exsiccati
tandem, vel deserto veneno in aliud elementare mix-
tum degenerare; quod tamen non fit, si panni, te-
læ, vestes, stragula intra murorum concauitates con-
dan-

Tollitur se-
tura ex rebus
libero aëri ex-
positis.

X

dan-

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

dantur, aut intra alia receptacula qualiacunque tandem illa fuerint, concludantur; sic enim certum est, fomitem compluribus annis conseruari posse; quia quemadmodum suprà indigitauimus, cum effluuium illud pestiferum, seu animata sætura vtpote, intra abditissima loca vnà cum pannis recondita sit, certum est, illam solutioris aëris adspiratione dissipari minimè posse, vnde illam humido illo putrilaginei aëris Cryptæ inclusi vapore viuere necesse est; deficiente verò putrido illo aëris inclusi statu, sūneftam illam contagionis sæturam non pariter deficere; imò durare tam diu, quàm diu aëre extrinseco non dispellitur, adeo certum est, quàm certa est rerum magistra experientia; & exemplo docent, vti diximus, cista in Babylone à tribus militibus spe thesauri reperiundi aperta; quæ post immemorabile tempus tantum sætorem expirauit, vt eo & milites infecti pestilentia labe, & vnà secum vniuersa circumfita regna infecerint, cum innumerabilium hominum iactura.

Quæri denique inter alia solet, cur referente Alpino in Ægypto multo sæuior & violentior sit pestis, si ex Lybicus oris inferatur ab illarum orarum incolis, quàm si ex Græcia, aut Syria, Asiaue Minori transportetur. Respondeo hoc fieri ob putredinis differentesq; virulentia gradus; Certum enim est, & experientia constat, pestem in frigidioribus regionibus multo mitiorem esse, eà quæ in calidæ & æstuosæ regionis plaga exoritur. Hinc in Germania accedente brumali solstitio, ob intensum frigus pestis amplius

de contagio seu fomite Pestis. 163

plius subsistere non potest, sed vel ad primum niuium aduentum mox destruitur. Contra fit in Italia, vbi & hyeme & æstate æqua datur pesti seuiendi potestas; frigus enim intentum saturam pestiferam non in aëre tantum stabulantem, sed in ipsis corporibus latitantem mox destruit, secus fit in calidioribus locis. Cur itaque Lybica pestis tantæ truculentia fit, in Ægyptum per ventos australes, quos Campsin, vocant, delata? Cur quæ ex Græcia, Asia minore, Syria, mitior, causa est, quod Lybia deserta Sole, perpetuo torrefacta, ex nocturno rore arënæ misto, innumerabilem certis temporibus vermium noxiarum, serpentum draconumque copiam producat, fit vt virulento horum animalium halitu mox aër infectus, atque in vicinas habitabilis regionis oras translatus ibidem ingentem & summæ excellentiæ putredinem in humanis corporibus efficiat, ex qua tandem, tanquam ex seminario quodam pestis illa virulenta, in corporibus bile repleta nascitur. Siquidem nihil pesti venenorum truculentissimo producendo aptius esse potest, quam feruidus sol, tum in solum aëremq; iam præuijs pestiferarum exhalationum dispositionibus adaptatum, tum in humanum corpus bile vtrique subiectum, & prauo ciborum victui suppositum dominans. Quæ omnia cessant in peste mitiori à cælo genita. Siue itaque Ægyptia pestis ab aëris Lybici à subterraneis expirationibus inquinati, siue à venenosorum serpentium halitu contaminati vicio, siue denique per fomitem ea iam hominum

X 2 infe-

164 Sectio II. Erotematica

infectorum transportetur ; Semper illa maioris viru-
 lentiae censebitur , quàm illa , quæ ex frigi-
 diori cælo Ægyptum adflante traduci-
 tur . Lege si placet , quæ de huius-
 modi non minus doctè quàm
 elegenter adfert Carda-
 nus l. de Vene-
 nis -

S E-

SECTIO III. THERAPEVTICA, ET PROPHYLACTICA

Siue

De cura & præseruatione à pestis
contagione.

CAPVT I.

De difficultate curandæ pestis.

TANTVM omni tempore difficilis
visa fuit cura pestis, vt complures
quoque ex nobilioribus Medicis ip-
sam tanquam humano ingenio im-
peruiam existimauerint, neque
ipem fore putarint, vt verum, ge-
nuinum & appropriatum pestis remedium quando-
que reperiatur; ipso testante Thucydide, qui dicit
in peste Atheniensi nullum prorsus inuentum fuisse,
antidotum tanto malo vincendo aptum; quin potius
ipsum omnia porrecta medicamenta in sui substan-
tiam

*Varie opinio-
nes de reme-
dio pestis.*

tiam conuertisse, obseruatum fuit; quod & in nonnullis alijs pestibus accidisse referunt Medicorum monimenta. Fuerunt, qui arbitrarentur, pestem vti venenum est sagittæ iræ Dei; hominibus ob peccatorum grauitatem, in pœnam immisæ, ita nullum quoque remedium in vniuerso naturæ penuario, quod in diuinitus immisso morbo propulsando operetur, assignari posse putant. Pestimum sanè ratiocinium, quasi, verò diuina bonitas hominem omni naturali auxilio in malorum omnium atrocissimo destituisse videatur. Sunt hi prorsus similes Mahumetanis, qui fatali quadam necessitate pestem hominibus immitti putant, ac proinde neque fugiunt eam, neque correpti medicinam adhibent, sed temerè sese contrahendæ contagionis periculo exponunt, ea opinione freti, vt si fatale tempus vrgeat, moriantur; sin minus, euadant: nullum siquidem naturæ antidotum fato præualere posse putant, sed omnibus & singulis mortis terminum constitutum, qui nulla medicamentorum efficacia præteriri possit. Hæc est opinio Turcarum; Cur verò in alijs morbis ita uita alexipharmaca sumant, capere non possum; cum tamen tam in sporadicis, quàm epidemicis morbis idem argumentum currat: febri enim laborantem, si hora fatalis adsit, tam sine medicamentis, quàm cum medicamentis, quantumcunque efficacibus, mori necesse foret. Doctrina sane tanto periculosior, quanto heterodoxis dogmatis impensius fauet; Ad quid enim

Turce pestem
fatali necessi-
tate homini-
bus immitti
putant.

enim sapientissimum rerum Conditorum tantam salubritatem herbarum, tanta virium præstantia præditarum varietatem, si in nullius vsum cedant, procreasse existimabimus? Cum enim Deum Opt. Max. Vniuersum, adeoque omnia, quæ in eo continentur in solius hominis gratiam condidisse credamus; homo verò innumeris, ob corruptibilis sarcinæ, qua grauatur, pondus, morbis obnoxius sit; necessarium erat, & diuinæ prouidentiae prorsus congruum, illi ea quoque adminicula subministrare, quibus si quandoque ex sanitatis statu decidisset, sese in eundem restituere posset; Vnde nullum morborum genus esse putes, cui non appropriata remedia parata esse voluerit: nullum in microcosmi æconomia membrum esse scias, cui non analogum quoddam in vegetabili Republica remedium respondeat dicti membri morbo profligando aptum: nullum veneni genus est, cui non suum apposuerit antidotum: Et quoniam diuersæ regiones diuersis morbis naturali vi loci laborant, illis statim certum quoque vegetabile produxit, istiusmodi morbis dispellendis proportionatum; ut proinde quandoque superfluum videri possit, innumera medicamenta ex India accersere, cum plerumque vel in domestico horto, quin & passim obuia, quibus morbo resistere valeas, medicamenta reperias. Cum itaque pestis morborum omnium atrocissimus sit, si nullum antidotum, quo curari posset, existeret, certè Diuinam prouidentiam merito

Deus non sine
causa sed sū.
mo sine plan-
tes summas
virtutes indi-
dit.

Nullum mē-
brum sūe
planta ei ana-
loga.

Nullum ve-
nenum sine
antidoto.

Contra pestem antidotum appropriatum non omnibus notum est.

ritò accusantes excusaremur, quòd hominem tanto malo oppressum omni auxiliij naturalis spe destituere voluisse videatur. Sunt itaque varia in

natura rerum pesti profigendæ aptissima antidota; Sed vel nesciuntur, vel si

cognoscantur, non adhibentur. Quænam autem illa sint, in hac Sectione tum

oppor-

tunè manifestabo, vbi prius

de prophylaxi seu præ-

servatione nonnulla præmise-

ro.

C A-

C A P V T II.

De cura prophylactica seu præseruatiua.

DVPLEX à Medicis cura præscribitur prophylactica ; prima ijs , qui sano adhuc sunt corpore & valido , ne à contagione inuadantur , atque ab omni contagionis pollutione sergentur immunes : altera ijs , qui iam pestifero halitu sæti , ne malum ulterius in intimos Oeconomix recessus serpendo omnia cum vltima hominis ruina conficiat , vsurpanda : seu quod idem est , Præseruatiua duplicia sunt. Quædam ad futuram , alia ad præsentem pestem succidendam assumi debent : vbi dici vix potest , quantum iater se Medicorum turba discrepet : quantum alij in amuletis etiam superstitiosissimis spei ponant : sensatiores tamen ut plurimum bezoartica & cardiaca ad cor contra contagiosi draconis insidias animandum præscribere solent ; quæ & ego approbo : nonnulli catalogos integros ingredientium ad prophylacticum maiori forsitan iactantia , quàm scientia compositionem contexunt : Et quoniam probè agnosco , meum non esse , falcem in alienam messem iniicere , aut professionem medicam exercere : tantum tamen tum assidua meliorum Medicorum lectione , tum propria obseruatione , & acri inuestigatione memorandorum euentuum ,

Duplicia præseruatiua.

Auctoris in Medicis euoluendis studiū

Y

tuum ,

170 Sectio III. De Antidotis

tuum, nec non in botanica & anatomica naturaliumque arcanorum notitia, quibus à puero addictus fui, profecisse me puto, vt nonnihil quoque de propositi instituti argumento tradere à scopò meo minimè alienum esse existimem.

Pestis antidotum non datur non prius cognita natura & essentia pestis.

Exordior itaque, & in primis apertè asseuero; tam diu apta pesti antidota siue prophylactica siue, therapeutica præscribi non posse, quàm diu pestis quidditas & essentia lateat; latet autem illa, & nisi ab eo, quem Deus Opt. Max. singulari luminis sui radio perfuderit, difficulter attingitur, vt proinde non mirer, tantam de natura & proprietate pestis inter plebsque velitationem & inconstantem variumque de ea animi conceptum esse. Prodiere tamen hoc seculo nonnulli Medici excelso ingenio, nec non vario rerum vsu & experientia instructi, qui reiecta omni inferioris subfellij Authorum farragine, pestis naturam & proprietatem tandem olfacientes, ea constituerunt tum prophylactica tum therapeutica, quæ suum cum admiratione omnium effectum intra breue tempus sortita, non exiguam sibi de ingenio & solertia qua pollent, in rebus adeò arduis penetrandis existimationem pepererunt, de quibus in sequentibus. His præmissis.

Suppono, pestem veneni quoddam genus esse, à cæteris omnibus venenis distinctum, quod vti contagio comite ad instar velocissimi incendij ingentem mortalium stragem agit, vrbes viduatis incolis & regna populis consumptis in solitudinem conuertit; ita

ita non facile ad proprietatem eius penetrandam accessus datur. Siquidem modò sub febris specie sæuit, mox peripneumoniæ veste se condit; deinde mumiali se insinuans fermento horrenda paroxysmorum portenta exhibet; postea capitis arcem inuadens, simiam agit omnium eorum symptomatum, quæ in capitis doloribus excogitari possunt; Morpheum diceres morbificum, adeò ut vix pestis labem presentem suspiceris, donec prostrato Arceo, rerumque in vitium spirituum officina potiente Antagonista, serò nimis eius exitiale machinamentum cognoscas. Si quis itaque pestis intimam naturam probe non cognôrit, certum est, eius antidotum specificum & appropriatum dare minime posse. Siquidem venenosa qualitas pro varia subiecti constitutione, variaque humorum combinatione varia est; ideoque sagax & peritus Medicus non theorico duntaxat ratiocinio, sed vario experimentorum apparatu instructus, individuales complexionum differentias potissimum perspectas habere debet, ut Medicinam singulis congruam applicare possit; uti rectè contra Empyricos Medicalistros concludit Galenus, Medicinam frustraneam fore, si omnibus & singulis, idem uti dici solet, applicaretur calepodium. Quapropter antequam ulterius progrediamur, visum fuit hoc loco de venenorum natura nonnihil differere, ut inde vera pestis essentia & quidditas pateat, eique adeò consentanea antidota applicari possint.

Y 2

C A-

CAPVT III

*De venenorum natura & proprietate, &
quod pestis peregrini quadam
veneni species sit.*

ORRO, vt hoc loco exoticas & monstrosas pestis causas paulò profundius eruamus; id cum primis, quod haud infrequenter supra inculcauimus, obseruandum est: pestem videlicet sordida & contagiosa putredine præditi veneni genus quoddam esse, in varias species easque tanto differentiores, quanto prodigiosiores effectus prodit, diuisum. Ac proinde indubiè asseueramus, pestium differentium species ad climatatum regionumque diuersitatem multiplicari. Quemadmodum enim prouida rerum Natura iuxta diuersam, tum soli terrestris constitutionem differentemque cæli astrorumque positionem, tum iuxta abditas subterrestrium halituum vnique regioni ferè peculiare transpirationes, alia & alia benigna naturæ munera tum in vegetabili tum sensitiua natura producit; ita & morbosas aëris constitutiones venenorumque ex tot tantisque putredinum differentiis natorum geneses, apposuisse videtur, vt mundi cursus absolutissima quadam ex consonis dissonisque harmonia

Diuerſitas
morborum
epidemicorum
ex differenti
cæli ſitu.

nia completeretur; adeoque , quod in febribus fieri so-
let , saniores orbis partes contracta putredine pestis ,
pestem , veluti expurgata iam elementarium mi-
stionum , qua grauabantur lue , incorrupta sanitas ,
mira quadam vicissitudinis alternatione consequere-
tur . Et tamen si sit summa pestium differentia , in hoc
tamen vno omnes conspirant , vt quantocyus correptos
enecent , conceptumque latentis veneni fomitem in
alios aliosque propagent . Hisce præmissis , vt ad ve-
nena reuertamur : Notes velim Lector , quod omne
venenum qualecunque tandem illud sit , duplici qua-
litarum dote à natura instructum sit , vna quidem
quæ à temperamentis ex quo venenosa substantia coa-
luit dependet; quæ quidem qualitates elementares pri-
mæ , & quæ has consequuntur , secundæ aut tertiæ di-
cuntur . Altera verò immediatè ab essentia seu forma
subiecti seu compositi emanat , & tales qualitates spe-
cificæ , vulgò occultæ , tamen perperam vocantur .
Primarum qualitarum proprium est , humores sibi
consimiles mox ac intra corpus susceptæ fuerint , vel
mouere , alterare , rarefacere , condensare , vel asym-
bola affectione vitare , corrumpere . Specificæ verò qua-
litis proprium est , per abditas sēmitas , antipathica
quadam machinatione , principalium membrorum
vitæ motusque officinas inuadere , apertum humori-
bus bellum indicere , horrendisque symptomatum
stragibus vniuersam Microcosmi Oeconomiam con-
uellere , conuulsam exterminare . Atque hisce om-
nis pestium differentium truculentia veluti duobus
ver-

Quibus qua-
litaribus ope-
ratur venena.

174 Sectio III. De Antidotis

Historia pe-
stis.

versata cardinibus, agit quod agit. Inter quas pri-
mum locum occupat pestis illa, quam à tumoribus
vel in inguine, vel sub axillis, vel circa aures pro-
tuberantibus buboniam appellant, triplici inguina-
riæ, axillariæ & paroticiæ nomine insignita: cæteris
vti communior, ita notior. Hanc sequitur illa bu-
bonibus quidem expers, quæ tamen nunc carbuncu-
lis, anthracibusue, modò maculis nigris, liuidis,
rubris, subuirescentibus, iam vibicibus plagisque
corpus humanum conscribillando mirum in modum
fauit: pessima omnium illa, quæ omnibus & singulis
notis signisque in conspectum prodit. Sequuntur has

Cæteræ pestis
species.

pestes nonnullæ, vti reconditiore proprietatis ita rario-
res quoque; harum quædam putrefactiuo suo veneno
vti supra quoque cap. 9. retulimus correptos mox in-
tabum dissoluunt; aliæ sudorifica seu hydrotica qua-
dam virtute, totam humorum massam in sudorem
resoluunt, vti Anglicus ille sudor, quo intra diei
naturalis spacium ea peste correpti enecabantur; fue-
runt & aliæ stupefactiuæ quadam vi pollentes, quæ
correptos veluti sideratione quadam percussos omni
mox motu priuant. Refert Cardanus sub Impe-
ratore Iustiniano in Asia pestem quandam inualuisse,
ea proprietate imbutam, vt quos corripuisset, ij nul-
lum aliud antidorum expetere viderentur, quàm ver-
beribus ad sanguinem vsque insictis, rigore naturæ
oppidò contrario, cruciari continuo, torquerique;
causam huius fuisse existimo insolens & exoticum
quoddam veneni genus, quod cum ingentes per ex-
ter-

Mira pestis
proprietas.

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

ternam corporis superficiem pruritus, ex adustius
bilis efferuescentia, spirituumque æstuantium vel-
licatione in humoribus intercutaneis causatos, exci-
taret; neque ullum contra pruriginosam virulentiam
remedium superesset, præter hoc unicum, ut vide-
licet, postquam corpus proprijs vnguibus dilani-
assent, insuper & verbera ab alijs, acutissimis flagris
inflicta succederent; ut hoc pacto doloris vehementiâ
intolerabilis pruriginis impetus miteretur. Fuit &
alia ab Authoribus supracitatis notata pestis quæ cor-
pus caustica quadam facultate ad ipsa vsque ossa,
eroderet exederetque; Alia quæ homines ridendo
mori compelleret. Sed hæc ex multis supra quoque
relatis pauca sufficiant; restat modo ut portentoso-
rum huiusmodi effectuum causas amplius explicemus;
quod quidem non adeo difficile futurum spero, ubi
abditam prius nonnullorum venenorum naturam
penitiùs expendimus.

Suppono itaque primo uti supra, elementorum
substantiam sub certo maleficorum astrorum situ,
spuria quadam & peregrina facultate imbui, quæ pri-
mò aëri, deindè aqueo elemèto communicetur; & hoc
tandem nothâ factum miscellâ, terrestribus portio-
nibus varia mitione coalitis eam inserere. Quæ deindè
peregrina facultas, vel mineralibus deleteriæ quali-
tatis succis, vel stirpibus syngenia qualitate præditi
concredita, mox ac putredinem conceperint, vel in-
fectum quoddam, vel virulentum anguem exclu-
dat, ea, qua ipsum mixtum pollet, qualitate instru-
ctum.

Prima pestis
fundamentum.

176 Sectio III. De Antidotis

Omnia putrescentes, vel vegetabilia, aut insectum vel reptile excludit.

atum . V.G. si putrilaginosum primigenium mixtum stupefactiua facultate imbutum fuerit; pro remissione aut intensiōe virtutis, iam plantam, cuiusmodi Opium, Mandragora, Hyoscyamus, solanum, stramonium & similes hęc herbę sunt, narcotica & stupefactiua quadam vi, qua cerebri conceptacula oppilentur, eaque ceruicis pars quam nucham vocant, conuellatur, pollentem producet. Vel certē animal quoddam reptile, cuiusmodi Aspis, Asilus, cerastes esse feruntur, quorum virulentissimus non morsus dumtaxat sed & vel halitus solus hominem veluti attonitum, omni motus facultate priuat; Quod si mixti virulenta substantia fuerit vel corrosiua vel putrefactiua, aut humorum resolutiua, tunc planta emerget eiusdem virtutis, cuiusmodi sunt napellus, aconitum, cicuta &c. vel insectum quoddam, aut anguem eadem vi pollentem excludet. Idem de omnibus alijs exoticis virtutibus pręditis siue plantis, siue serpentibus iudicium esto. Quod enim Apium, quem Sardonicum risum vocant, facit in homine, idem Cenchris virulenti serpentis morsus in eodem pręstat, idest ferali risu mori compellit. Et quod stupefactiua vis in hyoscyamo, solano, stramonio, hoc idem Aspidis morsus vel sideratiuus albitus facit in homine. Adeoque quęcunque venena similes effectus pręstant, siue ea ex vegetante siue sentiente natura emanauerint, illa omnia eandem originis suę causam habere censenda sunt.

Risus Sardonicus.

Ex

Ex quibus luculenter patet omnia illa siue vegetantia siue sententia, quæ ex putri malignæ & deleteriz facultatis mixto sponte nascuntur, vti sunt omnia insecta & reptilia, exceptis tamen ijs, quæ in calesco, lacte, aceto similibusque innoxijs vermibus innoxiaque putredine nascuntur, virulenta malignitate scaterere. Ex plantis eas quoque, quas natura ad malorum euitamentum vt plurimum in locis desertis putredine & fæore refertis, in quæ vel morticina aut cadauera conijci solent, consilio abdidit, venenatas esse; manifesto sane argumento, venenatas quæcunque tandem illa fuerint, non nisi ex virulento mixtorum terrestrium contemperamento sub tali & tali putredinis combinatione coalito, tam in stirpibus, quàm animantibus oriri. Vt proinde qui hæc paucis insinuata potius, quàm explicata, sagaciori mentis oculo intropexerit, ille sibi certò persuasum habeat, nullum tam exoticum veneni genus esse, cuius causas & rationes non sit assignaturus. Sed ad pestium differentium genesin reuertamur.

Dico itaque ex analogia quadam genesis venenorum, nos ad causam veneni in corpore humano, siue intrinsecus, siue extrinsecus geniti peruenire posse, tot tamque exoticorum symptomatum genitoris. Siquidem contingit nonnunquam, vt putredo virulenta & stupefactiua quadam virtute prædita primum e terrestrium mixtorum quicquilijs, variæque sordidarum rerum illuue nata, quæ dum lactifero mineralium spirituum sætu turgent, vel in angues anima-

Pestis eandem originem habet eum venenatis plantis & reptilibus.

Ea quæ ex putri nascuntur ferè omnia venenata sūt.

Quædam arte causas pestis inuestigare possimus.

178 Sectio III. De Antidotis

ta, vel in furpes deriuata, memoratas res eadem qua-
 ipſa pollet virtute imbuat; In homine verò ſiue hu-
 iuſmodi herbis per incuriam ſumptis, ſiue maligni
 aëris anguiumque virulento afflatu vitiati hauſtu, mox
 intra corpus putredinem ſimilem ei à qua profluxit
 generet. Quoniam verò putredo ſummè contagio-
 ſa, verminofa ſua ſatura omnia inficit; tum enim
 verò inde naſcetur peſtis illa ſiue eroſiua, ſiue putre-
 factiua, ſiue denique ſtupefactiua vi pollens, qua ho-
 mines veluti ſiderati ſtupeſcunt, tetanoque per-
 culſi tandem repentina propagatione ad alios tradu-
 cta, conſciantur. Similem peſtem in Aegypto ſub-
 indè vigere Proſper Alpinus narrat, cuius quidem
 aliam cauſam non eſſe putat, quàm malignæ poſt Ni-
 li incrementum putredinis reliquias; quæ ſolis aſtu
 perculla, Aſpides innumeras excludat, è quorum
 virulento ſiue viuarum, ſiue putrefactorum halitu
 aër infectus & ab hominibus hauſtus, eam quam de-
 ſcripſimus peſtem diſſeminet; cui & in hoc vnice
 ſubſcribo. Vide quæ ſupra Sect. I. cap. 9. de peſte
 Neapolitana vulgò malè in canna, hiſce non incon-
 grua recitauimus. Pari pacto Anglicus ſudor putre-
 dine quadam pollebat eius facultatis, qua tota hu-
 morum maſſa in ſudorem reſoluta, copioſo conta-
 gioſoque ſudoris profluuiò homines breui expediret;
 qua & Hydrum, quem & chelydrum vocant certum
 ſerpentis genus inſtructum eſſe reſert Plinius, &
 Aldrouandus; peſtis verò illa quæ apertis totius ſan-
 guineæ maſſæ cataractis, inceſſabili cruoris profluuiò
 homi-

*Peſtis in Egi-
 pto narcoti-
 ca vi pollens
 & cauſa eius.*

*Sudoris An-
 glici cauſa.*

homines, teste Cardano, conficiebat, eadem id vir-
tute presituisse censei debet, qua Hæmanthes her-
ba, vel Hæmorrhois serpens, quorum illa incautè
sumpta, hic inflicto morsu vulnere hominem irreme-
diabili sanguinis cataclysmo enecat. Quæ & ex an-
nalibus Americanis Prouinciæ Noui regni Soc. no-
stræ scite comprobantur. Ferunt enim in Quitensi
prouincia celo sereno nonnunquam in ipso aëre ver-
mes quosdam excludi, qui in terram lapsi in angues
vertuntur bicaudatos, ea qualitate imbutos, vt quem-
cunque momorderint, eum statim resolutis sangui-
nis ostijs, non tantùm ex omnibus naturæ orificijs, sed
& per ipsos poros cruorem profundere vsque ad vlti-
mum hominis exitium cogant, nullo adhuc contra-
tam immane malum inuento remedio.

Pestis resolu-
tiua sanguinis

Mira angui-
naturæ.

Hiscæ coronidis loco addendum censui exem-
plum ad propositum nobis argumentum stabilien-
dum mirè opportunum. Ab annis circiter triginta,
vti ex relatione fide dignorum percepi, Puella quæ-
dam Duacensis, cùm insolito quodam & prorsus exo-
tico tumore, qui tergori eius infederat, aggrauata diu
multumque ingenti doloris sensu conflictata fuisset,
ac nil proficientibus medicamentis demùm in tantam
atrophiā incidisset, vt vix ossibus amplius hæreret;
ecce mirum dictu tumor dorsualis sætu iam dudum
animato grauidus mox ceu ex ovo quodam ruptâ te-
stâ, virulentum bufonem omnibus præsentibus rei
nouitate attonitis, exclusit. Hoc verò edirum exitia-
lis partus monstrum non ita multo post tempore su-

Z 2

nella

180 Sectio III. De Antidotis

nesta recompensatione mortem intulit ei, quæ eidem alimenta subministrando vitam dederat. Historiam non eleganti minus quàm arguto decastico descripsit eximius Soc: nostra philologus P. Hieronymus Petruccius quod subiungo.

Duacensis intra dorsum Puellæ genitus Bufo

Lecca fuit Virgo: genuit sub tergore Ranam:

Ranarum genitrix Lecca, lacuna fuit.

Enecat exsuctam tumefacta Rubeta parentem;

Nata ferox, matri parcere debueras.

Sic Matrem perimit Nero; non è Virgine nata hæc;

Nata tuo, Nero, de corde Rubeta fuit.

Agrippina suum scelus est confessa; Neronem

Quæ peperit Mater, debuit illa mori;

Nullum impune malum paritur. Lex certa. Rudetam

Quæ peperit Virgo, digna perire fuit.

Sed ut ad institutum reuertamur. Queritur vnde nam hic Bufo? aut ex quibus suis intra humanam carnem natales sortitus sit? dices forsan ea ratione, quæ intra stomachum nonnullorum serpentes ranasque ex aquæ eorundem animalium satura infecto potu enatas Schenkius enarrat. Certe hoc uti facile concipi potest, ita abstrusioris causæ scrutinio non indiget. Sed alterum torquet, quomodo intra intercutaneum, videlicet dorsii recessum rubeta nasci potuerit; quod modò paucis explicandum duxi.

Indusium puella forsan à fordibus iam elutum.

exter-

exteriusque in herbescens humum insolationis causa, more lotricibus solito, extenderat, siue verò gramen substratum ex virulento bufonis cuiusdam, incubitu halituque, aut spermatico humore, siue eiusdem supra indusum irrepentis emissâ satura infectum fuerit, perinde est, certè utroque modo interula veneno bufonio imbui contaminarique potuit. Quod deinde corpori appositum indusum, ut virulento rubetæ toxico spermatica vi pollente infectum erat, ita seie per poros calore apertos concepta satura altius insinuante, successu temporis tandem intra cutim veluti facto semine in proximè dispositam materiem, eiusdem speciei cum bufone, è cuius emanarat seminario, animal exortum est. Atque hanc ego nati intra dorsum puellæ Bufonis causam, saluo aliorum iudicio existimem?

Verùm de venenorum omnium genesi morborumque differentiis inde resultantibus, ex professo, Deo dante, & quam vberimè in mundo subterraneo tractabimus. Quare ex hisce ita deductis, luce meridiana clariùs patet, omnes prorsus morbos, vel ex priorum humorù corruptela, vel ex diuersi nutrimenti latente quadam & variè combinata pultredine contaminati assumptione oriri; Quæ quidem si contagionis fuerit expers, pro diuersa peccantis humoris constitutione sporadicos omnis generis morbos generabit; Si vero ex loci peculiari proprietate prouenerit Endemios. Si denique summè contagiosa fuerit, tum ecce pro diuersa putredinis statu, diuersos

182 Sectio III. De Antidotis

los quoque epidemios morbos quas pestes appella-
 mus, causabit. Iam verò superest, vt num
 contra tantam malignantis naturæ in-
 clementiam antidotorum ap-
 propriatum assi-
 gnari
 queat, & quodnam il-
 lut sit, aperia-
 mus.

C A

CAPVT IV.

*Galenus curandæ pestis methodus breuiter
descripta.*

AGNÆ in re medica consideratio-
nis esse temperamenti cui vis proprij
exactam notitiam, nemo nescit qua
deficiente, omnis merito Medicorum
labor & industria in irritum cadit,
Hinc Galenus sublimis ingenij vir
summa sane ratione & iudicio hominibus tempore,
pestis, si quod eius iam vestigium appareat, sangui-
nis per phlebotomiam emissionem subueniendum cen-
suit, præmissa tamen corporis à superflua humorum
perniciolorum, quibus ad pestem contrahendam
nihil magis opportunum esse potest, euacuatione. Si
itaque corpora dicta humorum superfluitate grauen-
tur; illa appropriatis cathartici purganda; sanguis,
non è venis tantum, sed & intercutaneus per cucur-
bitulas, quin & per venas, quas hæmorrhoidales vo-
cant, hirudinum tractu, suætuque eliciendus. Hoc
tamen te notare velim, corpori iam pestifera lue in-
fecto, sanguinique dominante truculento hospite,
tantum abesse, ut phlebotomia quicquam ad sanita-
tem conducatur, ut potius ex perturbatione sanguinis
santocys, utpote tota sanguinis massa per luem ad-
uen-

Purgatio.

Sanguinis
emissio.

Infectis iam
peste phlebo-
tomia noxia.

184 Sectio III. De Antidotis

uentitiam vitia, mortem acceleret. De statu itaque hominis, quo pestis necdum maturuit, sed nonnulla tantum sui vestigia demonstrat, hæc dicta velim, quod & de corporis euacuatione intelligat Lector. Cauteria præpotens esse ad vitandam pestem remedium omnes serè fatentur Galeni sectatores; ita quidem, ut quod Mercurialis de peste Veneta, id ego de Romana, quantum ex Medicorum fide dignorum relatione mihi innotuit, asseuerare queam, nullam huiusmodi naturæ signatum spiraculis, peste inuasum fuisse, nisi forsitan nonnullos dissolutionis vitæ, Epicuri de grege Porcos. Quosdam tamen inuulos continuis inguinum, femorum, brachiorumque, frictionibus adhibitis, insidiantis veneni impetum, per cauteria tandem eduxisse. Noui Medicum, dum Nosodochio in pestiferorum curam deputaretur, quinque sibi prius cauterijs inuultis, alijsque præternaturalibus instructum, iuncta imperterriti pectoris magnanimitate, inter medios morientium cætus, integrum incolumemque semper constitisse. Sunt & Medici qui peste iam infectis vltimum remedium existiment, Cantharidum applicationem, compluresque hoc medio, potentique medicamenti efficacia, veneni pestiferi vi à cordis arce auulsâ, pristinæ sanitati restitutos; quod non improbo. Sed ad cathartica remedia reuertor. Corpori itaque euacuando opportunam nonnulli Galenici triseram persicam putant, alij Pilulas Abentinx; Quidam Ruffi pilulas ex myrrha & Aloe compositas, quorum vtrumque & putre-

Cauteriorum
velitas.

Cantharidū
vius multum
prodest.

Remedia ca-
thartica.

putredini resistere , & vitiosos humores attractos , per secessum euoluere nouimus : semper tamen respectu ad temperamentum habito ; calidioris enim constitutionis temperamenti dari non expedit , sed humidioris duntaxat , vti sœminis , pueris , idque tempore hyberno , alijsque inter æstatem hyememque , intermedijs temporum stationibus .

His succenturiantur à melioris notæ Galenicis prophylactica maximè proficua ; conseruæ ex radice , quam Scorzaneram vocant , aut ex oxali , pimpinella , Angelica , saccharoue conditis rosis vnà cum bolo Armena ; Aqua Theriacalis , confectio hyacinthi , & similia innumera . Galenus magnam vim scordio contra pestiferam luem tribuit , siquidem drachmæ pondere , prius in pollinem redactum , & vino , iuri , decoctoue eiusdem miltum , putredini siquid aliud , resistere historia quadam confirmat ; qua quotquot ex cadaueribus hominum in prælio occumbentium herbæ huiusmodi incubuisse reperta fuerant , ab omni putredinis violentia immunia fuisse refert . Hisce accenset Theophrastus Spiritum vitrioli vnà cum aqua ex oxali seu acetosa extracta , sudandi gratia assumptum ; sunt enim tria in vitriolo consideratione dignissima , quibus virulentus hospes omnino prosterinitur , extinguiturque . Siccitate sua naturæ peregrina putredo exeditur ; astringendi verò vi laxatarum partium colligatio roburque ad externam vim propulsandam conceditur , tandem vi caloris natiui , externus adueniens calor prorsus superatur .

Prophylactica.

Scordium pestiferi contrarium .

Spiritus vitrioli .

A a

Sin-

186 Sectio III. De Antidotis

Singulare à nonnullis habetur remedium semen
Hederæ in puluerem redactum, & vnus drachma
dosi cum appropriatis aquis cardui benedicti, aut
pimpinellæ assumptum, quibus alij iungunt allium
non ab Hippocrate tantum & Galeno, sed & omni-
bus modernis medicis, veluti pesti propulsandæ opor-
tunissimum remedium omni laude celebratum;
nec immeritò, quantum enim venenum persequa-
tur, vel ad primum eius odorem venenatorum ani-
malium fuga sat superque testatur. Vnde haud in-
congruè eam ob causam Rusticorum Theriaca nun-
cupata est. Addimus hîc Colophonis loco Grano-
rum Iuniperi extractum vera Borealiu regionum
Theriaca; sic autem fit; accipiunt ex quam opti-
mè maturis Iuniperi granis octo vel decem libras,
quas in vino potenti & generoso 12. horarum inter-
uallo macerant; excepta ad ebullitionem coquunt,
deinde in puluerem redacta per setacetum cribrant,
hoc peracto quotidie ex ijs 2. aut 3. drachmas in vi-
no assumunt, insigni sanè (vti experientia docuit)
in suspectis temporibus emolumento.

Allium pesti
resistit.

Iuniperi ex-
tractum.

Pestis duplex
interna & ex-
terna.

Notandum hoc loco duplicem à Galeno pestem
statui, internam vnâ, alteram externam, illa intra
corpora grassatur, hæc foris negotiatur, clam enim
prorumpens, sub cute pustulas, furunculos, aposte-
mata, carbones, bubonesque pestiferos generat. Vtriuf-
que cura quomodo auspicanda sit iuxta Galenicorum
placita, paucis aperio. Pestis interna cura in duobus
potissimum consistit, primo vt concepto veneno
fræ-

frænum Bezoarticorum antidotorum efficaciâ iniij-
ciatur, quibus virus & cohibetur, & foras dispelli-
tur. Secundo symptomata, quæ sunt deliquia, ar-
dor, angina, laterum punctiones, dispnæa seu anhe-
litus difficultas, deliria, vomitus & ventris solutio,
compesci debent singula appropriatis remedijs, quæ
scitè in suo Bezoartieorum Ternario descripta, & à
nobili medico Angelo Sala præscripta Lector con-
sulat.

Porro in peste externa apostematum extrinseco-
productrice duæ curationis species occurrunt, una
physica interna concernit viscera, & cordis officinam
ab imminente veneno defendit, illudque à centro ad
circumferentiam, vel quorsum natura voluerit, ex-
pellit. Altera Chirurgica, quæ in externis vlcerum
supramemoratorû exanthematis curandis occupatur,
vt venenum à topicis attractum remedijs à regressu
intercipiatur, pars affecta ab humorum confluxu præ-
seruetur, materia cruda adhuc & contumax ad matu-
ritatem reducatur, matura vero aperiatur, peccantis
materiæ supputatio promoueatur, digestaque tandem
mundetur consolideturque, & sic tandem omnia ad
perfectam sanationem Chirurgica manu perducantur.

E quibus patet, curationem Chirurgicam pro
varijs externorum affectuum differentijs variandam
esse; quorum 3. potissimum in infectis sese sistunt,
primò, glandulæ inter cutem & carnem mobiles.
Secundò tumores maiusculi duri renitentes absque
A a 2 suppu-

Quomodo
Chirurgi ope
externa pestis
curanda.

Quomodo
Chirurgi ope
externa pestis
curanda.

188 Sectio III. De Antidotis

Quomodo eu-
randa apofte-
mata pestife-
ra.

supputatione . Tertiò apostemata fordida , excre-
mentitia quadam , malignâ , virulentaque materiâ tu-
mida , quæ anthraces , carbones bubonisque pestiferi
passim vocâtur . Pro primi generis glandulis & tumo-
ribus , emplastris vtendum , quæ duritiem difficulter
supputabilem ad molliem maturitatemque sectioni
aptam disponant . In Anthracibus , & carbunculis ,
bubonibusque ijs emplastris subueniendum , quæ ex-
cessiuum partis affectæ calorem & dolorem mitigent ;
scarificatio circumcirca ad suppurationem promouen-
dam adhibenda est ; Quanam verò industria , aut ex
quibus ingredientibus dicta emplastra conficienda
sint , vti meam excedit professionem , ita ijs diutius
describendis superuacaneum esse ratus sum ; qui

verò horum arcanorum desiderio tenen-

tur , hi memoratum à nobis Ange-
lum Salam eximium Medicum

cum , qui in tractatu , qui
Ternarius Bezoar-

dicorum di-

citur ;

si quis alius , scite sanè & pe-
ritè ea descripsit , con-
fulant.

C A-

CAPVT V.

De prophylacticis nonnullis confortantibus .

ROPHYLACTICA siue præseruatiua ea dicuntur medicamenta , quæ hominem contra morborum insultus muniunt & defendunt ; quorum munus est , cor vitale spirituum regnum contra omnes malignantium humorum technas corroborare , eidem nouas semper & nouas spirituum copias subministrare ; hoc enim suo in regno generosè persistente , inimica potestas tanto muniminum apparatu repulsâ , mox statione cedit sua , palmasque generoso Archæo concedet : vbi tamen notes velim , in homine solidæ & validæ constitutionis prophylactica nullum locum habere , cùm non habeat ; contra quod nitatur inimicum agmen ; imò talibus subinde adeò nociua esse , vt qui priùs quàm optimè valebat , is per continuatum prophylacticorum vsum naturalis constitutionis temperiem facile peruertat , ijs verò , qui humorum prauorum colluue exuberant , iamque prodromas pestis immaturæ copias sentiunt , prophylacticorum subsidium omnino necessarium putem , vt cor contra tot insidias corroboratum , & ijs resistere , & eas penitus exterminare possit .

Quibus prophylactica conducaut .

190 Sectio III. De Antidotis

Prophylactica
publica & pri-
uata.

possit. Sunt porro prophylactica adhibenda in du-
plicem vsum, quorum prior spectat priuatum, alter
publicum bonum. Finis prophylacticorum in priua-
to homine est, conseruatio indiuidui à pestis conta-
gione: finis in publico est expurgatio aeris pestiferi,
ex quo veluti ex seminario quodam malorum om-
nium germina repullulant, de quibus omnibus or-
dine nonnihil dicendum.

Gal. de ratio-
ne virtus.

Non ignoro varia à Medicis præscribi præserua-
tionis contra pestem munimina incomparabilem Ga-
lenam secuti, quæ plerumque in tribus consistunt:
primò in moderata dieta; Secundò in variarum plan-
tarum aromatumque *ατιλόμεον* compositione. Ter-
tiò in varijs pentaculis & amuletis, quæ brachijs, pe-
ctoris aut cordis regioni applicare contra pestem so-
lent. Moderatam dietam plurimum ad pestem vi-
tandam Galeno teste conferre, nullus est, qui dubi-
tare possit, cum nemo ferè ex melioribus Medicis sit,
qui eam non approbet, tanquam necessariam non-
solum ad vitandam pestem, sed & ad omnis generis
morbos eliminandos: Corpus enim per intemper-
rantiam plethora turgens, dici vix potest, quàm ap-
tum se dispositumq; subiectum ad pestem contrahen-
dam exhibeat; quemadmodum enim fomes ignem
ex scintillis è siliçe excussis mox concipit, ita tempo-
re pestis corpus malignis humoribus refertum, Vnde
vnanimi Medicorum consensu, corpora, vti supra,
in Galenica doctrina ostendimus, appropriatis pur-
ganda catharticis & diaphoreticis; cauteria inurenda,

Cura pestis
ordinaria.

vt

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

vt malitiosus vapor veluti per caminos quosdam & spiracula eductus à vitalibus membris imminenti-
vulentiæ periculo circumdati diuertatur : Mundi-
tici tum corporis proprii, tum cubiculi cura summa,
habenda, & hisce similia, de quibus Medici integra
contextuerunt volumina; vt proinde superfluum iu-
dicem, ijs diutiùs immorari.

Secundò sunt variæ prophylacticorum compo-
sitiones, quibus cum plena sint omnium eorum, qui
de peste scripserunt, monumenta, rem adtagam, si-
me in rem adeò tritam immisero. Verùm composicio-
nes, quando non summo iudicio & artis Medicæ pe-
ritiâ sunt, nonnunquam plus nocuenti, quàm ad-
iumenti contulisse experientia docuit. Sed obijcies.
Cardiaca pleraque sunt & bezoartica, ergo non pos-
sunt non summum habere vigorem ad cor contra ini-
micas potestates corroborandum. Fateor, ita esse, si
iuxta naturalem subiecti constitutionem & temperiem
accommodata præbeantur: sed vt omnibus promiscuè
exhibeantur, nullo, certè ad illis vrentium tempera-
mentum habito respectu, sicuti inutilem ita etiam
periculosam existimem; cum quod vni prodesse po-
test, id alteri obsit, & contrà.

Quare ego consultiùs simplicia medicamenta
adhibenda putem; Cùm enim natura, ea in fines
cuiusmodi creauerit; certum est, illa ritè sumpta effe-
ctum suum sine vlla aliorum commistione naturali-
ter consequi posse: siquidem vti benigna mater natu-
ra omnibus prodesse voluit, ita summa quoque pro-
uiden-

Cardiaca sub
inde profunt
subinde no-
cent.

Simplicium.
utilitas inno-
xia.

192 Sectio III. De Antidotis

uidentia vbique locorum produxit ea, quæ & facile reperirentur, & hominem in necessitate constitutum, ab imminente malo liberarent. O quàm infelicem sortem nacti fuissent rerum omnium inopes, si non, nisi longo pretiosissimarum specierum catalogo, à tanta inimicæ potestatis sæuitie, ijs immunitas promitteretur. Sicuti enim natura in vnum tendens perpetuò vnitatem sectatur, ita & simplicitatem amasse videtur, iuxta illud, *frustra fit per plura, &c.* in Scholis notum. Simplicia itaque præ reliquis in prophylactica assumenda esse, saluo meliorum iudicio, existimo. Quænam verò illa sint, & quomodo vsurpanda, tempus est, vt aperiàm.

Simplicia pestis antidota.

In Classe simplicium vegetabilium, appropriatâ contra pestem virtute pollentium, potissimum septem magnæ virtutis esse probantur à melioris notæ Medicis; scilicet, Hypericon, Vincetoxicum, Enula siue Helenium, Dictamnus, Aristrologia, Laureola, Raphanus sylvestris. Quæ omnes herbæ miræ fanè ex insita illis quadam & specifica qualitate venena arcent & repellunt; & tametsi hæc quouis modo sumi queant, meliorem tamen effectum præstabunt, si in salern chymica arte præparatum resoluantur; hic enim virtute tota sibi concentrata, in iusculo, ieiuno stomacho sumptus, quantitate, quam apex cultri contineat, mirum est contra venena & potissimum pestem antidotum. Hisce succedunt aliæ, quæ ad præcedentes virtute proximè accedunt, & sunt: Ruta communis, aut altera species ruta Capraria

praria dicta, tormentilla, pimpinella, zedoaria, scordium, angelica, seu quam Carolinam vulgò vocant, & Scorzonera: quæ vel in salem elaboratæ, vel in pulveres contritæ, vel in succos coactæ, in iusculo, vel in aqua propria ab vnoquoque sumi poterunt.

Ex terrestribus verò mira quadam contra pestem proprietate pollent, Terra sigillata, siue bolus Armena, cornu cerui vltum, spodium & similia.

Ex Terrestribus prophylactica.

Ex Aromaticis Aloë, cinnamomum, nux myristica, myrrha; quæ tamen non tam contra pestem appropriata remedia sunt, quam quod cordi robur & resistendi virtutem addant: Si enim virus pestiferum intus sumptum sui vigore veneni præualeat, tantum abest, ut quicquam subsidij conferant, ut potius omnia dicta in sui substantiam conuertat.

Ex Aromaticis.

Quodnam verò illud potentissimum efficacissimumq; pestis antidotum esse possit, varij variè tradiderunt. Quidam existimauerunt, illud esse debere quidpiam ex mineralis aut vegetabilis sentientisue naturæ penuario depromptum: Nonnulli pentacula siue amuleta quædam excogitarunt, vti zenexeton Paracelsi, cui magnam pesti propulsandæ virtutem inesse multi putant; sed quoniam idiplum immensis superstitionibus refertum est, ei quoque à nemine fidem adhiberi velim; cùm similia vix vnquam sine expresso aut implicito pacto Diaboli effectus suos sortiantur. Quidam confugiunt ad nescio quæ amuleta sacra, varijs litteris, characteribus, crucibusque intricata, quibus Deum Opt. Max. tanquam ad sensibilia signa cogi

Pestis etiam bezoartica in sui naturam mutat.

Quodnam sit antidotum pesti appropriatum.

Amuleta superstitionis vitanda.

Bb

posse

194 Sectio III. De Antidotis

posse arbitrantur: Sed hæc vti impia sunt, sic à S. Romana Ecclesia merito tanquam innumeris diaboli illusionibus exposita, proscripta sunt. E quibus hic in gratiam Lectoris vnum sat superque iam notum vulgatumque apponam, vt fraudibus cognitis ab huiusmodi malefactorum hominum inuentionibus quisque absteineat.

Sic igitur se habet

† Z † D. I. A. † B. I. Z. † S. A. B. † Z † H. G. F. † B. E. R. S.

Quorum characterum hanc aiunt
esse explicationem.

- Amuletum su-
perfluousum.
- † Crux Christi salua me.
 - Z Zelus domus Dei libera me.
 - † Crux Christi vincit & regnat, per lignum Crucis libera me Domine ab hac peste.
 - D Deus Deus meus expelle pestem de loco isto & libera me
 - I In manus tuas Domine commendo animam meam, & corpus meum.
 - A Ante celum & terram Deus erat, & Deus potens est liberare me ab hac peste.
 - † Crux Christi potens est ad expellendam pestem à loco isto.
 - Et ita de reliquis.

Hoc itaque est celebre illud amuletum contra
pe-

pestem, quod à nescio quo Græco Archiepiscopo, tanquam sacrosanctum, & mirificæ virtutis arcanum euulgatum aiunt; quod quicumque portauerit, illum infallibili diuinæ gratiæ protectione ab omni pestifero afflatu immunem futurum, perperam sibi persuadent.

Verùm cum id scriptum eiusdem omnino formæ sit, cum innumeris alijs, quæ hominibus maleferiatis & cum Dæmone pactum habentibus, ad alios effectus similes, impiè cuduntur & superstitiosè adhibentur: dicendum id prorsus suspectum atque scandalum plenum esse, eaque propter, eius usum cauendum esse. Nec refert quod eius amuleti characteres sic explicari possint, ut sint versuum quorundam psalmodum, similiumque precum initiales litteræ. Nam præterquam quod iidem characteres per seipsos ad id indeterminati sint, possintque à Demonis ministris eiusmodi amuleta cudentibus in sensum prorsus oppositum detorqueri; adhuc tamen ex hoc talis amuleti usus reprobatus est, quod eo modo nudis characteribus & crucibus consignatum, & in corpore gestatum, exinde insignem & singularem, aut certam vim ad effectus suos habere superstitiosius existimetur. Vti vberime in Magia Egyptiorum tom. 2. ostendo, & scitè quoque comprobatur in suo Medico politico catholico, fol. 150. doctissimus Hieronymus Bardius Theologiæ & Medicinæ vtriusque Doctor.

CAPVT VI.

*Nonnullorum CHYMICA pestis
curandæ ratio.*

PROPRIVM Naturæ est, vti suprà dicere cœpimus, contrariorum lucta gaudere, litibus & diffidijs rerum operationes suas ad insignes effectus producendos instituere: Hinc posito vno contrariorum, alterum poni

Natura in-
perpetua cō-
trariotum lu-
cia versatur.

necesse est, vti Scholæ loquuntur. Nullum later in natura rerum toxicum adeò truculentum, quod non statim antagonistam reperiatur ferocienti naturæ contrarium, venenique destructivum; quæ quidem non tantum considerari possunt in rebus specie differenti- bus; vti in thora & anthora, in filice & arundine, in simia & testudine, in agno & lupo; similibusque rerum dissidentium viribus operationibusque; Sed vel ipsum animal toxico turgidum secum portat & intra se continet feminaria quædam veneni proprii destructiva. Hinc viperæ à se morsu intoxicatos, proprio substantiæ suæ vigore sanat; scorpium intritus vulnere, quod morsu effecerat, venenum, quod vulnere infuderat, ad se retrahit. Canis rabidi vulnus alijs inflic- tum, tutius non curatur, quàm hepatis canini usu; & sic de fungulis idem iudicium esto. Quoniam

Sympathia &
antipathia re-
rum.

igitur

igitur pestiferum virus omnium, ob summam sibi semper adiunctam contagionis necessitatem, perniciosissimum est; fieri sanè non posse videtur, quin prouida natura huiusmodi veneno singulare quoddam & appropriatum antidotum contraposerit; quale tamen illud sit, quam multi quæsiuerunt tam pauci inuenerunt. Nonnulli illud in mineralibus inueniri posse putarunt: Vnde illud primò in Mercurio & Arsenico rentarunt, ob nescio, quam rationem, qua insita quadam sibi vi pestis venenum trahere sibi persuadent: pessimum sanè consilium: Qui nouit malignam Mercurij indolem vel post exiguam calefactionem, is plus illam damni adferre, quàm emolumenti asserere cogetur; & experientia docet, Mercurium calamo inclusum, ac supra nudam carnem gestatum, simul ac rarefactus incaluerit, malitiam suam mox furtiua quadam negotiatione prodere, quarum prima est, ventrem soluere; secunda conuulsionem neruorum causare: gingiuas inuadere & rosua sua virtute omnia infestare. Si quis tamen nobis opponat, Mercurium calamo inclusum, virtutem suam diffundere non posse; is valdè hallucinabitur; Cùm adeò subtilis exhalationis sit, vt per insensibiles etiam calami poros virtutem suam intra ipsa viscera propaget. Ac si illud detur transpirationem scilicet per calami poros fieri non posse; pari ratione assero, nullum quoque cum in trahendo pestis viru effectum sortiri posse; cum duo corpora sympathica aut antipathica effectum suum obtinere nunquam possint, nisi ita sibi inui-

Natura omnibus morbis medium constituit.

An Mercurius pestis affligendæ aptum remediū

198 Sectio III. De Antidotis

Effectus Mer-
curij.

Arsenicale
amuletum
perniciosum.

inuicem applicata fuerint, vt vnum radijs virtutis suæ, alterum contingat reciprocâ radiorum communicatione; esset enim ceteroquin otiosa vis & euania: Aget itaque Mercurius calore natiuo gestantis rarefactus, & in vaporem quadantenus resolutus, & agendo ea in corpore humano efficiet, quæ eius naturæ & proprietati congrua & quàm maximè consentanea sunt; proprium autem est ei, relaxare intestina, nervos conuellere, siccare medullas ossium, & tandem gingiuas similiaque hisce putrefacere; quæ vt naturæ inimica sunt, ita omnibus velis remisque vitanda. Nemini itaque suaserim, vt huiusmodi plenum alea antidotorum siue calamo inclusum, siue sericis inuolucris vestitum, siue quacunque alia ratione, adornatum inconsultuùs gestet; quamuis enim primis statim diebus effectum perniciosum quispiã non sentiat, frequenti tamen vlti & successu temporis, vera esse, quæ dixi reperiet. Peius autem id, quod ex Arsenico conficitur amuletum, antidotum est, ob insignem veneni sub eo latentis deleteriæ virtutis magna interimendi facultate pollentis virulentiam; Cordi enim quàm maximè obest, spirituum officinam potissimum virulento suo æstu infestans respirandi difficultatem inducit, vertiginem efficit & scotomiam, vt proinde mirari satis non possum, quod eorum fuerit Medicorum incitamentum; vt hominem, tam phanatico antidoto, tot ac tantis periculis & symptomaticis forsitan peste peioribus exponerent. Metallica, itaque venena pesti remouendæ nullum efficax remedium

dium præbere possunt, cum nulla cum vitæ morbo innanimatis similitudo intercedat: gaudent enim omnia suis similibus intra eisdem naturæ gradus constitutis; quemadmodum qui vegetabili naturæ in arte chymica ad fixationes vtuntur, nunquam ad desideratum scopum, repugnante naturæ diuersitate, pertingent: sed vaporibus metallicis ad arcanam naturæ similitudinem, vt effectus consequatur, operatio instituenda est. Sed iam ad nostrum institutum reuertamur.

Videamus itaque, quodnam illud appropriatum contra communem & ordinariam pestem antidotum, & quidnam aut quanam tandem virtute ferociæ draconis virulentissimi, cuiusmodi pestis est, resistere possit. Nonnulli ingeniosi, & libris editis non ignobiles Medici, dicunt hoc antidotum non aliud esse quàm Bufonis substantiam: quibus ego multis rationibus inductus etiam si subscribam; minimè tamen naturam rerum tam arctis claustris confictam puto, vt præter hoc non alia in occulto eius sinu hominum salutem cum primis necessaria condita, teneat contra pestem antidota. Verum vt natura & proprietates xenexeti Bufonis luculentius patefiant paulo altius de ijs ordiri visum est, sic tamen, vt in eius xenexeti conficiendi ratione tradenda, non tam meam, quàm eorum quos indicaui, sententiam exponam; rem omnem (vt par est) peritiorum ac melius sentientium iudicio subijciendo.

Bufo, vel quod idem est, Rana venenosa, ex

Antidotum
specificum
contra pestem
Bufo est.

Bufonis de
scriptio.

co-

200 Sectio III. De Antidotis

corum est genere, quæ è putrido terræ mucore generatur, animal est plenum veneno, vt non immeritò terrestres toxici & contagiosæ virulentiaë bursa magnetica dici possit; Vnde vel ipso horrido suo aspectu, tumido membrorum ductu, oculorum truculentia, & funestio faucium hiatu, nulli non formidinem vel ad primum aspectum incutiat; tardissimum est ad ambulandum, vnde Saturni se sobolem esse demonstrat; tumida & tuberosa pelle, veneni quod continet, virulentiam signat; fæore lethifero, halituque suo abominabili, dum & plantas & animalia conficit, nescio quid cum peste commune habet; tanto in hominem odio est, vt suspensus & verberatus ab homine præ nimia in illum rabie moriatur; Vnde homini maxime insidiatur, dum eum oculorum halituosa virulentia afflatuque exitiali omnibus modis fiderare nititur; & quoniam dissitum non semper oportuno aspectu adoriri potest, hinc naturali sibi insito liquore, lotioque virulentissimo, quod in disritos vibrat, hominem aggreditur, vt vel hoc pacto rabiem suâ satiet; proindeq; maxime admirari liceat abditum naturæ consilium, dum vel maxime pestiferum animal, pestis tamen antidotum ritè præparatum hominum necessitati constituerit, atque adeò occultis naturæ characteris signaturisq; in eo pestis naturam & proprietates expresserit. Hinc sequentia formant confectaria. Est pestis morbus epidemicus, quem ranarum bufonumque pullulantium multitudo vt plurimum præueniat: luculentum sanè indicium, bufones ex pestife-

Analogia pestem inter & bufonem.

ra

ra materia mucosaque, siue ex influxu caelesti, siue alijs de causis terræ infectis, nasci, & veluti in quanda veneni bursam animari, eiusdemque attractu continuo nutriri & viuere. Efficit pestis nescio quæ exanthemata, tubera, bubones, vibices, maculas, quæ omnia in tuberosa bufonis pelle vibicibus & maculis variè distincta expressè signantur. Pestis generat vermes omnium Medicorum testimonio, propter excellentem putredinem; generat & eos bufo in proprio suo corpore, potissimum in capite. Cuius rei vt veritas luculentius pateat, hic testimonium Helmontij adducemus, qui rem ita se habere, vario experimento comperit, & est res notatu dignissima. Dein, inquit, Iulio mense, decresciente Luna, veteres bufones cepi, quorum oculi albis scatebant vermibus, nigrisque capitibus prominentes, adeo vt vterque oculus totus in vermes transformatus esset, fortassis 50 numero. In Vtroque oculorum foramine vermes erant densè compacti, quorum capita foras prominebant, & quoties aliquis egredi vel prominere conaretur, statim bufo apposta manu egressum vetabat; hos autem bufones ad vomendum coactos, vti dixi, per suspensionem, reperi dare excellentissimum xenexeton siue amul-tum; vermes autem in patinam ceream deciduos, simulque quod per vomitum resecit in trochiscos paruos redezi, addito bufonis cadauere è cerea patina; gestati autem trochisci ad mamman sinistram, arcebant contagium, & loco infecto alligati, statim virus extrahabant, erantque trochisci promptiores & validiores, si in vsum aliquo-

Bufo maculatus est & vermes generat.

Intrañ. de peste qui & tumulus pestis dicitur.

Historia memorabilis.

C c

tis

202 Sectio III. De Antidotis

ties venissent, quam recentiores; reperi autem hoc amuletum pro peste longè validissimum. Hæc Helmontius.

Terrorem incutit Bubo.

Porro sicuti pestifera lue infecti ingentem terrorem obuiantibus incutiunt, ita bumo hominibus obuius: est enim naturale quoddam bufonis in hominem odium, quo cum modis omnibus perditum vult, tantò quidem vehementius, quantò is ab homine asperius fuerit tractatus, ac verberatione sæuius exagitatus; atque hoc est sympathicæ actionis fundamentum, quo ex appetitu naturali bumo homini perueniendi sui diffusionem nocere desiderat, & dum sibi prorsus simile iam in homine per pestem infecto, in mumiali fermento hospitans reperit, illud is humano corpori applicatus, ea præparatione, quam paulò post exponemus, tanquam sibi *sympathicæ* & appropriatum mox iterum in se per attractum deriuat; terrorem ex peste conceptum, & in Archæi idea latentem destruit, terrore hominis sibi proprio; atque hic appetitus insitus non in viuo tantum animalis; sed & eandem hanc sibi insitam vim in mortuo & variè præparato conseruat. Hinc admirandum fanè arcanum & paucis notum illud putant; Quòd sympathica quadam vi, haud secus ac magnes ferrum sub debita distantia positum mox commouet, & commotum ad se trahit; ita bufonis amuletum, homini quidem inimicum, amicum verò sibi, mox ac vim pestis in corpore alicubi stabulantem sentit, illam subitanea actione ad se trahit, atque adeo hominem à molesto & læthifero hospite, terrificâ

Antipathia pestis curandæ fundamentum.

Quam actione bufonis substantia pestem curet.

ficâ Archæi ideâ destructâ, liberat seruatque. Ex qua expositione luculenter patet, præ omnibus alijs maxime specificum & appropriatissimum antidotum Helmontio (quod & nos approbamus) esse amuletum ex bufonis substantia desumptum; cum nullum veneni genus, quàm pestiferum venenum toxico bufonis similis sit, contagione enim sua non homines tantum, sed & plantas & animalia inficit; & experientia docet, hominem vel in ipso loco, ubi bufo confederit, mox infici & vehementibus symptomatis agitari. Funesto sanè euentu virulentum bufonis contagium expertum est quoddam in Germania Monasterium (quemadmodum suprà narrauimus) in cuius culinam bufo noctu irrepserat, & cum lebetem reperiret necdum purgatum, pinguedine allectus cum ingressus, virulento lotio halituque ita infecit, ut quoque ex carnibus in eo per Cocci socordiam necdum emundato, coctis comederant; ad vnum omnes eodem statim die extincti sint. Sicuti itaque ipsa Vipera sui per morsum in hominem diffusi veneni medela est, vulnere ritè applicata: & scorpius puncturam inflictam vulnere intritus sanat; & hepar canis rabidi à demorsis deuoratum summo & vnico contra hydrophobiam remedio est; ita & bufo pestiferi halitus è terrestri mucore expirantis soboles pestem quoque præ omnibus sanat; mox enim corpori peste infecto applicatus; statim id ex quo coaluit, tanquam sibi summe congruum appetit, & in se deriuat, simulque hominem lethifero hospite elimina-

Historia.

Vipera cur veneni antidotum sit.
Scorpius, canis rabidis.

Cc z to

204 Sectio III. De Antidotis

to à peste liberat. Quibus positis, nihil hoc loco aliud restare videtur, nisi vt iam modum, huiusmodi amuletum ritè præparandi ex eorundem auctorum sententia doceamus.

Applicatio bu-
fonij antido-
ti eiusque præ-
paratio.

Certum est, in Borealibus Regionibus magnum esse vsum bufonis tempore pestis; siquidem memini me haud infrequenter in Germania rusticos quosdam obseruasse, qui quotquot in campis bufones deprehenderent, eos mox stipitibus infixos solis æstu torrefacerent, pellemque seruarent; Cum itaque facti rationem instantius vrgerem, dixerunt, se pelles bufonum exsiccatas in tempus pestis conseruare; hoc enim vnicum ijs domesticum contra pestis virulentiam remedium superesse; siquidem vlceri pestifero applicatis pellibus bufonij, statim se extracto veneno à morte liberari. Verùm cum huiusmodi remedium horridius sit, quàm vt ab hominibus delicatioribus adhibeatur; hinc Medici per experientiam doctiores delicatiorẽ efficaciorẽque eos præparandi modum inuenerunt. Buclerus Hybernus quidam Chirurgus, vt Helmontius narrat, primus huius antidoti auctor, Londini aliquot millia hominum peste curauerat, hoc pacto; bufones magnos mense Iunio post meridiem captos cruribus suspendi propè focum aut carbones succensos, illisque patinam è cera flaua confectam subtrahi iusserat: tandem à triduo suspensionis bufonem inuenit mucosam quandam materiam vnà cum nonnullis insectis, videlicet muscis nitentibus alijs subuiridi colore veluti

Alia præpara-
tio antidoti
bufonij.

luti deauratis, euomuisse; à vomitu verò bufo veluti iam animata sobole priuatus mox obije, quamuis dicta insecta, licet pronus penderet, ante triduum non vomuerit; asseuerauit autem Helmontio amico, se pro quadraginta millibus hominum peste infectorum curandis remedium communicare. Helmontius verò subolfaciens id quod erat, sordes vomitue reiectas, itemque exsiccatum bufonis cadauer seorsim in puluerem tundi iussit, & cum tragacantho, siue quod idem est, gummi arabico trochiscis formatis feliciter se tam ad præcautionem pestis, quàm eiusdem sanationem, vsum esse scribit.

Petrus Ioannes Faber haud incelebris Medicus lib. 5. sui Panchymici, ita bufones præparari iubet: [In bufone inquit etiam ipso latet arcanum & secretum veneni cuiuscunque extinguendi: oportet comburere bufones, & in cineres conuertere forti & potenti igne, & ex cineribus eorum, aqua Cardui benedicti maceratis ter vel quater rectificatis extrahere salem, & ipsum purificare calcinando & soluendo ipsum multoties in aqua ipsa Cardui benedicti, donec clarum & liquidum sal fiat, cuius dosis est 3. Scrup. in ipsa aqua Cardui benedicti, ad pestem omnem eliminandam è massa sanguinis, idque beneficio sudoris, quem potentissimè elicit hic sal, & sic purificat totam sanguinis massam & vindicat eam tum à peste, tum ab omnibus venenosis morbis, & sic bufones sunt maximo homini emolumento.] Vide etiam quæ de bufonis præparatione in suo zenexeto con-

Sententia Petri Ioannis Faberi de Bufone, eiusque præparatio.

206 Sectio III De Antidotis

Crollius, contra pestem; adducit Crollius in sua fabrica chymica. [In Germania in pulueres resolutas bufonum pelles, prius ad solem exsiccatas, bubonibus pestiferis in modum emplastri, aqua scorzanera vt vocant, rutæ capraræ aut Cardui benedicti, prius maceratis, imponere vt plurimum solent; quo plerosque si tempestiuè malo occurrerint, à peste liberatos experientia docuit:] trahit enim sibi simile adeò potenter,

Quomodo
multela à bu-
fone trahatur.

vt multi putauerint, multelam reali quodam magnetismo à bufone ad se in escam trahi, quod tamen nos in Arte Magnetica falsum ostendimus: est enim altutia bufonis, qua se propius accedentem multelam halitu suo insatuatam interimit, interemptam in escam sibi destinat. Quidquid sit, si vera sunt, quæ hi Authores narrant, singulare contra pestem remedium illud bufonis esse facile crediderim, dummodò legitime & dicto modo præparetur pestique laboranti tempestiuè applicetur. Obstrepet forsan nonnemo ex eorum numero, qui non nisi odoribus & bezoarticis & ingenti compositionum sylua pestem se curare sibi persuadent: bufo horridum oppidò animal, atque æquè toxico pernicioso turgens, tantum ab est, vt pestem curet, vt eam potius, vbi non existit, adducere videatur. Respondeo, hosce nescire leges naturæ sympathicas & antipathicas, nescire occulta naturæ miracula, quæ maxime vel in similitudine vel dissimilitudine naturæ fundantur. Fatemur bufonem animal esse plenum abominationis & horroris; sed scimus etiam pestem esse omnium malorum &

atro.

acrocissimum & maximè formidabile, cui medela sit bufo, magnetica quadam actione, qua suum sibi simile, id est, pestiferum virus trahit, peracta: neque enim quispiam sibi persuadeat, amuletum bufonium eo modo, quo cætera agentia suas operationes, perficere; vti enim pestis virus prorsus est insolens & vix notum, ita & dicti amuleti actio; dum scilicet non agit virtute aliqua elementari, sed prorsus magnetica, sympathica & veluti immateriali, qua pestis radicem sub prætextu quodam furtivæ amicitiae ad se attrahit, reuera tamen tanquam contrariam sibi ac humani consortij odorem referentem, insito sibi impetu mox interficit: Quæ est causa, cur huiusmodi amuleta corpus non inficiant, nec alios sibi præsentēs ex attractu pestis; quia videlicet radijs suis antipathicis propagationem pestis non permittunt; Sed mox itineri iam accinctam adoriuntur, & interficiunt.

Quæ quidem dum asserimus, nullius ingenio vim inferimus, sed liberam unicuique iudicandi potestatem relinquimus. Non ignoro, pestes nonnullas esse, quemadmodum supra ostendimus, prorsus differentis proprietatis à peste ordinaria, quam buboniam vocant, quæ varijs carbunculis, exanthematis, maculis vibicibusque corpus humanum signat; hinc bufonium forsitan antidotum similibus parum proficuum esse posse non nescio. Quare, si ea quæ supra de venenorum genesi retulimus, exactè obseruentur; Medicus sagax & solers ex causâ tam insolitarum pestium, venenorumque inuentione, faci-

208 Sectio III De Antidotis

facile in antidoti notitiam se perueniturum norit ;
 Si iuxta intentam analogiam operetur . Ex Gr. si
 pestis ingruat narcotica vi pollens ; tum enim verò
 herbis infectisque solis eadem vi pollentibus antido-
 tum constitutum esse sibi persuadeat . Dum enim si-
 mile simili delectatur ; illa ritè prius preparata appli-
 cataque abditum venenum narcoticum præter natu-
 ram in humano corpore hospitans , veluti sibi
 seu connaturale mox attrahent ; hominemque
 à lethifero hospite liberabunt . Idem de reli-
 quis omnibus rarioribus pestis euen-
 tibus iudicium esto . Vt pro-
 inde paucis verbis in-
 gens in natu-
 ra ar-
 canum detexisse suffi-
 ciat . Quare ad
 alia .

CA-

C A P V T VII.

Hippocratica pestis curanda ratio.

ERVM hoc loco omittere non possum, quin adiungam eam, quæ summa Mundum admiratione affecit, rationem ac methodum, qua Hippocrates, Græciam olim vniuersam à peste liberauit tanto aplausu, vt inde diuinos impie licet honores consecutus sit. Prima ratio pertinet ad prophylacticam siue aëris emendationem; secunda ad Therapeuticam, quas, quoad poterimus, paucis Deo dante absoluemus.

Græciam à peste Hippocratis ope liberatam extirpatamque omnia Historicorum monimēta testantur. Qua verò arte id præstiterit, non perinde omnibus compertum. Certum & indubitatum est, τὸ θείον (vocalum ab Hippocrate vsitatum) non diuinum tantum quid, sed & apud linguæ Græcæ auctores nihil aliud quam sulphur significare; Hippocratem verò omne virus abditum & insolens occultumque, diuinum quid in morbis appellasse constat: quod & excellentissimus & Ioannes Benedictus Sinibaldus scite fanè explicat in suis Antiphonis; cum verò sulphuris ope omne virus pestiferum seu pestem ipsam venenorum malorumque contagiosorum insolentissimum,

Hippocrates.

θείον

D d

fana-

210 Sectio III. De Antidotis

fanaret; hinc factum fuit, vt sulphur ob admirandas in pestis contagione dissipanda exterminandasque vires veluti *Τὸ Θεῖον* seu diuinum quiddam respueretur, & quasi à Dijs immediatè in humani generis subsidium cælitus inspiratum antidotum. Nam flores sulphuris Hippocrates præscripsit, potentissimum

Sulphuris
præstantia.

contra pestem medicamentum, cui vix in natura rerum simile reperiatur, eo quod sulphur intra abdita naturæ suæ cimelia præter miras virtutes, resinam quoque mineralem, balsamumque terrestre magnos putredinis antagonistas contineat; neque enim corrumpitur vnquam, aut vires suas perdit, quod alijs resinis balsamisque vegetabilibus commune est; inest ei ignis quidam potentialis, qua omnia facultate suâ ignea, tum in elementari, tum microcosmi regno abdita venena consumit; hoc cum pice mixtum lignis oblitum, ea contra omnes temporum iniurias defendit, putredinemque humiditate contractam, verminosamque in ijs stabulantem sobolem mox destruit. Vapor seu fumus ipsius debito instrumento in aquam corruptam iam, penitusque sæcum commistione vitiatam immixtus, eam intra paucas horas ita fermentat, vt omni terrestrium impuritate partium fundo concreditâ, aquam mox limpidam, ac claram ab omni terrena illuue depurgatam relinquat. Quia vel ipsa vasa vinaria sulphuris suffumigio medicata, vinum ab omni corruptione immune præseruare notius est, quam vt dici debeat. Tinctores terico crudo splendorem puritatemque argenti ferè æmu-

æmulam sulphuris ope conciliant. Huius subsidio vaporis multi capillos albos splendidosque reddunt. Ex quibus luculenter patet sulphuris in depurandis corporibus quibuscumque præstantia; ut proinde non sine causa & ratione illud *Τὸ θεῖον* Hippocrates appellandum censuerit; utpote quod aptissimum ad pestis virulentas sordiditates, tum in aëre, tum cæteris elementis humanisque corporibus conditas, profligandas extinguentesque, in omnibus seculis memoranda Græciæ pestis truculentia, assumpserit. Rursum omnia contagionis capacia sunt, ut supra ostensum fuit, metalla, moneta, vestes, charta, chordæ &c. Solum sulphur hoc sibi à natura inditum habet, ut non tantum contagionis incapax sit, sed & quidquid pestifero halitu infectum est, corrigat, extrahat, abstergat, eradice, ac penitus destruat; fracedini enim ac putredini insitâ sibi naturâ resistit, & præcipue pestis contagiosæ aporrhæ; scabies contagiosa est, at hanc sulphur præ cæteris tollit, tanquam contagiosæ virtutis inimicum; ut proinde mirum non sit, pestem in pellem ab interno principio deriuatam, per sulphur quoque extrahi; est enim ignis mineralis, cuius proprium est omnia comburere, nec contagio affici. Quale autem sulphur illud sit aperte docet Hippocrates, dum illud *Τὸ θεῖον ἀπαιεον*, id est diuinum, ignem non expertum dicit, & quod simul æcensum, nihil faciunt post se relinquit, sed totum auolet, inde haud incongrue *φλογιστὸν* dictum.

Sulphur con-
tagionis inca-
pax.

Dd 2

Aërem

212 Sectio III. De Antidotis

Aer qui pur-
gatus ab Hip-
pocrate.

Aërem itaque emendaturus Hippocrates, & ab omni pestifera fuligine vindicaturus, in publicis platearum angulis struem excitabat, ex Lauri, Cypressi, Rosmarini, Iuniperi lignis & folijs, quibus commiscebat sulphur, picem, salem; salem, quia contra pestiferæ fracedinis exhalationem excellens remedium: picem, quia aëris *miasmata* congelat & sibi adhærere facit: sulphur verò, quod si quid remansisset miasmata, prorsus consumat: & hisce non solum publica vrbium compita lustrabat, sed & intima domorum receptacula suffiri iubebat, ibi potissimum, vbi infectionis labe correpti decubuerant: norat enim pestis miasmata vel ad primum sulphuris odorem veluti ad potentis summæ & inimicæ potestatis præsentiam mox destructum iri: atque hoc pacto vniuersam Græciam per edictum publicum mundatam pristinæ suæ integritati restituebat; hanc quoque ob causam *Antidotum* donatus. Arque hæc erat Hippocratica mundandi aëris, & pestiferorum miasmata consumendorum ratio. Sequitur modo Therapeutica methodus, siue quod idem est, cura pestis, quam hoc pacto adoriebatur.

Therapeutica
ratio Hippo-
cratis.

Pice, sale, sulphure pariter utebatur, sed singulari methodo præparatis. Sulphur prius cote leuigatum cum aqua exsiccari curabat, donec depositis terrestrium sæcium quilibet ad debitam reduceretur, tum subtilitatem, tum puritatem; deinde salem pariter in igne decrepitatum ignique liquefactum seponerat ad partem; per hanc enim decrepitationem ab omni

omni heterogeneæ sobolis immissione depurgabatur. Porro vinum huiusmodi præparato sale condiebat, cui grana sulphuris 24. ad sudores proliciendos addebat; vinum verò hoc in pice oblito vase conseruabat. Cum enim ex symptomatis peste correptorum intueretur appetitum prostratum, stomachoque mox subnasci frigiditas & nidorosas impuritates, inde dolor intensus capitis, vomitus, nausea, delirium, sopor, quæ desideratæ curæ summo forent impedimento; ut his incommodis mederetur, carnes communes balsamo salis conditas præbebat ægris, quibus exitiale virus putredinesque per vim quandam abstersiuam euerterentur, vinumque supradictum sale, pice, sulphure conditum præbebat calidum & feruidum, minimè tepidum, tum ad nauseas cohibendas, tum ad sudores potentiùs eliciendos; salem enim abstergere; & à putredine conseruare, sulphure verò virus pestiferum cohiberi optimè norat; sudores verò ad minimum triduo præscribebat, bis de die, & singulis vicibus per sextantem diei, si virium imbecillitas permittebat, primis diebus plus, reliquis minùs, potu omni sudantibus negato. peracto sudoris termino, vinum græcum piceatum suprâ descriptum porrigebat. Bubonibus verò pestiferis folia Alæ fatidæ aceto macerata calida, eademque plantis pedum manuumque palmis superimponebat. Præterea ad bubones & vibices lintea calida generoso vino macerata, cui sulphur incoxerat, applicabat, adeoque totum corpus huiusmodi composito vino lauabat, sudantique passim

Salis iures.

Babonũ cura

214 Sectio III De Antidotis

Viperarum
vſus.

paſſim ſulphuris poſſinem iubebat aſpergi, frictionibus additis. Præterea alio antidoto Hippocratem peſtem adortum reperio: Viperas accipiebat, quibus excoriatis capiteque & cauda reſectis, inteſtinis quoque abiectis, vti & medulla ſpinæ, cor ſolum & hepar reſeruabat: Carne itaque, oſſibus, corde & hepate in mortario contundi iuſſis tepidoque furno tam diu exſiccari, donec aptè in poſlinem reduci poſſent; hunc puluerem deſecato coctoque melli commiſcebat in electuario, cuius vſu omnes à peſte liberabat. Atque hæc ſunt remedia à ſummo Hippocrate contra peſtis ſæuientem præſcripta & poſteritati relicta, quæ hic vtpote parum cognita, aut vſurpata ad commune bonum, nè quicquam huic tractatui deeſſe videretur, apponenda duxi.

* *

C A-

CAPVT VIII.

De alijs Antidotis pesti contrarijs.

DIVVIGANTVR passim scien-
 tis pestis tempore nonnulla remedia
 & antidota, quæ magnum quiddam
 sibi promittunt ad pestis à corpore
 humano expulsionem; sed tantum
 præseruatiua quædam sunt, id est,
 quæ nonnullum quidem in præseruando corpore ef-
 fectum sortiuntur; sed vbi pestis semel interiorem
 Oeconomiam plene inuaserit, nihil proderunt hu-
 iusmodi antidotaria medicamenta, cum nihil sit,
 quod pesti plene resistat, nisi specifica quædam
 antidota, totius substantiæ similitudine ipsi contra-
 ria; Hæc enim vti ex penitissima quadam sympa-
 thia aut antipathia veneno pestifero opponuntur,
 ita sola illud destruunt & ob cæca naturæ vtriusque
 dissidia in nihilum abducunt. Sunt etiam non-
 nulla, quæ naturalem contrarietatem ad pestem pos-
 sideant, vti sunt, ruta, zedoaria, os ceruinum, bo-
 lus armena, quinta essentia contra herbæ & alia su-
 præ enarrata: quia tamen essentialem pestis ratio-
 nem non attingunt, ita peste semel inuasis, vix aut
 ægrè emolumento aliquo esse possunt: cum enim
 essentia pestis dependeat à terrore, quo tantum pesti-
 feri

*Sola specifica
 antidota cu-
 rant pestem.*

216 Section III De Antidotis

feri vis imaginatiua inuaditur, & ex hoc mox spirituum officina turbatur, & inde multumale fermentum pestifero odore inficitur, certè nulla tam potens rerum bezoarticarum compositio, nullum tam scitè præparatum alexipharmicum ad virus e loco suo exturbandum sufficiet, nisi tale fuerit, quod ex vi naturali & ratione contrarietatis specificæ ita pesti opponatur, ut hoc posito alterum subsistere non possit, cuiusmodi sunt antidota quæ supra descripsimus. Quæcunque ergo Medicis passim præscribuntur, hoc solum efficere posse videntur, ut à peste præmuniatur, vitalia membra contra inimicum corroborent, sudorem prouocent, quo vis exitialis hausta per sudorem, confortato cordis vigore, exturbatur; atque hoc pacto plerosque medicamentis tempestiuè exhibitis sanatos nouimus. Dixi tempestiuè exhibitis; quia, quam primum pestiferus halitus spirituum officinam sui iuris fecerit; tunc parum aut nihil ea remedia profuisse compertum fuit.

Difficultas in curanda peste. Quoniam verò domus ab extrinseco quodam incendio inuasa facilius à combustionis periculo liberatur, quàm si iam interiora viscerum receptacula depascat luculentus ignis; ita quoque facilius est, pestem à corporibus humanis arcere confortatiuis quibusdam & prophylacticis antidotis, quàm postquam pestis iam interiorem viscerum Oeconomiam inuasit. Ijs tamen laudabili sanè solitudine quispiam vri poterit, duplici ratione, vel ad intra in seceptione, vel ad extra applicatione facta; primus modus vitalium

talium membrorum siue aëris intrinseci, altera extrinseci emendationem respicit. De hac paucis disseremus.

Ad vitandum pestifero halitu infectum aërem, commune hoc omnibus præscribitur antidotum, *longè, citò, tardè*, id est, vt sub prima nascentis pestis incunabula in remotissimas saluberrimi aëris spiraminibus obuias te sedes conferas, & hoc citò, id est, sine vlla moræ dilatione, nè aëris miasmatis iam infectus, vnà tecum ea portes in tui tuorumque ruinam; tardè quoque reuertaris, ne liberiori salubriorique aurâ affluctus, dum citiùs reuerteris, polluti aëris reliquias reperiās; & hoc pacto, qui pestem fugeras, eam tandem redux incurras. Quoniam verò non vnicuique extra urbem excedendi licentia data est, nec expedit, vt Magistratus relictis in tanta necessitate constitutis subditis, fuga sibi cum maximo Reipublicæ detrimento consulant; quibus hi sese conseruare possint aut debeant, iam paucis dicendum pro mea sparta existimaui.

Remedium
côtra pestem
optimum.

Dixi suprà, præseruatiua duplici ratione assumi posse, ad extra applicatione facta, & deinde ad intra. Vtraque paucis expediam. Et prima quidem aëris extrinseci, altera intrinseci emendationem spectant.

Si itaque effugiendi locus non datur, vndique & vndique sæuiente peste, primò de habitatione ampla, amana, puraue, quæ sit in loco

E e

al-

218 Sectio III. De Antidotis

Preferuatia
aliud.

...
...
...

Aëris emen-
dandiratio.

alto, & ventorum septentrionalium flatibus exposi-
to cogitandum est; sitque locus remotus ab omni-
bus sordium, latrinarum, cloacarumque quiescentiis,
& sordidis coriariorum, saponariorum, lanionum,
& salamentariorum officinis. Idcirco enim vix potest
quàm facile pestifera insecti aëris miasmata hinc se se
insinuent; Deinde ad aëris emendationem acceda-
tur, obseruata semper temporis condicione, & si qui-
dem verno tempore in hoc ite necessitatis articulo
repereris, optimum erit, domum totam saluia, len-
tisco, vitium surculis, myrto, santalo albo, aliisque
calidioris qualitatis lignis suffire. Idem de æstiuo
tempore dicendum est; hyberno tempore, per cun-
ctâ domus cubicula ex folijs & lignis lauri, auran-
torum corticibusq; limoniorum, odoriferarumq; reru;
viti, cypresso, cinnamomo, iunipeto, rosmarino,
lauendula aliisque aromaticis flamma fiat, foci lucu-
lento semper in patehtibus locis accenso, præte-
rea etiam fumus ex Benzoino, styrace, laudano,
thymiamate, ambra, muscho aliisque odoriferis ea-
lidis excitandus est. Præ cæteris verò præstantissi-
mum emendandi aëris remedium, experientia docuit
id, quod sequitur; sitq; xxi. sicutq; cupari V. muni ba
mon. Fiat ex floribus sulphuris, Benzoini, myrrhæ
caryophyllis, pari ex singulis quantitate, puluis sub-
tilissimus, quem cum substantia baccharum Jun-
peri per ebullitionem extracta, subactum in trochi-
scos formabis; eoque carbonibus iniecto flammam
exci.

excitabis; omnibus aëris quiquilibet dispellendis
 oppidum aptum, purgandoque aëri si quid aliud oportu-
 num. Si quis forsan hoc loco miretur sulphur nos
 hisce miscuisse, & odore tetrum, & omnibus ob me-
 phytim execrabile; is in memoriam reuocet, quae
 supra de sulphure ab Hippocrate adhibito diximus;
 reperietque odorifera & aromatica, cuius aëri tota
 eluso emendando plurimum conducant, ad pestis
 tamen eluuiem minime specifiqum, & appropriatum
 remedium esse; neque enim hic de quolibet fetore
 dispellendo agimus, sed de virulento pestis effluui-
 o propulsando; quod quidem fieri non potest, nisi per
 vaporem; vaporis pestiferi totius naturae substan-
 tia contrarium; cuiusmodi sulphur est, quod in-
 nata sibi virtute instar ignis omnem humiditatis
 nidorem, cui pestiferum venenum tanquam subiecto
 suo proprio infidet, perimit; omnem quoque cor-
 ruptionem ex pestis miasmatis aërii prouenientem
 destruit non tam virtute caloris sibi innati, quam
 acidol quodam spiritu, quem exhalat, in aërem dis-
 fuso, quo proprie pestis inquinamenta conficiuntur.
 Si vero quispiam factoris ingentis molestiam
 formidet; is norit, ipsum, positum a nobis supra spe-
 ciebus, ita emendari, ut suppressa omni mephyti,
 non salutiferum duntaxat, sed & peracceptum odo-
 rem omnibus exhibeat. Alterum aëri emendando
 remedium, acetum est, quo nihil, meo iudicio, pe-
 stiferi halitus in aëre existentis virulentia citius con-

Sulphuris vis.

ob m. l. 24
 m. l. 24

E c 2 suma-

220 Sectio III. De Antidotis

Aceti vis.

sumit: habet enim acetum nescio quid acrimoniae & frigiditatis ab elementari distinctum; quo saturam pestiferam aëri insinuatam è vestigio conficit; & tantò quidem hoc acetum erit ad id præstandum opportunius, quantò nonnullis alijs rebus, quæ pesti contrariantur huic commistis fuerit magis appropriatum. Romana peste, dum hæc scribo, dominante, istiusmodi remedium confectum fuit, & quotquot illo vfi fuerunt (siquidem compluribus externis tenuioris substantiæ id communicatum fuit) ij nullum, etiamsi cum peste correptis intra eadem ædium gurgustia vnâ commorarentur, eorumque curam haberent, peste intestatum fuisse, facti sunt. Componitur autem ex speciebus domesticis obuijs, vti sunt, acetum exquisitissimum, Ruta, pimpinella, betonica, nuces iuglandes, allium, bacca iuniperi; quibus additur, si suppetat, paululum camphoræ, si non suppetat, paululum spodij ceruini; quæ per infusionem in aceto 40. horarum spacio digerantur ad solem, vel intra hypocæustum. Deinde percolatum reponitur ad vsum; cuius matutino tempore stomacho ieiuno assumatur tantum, quantum Cochlear tenere potest; & habebis antidotum pro eo die certissimum & securissimum; Nec te terreat ingrati saporis acrimonia, sciasque tantò esse huiusmodi antidota pesti magis contraria, quantò ingratoris fuerint saporis, cum omnia dicta ingredientia nescio qua occulta antipathia pesti, cæterisque venenosis

Medium domesticum.

noſis aëris infectionibus contrariantur; neque ſolum ad intra ſuſceptione conferunt; ſed & odore, naribus, temporibus, pulſuum locis illita mirum in modum conducunt. Sed mos hoc tempore apud multos ita inualuit; vt niſi antidotum ex innumeris aromaticis, bezoarticis, precioſiſſimiſque ſpeciebus conficiatur, nullum cæteroquin vigorem habere ſibi perſuadeant: qui, meo ſenſu, ingens error eſt. Neque enim aromatica aut bezoartica vllam ad peſtem proſtigandam ſpecificam vim habent; ſed illa ſolum ad cordis robur firmandum, hæc ad malignos humores in corpore latentes & peſti cognitione affines per ſudores diſpellendos valent; quæ tamen peſte interiora iam poſſidente nihil proſunt: acerum verò, ruta, pimpinella & ſuprà iam adductæ ſpecies, neſcio quid cum peſte diſſidij habent; & vim præcipuam miramque ad malum iſtud exterminandum; & vt diuina prouidentia deeſſe non ſolet in neceſſarijs; ita ad tam atroci hoſti reſiſtendum, nullius non conditionis hominibus pauperi, diuiti, nobili, ignobili, principi, ſubdito parabilia quoque medicamenta eſſe voluit, eaque paſſim obuia ad humanæ infirmitati in tanta neceſſitate conſtitutæ citiùs ſubueniendum. Agnouit id Mithridates, qui in teſtamento ſuo reliquiſſe fertur, quatuor peſti propulſandæ opportuna; quæ ſunt, ruta, allium, nuces iuglandes, & pimpinella aceto macerata. Verùm nè in alienam meſſem

Prouidentia
Dei.

ſal-

222 Sectio III. De Antidotis

falcem ulterius immittam, hic cesso. Qui plura de-
siderabit, is Medicos Authores, quorum innumera-
bilis multitudo de hoc argumento fusc egit,
consulat, ubi de ijs quæ ad prophylactica
lacticam, tum ad therapeutica doctrinam
publicam.
que
pestis tempore rerum agendarum admi-
nistrationem pertinent, copioso
prescriptionum apparatu
actum reperiet.

CONCLUSIO OPERIS.

HAbes hic Lector, meum de pestis natura, proprietate, causis, occultisque effectibus iudicium; habes meam de vera pestis, tum prophylaxi, tum therapeuti sententiam, rationem, & methodum. Quæ tamen vti sunt humanæ necessitatis subsidia, arte & experientia comprobata; ita nihil conducere possunt, nisi diuinæ pietatis & misericordiæ adminiculo fulciantur. Quemadmodum enim pestis, inter omnia, quibus humanum genus miserè diuexatur, mala, longè maximum atrocissimumque est, verum Dei percutientis flagellum; ob peccatorum enormitatem hominibus per mortis angelum inflatum; sic quoque hoc tam funesto tempore, vbi non nisi plurima mortis imago magnam hominum portionem ad ipsas vsque mortis angustias adigit; ante omnia ad diuinæ misericordiæ tribunal recurrendum, relictisque antea vitæ sordibus, per veræ penitentiae, pietatis & misericordiæ opera, conceptus diuinæ iustitiæ rigor placandus. Quod fiet, si in mortem & vitam ex æquo parati, diuinæ nos voluntati summa constantia & fortitudine resignemus, ac fiducia, pleni humilique contriti cordis effusione, animas nostras, ante misericordiæ fontem explicemus; hoc vnicum à Deo Opt. Max. contententes; vt si superstitēs futuri simus, vitam Deo acceptam impoſterum agamus; si morituri, vt deletis per immixtæ castigationis

Nihil profane
omnia sine
Dei gratia.

224 Sectio III. De Antidotis

tionis medelam peccatis, tandem ei reddamur, de quo
 Apofiolus; *Mihi viuere Chriftus eft, mori autem lucrum.*
 Quod nobis omnibus concedat misericordiffimus
 Deus, per interceffionem Deiparæ Virginis SS. Ca-
 roli, Sebafiani, & Rochi, Ignatii, Xauerij, Ro-

salia, cæterorumque cælitum, quos vti di-

uina bonitas inter homines Deum-

que in pestis negotio veluti Me-

diatores quosdam ac

Proxenas con-

stituit,

ita quoque eorundem patrocinio

confisi ab omni periculo pe-

stisfque contagione

liberemur.

† †

†

F I N I S.

I N-

CHRONOLOGIA

Pestium magis insignium celebriorumque

Q V Æ

Post Diluvium ad præsentem vsque annum Orbem terrarum infestarunt, ex plurimis quæ sacris, quæ prophanis Authoribus concinnata.

AD LECTOREM.

PROOIMATION.

D complurium preces Chronologiam hanc, in quâ memorabilium tantum, Historicorumque monumentis celebriorum pestium Catastrophæ describuntur, tum ad eruditionis augmentum, tum ad instructionem Lectoris, annectendam duxi. Et quoniam nullo non tempore pestis Mundum infestare consuevit, neque annus fere vllus

Ff elabi-

elabitur, quo non alicubi terrarum suas pestilentia,
funestas explicet merces; Hinc ne Chronologiam
immenta, quæ per vniuersum terrarum Orbem ac-
cidunt, pestiferorum euentuum congerie refercire-
mus, eas tantum, quas inuenimus celebriores, & à
grauissimis Authoribus summo studio obseruatas,
iuxta locorum temporumque conditionem exhibe-
bimus, ijs, quæ particularibus locis, ac prouincijs,
& præterlapsis temporibus acciderunt, & in hunc
vsque diem accidunt, cum earum non sit numerus,
consultò intermissis. Discet ex his Lector, quanto,
quamque diro flagello Deus Opt. Max. iniquitates &
delicta Mortalium per omnes seculorum ordi-
nes & punierit, & in hunc vsque diem
punire non desinat. Vale

& faue.

Anni

Anni post diluuium.

TSI de peste aliqua celebriori post diluuium vsque ad Moysen, magnum sit apud Historicos silentium; verisimile tamen est, & ante & post diluuium humano genere in im-

Ab orbe con-
dito 1656.

mensam multitudinem propagato, summisque belli, famisque calamitatibus attrito veluti prodromis quibusdam, consequentes pestilentias nullo vnquam tempore defuisse, quas tamen, ne ab Authoribus monumentis suis consignarentur, statum nobis temporumque inaccessa vetustas inuidit; conijcere id licet ex illo Exod. 3. dum enim Moyses & Aaron ad Pharaonem clamant: *Dimitte populum, ut sacrificet in deserto, ne forte nobis accidat pestis eg-* gladius; hoc vtrique experientia docti dicebant; sicuti enim ex Deo debita sacrificiorum oblatione, religionisque cultu intermisso, in similes, Deo vindice, poenas plagasque prateritorum temporum mortales quandoque inciderant, ita & se, si Deo vocanti non obedirent, easdem incursumos metuebant, gladium, videlicet & pestem. Sed hisce indiguitatis tantum, iam ad eas pestes autoritate fultas, quas sacra nobis oracula exhibent, describendas procedamus,

Prima pestilentia Orbi, per sacras literas constituta, fuit celebris illa in Aegypto, tum iumentorum, tum primigenitorum mors, quam nobis exhibet

Anno post
Diluuiū 817.
sub Moysē.

Fi 2

cap. 9.

cap. 9. vers. 3. Exodi; quamque Deus Pharaoni in dimittendo populo Israëlitico obstinatori, efficacissimis verbis tanquam malorum omnium maximum intentat his verbis: *Quod si renuis, & retines eos, ecce manus mea erit supra agros tuos, & supra equos & asinos & camelos, & oves & boues, pestis gravis valde.* Hanc verò mox consecutam, cap. 9. vers. 13. narratur his verbis: *Faetaque sunt ulcera vesicarum turgentium in hominibus & iumentis, mox secuta primogenitorum pestis saevissima.* Nam ut habetur cap. 12. Percussit Dominus omne primogenitum in terra Aegypti, à primo genito Pharaonis, qui in solio eius sedebat, usque ad primogenitum captivæ, quæ erat in carcere, & primogenitum iumentorum; neque erat domus, in qua non erat mortuus. Habemus hic prima pestis à Deo Aegyptijs immissæ præludia.

Post Diluviū
1203. sub Sa-
muele Prophe-
ta.

Contigit inter Philistæos Azotios horrenda illa pestis, ob Aræ detentionem à Deo hostibus immis-
sa; de qua ita Sacer Textus. Reg. 1. cap. 5. *Aggrava-
ta autem est manus Domini super Azotios, & demoli-
tus est eos, & percussit in secretiori parte natium Azotios
& fines eius; & ebullierunt villa & agri in medio Re-
gionis illius, & nati sunt mures, & facta est confusio
mortis magnæ in Civitate.*

Post Diluviū
1218. sub Da-
vid.

Hanc secuta pestis altera tempore Davidis, à Deo illi ob inconsultam populum Dei numerantis temeritatem immissa, quæ lib. 2. Reg. cap. 24. hisce verbis describitur: *Immisitque Dominus pestilentiam in Israël, de mane usque ad tempus constitutum, & mortui*

mortui sunt ex populo à Dan usque Bersabee septuaginta millia virorum; cumque extendisset Angelus Domini manum suam super Ierusalem, ut disperderet eam, misertus est Dominus super afflictionem populi, & ait Angelo percutienti, sufficit, nunc contine manum tuam. Atque hæc sunt tres pestilentiae: Ægyptiaca, Azotio philistæa & Davidica, quas nobis exhibent diuinarum literarum oracula. Facile tamen alijs quoque hisce intermedijs temporibus postea, tum in terram Israel tum in alias Orbis partes, ob frequentes bellorum, famisque ærumnas introductam, constat ex lib. *Leuit.* 26. *Numeror.* 14. *Deut.* 28. & ex Prophetis Ieremiæ cap. 21. 29. 31. *Ezech.* 5. 7. 12. 14. Vbi Deus per Prophetas mortalibus, nisi resipuerint, sterilitatem, famem, pestem, gladium horrendis verbis minatur, quam & populo durioris ceruicis, ob neglectas à Deo intentatas minas obtigisse, haud vero absimile est.

Vidimus pestilentias è Sacris literis erutas; iam quænam calamitates ex peste temporibus posteris consecutæ, reliquis gentibus obtigerint, videamus.

Narrat Plato & ex eo Eusebius, tempore Cecropis primi Regis Atheniensium, ingentem pestem exhaustisse pænè Ægypti & Ethiopiæ Vrbes, quam præcesserat diluuium Deucalionis in Attica.

Ingens in Italia pestis inuasit Pelasgos & Aborigenes, quam Dionysius Halicar. & ex eo Eusebius fusè describunt.

Pestis inuasit totam Græciam, Thraciam, Cretam,

Post Diluuiū
787.

3012.

1150.

tam, Herodotus author est; contigit illa sub Acrisio
ultimo Argiuorum Rege; quo Archinautæ suam or-
diebantur expeditionem.

1354.

Post Troiæ excidium pestis totam infestavit
Græciam, & vicinas Asiæ regiones Hesiodus author
est, & Herodotus in vita Homeri, ex occasione bel-
li Troiani natam refert.

Ab excidio Troiæ vsque ad Olympiadum prin-
cipium anni 407. & inde ad Palilia, siue Romam
conditam 432. anni computantur. Ita ut

Romæ condita sit 7. Olym-
piade.

Initium

INITIVM OLYMPIADVM

Anno post Diluvium 1571.

ANte & post Olympiadum initium Græcia
 varias calamitates à pestis truculentia per-
 pessa est. *Herodotus, Eusebius.*

Olympia
des. Ab Vrbe
condita.

Roma condita à Romulo, quo regnante,
 grauis nouam à se conditam Vrbem inuasit pestis;
 Oraculum consultum respondit, non cessaturam,
 nisi Tatij Regis Sabinorum occisores debito sup-
 plicio afficerentur; *vide Liniū dec. 1.*

15 7. 1

Sub Tullio Hostilio Rege III. Rom. pestem
 Romæ sæuientem præcesserat in Albano monte,
 pluuiæ lapidum; Oraculum consultum Nouem-
 dialia instituenda præscripsit, quod factum fuit.

84 27

Pestem ingentem excitatam Turij & Meta-
 ponti, curatam fuisse à Pythagora; Iamblichus &
 Philostratus referunt.

213 68

Sub Amasi Rege Ægypti diram pestem exor-
 tam Cæsar Rhod. narrat lib. 24. cap. 22. præcesse-
 rat eam aer adeo spissus, vt tenebræ Ægyptiacæ
 innouatæ viderentur; & quoniam difficultate spi-
 randi laborabant, è lectulis se proripientes corpo-
 ra resina sufficiebant, vt sic aerem expurgarent
 disgregatione, & innatum spiritum aliquo modo
 tabescentem odoris vehementia instaurarent.

226 69

Veturio Gemino, & Æbutio Helua Cofs. ma-

254 70

gna

Ab Urbe
condita. Olympia
des.

gna Urbem inuasit pestilentia, ingenti hominum
animaliumque interitu; nata erat ex colluue mi-
storum metu populationis omnis generis ani-
malium, quæ intra arcta tecta conclusa, ex fæto-
re insolito & pœdore, æstu Solis maximo interue-
niente, & aërem & homines infecerunt, cum sum-
mo Reipublicæ detrimento; Hernicis Volscisque,
dum Urbem strictè obsident, luem serpentem in-
super augentibus. *Linus cit. loco.*

278

80

Peltis Xerxis in Græciam mouentis exerci-
tum innumerabili hominum multitudine con-
flatum extinxit. Hippocrates à Xerxe vocatus, ad
tantæ calamitati succurrendam eâ, qua pollebat
medicæ artis peritiâ, negauit se subuenire posse,
ijs, quos Patriæ exitium moliri nosset. *Herodot.*

284

79

Hoc anno, omnium penè Medicorum Hi-
storiconumque veterum monumentis celeberrima
illa peltis Atheniensis, sub initium belli Pelopo-
nesiaci contigit, quam Thucydides istorum tem-
porum *ἐν γένεσι* summo sanè studio descripsit;
nec non Hippocrates & ipse Thucydidi contem-
poraneus in Epidemicis suis, in eius natura inue-
stiganda egregiam operam præstitit; quam & Lu-
cretius scitè & eleganter in Libro de natura rerum
descripsit. Nata fuit partim ex bello Athenienses
inter & Lacedæmonios intercedente, ut Thucydi-
des vult; partim ex peste in Ægypto & Æthiopia
tunc saeuente per ventos in Græciam translata,
vix vult Hippocrates; quam denique Ioannes

Nardius

Nardijs Commentarijs in Lucretium doctè sanè
& subtiliter exposuit; ad quos Lectorem remitti-
mus; nullam enim hâc maiori symptomatum va-
rietate correptos exagitalle; recensiti Authores di-
cunt.

Olympia
des. Ab Vebe
condita.

L. Ebutio. P. Sernilio Cofs. Urbem inuasit
pestilentia cum ingenti hominum strage.

P. Curiatio & Sex. Quintilio Cofs. noua pe-
stis adorta Romam, tam & hominibus & pecori-
bus exhausta; Vrbs assiduè vacuata funeribus; mul-
tis iisque clarissimis domibus extinctis luxit. Mor-
tui inter alios, Flamen Quirinalis, Seruius Corne-
lius Augur, C. Horatius Pulvillus, Consul Quin-
tilius. Quatuor Tribuni plebis. *Liuius*

C. Iulio & Lucio Virginio Cofs. aliâ pestis
inuasit Urbem, quæ (verba sunt Liuij) tantum
metu vastitatis fecit; vt non modò prædandi cau-
sa quispiam ex Agro Romano non exiret, sed
terrore percitus quisque suæ vitæ salutique tan-
tummodò intentus, sese intra priuatos parietes
conteret; non obstante Eidenatum obsidione;
quâ Urbem cinxerunt. *Liuius dec. 4. lib. 4.*

Gn. Genutio & L. Artilio Cofs. tristem hye-
mem sine tamen intemperie Cæli, subitaneâ
mutatione in contrarium facta sine aliqua appa-
rente causâ, grauis pestilensque omnibus & homi-
nibus & animalibus, æstas excepit, cuius insanabi-
li pernicië, quando nec causâ, nec finis iuuenie-
batur. Libri Sibyllini ex Senatus Consulto super-

Gg

stitione

- Ab Vrbe condita des. 306
- 402 107 L. Valerio IV. A. Maio III. Cofs. pestis exorta, vti Augures interpretabantur, ex eo, quod Capitolium sanguine Seruatoris violatum esset; hanc insequentis anno crudele bellum excepit. *Liuius.*
- 420 111 Cn. Genutio & Emilio Mamerte II. Consulibus, ex repentina, vti Liuius recitat, exorta pestis, causam dedit, notæ superstitionis de claud lateri ædis Iouis insigendo, L. Manlio primo eius ritibus Authores.
- 460 121 M. Valerio Coruino. M. Popilio Lena IV. Cofs. pestilentia Urbem adorta fuit, de qua Libri Sibyllini Consulti à Decemuiris, eorumque monitu Lestisternium constitutum fuit. *Liuius.*
- 480 126 Q. Fabio Maximo Edile Curruli Vrbis peste infestata plerosque Proceres absumpsit, quam Romanæ Pharmaceutriæ Matronæ non ignobiles, in nonnullorum Procerum odium procurarant, quibus per ancillam quampiam ad Senatum delatis, dum medicamenta, quæ coxerant, pestifera esse negassent, coactæ potu eorum periculum facere, mox suamet ipsæ fraude omnes interierunt; deinde comprehensis sceleris sociabus, ex ijs ad 170. morti traditæ sunt. *Liuius dec. 1. lib. 3.*
- 491 129 Appio Claudio & L. Volumnio Cofs. Felicem rerum statum grauissima lues excepit, præ
ujs

uijs frequentibus tota hyeme pluuijs, æstas verò
fulminibus cruculenta, plerisque ex exercitu Appij
fulmine percussos consumpsit: frustra libris Sibyl-
linis Consultis, ex more gentilium, *Liuius* 2973

Grassata fuit, & hoc anno pestis in Egypto,
Lybia, alijsque vicinis locis. *Dionys. Halicar.* 2974

Quinto Fabio & Iunio Bruto Scæuæ Cofs. 135 514
dum multis rebus lætus ageretur annus, pestis sub-
secuta clade portento simili, & Urbem & agros
vastauit. Cuius occasione Esculapius, serpens in-
quam, ab Epidaurio impio cultu Romam accersitus
est. *Liuius* 2975

Dum Marcellus Consul, Syracusas obside-
bat, pestis fœuissîma Castra Româna inuasit, quæ
tempore Autumni è locis grauiore halitu perni-
ciosus emerfit tum intra, tum extra Urbem, ac-
cedente intolerabili æstuantis Solis violentiâ, quâ
plerique, verba sunt Liuij, tum temporis tum lo-
ci vitio ægri erant & moriebantur; postea curatio
ipsa contactusque agrorum vulgabat morbos, vt
aut neglecti desertique, qui incidissent, moreren-
tur, aut assidentes curantesque eadem vi morbi
oppletos sequi traherent, quotidianaque funera,
& mors ob omnium oculos esset, & vndique dies
noctesque ploratus audirentur; postremò ita af-
fuetudine mali efferauerant animos, vt non mo-
dò non lachrymis iustoque comploratu prosequer-
entur mortuos, sed ne efferrent quidem aut se-
pelirent, iacerentque strata exanimata corpora in

Gg 2 con-

Ab Vrbe
condita. Olympie
des.

conspetu mox similem quoque mortem exspectantium, mortuique egros, agri validos tum metu, tum labe ac pestifero odore corpora conficerent; huic calamitati parem habebat Carthagenensium exercitus exitum. *Linus lib. 5. dec. 111.*

576 150 Q. Fulvio Appio Claudio Coss. P. Cornelio Sulla Pratore, haud infrequentia prodigia saeva secuta sunt pestilentia; ludr eius causa Apollinares per Licinium Varum Praetorem institutos. *Linus tradit lib. 7. dec. 111.*

608 158 P. Licinio Consule exercitum Romanum denuo pestis adorta fuit. Ex Oraculi praescripto Matrem Pelsinunciam Romam aduectam refert. *T. Linus lib. 9. dec. 3.*

628 163 M. Plauto Hypsæ, & M. Fulvio Flacco Coss. Africam inaudita ferè omnibus seculis pestis inuasit; nam cum per totam Africam immensa locustarum examina confluisent, frugibusque, quin & folijs, corticibusque arborum, omnibusque herbis consumptis, vento abreptæ repentino, atque in globos coactæ, portatæque diu per aerem, Africano tandem in Pelago submersæ sunt; hæ verò denuo ad littora appulsæ, teterrimum atque prorsus abominabilem fetorem, tabidâ & putrefactâ suâ congerie causarunt; inde omnium pariter animalium pestilentia consecrata fuit; tum vel maxime atium, pecudum, ac bestiarum corruptione aeris dissolutarum, putrefactis cadaueribus vitium corruptionis mirum in modum

augen-

augentibus. In sola Numidia octingenta hominum millia; circa oram verò maritimam Carthagini & Uticæ vicinam plusquam 20000. perierunt. Uticæ triginta millia militum extincta dicuntur, ac quotidie per vnā portam ex iunioribus plusquam 1500. mortuos elatos fuisse narratur. *Oros. lib. 5. Diod. Siculus.*

Olympia
des. Ab Urbe
condita.

T. Minutio. Cl. Calpurnio Coss. Italiam 167
Vrbemque triennis inuasit pestis, quam oriam fuisse opinantur ex veneficio; ad quam sedandam solita superstitione ex præscripto Librorum Sibyllinorum Æsculapio vota facta fuerunt. Hæc eadem & Africam & vniuersam ferè Europam peruagata ingentem Mortalium stragem edidit; ita
Epitomator Lini

641

Contigerunt & aliæ pestes memorandæ sub Consulibus Romanis: cuiusmodi illa erat sub Ionico Rege Carthaginensium, quā sæuiente totus in Sicilia exercitus absumptus fuit. *Oros.*

Fabio quoque Gurgite, & C. Cornelio Clesina Coss. pestis in Urbe sæuijt omnibus, sed potissimum mulieribus pecudibusque infesta; enectis in utero foetibus tantā strage, vt vitalis partus legitimo ordine adempto, humanum genus mox defecturum videretur. *Oros. lib. 4.*

Mummio item Consule Androgyni monstruosa natiuitate præcedente, Vrbem pestis adorta fuit tanta, vt Ministri curandis funeribus non sufficerent, deinde non essent; magnæ domus vacuæ

cuar viuis, plena mortuis remanserint, largissimæ
hæreditates relicte, sed nulli tantarum opum hæ-
redes. *Oros. lib. 4.*

Fuerunt & aliæ pestes tum Romæ, tum alijs
in partibus Orbis, sub diuersis Consulibus exortæ,
quas hic apponendas duxi. Anno Urbis conditæ
282. 304. in Syria. 337. in Græcia. 321. in Æ-
thiopia, Græcia. 317. Incendium Æthiæ, ingens
pestis secuta. 333. 337. in Italia. 446. in Mac-
donia. 446. 455. & sequentibus partim Romæ,
partim in Tuscia & vicinis locis. 634. Androgy-
nus natus Romæ pestis prænuncians. 732. sub
Augusto Romæ; quarum accidentia, damna, cau-
sæ si describenda forent, consilium noui operis su-
scipere oporteret. Quare qui maiorem de his in-
structionem desiderat, is adeat Liuium, Thucidi-
dem, Halicarnas: Oros. aliosque vicinorum tem-
porum Scriptores.

Habes Lector paucis descriptas eas pestes,
quæ ab initio Olympiadum siue conditæ Urbis ad
Imperium Augusti in Orbe coactigerunt: nunc
ad Historiam Ecclesiasticam procedamus; ex
qua, quanta hæc dira lues damna Mun-
do intulerit, facile co-
gnosces.

Anni

Anni à Christo nato.

V. B. Cléto Papa. Tito Vespasiano

Anno Christi.

Imperatore; peste infestante Vr-

80

bem quotidie decem millia cadue-

ra efferebantur. Eusebius. Ann. 92.

92

Peltis Ephesi à Dæmone subfor-

ma piscatoris disseminata; quem

cum Apollonius lapidari iussisset, pestis cessasse dici-

tur. *Herostatus in Vita Apollonij.*

Sub Aniceto Pontifice, & M. Aurelio, & Lucio

170

Vero Imperatore; lues magna, inquit Eusebius, Pro-

uincias occupauit, Romam magna ex parte vexauit,

tempore expeditionis Marcomannicæ à M. Aurelio

susceptæ. Exorta dicitur in Babylonia primùm, vbi

de templo Apollinis ex arcula aurea, in quam mili-

tes forte inciderant, spiritus pestilens euadens, inde

Parthos, Orbemque compleuit à Lucio Imperatore

in eas omnes Prouincias delata, per quas redijt, Ro-

mam vsque. Galenus eandem appellat maximam ac

similem Atheniensi, quam descripsit Thueydides,

quando & ipse Galenus Romæ agens, eius vitandæ

causa in patriam redijt; adeo enim scèiuit, vt cum

depasta esset innumeram Romanorum multitudi-

nem, ad bellum Marcomannicum oportuerit ser-

uos, & gladiatores, & latrones, aliosque præter

vsum armare. Diuinitus ob Christianorum sangui-

nem à Tyrannis effusum immissa traditur; quâ ta-

men

men tantum abest, ut Gentiles mouerentur, ut potius sauius crudeliusque in Christianos, utpote quos omnium malorum causas esse dicerent, insurrexerint. Quam ob causam, illatam Christianis calumniam Tertullianus, Arnobius, Cyprianus, Orosius, Augustinus eluendam susceperunt.

189

Sub Eleutherio Pontifice, & Commodo Imperatore, postquam fulmen in Capitolium incidisset, & ingenti incendio Bibliothecam, & vicinas aedes concremasset, magnam pestilentiam subsecutam esse, eaque tum vniuersam Italiam, tum maxime Romam fuisse afflictatam, adeo ut duo millia mortuorum corpora quotidie efficerentur. *Dionysius Halic.*

255

Sub Cornelio Papa, & Gallo & Volusiano Imperatoribus, inualuit immanis illa lues, quae vniuersum ferè confecit Orbem, omnium tam sacrorum, quam prophanorum Scriptorum libris celeberrima: exortam primùm ferunt in Aethiopia, ac in vniuersum Orbem progressam vix intra decennium quiesuisse tradunt, nullamque, teste Orosio, ferè Prouinciam Romanam, nullam Civitatem, nullam domum fuisse, quae non illa correpta atque vastata fuerit. Sanctus Gregorius Nyssenus in Vita Gregorij Thaumaturgi, eam in Neocaesarenses per Daemonem introductam dicit: cum enim Theatricis ludis intenti, locum capiendis hominibus dolerent non sufficere, Iouem ipsum inclamare ausi sunt, his verbis: *Iuppiter fac nobis locum; unde confestim plausibus*

sibus & ludis in luctus & calamitates conuersis, mor-
bus ignis instar ita illos depastus est, vt superstites se-
peliendis mortuis non sufficerent, cognita tandem
magno suo bono, vindice Dei dexterâ, dum ad San-
ctum Gregorium Thaumaturgum accurrunt, eius
precibus liberati vnâ omnes Christo nomen dede-
runt. Hæc eadem pestis dum in Africa grassaretur,
occassonem dedit S. Cypriano Librum illum infi-
gnem de mortalitate ad tantæ calamitatis solatium
conscribendi.

Sub Dionysio Papa, & Gallieno Imperatore, Ro-
manus Orbis peste, fame, bello, terræmotibus,
aliisque cladibus dirissimè vexatus fuit, teste Pollione
& Trebellio. Alexandriam pariter hoc anno cum
dirissima lue conflictatam Eusebius testatur, quæ ob
fusi sanguinis Christianorum immanitatem imminis-
sa diuinitus creditur. In ea mirificè Christianorum
in Gentiles malo infectos indefessa charitatis officia
eluxerunt. Vide Dionysium Alexandrinum. Secu-
tæ sunt annis 312. 377. 446. aliæ pestes diuersis
prouincijs dominatæ.

Sub Leone Papa, & Marciano Imperatore tanta
imbrium paucitas in Asia Minori fuit, vt homines,
ob sterilitatem inductam, rerum necessariorum pe-
nuriâ coacti putrida quæuis ad victum assumerent,
quam humorum ex deprauato victu intemperies, &
hanc pestis atrocissima consecuta magnam stragem
edidit; siquidem homines intumescuntibus corpo-
ribus mox oculis lue infestatis, cæcitatem incurre-
bant;

H h

bant;

bant; tussi verò accedente, tertiâ die peribant. Palæstinam quoque eadem lues peruagata fuit, & Bo-reales oras teste Euagrio, potissimum Fabianas, (quæ est Vienna Austriæ) afflixit, à qua precibus S. Severini liberatæ dicuntur.

484

Sub Felice Papa, & Zenone Imperatore post famen incredibilem, secuta est pestis sæuissima, quæ in vltionem offensæ diuinitatis totam Africam vnâ depopulatione vastauit; qua & infectus, confectusque crudelissimus Tyrannus Hunericus phthiriasi pestiferâ periit. Diuinitus immissa traditur ob Wandalorum, Arrianorumque in Catholicos sæuissimam persecutionem, ita Gregor. Turon. Annis 496. 520. alia in diuersis locis exorta est.

544

Sub Vigilio Papa, & Iustiniano Imperatore, lues ingens in Oriente grassari cœpit, ab Aegyptijs Pelusiotis progressa: creditur immissa per Cacodæmones humanâ specie hominibus apparentes, percutientesque, cuius multos & mirandos effectus describit Procopius. Euagrius, ait, illam 52. annos durasse, & postquam totum terrarum Orbem peruagata esset, multas Ciuitates habitatoribus penitus orbatas reliquisse; Constantinopolim verò precibus Deiparæ ab eâ lue liberatam esse; & in præstiti beneficii memoriam, festum Purificationis Beatæ Virginis institutum fuisse. Gelasium verò illud idem festum in locum Lupercalium suffecisse, supracitati Auctores narrant.

565

Sub Ioanne III. & Iustiniano Imperatore vehemens

mens & formidabilis illa pestis, quam Inguinariam vocant; inualuit: quæ primò in Liguria exorta, vniuersam vastauit Italiam, peruasitque Galliam & Germaniam, cæterasque Boreæ subiectas regiones; quam, antequam locum aliquem occuparet, præcedere solebant signacula quædam sparsa per domus, ostia, vasa, vestimenta, quæ tantò reddebantur illustriora, quantò quis maiori conatu illa extergeret; cuius mirabiles effectus descripsit Paulus Diaconus in gestis Longobardorum; eiusdem meminit S. Gregorius Papa, miraque narrat de puero rustico, qui ea lue percussus; & in Cælum raptus donum accepit linguarum; qui tandem occulto Dei iudicio in furorem versus, postquam manus, brachia lacertosque dentibus laniasset, decellit. Gregor. Turon. recruduit anno 583. dicta pestis.

Sub Pelagio II. Tiberio II. ingens pestis Romam inuasit; qua & Pelagius consumptus fuit, Cometa præiit.

Sub Gregorio Magno, post immensam Tyberis inundationem, & congestam putrefactorum serpentum in littora multitudinem 15. Ianuarij, teste Gregor. Turon. lues inguinaria Romam inuasit, immissa ex ira diuinâ: Nam S. Gregorio teste, visæ sunt sagittæ cælitus delabi in homines, ijque mox peste improvisâ percuti, quæ eadem primò S. Pelagium Papam confecit, cui cum Gregorius Magnus succedisset, pestisque modus non esset, Sanctus Pontifex mox procellionem siue Litanias Septiformes instituit, in-

H h 2

qua

qua Deipara Sanctæ Mariæ Maioris imago à S. Luca depicta, ad Sancti Petri Basilicam delata est, & simul ac illa Pontem ad Molem Adriani pertigit, in signum reconciliati Numinis Sanctus Gregorius Angelum supra ipsam Molem nudatum gladium in vaginam recondere vidit, eoque Symbolo morbum cessasse, intellexit, quemadmodum eidem per sagittas cælitus fuerat præsignificatum, tanta autem fuit atrocitas pestis, vt vel in ipsa processione multa millia hominum solâ sternutatione caderent exanimis, vnde postea mos inoleuit, vt sternutanti salutem præcarentur. Attriuit & hæc pestis Hispaniam, Galliam, Germaniam, ita *Gregor. Turon.* Inualuit denuò anno 640. Constantinopoli alia haud absimilis pestilentia.

680

Sub Agathone Papa, & Constantino Pogonato, ingens lues per tres continuos menses Urbem, ceterasque Italiæ Vrbes vastauit, Paulo Diacono teste; fertur multis Romæ sub aspectabili forma apparuisse bonus & malus Angelus, qui noctu per Ciuitatem obirent, & quot ictibus ex iussu boni Angeli malus venabulo ostium domus alicuius percuteret, tot de eadem domo die sequenti homines morerentur. Fertur, reuelationem cuidam factam, pestem non prius cessaturam, quàm in Basilica Sancti Petri ad Vincula poneretur Altare Sancti Sebastiani Martyris, eoque præstito pestem mox cessasse. *Paulus Diac.* atque hinc cultus Sancti Sebastiani tempore pestis; Altare verò in hunc vsque diem integrum, vnà cum imagi-
ne

ne dicti Sancti Musio opere expressa, in memorata
Ecclesia, prope Ianuam cernitur. Recruduit pestis
anno 760. in toto Mundo.

Sub Zacharia Papa, & Impio Constantino Co-
pronimo Imperatore, post ingentem aeris caliginem
secutus terræ motus formidabilis per totam Palæsti-
nam & Syriam; hunc pestis excepit ingens, quam
buboniam dicunt, in Calabria & Sicilia primum
exortam; quæ Constantinopolim adorta, ita eam per
tres annos depalta est, ut planè desertam reddiderit;
repletis cadauerum acervis omnibus monumentis,
lacubus, vineis, hortis, ut vix locus sepeliendis mor-
tuis superesset; accessit & hoc, mirum dictu, quod
in lue correptorum vestimentis maculae insensibili
manu impressæ cernerentur, quibuscum protinus
vitam finirent; nec defuere spectra & phantasmata,
quibus lue tacti miserandum in modum vexabantur;
ut apertè cerneretur, has à Deo clades immissas esse.
Nihil tamen hisce motus impius Constantinus, iam
in reprobum sensum datus. Ita Theophanes & Theo-
dorus Studita in Oratione de S. Platone. Iterum pe-
stis saevijt 811. in toto Mundo 829. in tota Græcia,
Thracia, Bulgaria.

Sub Benedicto III. Papa, & Michaële III. Ty-
berim in immensum excrecentem Urbem vehe-
menter affixisse Anastasius tradit; secuta est pestilen-
tia, quæ quod fluxione guttur obstrueret, pestis fau-
cium dicta est; cuius & meminit Ioannes Diaconus.
Anno dein 877. in tota Asia. 892. 898. 910. Con-

stanti-

stantinopoli. 937. 940. in Germania. 946. in Francia. 986. in Hispania, Francia, Germania. 986. in Italia. 989. Venetijs aliâ insignes strages ediderunt.

1006

Sub Ioanne XIX. Pâpa, Basilio & Constantini Imperatoribus, ex fame validâ Germaniam exhauriente pestis erupit, quæ adeo Orbem terrarum concussit, ut sepelientium cædiorum adhuc spiritum trahentes obruerentur cum mortuis; ac tunc maxime enituit Sancti Odilonis Cluniacensis Abbatis charitas, quem vasis sacris, omnique suppellectile aurea & argentea diuenditâ, afflictis & acerbissima peste pressis subuenisse, tradit Petrus Diaconus. Postea iterum incruduit in Italia anno 1012. deuastauitque 1042. Constantinopolim; 1054. Germaniam 1057. Macedoniam 1084. Europam & Asiam.

1167

Sub Alexandro III. & Friderico Barbarossa Imperatore. In exercitum Friderici ingens pestis cœlitus immissa fuit; quâ Episcopi, Archiepiscopi, Comites, Marchiones, Duces, alijque nobiles atque ignobiles infinito numero subitanâ morte perierunt; causam allegant sacrilegia & horrenda scelera ab exercitu, tum Vrbi, tum Ecclesijs, sacrisque locis illata. Anno 1201. præuijs terræ-motibus Græciam; in Syria exercitum Balduini confecit. *Blondus, Naucle-*

1217

Sub Honorio III. & Friderico II. Exercitus Damiatam obsidens peste extinctus fuit. Et anno 1225. Franciam inuasit.

Sub

Sub Innocentio IV. & Friderico II. Exercitus Gallorum in Cyprio, dum in Syriam tenderet, extinctus est; & alius in Aegypto Christianorum exercitus, Italia & Burgundia peste vexata. 1247

Clemente IV. Pontifice Sanctus Ludouicus Rex Franciæ in Africam profectus vnà cum maritima classe pestilentia confectus est; deinde Sicilia præuijs terræ-motibus parem pestis sæuitiem experta est. 1269

Sedente Honorio III. & Rodulpho I. Imperante Italiam pestis inuasit; deinde Flandriam. 1285

Clemente V. Pontifice, Alberto Imperatore, in Anglia sæua pestis ex sulphureis exhalationibus emerfit, quæ deinde 1307. totum orbem infecit. 1302

Sub Ioanne XXII. Ludouico Bavar. pestis transijt Vniuersam Europam. Villanius. Anno 1333. Florentia & Hetruria penè exhausta, vnà cum Germania. 1317

Clemente VI. Pontifice, & Carolo IV. Imperatore, truculentissima omnium per totum terrarum Orbem sæuijt pestilentia, vix tertiâ Mortalium parte superstita. Quæ adeo vbique locorum inualuit, vt vnâ Deus ruinâ populos prostraturus, vti olim in Cataclysmo, videretur; nata illa primò dicitur, Ioanne Villanio teste, in Asia superiore & Regno Cathay anno 1346. ex teterissimo odore cuiusdam ignei corporis, quod siue è Cælo labens, siue è terrâ erumpens horribili ac terrificâ mole adeo se per circuitum extendit, vt quindecim serè dierum itinere cun-

cuncta obuia consumplerit; animalia, domos, arbo-
res, lapides, &c. ac inde enata turpissima quædam
bestiola pedibus & caudis refertæ, nec non & vermes &
anguiculi immensâ multitudine ex aere in terram de-
ciderint, quorum corruptio & sctor totam infecerit
regionem. Hinc pestilentia nata proxima loca inua-
sit, deinde remotiores Vrbes & prouincias; atque
adeo vniuersam Asiam depopulata est: post in Ægy-
ptum, Africam, Græciam & Italiam penetrauit;
hinc in Galliam, Hispaniam, Angliam commigra-
uit; tandem Germaniam, Poloniam; omnesque Bo-
reæ subiectas Prouincias cum innumerabili hominum
ruina oppressit. In sola Florentina Vrbe hac peste
60000. vti Ioannes Villanius, vel vt Sanctus Anto-
ninus memorat, 100000. hominum extincta fuisse;
& tamen vindice Dei dextrâ, tanta lues ob scelerum
enormitatem inflicta fuerit, homines tamen post tan-
tas calamitates, dum optimas hereditates auidius adi-
rent in peiores secleratioreſque quàm vnquam de-
generarunt. Præcesserant hanc multa in Asia prodigi-
a; voragines prodigiosa pestiferum ventum ex-
spirantes, & alia huiusmodi. *Ioannes Villanius.*

Sub Innocentio VI. & Carolo IV. In Hetruria,
& Foro Iulio inualuit pestis, præuijs terræ motibus,
& igneis impressionibus; & deinde 1359. in Italia,
& toto quasi Orbe, ingenti strage hominum: *Blondus*
lib. 10.

Innocentio VI. Pontifice, & Carolo IV. Impe-
ratore, præuio Cometa pestis recruduit toto Orbe
se-

fruiens tanta atrocitate, vt Deus, dum tot calamitatibus immistis exerciti homines, irâ Dei non moderentur; vnâ omnes denuò extinguere voluisse videretur; de qua vide Petrarcham *rer. ciu. lib. 3. cap. 1.* ex qua peste Auenione nouem Cardinales, & 70. alios Prælatos cum populo innumerabili occubuisse tradit *Ioannes Villanius*.

Sub Urbano V. Carolo IV. præuijs locustis Italia denuò peste infestata fuit, potissimum, Mediolanum, Venetia, Genua, & deinde tota Italia sequentibus annis. *Blondus*. 1369

Sedente Bonifacio IX. Wenceslao Imperatore, peste laboratum est in tota Italia, præuijs terræ-motibus, & Cometa Genuensis pestilentie indice. *Blondus* anno 1418. alia pestis exarsit in Italia sub Martino V. Papa. *Nauclero teste*. Successit 1421. pestis Neapoli. *Nauchl.* 1445. 1397

Sub Eugenio IV. pestis vniuersalis per Europam, præuijs terræ-motibus ex apertura Montis Salò, & prænuncio Cometæ. *Nauchl.*

Sub Bonifacio IX. & Wenceslao Imperatore, vniuersalis iterum pestis afflixit Mundum, & potissimum Romam anno Iubilæi, quæ magnam hominum eò religionis causa confluentium partem absorpsit. 1400

Sub Eugenio IV. Pontifice, & Alberto II. pestis Basilzæ inuasit eo ipso tempore, quo Concilium ibidem celebrabatur, quæ complures tum ex Patribus, tum ex alijs magni nominis viris Concilio affli-

I i

stenti-

stentibus extinxit; ex quibus Aeneas Syluius, postea Pius huius nominis II. Pontifex, correptus, diuini tamen Numinis prouidentia conseruatus, egregie eius atrocitatem postea Libro descriptam posteritati reliquit.

1448

Sub Nicolao V. & Friderico III. Imperatore, Italia noua pestifera contagionis lue infecta est, quæ biennium durauit, paucis è multis superstitionibus; precesserat hanc terræ-motus, & Solis Ecclipsis 29. Augusti tantarum calamitatum, vti Chronologi referunt, indices: prædicta quoque fuit per minas secuturæ pestis ea calamitas à Roberto Ordinis S. Francisci Concionatore.

1460

Sub Pio II. & Friderico III. Imperatore. Hoc anno post festa Christi Natalitia pestis in Germania inualuit prorsus insolita, quâ maximè viri robustissimi extinguebantur, pauca mulieres, pueri rarissimi. Ea tamen breui desijt fœuire, piorum hominum supplicatione per ieiunia & voluntariæ afflictionis opera placato Deo.

1489

Sedente Innocentio VIII. Friderico III. Imperatore Anglia peste crudelissima vexata fuit. *Naucleus*.

1522

Sub Hadriano VI. & Carolo V. Roma peste atrocissima laborauit, quam nonnulli impio Tauri magico carmine mansuefacti sacrificio cessasse referunt, veriùs continuatis ab Optimo Pontifice institutis processionibus dextra iustitiæ diuinæ flexa tandem cessauit. Genuam dein inuasit & alias Italiæ Vrbes. Sub

Sub Paulo III. Carolo V. Constantinopoli gra- 1541
uissima debacchata est pestis.

Sub Gregorio XIII. Maximiliano Imperatore, 1570
pestis truculenta totam inuasit Italiam, ex Tridenti-
na Vrbe primum Veronam illata, hinc Venetias ad
10000. hominum ibi sustulisse fertur; inde reliquas
Vrbes peruagata Mediolanum irrepsit, vbi cum pri-
mis enituit Sancti Caroli Borromæi in tam miseran-
do rerum statu quouis modo subleuando pietas &
misericordia, qui ne relicto quidem sibi lectulo, vt
infectis succurreret, nudâ impofterum tabulâ decum-
bebat.

Sub Gregorio XIV. Rodulpho II. Ex fame Ro- 1591
mæ pestis exorta ad 60000. hominum extinxit. Vi-
de hoc anno *Spondanum*.

Sedente Urbano VIII. & Ferdinando II. Impe- 1630
ratore, Italia & Francia ingenti peste laborauit, præ-
sertim Lugduni & Mediolani; putatur veneficio com-
parata.

Alexandro VII. Pontifice, & Ferdinando III. 1656
Imperatore, Neapoli pestis illa omnibus seculis me-
moranda contigit, quâ ad trecenta millia hominum
spacio quinque mensium extincta referuntur, & to-
tum Regnum Neapolitanum vsque ad vltimum exi-
tium laborauit. Romam etiam irrepsit, sed Ponti-
ficis Sanctitatem & pietatem quasi reuerita mitius
egit; Genuam tandem adorta tantam hominum stra-
gem edidit, quantam posteri peculiaribus libris de-
scriptam mirabuntur.

INDEX

I i 2

Habes

Habes hic Lector coronidis loco ; præcipuos pe-
stium per Orbem terrarum euentus Chronologicâ
methodo descriptos ; in qua tamen pleraque , quæ in
Opere ipso , de particulari quarundam pestium na-
tura ab Historicis singulari studio obseruata sunt ,
consultò , nè bis ea repetijssè videremur , omisimus.

Vale Lector , Deumque ama & time , qui
cum iustus sit , nullius iniqui-
tati parcit .

INDEX

INDEX

Rerum notabilium.

A

- A**EGYPTIOS non-
nulli morbi solos in-
festant. fol. 138
Aër quomodo inquinetur. 14
Aëris diuersa ratio in di-
uersis locis. 15
Allium pesti resistit. 186
Amuletum supersticiosum. 194
Amuleta supersticiosa vi-
tanda. 193
Analogia pestem inter &
busem. 200
Anguim mira natura. 179
Animalia quam pestis
capacia sunt. 147
Animalia quomodo inficiun-
tur. 148
Animalia subterranea lati-
bulis relictis planitiebus
se committunt. 103
Animalium generatio ex
brutorum cadaveribus. 47
Animalium generatio ex
serpibus. 48
Antidota simplicia pestis. 192
Antidoti buseonis applicatio
eiusque preparatio. 204
Antidoti buseonis alia prepa-
ratio. 204
Antidotum appropriatum
contra pestem non omni-
bus notum est. 168
Antidotum specificum con-
tra pestem buseo est. 199
Antidotum pesti appropria-
tum quoniam sit. 193
Antipathia pestis curandae
fundamentum. 202
Antra lethifera halitu vici-
num

nam aërem inficiunt	16	uendis studium	169
Apostemata pestifera quomodo curanda.	188	Aues pestis capaces.	Hi-
Aquarum infectio.	88	storia.	149
Araneorum mnsicarumque examina.	88	B	
Archæus spirituum Vitalium opifex.	111	B Alena in littus eiecta & putrefacta, pestis causa.	11
Arsenicale amuletum perniciosum.	198	Boues non ritè sepulti in Gallia pestis causa.	11
Artis Magicæ abominatio.	67	Bufo maculatus est & vermes generat.	201
Astralis influxus quomodo & quibus mediantibus inficiat.	85	Bufonis descriptio.	199
Astra omnia specie distinguuntur.	77	Bufonis substantia quam actione pestem cures.	202
Astra omnia ex quatuor elementis constituta.	77	Bufo terrorem incutit.	202
Astrorum motus circa proprium axem quid conferat.	80	C	
Astrologorum ignorantia.	74	C Adauera ad littus maris eiecta pestis causa.	11
Astrorum influxus.	78	Cadavera in pralio occisorum hominum pestis subinde causa.	10
Atmosphære Astrorum & Telluris.	29	Calor naturalis venenum producere non potest.	125
Auctoris in Medicis euol-		Ca-	

Canes an peste corripiantur .	150	Cur .	134
Canis rabidus cur veneni antidotum ?	203	Causatum aliquid pestis latet in homine .	10
Cannabis & linum aquis maceratum pestis causa .	13	Cauteriorum Utilitas .	184
Cantbaridum vsus multum prodest .	184	Chirurgope quomodo externa pestis curanda .	187
Carbones ex noxijs arboribus venenosos vapores continent .	124	Cibi omnes alicui subinde putredini obnoxij fiunt .	56
Cardiaca subinde prosunt subinde nocent .	191	Cicuta inconsulto sumpta , Symptomatumque exoticorum grauitas .	121
Carnes & pisces , frumentum ad putredinem vergentia noxia .	124	Comete an aliquid efficiant in inferioribus .	93
Caro rancida vermibus plena .	42	Cometarum genesis .	94
Catastrophe horrenda pestis tempore .	3	Comete color .	98
Catena causarum .	82	Cometes Hierosolymæ ante exitum eius visus .	84
Causa pestis ex putrefactione .	10	Cometes nubes est à Sole evaporata .	97
Causis pestium quanam arte inuestigare possimus .	177	Ex Comete figura & colore quam vulgus prognosticat .	95
Cause remotæ pestis Mars & Saturnus .	80	Cometes nihil vi sua producit , sed signum solum est corporis , unde profluxit , male constituti .	96
Causa saltus pestis assignatur .		Comparatio ex veneno canis rabidi .	112
		Com-	

Comprehensio eorum qui pe- 69
 stem seminant. 69
 Contagio quid sit? 19
 Contagio pestifera quatenus
 bias, pedes & os inuade- 60
 bat. 60
 Contagium triplici modo
 acquiri potest. 140
 Corpuscula quomodo diffun-
 dantur. 30
 Corpuscula istiusmodi quid
 sint? 30 ibid.
 Corpuscula quomodo propa-
 gentur. 50
 Corruptio optimi pessima. 120
 Craor tartareus quid? 111
 Cura pestis ordinaria. 190
 Cur homines literati facile
 corripiantur. 132
 Cur multi peste non corri-
 piantur, in medio tamen
 pestiferorum instituti. 130
 Cur subinde tantum boues,
 nonnunquam equi, aut
 pecudes peste inuadun-
 tur. 23

Cynipium origo. 46

D
 Demones sub forma
 corporea pestis semi-
 natores. 71

Deus non sine causa, sed
 summo fine plantis sum-
 mas virtutes indidit. 167

Deus videtur naturam ad
 Mundum castigandum. 9

E
 Eclipsis iuncta terra in-
 tui. 92

Eclipsis quid conferat ad
 pestem. 89

Effluvia corpusculorum
 minimorum pestis semina-
 ria. 29

Effluvia odorifera. 31

Effluvia pestifera ex cada-
 veribus peste ceterorum
 emissa, contagij causa. 37

Effluuium est animata fe-
 tura

tura verminum. 51
Endimion quid sit. 6
Epidimion quid sit. 6
Experientia à maculis So-
lis. 90
Experimenta varia infecti
aëris. 104
F *Ascinnatio mulieris.*
 152
Felis, canes, galline pesti-
fere! facturae propagata-
res. 144
Felis halitus noxius. 123
Felis ex canis rabidi vene-
nium. 123
Fermentum mumiale
quid. 111
Flagella tria Dei, quibus
peccata hominum punit.
 2
Fætoris grauitas 31
Fætura pestis quomodo exa-
nimetur. 55
Fru mentum degenerans quid
mali adferat. 26
Fungorum vsus perniciosus.
 122

Funis infectus post annos
 25. *pestera resuscitat.*
 64

G *As fracidum quid?*
 111
Genesis Veneni ex halitibus
animalium Venenatorum.
 122

H *Alitus pestifer quid?*
 50
Histo ie de propagatione
pestis. 145. 154. 155
Historia de busone. 203
Historia pestis. 174
Historia de aperto sepul-
cra. 54
Historia memorabilis de
busone. 201
Historia mirabilis. 123
Historia alia de intoxicati-
lebetibus. 123
Homines diuerse conditio-
nis cur à peste inuadan-
tur. 128

Kk Ima-

Imaginativa facultatis
 Vis. 110
 Imaginatio quomodo dispo-
 nat ad pestem. 116
 Imaginativa facultas non
 est effeatrix pestis. 116
 Imago de peste concepta in
 cadauere persenerare ab-
 surdum est. 113
 Infectis iam peste pbleboto-
 mia noxia. 183
 Inferiora quomodo catena-
 tim per astrum spiri-
 tum paulatim inficiantur.
 100
 Influxus malignus pro va-
 ria constitutione rerum
 varios effectus producit.
 82
 Insectorum noxiorum gene-
 sis. 85
 Infecta, quenam generen-
 tur ex perniciosorum
 astrorum influxu? 86
 Insectum sub draconis fi-
 gura alatum Bononie
 natum. 87
 Iuniperi extractum pesti

contrarium. 186
 Iuppiter cur inter Satur-
 num et Martem me-
 dius. 79

Kia sue pica mulie-
 rum gravidarum
 quid? 113

L
 Ac, caseus, acetum
 vermibus plena. 43
 Ligno carie exesa plena
 vermibus. 45
 Loca distantia quomodo pe-
 stem contrahant. 153
 Locustae in littore Africae
 putrescente pestis inaudi-
 te causa. 12
 Locustarum exercitus. 87
 Lolij effectus in corpore hu-
 mano. 26

Ma-

M

- M** Acularum in Sole
multitudo, laboran-
tis Solis indicia. 90
- Male in canna, dicta con-
tagio Neapolitana. 60
- Mars & Saturnus malefici
pestis seminatores. 78
- Mars & Saturnus malo-
rum Architecli, inde
exotica rerum progenies.
93
- Mars & Saturnus quomo-
do influant in inferiora. 79
- Mars & Saturnus cause
remote pestis. 80
- Mars & Saturnus quomo-
do influxibus suis terram
imbuant. 81
- Mediol mensis pestis artifi-
cialis. 68
- Membrum nullum sine plan-
ta ei analoga. 167
- Mercurius an pesti profl-
gande aptum remedium?
197
- Mercurij effectus. 198
- Muscula quid? 111

Mitridates Veneno assue-
tus intoxicari non po-
tuit. 131

Modus quo pestis foris pro-
pagatur. 142

Morbi triplex genus. 5

Morborum exoticorum se-
mina intra nos gerimus.
58

Morborum epidemicorum
diuersitas ex differenti-
Celi situ. 172

Musca pestis seminatores.
145

Muscula quomodo a busone
trahatur. 206

N

N Atura cur tam exi-
tialia sidera Mar-
tem & Saturnum con-
stituerit. 80

Natura in perpetua contra-
riorum lucta versatur.
196

Natura omnibus morbis
medium constituit. 197

Nihil ab infestisue pestifera
immune. 146

Kk 2

Nu-

Nutrimur illis tantum,
que aliquando vitam
habuerunt. 25

O **B**ieclio contra Anti-
dotum bufonium. 206

Odores in longè distitis locis
sentiuntur per ventos
delati. 157

Olle aeneae caustica vi po-
lent. 124

Opinio Helmontij de imagi-
natione. 110

Opinio Helmontij non sub-
sistit varijs ex capitibus. 113

Opiniones variae de remedio
pestis. 165

Oscitantibus cur salutem
preceamur. 73

P **A**fferes exanimantur
ex infecto aëre. 88

Perturbationes animi mul-
tum ad malignas quali-

rates conserunt. 124

Pestis definitio. 6

Pestis cur maxime conta-
giosa. 7

Pestis duplex divina et na-
turalis. 8

Pestis Aegyptiaca Moysis et
Dauidis tempore. 9

Pestem in sola imaginatione
consistere non potest
concupi. 113

Pestes nonnullae etiam si à
Deo immisae, naturalibus
tamen causis non cau-
rent. 4

Pestis artificialis Magister
diabolus est. 66

Pestis cur in maritimis Vr-
bibus plerumque domine-
tur. 12

Pestis in Aegypto causa. 12

Pestis antidotum non datur
non prius cognita natu-
ra et essentia pestis. 170

Pestis Atheniensis à Thucy-
dide descriptae proprie-
tas. 107

Pestis ex esu fructuum. 53

Pe-

Pestifera futura quomodo
 daret. 51
Pestis animalium unde? 23
Pestifero habitu quenam in-
 ficiantur? 33
Pestis alia causa. 13
Pestis cur subinde derepen-
 te oriatur? 55
Pestis ex terrae motu & pi-
 scium mortuorum pu-
 trefactione. 11
Pestis in quibus potissimum
 corporis partibus bubo-
 nes causet? 33
Pestis in Aegypto narcotica
 vi pollens & causa eius. 78
Pestis stupefactiva. 61
Pestis resoluens corpus in
 vermes. 61
Pestis diuersa est ratione di-
 uersitatis temperamento-
 rum. 61
Pestis ex animalium mor-
 bosorum constitutione. 11
Pestis Sytorum. 63
Pestis Siciliae ex mercibus
 Africanis. 63

Pestis Americae cur alieni-
 genis innoxia. 35
Pestis maxime inclinat in
 temperamentum sibi si-
 mile, dissimile fugit. 36
Pestis duplex interna &
 externa. 86
Pestis etiam bezoartica in
 sui naturam mutat. 193
Pestem non in sola phanta-
 sia esse, innumera Sym-
 ptomata satis docent. 4
Pestis quomodo per imagi-
 nationem & terrorem
 concomitantem contra-
 hatur. 5
Pestis semina semper praece-
 dere debent ut ea contra-
 hatur. 5
Pestis in exercitu C. Marij
 Marsiliam obsidentis. 24
Pestis Heluetiorum solos
 inliguas infectans. 36
Pestis quomodo propagetur?
Pestis specifica qualitate in-
 ficit corpora. 21

Kk 3 Pe.

Pestis contactu rerum ac-
 quiratur. 141
 Pestis contrahitur per liti-
 ras infectas, per merces
 aliunde aduectas, per
 Medicos & Chirurgos. 154
 Pestis ratio ab Helmontio
 assignata in quo consistat. 112
 Pestis ex fructuum come-
 stione. 157
 Pestis sacura quanta tempo-
 re durare possit. 158
 Pestis quibus de causis esset. 159
 Pestis ad quantum spacium
 insicere possit. 159
 Pestis effluuium facilius su-
 periora quam inferiora
 loca inficit. 160
 Pestis mira proprietates 128
 Pestis Solis indigenis lechi-
 fera. 129
 Pestes notabiles. 129
 Pestis in solos infideles. 129
 Pestis quomodo contraba-
 tur. 32
 Pestis miraculosa. 138

Pestis resolutio sanguinis. 179
 Pestis visu contrahi potest. 153
 Pestis quomodo per aures
 contrahi possit. 153
 Pestis futura tollitur ex re-
 bus libera aëri expositis. 161
 Pestis utrum visu & auditu
 acquiratur. 152
 Pestis puerorum tantum &
 feminarum grauidarum. 62
 Pestis summa virulentia
 nemini parcat. 131
 Pestis mira qualitas. 133
 Pestis saltus de domo remo-
 ta in domum. 134
 Pestis tempore cur nonnul-
 li apoplexia concidant. 32
 Pestis eandem originem ha-
 bet cum venenatis plan-
 tis & reptilibus. 177
 Pestis Francie per Hebræos
 inducta. 70
 Pestis artificialis quomodo
 ea præstet, quæ natura-
 lis. 70

Pe-

Pestis artificialis tempore

Theophrasti. 71

Pestis certa species. 174

Pestis mira proprietates. 174

Pestis prima fundamenta.

175

Pestis ab Appollonio Thya-

nao curata. 72

Pestis tempore Theatrici lu-

sus excitata à Demone.

72

Pestis tempore Agathonis

Pape. 72

Petri Ioannis Fabri de buso-

ne sententia eiusque præ-

paratio. 208

Pharma euerie Romane

Vibem inficiunt. 67

Phlebotomus infectus pestem

conciliat. 155

Planta degeneras. 89

Planta nulla est, ex cuius

putredine non differentis

speciei insectum nasci-

tur. 44

Pluvie portentosa. 96

Plantarum morbosa consti-

tutio. 101

Præservatiua duplicia con-

tra pestem. 169

Processio inflicta mitigat

rigorem diuinæ iustitiæ.

68

Prodigia in Vrbe visæ.

84

Prophylactica contra pestem.

185

Prophylactica ex Terrestri-

bus. Ex Aromaticis.

193

Prophylactica quibus con-

ducant. 189

Prophylactica publica &

privata. 199

Protestatio Aathoris. 75

Pulsus terreia vermiculis

animatus. 52

Putredinis propagatio. 58

Putredo causa omnium mor-

borum exoticorum.

57

Putredinis Vis exotica &

essentia eius. 22

Putredo peregrina plantis

infita pestis causa. 27

Putredo in vermiculos ani-

mata. 37

Putredinis omnia virgentia

obnoxia sunt. 38

41

Pu-

Putrefactio in quo consistat.

19

Putrida omnia plena ver-

minibus.

119

Putridum in plantis vene-

nosum quid continet.

119

Q

Uenam pestifera se-

ctura capacia sint.

143

Quenam cum imaginatio-

ne ad pestem contraben-

dam concurrere debeant.

17

Quenam conferant ad ve-

neni generationem.

119

Que pestem præcesserint

tempore Pelagij II.

87

Quarantene cur instituta.

160

R

atio differentium

effectuum pestis.

63

Remedia Cathartica.

184

Risus Sardonicus.

176

S

Aluia et feniculum

cur noxia subinde.

120

Salaia plena araneolis.

44

Sanguinis emissio.

183

Sapientia conditoris in

minutissimis rebus.

45

Scientia Diaboli circa res

naturales.

66

Scopus Authoris.

3

Scordium pesti contrarium.

185

Scorpiones et cimices in

cerebro humano nati.

57

Scorpius cur veneni anti-

dotum sit.

203

Serpentes putrefacti pleni

vermibus.

43

Serpentes putrefacti pestis

causa.

12

Sidera que potissimum pe-

stem causent.

22

Simplicium utilitas inno-

xia.

191

Simplicia pestis Antidota.

192

Signa

*Signa pestis iam contractæ
in principio ignota sunt.*

106

Signa pestis certa.

106

Signa venturæ pestis.

83

Signorum tres classes.

83

*Signa peste infecti aëris quo-
modo deprehendas.*

104

Solani pernicioſa qualitas.

122

*Solis fuliginosa eluuiæ
quomodo aërem inficiat.*

91

*Solis obscuritas tempore
Constantini Magni.*

91

*Solis languor & palliditas
tempore Iustiniani Imper-
ratoris pestis prodromus.*

92

*Sol quomodo inferiora infi-
cere possit.*

98

*Solutiones casuum quorun-
dam pestis.*

129

*Spiritus vitrioli pesti con-
trarius.*

185

Sporadicum quid sit.

6

*Sterilitas quomodo nasca-
tur.*

26

Sudor Anglicus.

61

Sudoris Anglici causa.

178

*Sympathia & antipathia
rerum.*

196

*Symptomata ex quibus cau-
sis nascantur.*

34

Symptomata alia pestis.

35

*Symptomata pestis quænam
sunt.*

33

*Symptomatum singulorum
causæ.*

35

T

T Arantule vis.

61

T Temperamentum
ex certa sibi constitutio-
ne acquisitum quantum
possit.

138

Terra virulentos fatuus ex
putredine educit.

39

Turcæ pestem fatali necessi-
tate hominibus immitti
putant.

166

V

V Apor è cadaveribus
sepultis plantas vi-
tiat.

102

Venena quibus qualitati-
bus operentur.

173

Vene-

<i>Venenata sunt fere omnia,</i> <i>que ex putri nascuntur.</i>		<i>intra saxa generentur.</i>	41
	177	<i>Vermes in ipsis vitalibus</i> <i>membris nascuntur.</i>	57
<i>Veneri genesis ex esu herba-</i> <i>rum noxtarum.</i>	121	<i>Vermiculi pestis propagato-</i> <i>res minimi, insensibiles.</i>	141
<i>Venenum nascitur ex hu-</i> <i>morum corruptela.</i>	119	<i>Vespillones nonnulli cur pe-</i> <i>sie cessante moriantur.</i>	135
<i>Venenum non deficit cum</i> <i>vita hominis.</i>	151	<i>Vespillonum experimentum.</i>	102
<i>Venenum nullum sine anti-</i> <i>doto.</i>	167	<i>Vicius deprauatus pestis</i> <i>causa.</i>	27
<i>Venenum pestiferum ex her-</i> <i>bis.</i>	87	<i>Vinum, oleum aliaque escu-</i> <i>lenta a pestem contra-</i> <i>bant.</i>	146
<i>Venenum quomodo in cor-</i> <i>pore humano nascatur.</i>	126	<i>Vipera cur veneni antido-</i> <i>tum sit.</i>	203
<i>Venenum pestis pro varia</i> <i>putredinis ratione va-</i> <i>rium est, variosque ef-</i> <i>fectus producit.</i>	62	<i>Virgines sole aut gravidæ</i> <i>puerine, quomodo corri-</i> <i>piantur.</i>	132
<i>Venti, qui pesti adducende</i> <i>oportuni.</i>	102	<i>Viror scignorum quid por-</i> <i>tentat.</i>	103
<i>Venti quomodo pestifera ef-</i> <i>fluvia non dissipent.</i>	157	<i>Vivens omne ex putredine</i> <i>sua generat animal quod-</i> <i>dam nature viventis</i> <i>congruum.</i>	46
<i>Ventorum impulsu virum</i> <i>pestis propagari possit.</i>	156		
<i>Vermes quomodo subinde</i>			

Egrees

Errores .

fol. 48. línea 20. comparebunt pro comparsunt

f. 71. l. 20. confettim pro confessum

f. 111. l. 13. elusillet pro elusifflet

f. 199. l. 21. primis pro primas

f. 200. l. 1. que pro que

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak

Gray Scale

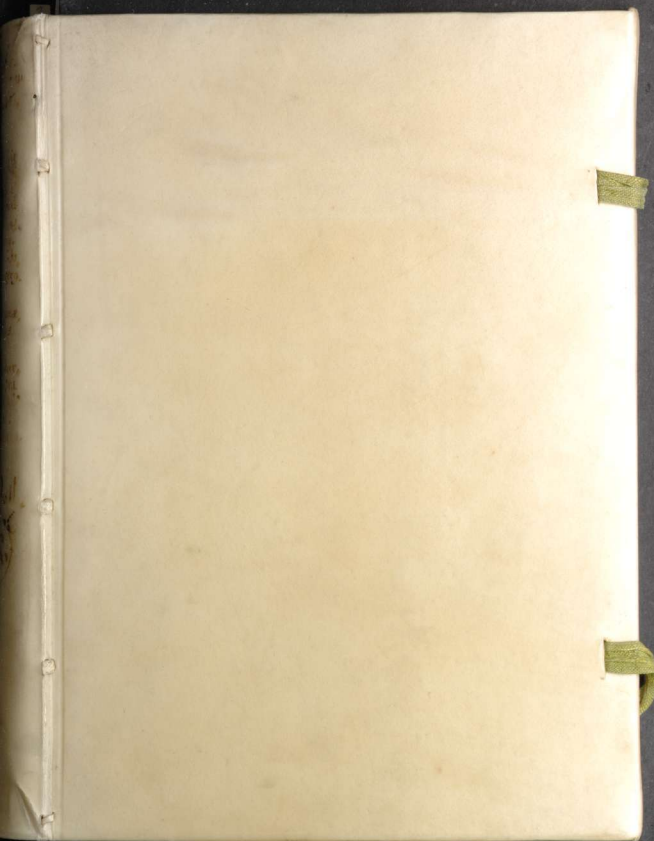

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

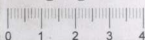

Kodak
Gray Scale

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

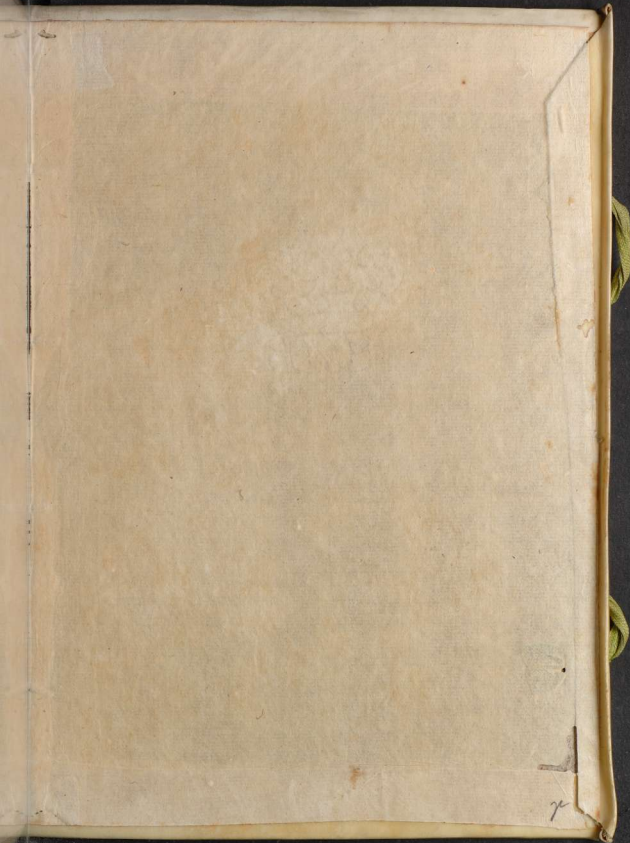
16. 15 Quod.
DFW 45°

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

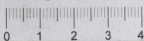

Kodak
Gray Scale

Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel

Kodak
Gray Scale

